

genootschap
voor CXVIII 1981 3 - 4
geschiedenis
handelingen

INHOUD

BIJDRAGEN

- I. Schoups, *Bisschoppelijke aanspraken op novale tienden : Doornik, 12e - 14e eeuw.* 153-171
- L. Van Biervliet, J.O. Delepierre. *Brugs historicus, publicist en bibliofiel, 1802-1879.* 173-291

VLAAMSE BIOGRAFICA

- N. Geirnaert, *De laatste levensjaren van Beeldhouwer Hendrik Pulinx, sr. (†1781).* 293-296

BOEKBESPREKINGEN

- XLVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique et 1er Congrès de l'Association des Cercles Francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique (M. Ryckaert).* 297-298

- KRONIEK 299-320

- BOEKENSCHOUW 321-325

BISSCHOPPELIJKE AANSPRAKEN OP NOVALE TIENDEN : DOORNIK, 12e - 14e EEUW (*).

Inge SCHOUPS

Menig historicus werd reeds geboeid door een zo rijk historisch gegeven als de tiende. Dit hoort thuis zowel op het onderzoeksterrein van de kerkelijke geschiedenis als op dat van de agrarische, geografische en economische geschiedenis. Bovendien lenen sommige tienden zich tot een bijzonder onderzoek. Zo lijken de novale tienden een aangewezen bron voor de studie van de ontginningsbeweging van de 12de - 13de eeuw aangezien zij gedefinieerd worden als tienden op «gronden die voor het eerst sinds mensenheugenis bebouwd worden»¹. Voor onze gewesten heeft deze bron echter nog niet het onderwerp van een afzonderlijke studie gemaakt, al vertoont het gegeven zeer vele aspecten en is het bronnenmateriaal zeer overvloedig.

Algemeen vermoedt men dat de tiendbetaling reeds vóór de Karolingers bestond, maar het is twijfelachtig en betwistbaar in hoeverre men kan spreken van een werkelijke tiendbetaling².

* Dit artikel is een verwerking van een licentiaatsverhandeling onder leiding van Prof. Dr. A. VERHULST.

1. A. FRIEDBERG, *Corpus iuris canonici*, Leipzig, 1882, dl. II, kol. 869 (decretal Gregor. IX, lib. V, tit. XXXIII, cap. XXXIII) : «terra de qua non exstat memoria quod aliquando culta fuisset, redacta noviter ad culturam».

2. P. VIARD, *Histoire de la dîme ecclésiastique, principalement en France, jusqu'au décret de Gratiën*, Dijon, 1909, blz. 17-38 en G. CONSTABLE, *Monastic Tithes from their Origin to the Twelfth Century*, Cambridge, 1964, blz. 9-19.

Vanaf de 8ste eeuw en in de loop van de 9de eeuw wordt het tiendgebod telkens weer hernomen, zowel in de capitularia als in de concilieteksten³. Deze regelmatige verordeningen staan garant voor het algemeen doorvoeren van de tiendplicht en -wetgeving⁴.

De novale tienden spelen echter vooral een rol vanaf de 12de - 13de eeuw en komen slechts dan veelvuldig voor. De hiervoor geciteerde definitie van novale tiende zoals die in de Decretalenverzameling werd opgenomen, verschilt slechts weinig van de wijze waarop ze door Eugenius III (1145-1153) voor het eerst omschreven werd: «illis terris quae...noviter colentur et olim a sexaginta vel quinquaginta seu quadraginta annis et infra, cultae non fuerint»⁵. De meest verspreide benaming in de bronnen is «decima novalium»; in de diverse andere Latijnse uitdrukkingen wordt overwegend de genitiefsvorm gebruikt. Zeer courant zijn bovendien ook uitgebreide omschrijvingen als «decime de terris cultis et incultis in novalia redigendis»⁶, «decimae novae terrae quae per maris alluvionem veteri terrae concreta est»⁷, «decimam in novalibus seu terris que per iactum maris sive alluvionem in futurum accrescent»⁸, «novalibus extirpanda nemora vel alia loca in culta receptis»⁹, «decimis novalium si quas evenire contigerit in wastine que dicitur dunis»¹⁰.

Vanaf de 13de eeuw laten de bisschoppen uitdrukkelijke rechten gelden op de novale tienden. Over het algemeen wordt het als zodanig gesteld, «debet pervenire», «non est dubium pertinere».

3. P. VIARD, *a.w.*, blz. 88.

4. E. PERELS, *Die kirchlichen Zehnten im karolingische Reich*, Berlin, 1904, blz. 23-25.

5. J.P. MIGNE, *Patrologia latina*, Parijs, 1890, dl. 180, kol. 1061, (30 oktober 1145).

6. A. D'HERBOMEZ, *Chartes de l'abbaye de Saint-Martin de Tournai*, Brussel, 1898-1901, dl. I, blz. 218, nr. 211, (1212) en blz. 230, nr. 222, (28 april 1213).

7. A. VAN LOKEREN, *Chartes et documents de l'abbaye de Saint-Pierre au Mont Blandin à Gand*, Gent, 1868-1871, dl. I, blz. 131-132, nr. 214, (1133).

8. RA. Gent, f. SintBaafsabdij, oorkonde sub anno, (26 november 1278).

9. A. D'HERBOMEZ, *a.w.*, dl. II, blz. 108, nr. 662, (juli 1254).

10. RA. Brugge, f. Découvertes, nr. 250/1, f° 43v^o, (Sint Andriesabdij, 14 september 1261).

Er zijn ook voorbeelden waarbij de bisschop van Doornik zich expliciet beroept op het kanonieke recht¹¹. Hoever het bisschoppelijk recht gaat, wordt zeer duidelijk aangegeven. De uitspraak van Alexander III (1159-1181) die in de Decretalenverzameling van Gregorius werd opgenomen, spreekt van een dubbel recht: $\frac{1}{3}$ van de novale tienden binnen de grenzen van een parochie, buiten de grenzen van de parochie een volledig beschikkingsrecht over de novale tienden¹². Deze éne uitspraak van Alexander III niet te na gesproken, konden geen andere bewijzen van een rechtsgrond gevonden worden dan in het oude beschikkingsrecht van de bisschop over de tienden. Dit beschikkingsrecht kan reeds teruggevonden worden in de Karolingische tiendwetgeving. Hierin wordt gesteld dat de tienden betaald moeten worden aan de pastoors¹³ en eigenlijk aan de pastoors van de eigen doopkerk¹⁴. Veel uitdrukkelijker leest men telkens de bisschoppelijke controle over de tienden en de tiendverdeling: de tienden worden in drie of vier delen opgesplitst en de bisschop heeft recht op een derde of een vierde deel¹⁵. Boven-

11. BA. Doornik, f. O. L. V. kapittel, cart. D II, f° 72v^o (5 februari 1241): «decime novalium ad nos de iure communi pertineant», ibidem, cart. D III, f° 195 v°, (20 oktober 1243): «quod cum de iure communi in dispositione episcopi sint decime novalium» en ibidem, cart. C, f° 64 v°, (7 juli 1240): «ut apparet temporibus redigentur de quibus quod culte fuerint memoria non existit, et ita diffinitione canonica censeantur novalia».

12. A. FRIEDBERG, *a.w.*, dl. II, kol. 560-561, (decretal. Gregor. IX, lib. III, tit. XXX, cap. XIII): «de decimis novalium tuae dioecesis respondemus, ut, si terrae illae, quae arabiles sunt, infra certam alicuius ecclesiae parochiam fuerint, tu decimas earum, tua parte retenta, eidem ecclesiae facias assignari; alioquin ipsas secundum discretionem a Deo tibi datam alii ecclesiae deputare, vel ad opus tuum poteris retinere».

13. A. BORETIUS, *Capitularis regum francorum*, (Monumenta Germaniae historicae, Legum, sectio II), Hannover, 1883, dl. I, blz. 106, nr. 36, (oktober 802): «ut ipsi sacerdotes populi suscipiant decimas».

14. A. BORETIUS, *a.w.*, dl. I, blz. 195, nr. 92, kap. 11: «de decimis vero qua a populo in plebibus vel baptismalibus aecclesiis offerentur».

15. A. BORETIUS, *a.w.*, dl. I, blz. 364, nr. 177, kap. 15, (807-823): «cuius tertia pars...episcoporum esse debet» en blz. 228, nr. 112, kap. 13, (799-800): «dividantur in quattuor partes, id est una pars episcopo», zie voor deze tiendverdeling: L. VOET, Bodium - redesima, in: *Bulletin du Cange. Archivum latinis aevi*, dl. XX, (1950), blz. 207-244.

dien wordt aan de bisschop een algemeen zeggenschap toegewezen¹⁶. De achtergronden van deze bisschoppelijke souvereiniteit zijn moeilijk te achterhalen maar het is duidelijk dat de tiende gedefinieerd wordt als een bron van inkomsten voor de parochiepastoors en de bisschop en ook onderworpen is aan de bisschoppelijke controle¹⁷.

In de uitspraak van Alexander III komt nog een tweede gegeven voor dat een grote rol speelt in het bepalen van het statuut, en vooral zoals verder zal blijken, van het bezit van novale tienden, namelijk de territoriale omschrijving van de parochie. De tienden binnen een bepaalde circoscriptie behoren de parochiekerk toe¹⁸. Mogelijk bestond er reeds zeer vroeg een zekere vorm van omschrijving¹⁹ maar nauwkeurige grenzen worden noodzakelijk met de tiendlegislatie. Men kent een aantal Karolingische grensafbakeningen²⁰. In de Karolingische tiendwetgeving vindt men ook een aantal bepalingen over de tienden van nieuw op te richten of opgerichte parochies. Het is merkwaardig hoe in de capitularia een onderscheid gemaakt wordt tussen kerken opgericht in reeds ontgonnen gebieden waar reeds een parochiekerk bestaat, die haar tiendinkomsten behoudt²¹ en kerken in nieuw ontgonnen gebieden die nog niet onder een bepaalde parochie ressorteren²². Het concilie van Tribur van 895 levert een belang-

16. A. BORETIUS, *a.w.*, dl. II, blz. 135, nr. 249, kap. 13, (3 oktober 852) : «ut decimae...per consulta episcoporum a presbiteris ad usus aecclesiae et pauperum summa diligentia dispensentur».

17. E. PERELS, *a.w.*, blz. 40 en P. VIARD, *a.w.*, blz. 122.

18. A. BORETIUS, *a.w.*, dl. I, blz. 412, kap. 146 : «ut terminum habeat unaquaque aecclesia de quibus villis decimas recipiat».

19. P. IMBART DE LA TOUR, *Les origines religieuses de la France. Les paroisses rurales du IVe au XIe siècle*, Paris, 1900, blz. 51-52.

20. M. CHAUME, Le mode de constitution et de délimitation des paroisses rurales aux temps mérovingiens et carolingiens, in : *Revue Mabillon*, 27, (1937), blz. 61-73 en 28, (1938), blz. 1-9.

21. A. BORETIUS, *a.w.*, dl. I, blz. 174, nr. 78, kap. 19, (813) : «ut ecclesiae antiquitus constitutae nec decima nec alia ulla possessione priventur, ita ut novis tribuantur ecclesiis».

22. A. BORETIUS, *a.w.*, dl. I, blz. 277, nr. 138, kap. 12, (818-819) : «sancitum est de villis novis et ecclesiis in eisdem noviter constructis, ut decimae de ipsis villis ad easdem ecclesias conferantur».

rijke tekst waarin de noodzakelijke afstand bepaald wordt tussen de oude parochiekerk en de nieuwe villa opdat deze recht zou hebben op een onafhankelijke kerk met een eigen tiendgebied. Hierbij wordt tevens het ontginningskarakter van de villa benadrukt²³. Ontginningen, systematisch en op grote schaal, zijn afwezig in deze vroeg-middeleeuwse periode, maar verschillende studies over het klassieke domaniale stelsel hebben de rol der ontginningen voornamelijk bij de vorming van een domein kunnen vaststellen²⁴.

Illustraties van een bisschoppelijk optreden op dit vlak hebben we kunnen terugvinden voor het bisdom Utrecht in 9de, 10de en 11de eeuwse gegevens. De bisschop van Utrecht int de tienden van de parochies die nog niet geconsacreerd waren of waar nog geen grensbepaling was geschied²⁵.

Voor dit 12de - 13de eeuwse verschijnen van de novale tienden en de daarbij horende bisschoppelijke aanspraken en jurisdictie dient men enkele algemeen-historische evoluties voor ogen te nemen. Op tiendgebied kan men inderdaad vaststellen dat vanaf de 11de, maar vooral de 12de eeuw, de abdijen en andere kerkelijke instellingen de eigenlijke tiendheren geworden zijn: het wordt steeds duidelijker hoezeer de tienden een belangrijke bron van inkomsten voor deze instellingen geworden zijn en een vast bestanddeel zijn gaan uitmaken van hun bezit²⁶. De monastieke

23. A. BORETIUS, *a.w.*, dl. II, blz. 221, nr. 252, kap. 14, (895): «Si vero in qualibet silva vel deserto loco ultra miliaria IV aut V vel eo amplius aliquod dirutum conlaboravit et illic consentiente episcopo ecclesiam construxit et consecratam perpetravit, prospiciat presbyterum...et tunc demum novam decimam novae reddat ecclesiae, salva tamen protestate episcopi».

24. A. VERHULST, La genèse de régime domanial classique en France au haut moyen-âge, in: *Settimane di Spoleto*, 13, (1966), blz. 145-149.

25. S. MULLER, A. C. BOUMAN, K. HEERINGA en F. KETNER, *Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301*, Utrecht; Den Haag, dl. I, blz. 203-204, nr. 225, (28 december 1063): quippe ubi neque consecratio neque terminatio ulla erat, neque ipse consecrate erant, atque ideo omnis decimas secundum constituta canonicum in manibus episcopi erat».

26. G. CONSTABLE, *a.w.*, blz. 2-4.

tienden worden geïnstitutionaliseerd²⁷. Ook in het noemen van de tiendprodukten is een grote verscheidenheid opgetreden. Deze periodisering beperkt zich niet tot de geschiedenis van de tiendheffing maar past veel meer in een algemeen kader. Zo kent ook het pausdom en de gehele pauselijke wetgeving een tweede fase waarin zij zich weten door te zetten²⁸. Het pausdom is verstrekt uit de Gregoriaanse hervorming gekomen en heeft haar suprematie over kerkelijke aangelegenheden versterkt²⁹. Tegelijk met de pauselijke autoriteit zijn de curiale wetgeving en het hele kerkelijke recht doorgebroken. De periode van ca. 1140 tot 1234, die loopt tussen het decreet van Gratiaan en de verzameling van Gregorius IX, wordt gekenmerkt door een legislatieve en doctrinaire inspanning. Het is uit deze periode dat ook de definitie van novale tienden dateert. De gestegen pauselijke inmenging en wetgeving, de toename van de pauselijke tussenkomsten in conflicten hebben de pausen immers ook tot een aantal uitspraken over de novale tienden gedwongen. Zo hebben zij het begrip novaal gedefiniëerd, hebben zij de bisschoppelijke aanspraken op novale tienden omschreven en hebben zij voor de kerkelijke instellingen het recht op tiendinning en de vrijheid van tiendbetaling ook in verband met de novale tienden vastgelegd.

De Gregoriaanse hervormingsbeweging is de op brede schaal gevoerde pauselijke beweging waarvan de terugkeer uit lekehanden van het geïsurpeerde kerkelijk bezit en in het bijzonder van de tienden, slechts een onderdeel uitmaakt. Hierbij kan men duidelijk een bevestiging van de oude Karolingische tiendwetgeving vaststellen. Zo wordt in het decreet van Gratiaan bepaald dat de tienden onder de bisschoppelijke bevoegdheid ressorteren³⁰ en dat

27. C. RENARDY, Recherches sur la restitution ou la cession de dîmes aux églises dans le diocèse de Liège du IXe au début du XIVe siècle, in : *Le Moyen Age*, 76, (1970), blz. 241 en 252.

28. R. SOUTHERN, *Western Society and the Church in the Middle Ages*, Oxford, 1970, blz. 108-109.

29. A. FLICHE, *La réforme grégorienne*, Spicilegium sacrum lovaniense. Etudes et documents, Leuven ; Parijs, 1924-1937, dl. II, blz. 238.

30. A. FRIEDBERG, *a.w.*, dl. I, kol. 613, (decreti Gratiani, causa X, questio I, cap. III) : «decretum est ut omnes ecclesiae cum dotibus suis et decimis...in potestate episcopi consistent».

de bisschop recht heeft op een vast gedeelte der tienden³¹. Ook in de bepalingen omtrent tiendbezit- en overdracht door leken, een belangrijk punt uit de hervormingsbeweging, wordt bevolen dat slechts met uitdrukkelijke toestemming van de bisschop tienden uit lekehanden mochten ontvangen worden³². Men kan spreken van een herleving van de Karolingische tiendwetgeving op het vlak van de bisschoppelijke zeggenschap. Het lijkt wel alsof de bisschoppen een middel gevonden hebben om hun oude gezag over de tienden weer geldend te maken.

In de verscheidene conflicten en betwistingen met leken of kerkelijke instellingen wordt dit bisschoppelijk recht het duidelijkst. Hierin neemt het conflict met gravin Johanna (1205-1244) ongetwijfeld een belangrijke plaats in. Aanleiding is meer dan waarschijnlijk de oorkonde van Gregorius IX (1227-1241) van 5 november 1235³³. Om de usurpatie³⁴ door leken die de novale tienden en de tienden van de «wastinae» innen en die hierdoor vooral de pastoors benadelen³⁵, te bestrijden staat Gregorius IX, met bisschoppelijke goedkeuring³⁶, de gravin toe deze tienden aan de leken te ontnemen om ze voor kerkelijke doeleinden te gebruiken of aan kerken te schenken³⁷. In 1240 geraakt de gravin in betwisting met Walter van Marvis, bisschop van Doornik

31. A. FRIEDBERG, *a.w.*, dl. I, kol. 697, (decreti Gratiani, causa XII, questio II, cap. XXX).

32. A. FRIEDBERG, *a.w.*, dl. I, kol. 811, (decreti Gratiani, causa XVI, questio VII, cap. XXXIX): «decimas et ecclesias a laicis monachi non suscipiant absque consensu et voluntate episcoporum».

33. C. RODENBERG, *Epistolae saeculi XIII*, (Monumenta Germaniae historica. Epistolae saeculi XIII, tom. I). Berlijn, 1883, blz. 563-564.

34. C. RODENBERG, *a.w.*, blz. 563-564: «de antiqua consuetudine, licet non de iure».

35. C. RODENBERG, *a.w.*, blz. 563-564: «ecclesiarum rectoribus ad quos de iure communi [laici] noscuntur ipsorum [tenimentorum suorum] decimas novalium pertinere».

36. C. RODENBERG, *a.w.*, blz. 563-564: «episcopi diocesani consensu».

37. Wanneer de vrouw van Beveren in 1238 de novele tienden van Kieldrecht afstaat aan de bisschop van Doornik omdat ze hem eerder toebehoren, behoudt zij de mogelijkheid ze te schenken: *Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique*, 1864, dl. I, blz. 59-60.

(1220-1252), die zijn rechten wil veilig stellen over de novale tienden van braak- en alluviale gronden, bossen, weiden en moeren die niet binnen parochiale grenzen begrepen liggen³⁸. Op 4 november 1240 wordt een scheidsgerecht benoemd³⁹. Johanna van Constantinopel beroept er zich dan op dat zij zowel als haar voorgangers van oudsher novale tienden innen maar bovendien roept zij een pauselijke inschikking in die toeliet deze voor kerkelijke doeleinden te schenken⁴⁰. Op 28 januari 1241 (n.s.) volgt de uitspraak waarbij de bisschop $\frac{2}{3}$ van deze novale tienden mag bezitten en de graaf of gravin $\frac{1}{3}$ aan een kerkelijke instelling naar keuze kan schenken, maar slechts met het akkoord en de toestemming van de bisschop⁴¹.

Op 17 oktober 1244, in een conflict tussen de bisschop van Doornik, het O. L. V.-kapittel van Doornik en de Sint-Baafsabdij te Gent, waarover verder, wordt nogmaals herhaald dat dit zogenaamde «grafelijke derde» de bisschop toebehoort en slechts met zijn instemming door de graaf aan een instelling kan geschonken worden⁴². Zeer snel na de uitspraak, op 5 februari 1241 (n.s.), schenkt Walter van Marvis, bisschop van Doornik $\frac{1}{3}$ van bijna alle novale tienden aan het O. L. V.-hospitaal van Rijsel. Hier ligt meer dan waarschijnlijk de directe oorzaak van het hogervermelde conflict met gravin Johanna. De novale tienden buiten de parochiale grenzen op een identieke wijze beschrijvend als in

38. T. LUYKX, *Johanna van Constantinopel, gravin van Vlaanderen en Henegouwen*, Antwerpen ; Utrecht, 1946, blz. 587 : «decimis novalium totius terre nostre [jacentis in comitatu flandrie] wastinarum et jactuus maris, jactis et jaciendis, silvarum, nemorum et paludum, ac mohri tornacensis diocesis, que non sunt certis parochiarum limitibus comprehensa».

39. T. LUYKX, a.w., blz. 587-588, nr. LX en A. DESCAMPS, *Notice sur Walter de Marvis*, Doornik, 1867, blz. 138, nr. XXXVIII.

40. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. C, f° 62 r°-v^o : «ratione specialiter indulgentie a domino papa sibi commisse eas in usus ecclesie de consensu dyocessani episcopi», (januari 1241).

41. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. C, f° 62 r°-v^o.

42. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 226 r°-v^o, (17 oktober 1244) : «comes et comitissa flandrie terciam partem decimarum...quas diximus ad episcopum pertinere piis locis conferre poterunt».

het conflict en verwijzend naar de betwistingen met de gravin⁴³, bevestigt Walter van Marvis zijn recht op de novale tienden. Van zijn beschikkingsrecht maakt hij dan gebruik om van deze novale tienden, uitgezonderd voor het Land van Waas, waarover verder, $\frac{1}{3}$ voor zichzelf voor te behouden, $\frac{1}{3}$ aan de deken en het O. L. V.-kapittel van Doornik en het laatste derde, uitgezonderd de novale tienden in de kasselrij Kortrijk en de parochies Kortrijk, Eeklo en Kaprijke, te schenken aan het O. L. Vrouwhospitaal van Rijsel⁴⁴. Innocentius IV bevestigt de schenking van Walter van Marvis van $\frac{1}{3}$ van de novale tienden buiten de parochiale grenzen aan het O. L. V.-kapittel van Doornik⁴⁵. Inderdaad zien we het O. L. V.-hospitaal van Rijsel naast de bisschop van Doornik en het O. L. V.-kapittel van Doornik optreden in de conflicten tussen de bisschop van Doornik en de Gentse Sint-Pieters- en Sint-Baafsabdijen, waar zij als het ware een belangengemeenschap vormen. Wanneer men weet dat het O. L. V.-hospitaal van Rijsel door gravin Johanna zelf gesticht werd en tot aan haar dood meerdere malen door haar begunstigd werd⁴⁶, zou men een grafelijke schenking kunnen vermoeden.

We kennen nog enkele akten die waarschijnlijk een gevolg zijn van dit conflict tussen de bisschop van Doornik en de gravin van Vlaanderen. Johanna en Thomas geven op 5 juni 1242⁴⁷ aan de

43. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D II, f° 72 v°, (5 februari 1241) : «quibuscumque altercationibus».

44. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D II, f° 72 v°, (5 februari 1241) : «item de decimis novalium divisus in tres partes et tercia parte concessa ecclesie per dictum episcopum».

45. A. MIRAEUS en J. FOPPENS, *Opera diplomatica et historica*, Brussel, 1734, dl. IV, blz. 994, nr. 96 menen dat het een bevestiging betreft van een schenking van 7 juli 1240 (zie verder). Wij menen echter dat ze eerder hierbij hoort, vooral omdat A. MIRAEUS in de marge vermeldt dat naar aanleiding hiervan een konflikt gerezen is tussen de bisschop en het kapittel van Doornik over de novale tienden van het Land van Waas, die in de pauselijke bevestiging niet vermeld worden (zie ook verder).

46. T. LUYKX, *a.w.*, blz. 354, 417 en 424.

47. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 194 v°.

baljuw van Gent en op 4 januari 1244 (n.s.)⁴⁸ aan de baljuw van Kortrijk opdracht de inning der novale tienden door de bisschop en het O. L. V.-kapittel van Doornik te waarborgen resp. tegen Raas van Gaver in het Scheldeveld bij Eke en tegen Daniël van Machelen te Houthem⁴⁹. Op 29 mei 1247 wordt dezelfde Daniël van Machelen⁵⁰ door een scheidsgerecht aangemaand de novale tienden buiten de parochiale grenzen, sedert 5 jaar door hem geïsurpeerd, te restitueren aan de bisschop⁵¹. Hierbij hoort ook een merkwaardig document gerubriceerd «termini novalium que petuntur a successoribus domini R. de Gavera»⁵². In dit stuk worden voor de gemeentes Merendree en Eke evenwel geen tienden vermeld. Men geeft een beschrijving van gronden : de ligging en de oppervlakte waarbij men vermeldt sedert hoelang de gronden ontgonnen werden.

Bij de schenking van $\frac{1}{3}$ van alle novale tienden buiten de parochiegrenzen aan het hospitaal van Rijsel⁵³ worden de novale tienden van de kasselrij Kortrijk uitgesloten. De reden hiervan ligt waarschijnlijk bij het proces dat sedert september 1240⁵⁴ gevoerd wordt tussen de bisschop en het Sint-Pieters-kapittel van Kassel. In de uitspraak wordt besloten dat de bisschop, het O. L. V.-kapittel van Doornik en het kapittel van Kassel gezamenlijk de novale tienden, die voortaan zullen ontstaan buiten de

48. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 194 r°.

49. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 194 v°, (5 juni 1242) : «mandaneamus...ad opus domini episcopi...saisas et facias conservari decimas novalium quas dominus Rasso de G. solebat percipere».

51. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 194 r°, (29 mei 1247).

50. E WARLOP, *De Vlaamse Adel voor 1300. II. Alfabetisch repertorium*, Handzame, 1968, blz. 356, 369 : Daniël II, heer van Machelen en Aishove.

52. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. C, f° 81 v° - 82 v°. J. BOON, Ontginnigen te Eke in de dertiende eeuw, in : *Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld*, I, (1970), blz. 19 plaatst de tekst in het kader van de grensafbakening van Walter van Marvis in het Bulskampveld (zie verder).

53. zie vroeger, 5 februari 1241.

54. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 175 v°, (september 1240) : de aanstelling van de scheidsrechters en ibidem, cart. D II, f° 176 v°, (16 januari 1241) : beschrijving van de oude tienden in de parochies.

parochiegrenzen, zullen innen⁵⁵. Op 29 mei 1247 treden Doornik en Kassel tesamen op tegen Daniël van Machelen⁵⁶. De meeste conflicten met abdijen en kapittels draaien eveneens om novale tienden buiten de parochiegrenzen gelegen. Van vele parochies waren de grenzen nog niet vastgelegd. Voor het bisdom Doornik beschikt men over enkele bewaard gebleven grensafbakeningen. Een veel bestudeerd voorbeeld is de afbakening van de parochies van het Bulskampveld op 22 september 1242⁵⁷. Een direct verband tussen de tiendwetgeving en deze parochieomschrijvingen wordt nergens expliciet aangegeven⁵⁸, toch is er ook in verband met het Bulskampveld een akte bewaard gebleven die mede kan bevestigen dat deze grensafbakeningen vrijwel alle het gevolg zijn van het specifieke bisschoppelijke recht op novale tienden. Op 7 juli 1240 oorkondt Walter van Marvis immers dat hij krachtens zijn recht op de novale tienden gelegen buiten de parochiale grenzen⁵⁹, de helft der novale tienden van het Scheldeveld, Bulskampveld en Alshoot, uitgezonderd wat tot het Land van Waas behoort, aan de deken en het O. L. V.-kapittel van Doornik geschonken heeft en de andere helft voor zichzelf voorbehoudt⁶⁰.

Veel sprekender zijn de talrijke processen met de Sint-Pieters- en de Sint-Baafsabdijen te Gent, die zeer duidelijk gericht zijn tegen

55. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 176 r°-v°, (10 juni 1242).

56. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 194 r°, (29 mei 1247).

57. J. ANDRIES, *Notice sur la bruyère de Bulscamp et sur l'itinéraire suivi par Walter de Marvis pour y fixer en 1242 les limites des paroisses*, Doornik, 1867, A. VERHOUSTRATE, *De rondreis van Walter van Marvis, bisschop van Doornik, van 1242*, in : *Appeltjes van het Meetjesland*, 12, (1961), blz. 228-236, BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. C, f° 82 v°.

58. N. ROOSENS, *Bijdrage tot de ontginningsgeschiedenis van enkele gemeenten in het vroegere Bulskampveld*, Gent, onuitgegeven licentiaatsthesis, 1970-1971, blz. 137.

59. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. C, f° 84 v°, (7 juli 1240) : «...de quibus quod culte fuerint memoria non existit et ita diffinitione canonica censentur novalia quorum decimas ad nostram ordinationem non est dubium pertinere».

60. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. C, f° 84 v°, (7 juli 1240) en A. DESCAMPS, *α.w.*, blz. 157-158, nr. XLIX.

het bisschoppelijk optreden in verband met novale tienden en grensafbakeningen⁶¹.

Op 9 juni 1243 worden de grenzen vastgelegd van Sint-Niklaas-Vaarne, Oostmanskerke, Sint-Catharina in Oostburg, Sint-Baafs in Oostburg en Rodenburg⁶². In datzelfde jaar wordt een scheidsgerecht aangesteld in een conflict tussen de bisschop en de Sint-Pietersabdij over de recente grenzen en de novale tienden buiten de grenzen van Oostburg, Sint-Catharina in Oostburg en Sint-Niklaas-Vaarne⁶³. De bisschop treedt op met het O. L. V.-kapittel van Doornik en het O. L. V.-hospitaal van Rijsel. De parochies lagen binnen het patronaatsgebied van de Sint-Pietersabdij en deze abdij klaagt nu aan dat de begrenzing niet op de gebruikelijke wijze was gebeurd en dat zij benadeeld werd⁶⁴. Op 22 maart 1249 (n.s.) doet het scheidsgerecht uitspraak⁶⁵. De scheidsrechters vonden echter dat er onvoldoende redenen waren om de grenzen te wijzigen, maar ze gaan wel over tot een nieuwe tiendverdeling waarbij de gebieden die enerzijds de abdij, anderzijds de bisschop of beide partijen samen toekomen, beschreven worden. Zo verkrijgt de abdij de tiending in het gebied «dWoeste» omwille van de nabijheid van de parochie⁶⁶.

In 1257 bepaalt Walter van Marvis de grenzen van enkele paro-

61. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 227 r°, (januari 1244) : «super limitationibus quas episcopus fecit de parochiis et super decimis novarum terrarum iam culturam et in posterum colendarum consistentium iuxta parochias illas extra limites designatos a predicto episcopo parochiis antedictis».

62. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. C, f° 82 r°-v° en A. DESCAMPS, a.w., blz. 140-141, nr. XL.

63. RA. Gent, f. Sint-Pietersabdij, IIe reeks, nr. 1520, (1243) en BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 227 r°, (januari 1244) : «super limitationibus quas episcopus nuper fecimus».

64. M. K. GOTTSCHALK, *Historische geografie van westelijk Zeeuws-Vlaanderen*, Assen, 1955, dl. I, blz. 65-66 betreft hierbij, o.i. ten onrechte de tiendvrijheid van de abdij op gronden die ze zelf bewerkt.

65. RA. Gent, f. Sint-Pietersabdij, Ie reeks, nr. 11, f° 8 r°-9 r°, (22 maart 1249).

66. Ibidem : «in qua ecclesia sancti petri occasione predictarum parochiarum suarum ratione vicinitatis...».

chies in het Land van Waas⁶⁷. In januari 1268 (n.s.) worden scheidsrechters aangeduid in een conflict tussen de bisschop c.s. en de Sint-Pietersabdij over de begrenzing zoals die eertijds vastgelegd werd door de bisschop in de parochies Groede, Kieldrecht, Kallo, Vrasene en Sint-Gillis-Waas en over de novale tienden in die plaatsen en die later geïnd zouden kunnen worden buiten de parochiale grenzen⁶⁸. Aanleiding tot dit proces is waarschijnlijk de groeiende bedijking rond Groede, want in de uitspraak die volgt in februari 1268 (n.s.) wordt bepaald dat de parochie zich niet uitstrekt over de «nieuwe polders», de grenzen ongewijzigd blijven maar dat de novale tienden buiten de grenzen gelijk verdeeld worden tussen de bisschop met zijn medestanders en de abdij⁶⁹. Zo wordt ook voor de vier Wase parochies bepaald dat ze niet verder reiken dan de vastgelegde grenzen maar dat de novale tienden verdeeld zullen worden tussen de partijen, uitgezonderd $\frac{2}{3}$ die de abdij reeds bezat te «suidich».

Op 23 augustus 1279 worden tussen dezelfde partijen nieuwe scheidsrechters aangeduid in verband met de novale tienden te Watervliet, Sint-Niklaas-Vaarne, Elmare, Sint-Gillis-Waas en Kluzen gelegen buiten de grenzen⁷⁰. Blijkbaar was de regeling van 1249 te vaag gebleken ten gevolge van de vorderende ontginningen⁷¹. Zoals in maart 1249 (n.s.) worden in de uitspraak van 17 juni 1282 de gebieden beschreven waar één van de partijen of de twee partijen gezamenlijk de novale tienden innen en voor het overige wordt de overeenkomst van 22 maart 1249 (n.s.) bevestigd⁷². Op 1 mei 1281 maakt de bisschop van Doornik

67. Zie verder bij voetnoot 89.

68. R.A. Gent, f. Sint-Pietersabdij, 1e reeks, nr. 11, f° 38 r°-v^o, (januari 1268) en BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 228 r°, (3 februari 1268) : «super limitatione dudum facta et super perceptione fructuum decimarum novallium jam provenientium et que provenient in futurum extra limites a episcopo positos».

69. RA. Gent, f. Sint-Pietersabdij, oorkonde sub anno, (februari 1268).

70. RA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 312 v°-313 r°, (23 augustus 1279).

71. M. K. GOTTSCHALK, *a.w.*, blz. 76.

72. A. VAN LOKEREN, *a.w.*, dl. I, blz. 427-430, nr. 909, (17 juni 1282).

in een oorkonde zijn uitspraak bekend in het conflict tussen het O. L. V.-kapittel en de Sint-Pietersabdij over de grenzen zoals door de bisschop vastgelegd en de tienden buiten de grenzen van de parochie Kieldrecht⁷³. Binnen de grenzen int de abdij $\frac{2}{3}$ en het kapittel $\frac{1}{3}$, buiten de grenzen dient de oude overeenkomst van 1268 geëerbiedigd te worden. De beschrijving die gegeven wordt, is dezelfde als die van 1268. Tegenover de pastoor van Kieldrecht wordt verklaard dat hij geenszins recht heeft op de novale tienden buiten de grenzen⁷⁴.

Zoals met de Sint-Pietersabdij geraakt de bisschop van Doornik ook met de Sint-Baafsabdij van Gent verwickeld in een betwisting over de recente grensafbakeningen in de omgeving van Aardenburg. Op 11 juli 1244 worden dezelfde scheidsrechters als in het proces met de Sint-Pietersabdij, aangesteld⁷⁵. Sint-Baafs treedt op voor de parochies Aardenburg en Sint-Baafs in Oostburg. Nikolaas van Brugge, kannunik van het O. L. V.-kapittel van Doornik en één van de scheidsrechters, krijgt van de bisschop volmacht om de grenzen te wijzigen. De scheidsrechters beschrijven de grenzen : binnen deze grenzen int de Sint-Baafsabdij de tienden, er buiten komen de tienden der ontgonnen en te ontginnen gronden de bisschop en zijn medestanders toe⁷⁶. Tenslotte wordt herhaald dat $\frac{1}{3}$ van deze novale tienden door de graaf aan een kerkelijke instelling kan geschonken worden⁷⁷.

In 1279 begint een betwisting rond de novale tienden te Kad-

73. A. VAN LOKEREN, *a.w.*, dl. I, blz. 423-424, nr. 898, (1 mei 1281).

74. RA. Gent, f. Sint-Pietersabdij, 1e reeks, nr. 11, f° 33 v°-34 r°, (12 juni 1281).

75. RA. Gent, f. Sint-Baafs, oorkonde sub anno, (11 juli 1244) : «super limitationibus de Rodenburg en sancti Bavonis de Oostburg».

76. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 226 r°-v°, (17 oktober 1244), met bevestigingen : RA. Gent, f. Sint-Baafs, oorkonde sub anno, (november 1244), BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 226 v°, (november 1244) en RA. Gent, f. Sint-Baafs, oorkonde sub anno, (juni 1245).

77. Het is opmerkelijk dat het O.L.V.-hospitaal van Rijsel op dit moment inderdaad nog niet optreedt als medestander naast de bisschop en het O.L.V.-kapittel van Doornik.

zand⁷⁸. Tegen betaling ziet de bisschop c.s. af van de inning van de novale tienden van het eiland en de aangeslibde gronden⁷⁹. Men besluit bovendien de grenzen te bepalen⁸⁰. In 1285 worden de grenzen van de parochie Muiden beschreven⁸¹. In 1289 dienen opnieuw scheidsrechters aangesteld te worden, waarschijnlijk door de gestadige aangroei van nieuwe polders van de eilanden Kadzand, Wulpen, Koezande en Zuidzande. De arbitrale uitspraak van 26 september 1290 bevat zeer uitvoerige en gedetailleerde bepalingen waarvan de waarde voor het historisch-geografisch onderzoek reeds aangetoond werd⁸². Voor 8 parochies te Kadzand, Wulpen en aan de Zwinarm wordt bepaald dat wat binnen de «Hievendijc» ligt aan Sint-Baafs behoort; erbuiten innen de twee partijen gezamenlijk de novale tienden. De bisschop heeft enkel het alleenrecht op de volledig zelfstandige eilanden. Voor het eiland Kadzand volgen dan nog afzonderlijke richtlijnen waarbij telkens de gebieden waar of de abdij of de bisschop c.s. of beiden samen de novale tienden innen, uitvoerig beschreven worden. Op 15 oktober 1418 dienen de grenzen van de pas bedijkte polders te Kadzand en Zuidzand opnieuw te worden vastgelegd tengevolge van moeilijkheden tussen het kapittel van Doornik en de Sint-Baafsabdij⁸³.

Het kanonieke recht bepaalt evenzeer het recht van de bisschop op $\frac{1}{3}$ der novale tienden binnen de parochiegrenzen. Zo bezitten de bisschop en het kapittel $\frac{1}{3}$ van de novale tienden binnen

78. RA. Gent, f. Sint-Baafs, oorkonde sub anno, (14 oktober 1279) : aanstelling van de scheidsrechters.

79. RA. Gent, f. Sint-Baafs, oorkonde sub anno, (17 oktober 1279), met bevestigingen : RA. Gent, f. Sint-Baafs, R. 1, f° 127 r°-V^o, (17 oktober 1279), BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D IV, f° 250 v°, (17 oktober 1279).

80. RA. Gent, f. Sint-Baafs, oorkonde sub anno, (9 december 1279). en ibidem, R. 1, f° 51 r°, (november 1281).

81. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D IV, f° 313 v°, (1285).

82. M. K. GOTTSCHALK, a.w., dl. I, blz. 120-124. RA. Gent, f. Sint-Baafs, R. 1, f° 124 r°-127 r°, (26 september 1290).

83. RA. Gent, f. Sint-Baafs, oorkonde sub anno, (15 oktober 1418). M. K. GOTTSCHALK, *Stormvloed en rivieroverstromingen in Nederland*, Assen, 1971, dl. II, blz. 46 vermeldt voor de winter 1417/18 een 2e Sint-Elizabetsvloed, o.a. te Kadzand.

Kieldrecht in het bovenvermelde proces tussen de bisschop en de Sint-Pietersabdij⁸⁴.

Het lijkt echter wel eerder dat de bisschop zich niet altijd gestoord heeft aan de parochiegrenzen. Zo schenkt Walter van Marvis in november 1220 aan de Boudelo-abdij $\frac{2}{3}$ van alle novale tienden van het Land van Waas, zowel in de parochies die niet begrensd zijn als de reeds begrensde parochies Waasmunster, Belsele⁸⁵ en Lokeren⁸⁶. In 1252 bepaalt Walter van Croix, bisschop van Doornik (1252-1261) in verband met de schenking van zijn voorganger Walter van Marvis, dat de novale tienden in het Land van Waas zowel binnen de grenzen als erbuiten voor de helft door Boudelo en voor de andere helft door het kapittel van Doornik geïnd worden⁸⁷. Na het conflict tussen de twee partijen dat in 1254 beslecht wordt, blijft de tiendverdeling in het Land van Waas behouden, nl. een derde van de novale tienden wordt door de bisschop, het kapittel van Doornik en de pastoors van de parochies geïnd en $\frac{2}{3}$ door de abdij van Boudelo⁸⁸. Mogelijk is deze betwisting de aanleiding geweest tot hogervermelde grensafbakening in het Land van Waas in 1257⁸⁹. Deze tiendverdeling hebben we kunnen terugvinden in de 14de eeuwse pacht-rekeningen van Boudelo: men vermeldt de totale som van de nieuwe tienden («summa novalium...»), het deel dat het kapittel toekomt («in capitulo...») en wat voor de abdij rest («rema-

84. A. VAN LOKEREN, *a.w.*, dl. I, blz. 423-424, nr. 898, (1 mei 1281). In 1238 had de vrouw van Beveren haar novale tienden van Kieldrecht afgestaan aan de bisschop van Doornik: *Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique*, 1864, dl. I, blz. 59-60.

85. Op 30 juni 1236 worden de parochiegrenzen tussen Belsele en Sint-Niklaas beschreven: A. DE SCHOUTHEETE DE TERVARENT, *Inventaire général analytique de la ville et de l'église primaire de Saint Nicolas*, Brussel, 1872, blz. 169-170.

86. A. MIRAEUS en J. FOPPENS, *a.w.*, dl. III, blz. 82, (november 1220).

87. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D II, f° 73 v°, (4 augustus 1252).

88. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. D III, f° 220 r°-221 r°, (24 mei 1254) en f° 221 r°, (3 juli 1254): «super ipsa causa novalium sive essent certis parochiarum limitibus comprehensa sive non».

89. K. VOSSSEN, Ontstaan der parochies in het Land van Waas, in: *Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas*, 53, (1942), blz. 128-130.

net...»)90 en waarbij de verhoudingen gerespecteerd worden. Al vermeldt Walter van Marvis in de schenkingsoorkonde van november 1220 dat het laatste derde aan de pastoors toekomt91, het blijkt in 1254 dat de pastoors naast de bisschop en het kapittel van Doornik optreden als rechthebbenden van dit derde en in de 14de eeuwse rekeningen is er van hen helemaal geen sprake. In de 17de eeuw zouden de pastoors van de Wase parochies een proces aanspannen tegen de bisschop van Doornik en het O. L. V.-kapittel waarbij de pastoors in het gelijk worden gesteld92.

In het bisdom Utrecht heb ik een gelijkaardige schenking teruggevonden. In april 1257 (o.s.) verleent Hendrik van Viaene, bisschop van Utrecht (1249-1267) aan de Sint-Pietersabdij van Gent $\frac{2}{3}$ van de novale tienden binnen de grenzen van de parochies van de Vier Ambachten93. Ook hier is de schenking aanleiding tot grensafbakening94 en tot een betwisting95. Een proces in de 14de eeuw bevestigt de oude bisschoppelijke schenking96. Alexander IV (1254-1261) bekrachtigt de schenking slechts wanneer gebleken is dat de bisschop hiermee de lekenusurpaties in de Vier Ambachten wou bestrijden97, wat enigszins bevestigt dat het bisschoppelijk recht geen recht is op alle novale tienden.

Onderzoekingen in Nederland, Frankrijk, Italië en Duitsland98

90. RA. Beveren, f. Boudelo, nr. 1089, pachtboek, 1466-1486, «conductiones decimarum Wasiae».

91. A. MIRAEUS en J. FOPPENS, *a.w.*, dl. III, blz. 82, (november 1220): «salva tertia garba quae dabitur sacerdotibus qui ibi parochiali ministrant».

92. Ibidem, «aut quod episcopus dedisset quod non habuerat».

93. A. VAN LOKEREN, *a.w.*, dl. I, blz. 312, nr. 665, (april 1257).

94. RA. Gent, f. Sint-Pietersabdij, Ie reeks, nr. 7, f° 44 v°, (mei 1257).

95. RA. Gent, f. Sint-Pieters, IIe reeks, nr. 1178, (24 juli 1258).

96. RA. Gent, f. Sint-Pietersabdij, Ie reeks, nr. 7, f° 38 v°-39 v°, (29 november 1349).

97. RA. Gent, f. Sint-Pieters, IIe reeks, nr. 1178, (24 juli 1258).

98. W. NOLLET en P. C. BOEREN, *Kerkelijke instellingen in de middeleeuwen*, Amsterdam, 1951, blz. 160-161; P. VIARD, *Histoire de la dime ecclésiastique dans le royaume de France aux XIIe et XIIIe siècle (1150-1313)*, Parijs, 1919, blz. 95-96; C. E. BOYD, *Tithes and Parishes in Medieval Italy*, New York, 1952, blz. 142-145 en A. POESCHL, *Der Neubruchzehnt*, in: *Archiv für katholisches Kirchenrecht*, 98, (1918), blz. 191-195.

bevestigen gelijkaardige bisschoppelijke vorderingen. Het blijkt dus een breed verschijnsel te zijn.

Zoals hiervoor reeds besproken doet deze golf van aanspraken zich voor in een periode waar het kerkelijk recht, o.a. via de Gregoriaanse hervorming zich sterker kon doen gelden. Volgens K. Lamprecht betreft het echter een poging om positief te reageren op het tiendbezit door leken nadat de kanonieke verboden ineffectief gebleken waren en deze beweging kon dan ook enkel inzetten bij het begin van een kolonisatieperiode⁹⁹. Zo is de oorkonde van Gregorius IX voor gravin Johanna in 1235 zeer duidelijk tegen de lekenusurpaties gericht en de bisschop van Utrecht gaat ongestraft zijn rechten te buiten omdat zijn schenking de leken bestraft. De band tussen de ontginningen en het bisschoppelijk optreden hebben we in het bisdom Doornik kunnen terugvinden. Maar men dient ook de eigen bisschoppelijke macht in het Duitse Rijk voor ogen te houden. Het bisschoppelijk recht op novale tienden kan daar voor een groot deel het gevolg zijn van hun grondbezit en van de landsheerlijke rechten die daaruit voortvloeien. Op dit vlak zou men zich de vraag kunnen stellen in hoeverre sommige aanspraken van de Vlaamse graaf op novale tienden niet evenzeer terruggaan op een wildernisregaal.

Vanaf de 11de - 12de eeuw zijn de ontginningen oorzaak van een grote territoriale uitbreiding van de parochies¹⁰⁰. Wanneer de ontginningsbeweging en de rooiingsactiviteiten de bossen en braakliggende gronden deden verdwijnen, werd het noodzakelijk te weten hoever de parochies reikten¹⁰¹. Dat de novale tiendvermeldingen die voortvloeien uit de grensafbakeningen en de geschillen, veelal eerder laattijdig gesitueerd worden in verhouding tot de eigenlijke ontginning, kan verklaard worden van-

99. K. LAMPRECHT, *Deutsches Wirtschaftsleben in Mittelalter*, 1885, dl. I, blz. 119.

100. G. LEBRAS, *Institutions ecclésiastiques de la chrétienté médiévale*, (Histoire de l'église, o.l.v. A. FLICHE en V. MARTIN, dl. 12), 1959-1964, blz. 204-205.

101. L. GENICOT, Ligne et zone : la frontière des principautés médiévales, in : L. GENICOT, *Etudes sur les principautés Lotharingiennes*, Leuven, 1975, blz. 174.

uit verschillende gezichtspunten. Maar het is evenzeer duidelijk, zoals in het voorbeeld van het Bulskampveld, dat reeds een bepaalde graad van ontginning mag verondersteld worden¹⁰². In enkele andere voorbeelden blijkt dan weer dat de novale tiendgeschillen de ontginningsbeweging kort volgen¹⁰³ en is er sprake van aan de gang zijnde ontginningen¹⁰⁴.

Zoals gebleken is, beschikt men voor het bisdom Doornik over enkele bewaard gebleven grensafbakeningen. Deze parochie-omschrijvingen zijn echter niet los te maken van het specifieke bisschoppelijke recht op novale tienden. Aangezien de rechten van de bisschop in hoofdzaak gelden op novale tienden buiten de parochiegrenzen, heeft de bisschop alle voordeel bij nauwkeurig bepaalde grenzen. Wanneer de bevoegdheid om de grenzen van de parochies vast te leggen bij de bisschop zelf ligt, heeft hij hier een middel in handen om zijn eigen inkomsten en dat van de kerkelijke instellingen die gewoon zijn de tienden te heffen, te bepalen. Het bisschoppelijk optreden was er dan ook op gericht de inning van de novale tienden te beperken tot de eigenlijke parochies. Zeer sprekend op dit vlak is dit citaat uit de grensafbakening van het Land van Waas in 1257: «dicunt tamen parrochiani et clericus de Kildrecht quod...tenebant ad parochiam suam...sed episcopus omnia hec exclusit et sibi reservavit»¹⁰⁵.

Dat de grote Gentse abdijen het hiermee veelal niet eens waren, illustreren de processen die zeer duidelijk gericht zijn tegen dit bisschoppelijk optreden. Maar deze processen tonen evenzeer aan dat de bisschop zijn aanspraken niet kon waarmaken tegen grote en machtige abdijen als Sint-Pieters en Sint-Baafs.

102. L. STOCKMAN, Historisch-geografische ontwikkeling van de villa Halleltra tot de parochie Aalter, in : *Appeltjes van het Meetjesland*, 19, (1968), blz. 40-41.

103. M.K. GOTTSCHALK, *Historische geografie...*, blz. 101-104.

104. BA. Doornik, f. O.L.V. kapittel, cart. C, f° 84 v°, (7 juli 1240).

105. K. VOSSEN, *a.w.*, blz. 130.

J.O. DELEPIERRE
BRUGS HISTORICUS
PUBLICIST EN BIBLIOFIEL
1802 - 1879

BIOGRAFISCHE SCHETS, MET EEN OVERZICHT VAN ZIJN
BRIEFWISSELING EN BIBLIOGRAFIE

L. VAN BIERVLIET

Inleiding

Onder de Brugse historici van de 19de eeuw krijgt de naam Delepierre veelal weinig of geen aandacht. In het beste geval wordt hij bestempeld als een romanticus, iemand die de geschiedschrijving beoefende als een kunst of als het verzamelen van curiositeiten¹.

Zijn reputatie werd bij ons niet zó hoog aangeslagen en honderd jaar na zijn dood is hij voor velen een onbekende. De redenen liggen voor de hand. Hij verbleef slechts tot zijn veertig jaar in Vlaanderen en vertrok toen voorgoed naar Engeland. Tijdens deze Brugse jaren maakte hij geen uitvoerige studie over één bepaald onderwerp en werd als zodanig geen autoriteit op een bepaald gebied. Eenmaal weg uit Brugge, zal hij door zijn stads-
genoten worden afgeschreven op grond van jaloezie en kleinsteedse mentaliteit. Stilaan werd aan zijn verdiensten voorbijgegaan en geraakte hij helemaal in de vergeethoek. Bij de bibliofiel bleef hij echter welbekend en vele van zijn boeken zijn zeer gezocht. Zijn bibliografie getuigt van enorme werkkraft,

1. A. SCHOUTEET en E. STRUBBE, *Honderd jaar geschiedschrijving in West-Vlaanderen 1839-1939*, Brugge, 1950, p. 20-21.

originaliteit en veelzijdigheid. Onder het motto *Nulla dies sine linea* (geen dag zonder regel) schreef Delepierre een 50-tal werken en een 100-tal artikels. In de jaren dertig blijkt hij op het gebied van geschiedenis, en zelfs kunstgeschiedenis één der vruchtbaarste publicisten van Vlaanderen. Deze kwaliteit wordt hem — ten onrechte — verweten en diminueert hem in de ogen van de hedendaagse academici. Nochtans is hij in in weerwil van — en dank zij — de talrijke uitgaven een vernieuwer geweest op velerlei gebied.

Zijn naam is niet weg te denken in het culturele leven van Vlaanderen na 's lands onafhankelijkheid. Zijn werk ligt geheel in de tijdgeest. Hij wou voldoen aan de acute behoefte van een eigen literatuur en geschiedenis, kortom een eigen cultuur voor de jonge natie. In het Frans, zijn moedertaal maakte hij bekend wat eeuwenlang begraven of ontoegankelijk was. Hij is een representant van de mensen die geschiedenis als een element van nationaal besef ten dienste stellen van het vaderland. Hij publiceerde charters, keuren en kronieken die ambtshalve binnen zijn bereik lagen. Zijn aandacht werd vooral getrokken door het detail, het pittoreske, het onbekende element waarvoor op dat ogenblik belangstelling bestond. Hoewel hij tijdens zijn verblijf in Engeland geleidelijk meer geboeid werd door de bibliofilie, en de geschiedschrijving voor het vaderland op het achterplan geraakte, doet dit geenszins afbreuk aan het belang van zijn persoonlijkheid.

Het is evident dat Delepierre na de oude school van de 18de eeuw met Custis en Beaucourt, de lijsttrekker wordt van de hele rij belangrijke Brugse historici die in de 19de eeuw het pad effenden naar de hedendaagse geschiedschrijving.

Een volledige biografie en bibliografie van Delepierre werd in 1880 in het Engels gepubliceerd door diens schoonzoon, Nicolas Trübner, befaamd Londens uitgever. Deze tekst, *In memoriam, For friends only*, blijft een voorname bron, maar werd geschreven vanuit een al te eenzijdig standpunt. De figuur van Delepierre vroeg een andere benadering, met afstand van tijd en milieu. Het is ten dele dank zij een rijke documentatie van wijlen de Brugse volkskundige M. Van Coppenolle (†1955) dat nu een poging daartoe ondernomen werd. De meest waardevolle documenten daarin zijn brieven, enkele aantekeningen en foto's van

wege Miss C. Christie Crawford (°Londen 1890), achterkleindochter en laatste afstammeling van Delepierre. Met haar voerde M. Van Coppenolle in 1946 en 1947 een briefwisseling. Vanuit 59, Langham Road, West Wimbledon, S.W. 20, Surrey, England, haar toenmalig adres zijn 3 bewaarde brieven met respectievelijke data : 5 april 1946, 15 mei 1946 en 29 dec. 1947. Reeds in 1944 publiceerde M. Van Coppenolle drie artikels over Delepierre in het weekblad West-Vlaanderen, resp. op 7 okt., 28 okt., en 4 nov. Na het contact met Miss C. Christie Crawford verscheen nog één artikel in hetzelfde weekblad op 1 juni 1946, dat echter niets nieuws bracht. Na dertig jaar bleven verschillende pogingen tot het opsporen van Miss C. Christie Crawford vruchteloos.

DE BRUGSE JAREN (1802-1842)

Origine en opvoeding

Joseph Octave Delepierre werd geboren op 12 maart 1802 in het nu nog bestaande mooie rococohuis aan de Mallebergplaats, 4, te Brugge, als zoon van Joseph Delepierre (°1763 te Fromelles, dep. du Nord - †1825 te Sint-Michiels-Brugge) en van Marie-Claire Caroline de Peneranda (°1773 te Antwerpen - †1838 te Brugge). Vader Delepierre was één van de vele Franse functionarissen die onder de republiek naar Brugge kwamen, hier trouwden (1797) en genaturaliseerd werden. Hij was ontvanger van belastingen voor de gemeenten Zedelgem, Loppem, Snellegem, Sint-Michiels, Heist en Knokke². In 1814 verhuisde het gezin naar de Meestraat (rue du Hydromel) en vandaar in 1817 naar Sint-Michiels waar vader stierf op 28 juli 1825. Van hem erfde Delepierre een liberale geest en een charme, eigen aan de Fransen.

2. M. DENECKERE, *Histoire de la langue française dans les Flandres 1770-1823*, Gent, 1954, p. 354 en 356. Sedert 1805 was vader Delepierre ingeschreven als lid van de schuttersgilde St. Joris, zie A. VANHOUTRYVE, *De Brugse kruisbooggilde van Sint-Joris*, Handzame, 1968, p. 148-149, 248. Op 29.3.1801 was hij reeds lid van de Sint-Sebastiaansgilde, zie H. GODAR, *Histoire de la gilde des archers de Saint-Sebastien*, Brugge, 1947, p. 397.

Op de adellijke afstamming aan moederszijde zou Delepierre zijn hele leven prat gaan. Zo draagt bijvoorbeeld zijn ex-libris het wapen van de Peneranda's³.

Geboortehuis van J.O. Delepierre, Mallebergplaats 3 te Brugge.

Hij werd opgevoed volgens de leerstellingen van J.J. Rousseau, zodat hij op twaalfjarige leeftijd uitstekend fysisch getraind was, maar noch lezen of schrijven kon. In 1818 staat hij op het palmares van het *Etablissement d'éducation à Bruges, rue du Con-*

3. Charles-Ignace E. de Peneranda (1748-1784), grootvader van Delepierre, was kapitein van de Brugse burgerwacht, zoon uit het tweede huwelijk van Pierre Corneille Emanuel de Peneranda (†1766) met Claire-Eugénie Simon de Ville (†1772). Voor de genealogie zie N.J. VAN DER HEYDEN, *Notice historique et généalogique sur les maisons De Peneranda* in *Annales de l'académie d'archéologie de Belgique*, dl. 10, Antwerpen, 1853, p. 279.

cert n° 3, sous la direction de Mr. Deschamps, als leerling van de derde klas, samen met Jules van Praet⁴.

Na het atheneum te Brugge, wordt hij gekwalificeerd voor hogere studies. Hij studeert verder voor advocaat aan de Gentse universiteit. Daar volgt hij de merkwaardige lessen in filosofie en letteren van de Duitse professor Rassman en de Franse professor L.V. Raoul. Deze laatste doceerde zijn leerlingen niet alleen Latijn, geschiedenis en Franse letterkunde, maar leerde hen ook de vaderlandse gedichten van Helmers, Tollens en Bilderdijk. In het academiejaar 1822-1823 voerde hij bovendien een cursus in van middeleeuwse geschiedenis, tot dan toe slechts een onderdeel van de algemene geschiedenis. Daardoor wierp hij de schijnwerper op een voor Vlaanderen zó belangrijke periode uit het verleden. En wellicht wekte Raoul bij jongeren als Delepierre, Jan Perneel en Jules van Praet, belangstelling voor de geschiedenis van eigen volk⁵.

In 1824 promoveert Delepierre tot doctor in de rechten met een proefschrift *De Poena Perjurii secundum jus romanum ...*, over de straf van de meened in het Romeinse recht, de ordonnantiën van het Oud Regime en het hedendaagse recht⁶.

Advocaat en adjunct-stadssecretaris

Op 10 september 1828 trouwt Octave Delepierre te Brugge met de Engelse Emily Napier en vestigt hij zich als advocaat in de

4. Drukwerk in particulier bezit. Nicolas Deschamps, oud-leraar aan het Brugs lyceum, richtte in 1814 een pensionaat op met vier leerjaren. Naast Frans, Latijn en Grieks werd er ook Engels en Nederlands onderwezen. In 1818 werd Deschamps principaal en regent in het Brugse atheneum, zie M. DENECKERE, *a.w.*, p. 178 en 293. Jules van Praet, (Brugge, 1806-Brussel, 1887), zoon van August van Praet, griffier aan het tribunaal te Brugge, zie E. DISCAILLES in *Biogr. Nat.*, dl. XVIII, (1905) kol. 165-194. s.v...

5. Over Jan Perneel (Beernem, 1796-Brugge, 1857), zie ALB. BLYAU, *Biogr. Nat.*, dl. XXVII, (1903) kol. 29-32, s.v...

6. Recht werd gegeven in het Frans door B. Van Wambeke, oud-president van het tribunaal te Antwerpen. Op het examen liet hij de leerlingen die zich onvolgende in het Latijn konden uitdrukken, Frans spreken, zie M. DENECKERE, *a.w.*, p. 298. Het aanhalen van Delepierres werken in de biografische tekst, gebeurt summier, voor volledige referentie, zie bijgaande bibliografie.

Sint-Jacobstraat⁷. Hij laat zich voor het eerst in het openbaar opmerken door het lezen van een dichtstuk op het zgn. *Constitutioneel banket* (Brugge, 9 juli 1829), aangeboden aan de afgevaardigden van de provincie bij de tweede Kamer van de Staten-Generaal⁸.

Sedert 1827 was Delepierre ingeschreven als lid van de balie te Brugge, maar hij beperkte zich geenszins tot zijn carrière als advocaat. In naklank van zijn studententijd en onder invloed van de internationale gebeurtenissen neemt hij samen met de oude studiegenoten Jules van Praet en Jan Perneel zijn toevlucht tot de geschiedschrijving, om aldus uiting te geven aan een idealisme, een drang naar vrijheid en vaderlandsliefde.

In 1830, op de vooravond van de Septemberrevolutie, verschijnt te Brussel *L'histoire du Règne de Charles-le-Bon*, door Joseph Oct. Delepierre en Jan Perneel, advocaten. Na een literair debuut (een dichtbundel in 1829) is deze Franse vertaling van de Latijnse kroniek door Galbert van Brugge, Delepierres eerste historisch werk. Het aandeel van Perneel beperkt zich tot een historische kadertekst.

De aandacht werd op deze oude kroniek gevestigd door Jules van Praet, die tot 1830 adjunct-stadssecretaris was te Brugge en zelf reeds met succes enige publicaties op zijn naam had⁹. Voor het eerst wordt nu de kroniek van de dood van Karel de Goede in moderne versie en in een handige boekvorm uitgegeven. De politieke gebeurtenissen rond 1830, de wording van een nieuwe

7. Dochter van Charles Frederic en van Catharina Carrington; geboren op 8 mei, 1809 in Colombo, Ceylon, Engels-Indië; zuster van Lord Napier of Magdala, wiens standbeeld prijkt op het Londense Trafalgar Square. Na de dood van vader kwam Emily met haar moeder naar het goedkope Brugge wonen, waar toen een belangrijke Engelse kolonie verbleef.

8. *Gazette van Brugge*, 10 juli 1829, p. 2. C. RODENBACH, *Episodes de la Révolution dans les Flandres*, Brussel, 1833, p. 62.

9. Na de humaniora verbleef Jules van Praet enige tijd bij zijn oom Joseph van Praet te Parijs. Hij maakte er kennis met o.a. P. de Barante en F. Guizot. Een fel opgemerkte *Histoire de la Flandre* (1828) en *De l'origine des communes flamandes* (1829) waren een poging om bij ons de geschiedenis te naturaliseren naar het voorbeeld van de Fransen. Zie C. BRONNE, *Jules van Praet*, Brussel, 1943, p. 12-19; G. CHARLIER, *Le mouvement Romantique en Belgique*, dl. 1, Brussel, 1948, p. 367.

natie stond in het perspectief van de vormingsgeschiedenis van de gemeenten in de 12de eeuw. Niet langer behandeld als het relaas van een heiligenleven wordt dit werk een bewijsstuk van fierheid, nationale zin en zelfstandigheid. De betekenis ervan gaat verloren, want in naklank van de grote veldslagen van Napoleon, de slag bij Waterloo, zal het heldenepos van 1302 enkele jaren later de geschiedschrijving en het gehele geestesleven in Vlaanderen beheersen¹⁰.

Ondertussen heeft Delepierre het ambt van advocaat verwisseld voor dat van hulpsecretaris (1831) en hulpbibliothecaris (1832) als opvolger van zijn vriend van Praet¹¹. Het nieuwe milieu en de ontmoetingen die ermee gepaard gaan begunstigen en ontwikkelen Delepierres talenten in grote mate. Begeleid door stadssecretaris Scourion ontdekt hij de wereld van het boek, de kunst, en verwerft hij een diepgaande kennis van de historiografie¹². Hij ontmoet interessante mensen in de bibliotheek, zoals de atheneumleraar Henri Moke en de jonge Vlaamse literator Jan Frans Willems. Op verzoek van Moke vertaalt Delepierre Grattans *Héritière de Bruges* (1831) uit het Engels. Deze prelude op Georges Rodenbachs *Bruges-la-Morte*, richt zijn aandacht naar de Angelsaksische literatuur en de populaire historische romans van Sir Walter Scott, van wie Moke zelf de voetsporen probeert te drukken¹³.

Aangemoedigd en geïnspireerd door het werk van deze bezieler, schrijft Delepierre een reeks geromanceerde historische verhalen naar Engels voorbeeld, *Chroniques, traditions et légendes* (1834). Deze bloemlezing uit de Vlaamse kronieken maakt hem op slag

door de Duitsers en de Fransen.

Voorname bezochters werden toegelaten door de stadswaerds.

10. Het wordt wachten tot Pirenne in 1891 vóór Galbert vaste voet krijgt en nog tot 1978 vóór we eindelijk een Nederlandse vertaling krijgen. A. VIAENE, *Galbert in eerste moderne vertaling*, in *Biekorf*, 1978, p. 193.

11. Van Praet wordt door zijn schoonbroer Paul Devaux naar Brussel geroepen, waar hij een politieke loopbaan tegemoet gaat, C. BRONNE, *a.w.*, p. 18-19.

12. Over Scourion, zie vooral J. VAN DAMME, *Het bibliotheekwezen in Brugge vóór 1920*, Brugge, 1971, p. 38 e.v.

13. H. Moke publiceerde sedert 1827 reeds vier historische romans, die onmiddellijk een groot succes hadden, zie P. BERGMANS, in *Biogr. Nat.*, dl. XV, (1899) kol. 32-36, s.v....

bekend en zal jaren later tot scenario dienen voor het werk van Alexandre Dumas (père) en van Collin de Plancy¹⁴.

Als een verlengstuk van de Vlaamse tradities en naar het voorbeeld van J.F. Willems' publikatie van een oude Vlaamse volksfabel *Reinaert de Vos* (1834), verschijnt *Aventures de Tiel Ulenspiegel* (1835), opgedragen aan de Belgische bibliofielen. Daarin wordt Ulenspiegel uit het volksboek voor het eerst als nationaal cultuurgoed onder het oog van de bourgeoisie gebracht, waardoor Delepierre onbewust een weg baant voor het epos van Charles De Coster¹⁵. De naamlijst der intekenaars is een spiegel van de toenmalige Vlaamse intelligentsia en meteen van het sociaal milieu waar Delepierre deel van uitmaakte. Vertegenwoordigd zijn de oude Brugse vrienden, inmiddels hoge staatsambtenaren, Jules van Praet en Edward Conway; geleerden als Voisin, Warnkoenig, Gachard en de Reiffenberg; Vlaamse literatoren met Willems, Serrure, Blommaert; bibliofielen onder wie Carton (toen nog vicaris te Ardoorie), de bibliothecaris van Mons, Delmotte en de Parijse libraire Techener. Er behoorde ook een exemplaar toe aan Joseph van Praet, conservator van de handschriften in de Bibliothèque Nationale te Parijs en oom van Jules. De prentenverzamelaar John Steinmetz en de legendarische Mrs. Trollope waren in Brugge residerende landgenoten van Delepierres vrouw, Emily¹⁶.

Pierre Jacques Scourion had in Delepierre een ware discipel gevonden. Deze zwijgzame oud-benedictijn uit Boulogne, die sedert 1795 in Brugge verbleef, had een mateloze bewondering voor de stad. De kennis en eruditie die hijzelf moeilijk scheen te kunnen

14. F. VERMEULEN, *Tous les chemins mènent à Bruges*, Brugge, 1963, p. 37-38. C. DE PLANCY, *Légendes de l'histoire de Belgique*, Luik, 1848. Ook uit *Charles-le-Bon* plagieert de Plancy tientallen pagina's voor *La Belgique à l'époque des croisades* en *Les grandes chroniques*.

15. Zie L. VAN BIERVLIET, *Ulenspiegel en de Vlaamse romantiek*, in *Biekorf* 1979, p. 24-33, 111-121, 155-166.

16. Na een kort verblijf te Brugge in 1833, verbleven de Trollopes in 1834-35 te Sint-Andries, op het Châteaux Dhondt, zie L. en R. POATE STEBBINS, *The Trollopes*, Londen, 1947, p. 63-76. John Steinmetz woonde in Brugge sedert 1819, zie W. LE LOUP, *De Bruggeling Jöhn Steinmetz*, Brugge, 1979.

verwoorden, droeg hij over aan zijn begaafde jonge helper¹⁷. De vruchten van een vijf jaar lange werkzaamheid aan de zijde van Scourion komt tot uitdrukking in een historische beschrijving van de stad Brugge in *Précis des Annales de Bruges* (1835). Daarin wordt reeds de kern vooropgesteld van *Guide dans Bruges* (1837), *Album Pittoresque* (1837-40), de latere *Galerie des Artistes Brugeois* (1840) en de bijdragen in *Biographie des hommes remarquables* (1843).

In het jaar dat de historicus J.J. Desmet in opdracht van de koning zijn *Histoire de Belgique* schrijft, verschijnt Delepierres *Aperçu historique et raisonné* (1836) een cultuurhistorische atlas van België, die later een vulgariserende uitgave krijgt in *La Belgique illustrée* (1840)¹⁸.

Zo krijgt Delepierre stilaan bekendheid. Hij is lid van de *Société Royale des Beaux-Arts de Gand*, medewerker aan *La Belgique Militaire* (1836), prijkt op de lijst van de bibliofielen van Mons (1837) en krijgt zelfs een plaatsje in Van der Maelens *Dictionnaire des Hommes de Lettres de la Belgique* (1837).

Brugse Cicerone

Na de slag bij Waterloo dagen Sir Walter Scott en P. de Barante op als promotoren van de belangstelling voor de geschiedenis van de Nederlanden. Voor Brugge, gelegen op de as Brussel-Londen breekt een toeristische lente aan. De kleine slapende provinciestad met de onverhoopte cultuurschat en de romantische ruïnes wordt vooreerst door de Engelsen ontdekt, gevolgd door de Duitsers en de Fransen.

Voorname bezoekers worden rondgeleid door de stadssecretaris, een taak die Scourion weldra aan zijn jonge helper overlaat. En Delepierre is een gedroomde gids. Hij spreekt vloeiend Frans,

17. Van Scourion is een enorme verzameling aantekeningen bewaard in het stadsarchief, zie A. VANDEWALLE, *Beknopte inventaris van het stadsarchief van Brugge*, dl. 1, Brugge, 1979, p. 187. In verband met Scourion, zie ook brief van GHELDOLF aan Delepierre, in *Briefwisseling*, bijlage II, nr. 2.

18. In navolging van het Latijnse werk van J.P. HEYLEN, deken te Lier in 1786.

Engels, Duits en is daarbij charmant en intelligent. Zo ontmoet hij in 1831 de Duitser J.D. Passavant, die enkele dagen in Brugge vertoeft op weg naar Engeland. In het spoor van zijn landgenoten, de gebroeders Boisserée en Waagen, had Passavant vooral aandacht voor de oude Vlaamse schilderkunst¹⁹. Zijn bezoek zal een diepe indruk nalaten op Delepierre en Passavants *Kunstreise durch England und Belgien* (Frankfurt, 1833) zal hem inspireren voor *Galerie d'artistes Brugeois* (1840) waarin het zelfportret van Memling uit de collectie Aders te Londen, aan Passavants werk ontleend is. Jaren later, in 1842, zendt de inmiddels befaamde kunstcriticus een catalogus van *Oude Vlaamse Meesters* naar Delepierre, die — enigszins vereerd — deze «brief» laat publiceren in de *Gentse Messenger des Sciences* (1842).

De Engelse schrijfster Mrs. Frances Trollope, moeder van de beroemd geworden Anthony, komt in juni 1833 naar Brugge, op doorreis naar het Rijnland, in het vooruitzicht een reisgids *Belgium and Western Germany* samen te stellen. Wanneer de familie kort nadien in financiële moeilijkheden geraakt, herinnert Mrs. Trollope zich het goedkope Brugge en komt een paar jaar (1834-35) wonen op St.-Andries, in het *château Dhondt*. In gezelschap van Henri Moke ontmoet ze Delepierre voor het eerst in de stadsbibliotheek²⁰.

Nog talrijke Engelsen bezoeken Brugge in die periode, onder wie de auteur Edward Bulwer-Lytton, later vooral bekend gebleven door zijn *Last days of Pompeii* (1834).

Het heet zelfs dat Delepierre de eer had in 1840 de toekomstige prins-gemaal van koningin Victoria, Albert van Saxon-Coburg en diens broer, tijdens een oponthoud te Brugge op weg naar Engeland, te hebben mogen rondleiden door de stad.

19. Over de Boisserées en Waagen, zie L. VAN BIERVLIET, *De herwaardering van de Vlaamse Primitieven, Het Brugse Memling-boek van Keerbergh*, in *Biekorf*, 1978, p. 33-37, 87-93, 153-166.

20. Mrs. Trollope staat ook op de intekenlijst van Delepierres Ulenpiegelboek in 1835. Over Brugge en H. Moke, zie MRS. F. TROLLOPE, *Belgium and Western Germany in 1833*, dl. I, Londen, 1835, p. 23-24.

De Duitse professor Loebel uit Bonn arriveerde in september 1835 in Brugge. Vanuit Gent, waar hij te gast was bij Voisin, redacteur van de *Messenger des Sciences*, bij de provinciale archivaris Serrure en ook bij Jan Frans Willems, bracht hij enkele brieven mee voor Delepierre «*ce jeune et infatigable littérateur s'occupant avec le plus grand zèle de réveiller chez ses compatriotes le goût des antiquités flamandes...*»²¹.

Na 1835 (de eerste spoorlijn op het vasteland) ontdekken een hele sliert Fransen La Flandre en Brugge. Achtereenvolgens komen de 25-jarige Charles de Montalembert op bezoek bij John Steinmetz, de bibliofiel Charles Nodier, één van de vaders van het Franse Romantisme (1835), alsook jonge literatoren als Théophile Gautier en Gérard de Nerval (1836), Victor Hugo (1837), Stendhal (Henri Beyle) en Alexandre Dumas (auteur van de *Drie Muskietiers*), Collin de Plancy (1838) en M. Michelet (1837 + 1840)²².

Reeds in *Annales de Bruges* (1835, p. XXI) wijst Delepierre op de noodzaak van een *Guide dans Bruges* en geeft er ten behoeve van de toerist een beschrijving van de voornaamste monumenten, «*afin de faciliter aux étrangers les moyens de visiter ce qu'elle offre encore de plus digne d'attention...*».

Een zekere Alexandre Fernier zal in opdracht van de Brusselse firma Hauman een eerste gidsboekje voor Brugge schrijven, in een reeks *Description historique et topographique de la ville de Anvers* (1836), *Malines* (1836) van hetzelfde jaar. Voor Brugge (1836) steunt hij vooral op de gegevens van Delepierre uit *Annales...* Deze laatste reageert met *Guide dans Bruges* (1837) dat de zeer onvolledige en foutieve Fernier meteen in de schaduw stelt²³. Naar het voorbeeld van Auguste Voisins *Guide des voya-*

21. J.W. LOEBEL, *Lettres sur la Belgique*, Brussel, 1837, p. 277-278.

22. De data verwijzen naar het resp. bezoek aan Brugge. Over Montalemberts bezoek, zie FRANK STEINMETZ, *Correspondance de Montalembert...* in *Tablettes de Flandre*, dl. V, Brugge, 1953, p. 26. Voor de andere bezoekers, zie A. PICHOS, *L'image de la Belgique dans les lettres françaises*, Parijs, 1957; P. BRACHIN, *V. Hugo's bezoek aan Vlaanderen 1837*, in *De Vlaamse gids*, 1965; A. DE RUDDER, *Visions de Belgique*, Brussel, 1925.

23. Een advertentie voor Delepierres *Guide* in het eerste nummer van *Journal de Bruges*, 4 april 1837.

geurs dans la ville de Gand (1ste ed. 1826 - 2de ed. 1831) bevat de gids een historische schets van de stad, de beschrijving van haar monumenten, kunstschaten, verzamelingen en enkele praktische wenken ten behoeve van de vreemdeling.

Delepierres *Guide* zal tot zes edities kennen, telkens herzien en bijgewerkt. Alexandre Dumas (1838) maakt er als één der eersten gebruik van, nadat Delepierre hem zelf heeft rondgeleid. Nadien rapporteert Voisin uit Gent: «*Monsieur Alexandre Dumas a grâce à vous remporté de Bruges des souvenirs bien agréable et m'a remercié mille et mille fois de lui avoir procuré l'occasion de faire votre connaissance...*»²⁴.

Vele bezoekers kregen een gul onthaal in de woning van Delepierre, die inmiddels verhuisd was van de Sint-Jacobstraat naar de Sint-Annarei²⁵.

Tegelijkertijd met *Guide dans Bruges* start Delepierre met de publikatie van een prestigieus *Album Pittoresque* — weerom in navolging van Voisin te Gent. Met zijn prachtige lithografieën behoort dit werk tot een der mooist geïllustreerde boeken van de Belgische romantiek. De volledige uitgave geschiedde tussen 1837-40 te Brugge voor rekening van de prentenhandelaar Joseph Buffa en de drukker Bogaert-Dumortier. Een reeks van 47 platen werd getekend en gelithografieerd (vanaf oktober 1837) door A. Tessaro en H. Borremans voor het eerste gedeelte, en door L. Ghémar en E. Manche voor het tweede gedeelte. Een interessant en tot nog toe onopgemerkt detail is de publikatie daarin van de Latijnse tekst van De Doppere met de akte van translatie der Ursularelieken in het Sint-Janshospitaal. W.H. James Weale «ontdekt» de tekst pas dertig jaar later.

Deze uitgave geeft aanleiding tot de samenwerking met Auguste Voisin voor een monografie over het Ursulaschrijn — het eerste in de kunstgeschiedenis — in een periode dat de pelgrimage naar Memlings schilderijen pas goed begonnen was. De reproducties

24. Deze onbekende brief gedateerd Gent, 22 oogst 1838, waarvan copie in de documentatie van M. Van Coppenolle was waarschijnlijk in bezit van Miss Christie Crawford. Tekst in *Briefwisseling*, bijlage III.

25. *Almanach der provincie van West-Vlaanderen en wegwijzer der stad Brugge, voor het jaer 1836*, Brugge, C. De Moor, p. 88.

van Charles Onghena zijn zó voortreffelijk dat ze twintig jaar later nog altijd meer gewaardeerd worden dan de getrouwe fotografische weergaven²⁶.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat Delepierre door de Brusselsche Société des Beaux-Arts verzocht wordt om de Franse uitgave te verzorgen van Louis Haghes Engels monumentenalbum, waarvan het eerste deel *Monuments anciens recueillis en Belgique et en Allemagne*, in 1842 van de pers komt.

Deze toeristische propaganda avant-la-lettre is zeker niet de minste van Delepierres verdiensten. Het is slechts één facet van de rijke verscheidenheid door hem in die periode op de markt gebracht.

Archivaris van de provincie West-Vlaanderen

Tijdens de provincieraadszitting van 17 juli 1837 besluit de Bestendige Deputatie een archivaris aan te stellen om het oude archief (o.a. van het vroegere Brugse Vrije) in het justitiepaleis, dat sedert het Ancien Régime zeer in de war was geraakt, weer te ordenen.

Op 27 september 1837 wordt Delepierre voor deze functie voorlopig benoemd voor een termijn van drie jaar met een wedde van 1500,F. per jaar. Hij krijgt twee helpers van wie de eerste 1300,F. en de tweede 300,F. verdient.

Jaarlijks brengt archivaris Delepierre verslag uit van de vorderingen gepubliceerd in het *Rapport sur l' tat de l'administration dans la Flandre Occidentale* (Brugge, wed. E.J. Terlinck en zoon, 1837-38-39-40-41-42). Een overzicht van de opeenvolgende verslagen volgt in bijlage.

Bij het ordenen van de documenten gaat hij te werk volgens een methode die nu ondenkbaar zou zijn. Hij klasseert de stukken die naar eigen goeddunken het belangrijkste en waardevolst blijken. Zijn bijdrage is in die mate belangrijk dat het archief einde-

26. A. Voisin was toen hoofdbibliothecaris te Gent, zie P. BECQUART, in *Biogr. Nat.*, dl. XXXIII, (1966) kol. 722-724, s.v... A. SCHAEPKENS, *L'art Religieux*, in *Messenger des sciences*, Gent, 1863, p. 1.

lijk aan het publiek wordt bekendgemaakt en op die manier toegankelijk en bruikbaar wordt.

Jaar na jaar, van 1840 tot 1843 werd het inventarisatiewerk onder Delepierres leiding te boek gesteld. Met *Précis Analytique* bewees hij welk een energie, organisatietalent en bekwaamheid er in hem schuil gingen.

Hij speelt het klaar om als eerste voor West-Vlaanderen een inventaris op te stellen en bovendien ook nog documenten uit Rijsel te verkrijgen. Aldus bevat het eerste deel van volume I een opsomming van alle stukken met betrekking tot Brugge (1089-1359) die zich in het Rijksarchief te Rijsel bevinden.

Tijdens Delepierres bezoek aan Rijsel in 1839 heeft André Le Glay, *conservateur des archives du département de Lille*, blijkbaar enkele nuttige richtlijnen kunnen verstrekken aan zijn jonge collega en hem toen de documenten uit het Rijzels archief beloofd. Zulks blijkt uit een brief van Delepierre aan Le Glay, met de vraag naar het lange uitblijven van deze documenten²⁷. Tenslotte worden ze gepubliceerd en ondertekend met de naam van Le Glay en datum Rijsel, 6 januari, 1840. In het tweede deel van de *Précis Analytique* vervolgt de lijst van de Rijzelse documenten (1360-1665) echter zonder de naamtekening van Le Glay. In de inleiding van hetzelfde volume (p. III) schrijft Delepierre : «*m'étant consacré par goût depuis plus de dix ans aux recherches concernant l'histoire de mon pays et surtout de la Flandre... c'est avec un véritable plaisir que j'ai classé, analysé, catalogué la série des documents...*».

Door de titel van archivaris krijgen Delepierres publikaties een nieuwe weerklank. Trouwens zijn hele verdere leven zal hij er steeds gebruik van maken, hoewel ondertussen tal van andere eraan zijn toegevoegd : *membre de la société des Bibliophiles de Mons, de la société des sciences, des lettres et des arts du Hainaut, correspondant du Ministère de l'instruction publique de*

27. Brief gedateerd, Brugge, 12 december 1839, in privé-bezit en waarvan copie in *Briefwisseling*, bijlage IV, nr. 2. In dezelfde collectie bevindt zich een bedankingsbrief vanwege Delepierre aan Le Glay, gedateerd Brugge, 18 december 1841. Copie van de brief in *Briefwisseling*, bijlage IV, nr. 2.

France pour les travaux historiques, membre des antiquaires de la Morinie...

De documenten uit het provinciaal archief zijn natuurlijk een enorme bron voor Delepierre en leiden tot merkwaardige publicaties. Vooral de schat aan rekeningen, charters uit de tijd van de Bourgondiërs wekt zijn belangstelling.

Geïnspireerd door P. de Barantes *Ducs de Bourgogne* in 1838 bij A. Wahlen te Brussel, publiceert Delepierre bij dezelfde uitgever in het volgende jaar *Chronique des Faits et Gestes admirables de Maximilien I* (1839). De vertaling van deze oorspronkelijke Vlaamse (Brabantse) kroniek in het Frans is geïllustreerd met acht houtgravures uit de Barante-editie. Het werk is een toonbeeld van typografische verzorging dat in latere jaren nog ternauwernood geëvenaard wordt²⁸.

Uit dezelfde periode (en bij dezelfde uitgever) dateert ook het album *Marie de Bourgogne* (1840), waarin hij een nabootsing van het «gotisch» alfabet geeft, naar een Brugs manuscript²⁹.

Bibliothecaris van de stad Brugge

Na de dood van Scourion (4 sept. 1838) wordt het ambt van bibliothecaris overgedragen aan Delepierre. Sedert 1831 was hij immers als hulp werkzaam in de bibliotheek³⁰. Op 12 november 1838 ontvangt Delepierre zijn officiële benoeming. Hij krijgt een wedde van 12.000 F. per jaar en dient de bibliotheek dagelijks open te houden van 11 uur tot 15 uur, buiten de zaterdag en zondag. Het depot bewaart méér dan 8000 boeken. Op aandrin-

28. J.H.M. VAN DER MARCK, *De romantische boekillustratie in België*, Roermond, 1956, p. 139.

29. J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires et monumentales de la Flandre Occidentale*, dl. II, *Notre Dame à Bruges*, Brugge, 1866, p. 23. Zie ook P. DUMON, *L'alphabet gothique dit de Marie de Bourgogne*, Nederlandse boekhandel, 1973, p. 4.

30. Scourion had 20 jaar dienst als stadsbibliothecaris. P.J. Laude, leraar aan het Brugs atheneum, was medekandidaat voor de opvolging van Scourion, maar hij verloor van Delepierre met 8 stemmen tegen 14. In 1843 zal hij tenslotte Delepierre opvolgen in deze functie, maar hij zal altijd gevoelens van wrok koesteren tegenover zijn oude rivaal.

gen van Delepierre voorziet de stad een jaarlijks budget van 100 F. voor de aankoop van nieuwe boeken en het inbinden van oude.

Tot Delepierres voornaamste taak behoort eigenlijk het opstellen van een catalogus, waartoe zijn voorganger nooit gekomen was. Naast het werk van archivaris aan de provincie, blijkt hij inderdaad nog tijd te vinden om een systematische catalogus te beginnen en die bijna te voleindigen, ware daar niet de herhaalde moeilijkheden geweest met het schepencollege. Zij waren het geenszins eens met het vooruitstrevende *système bibliographique* van P. Namur, hulp-conservator van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, wiens methode door Delepierre gevolgd werd³¹.

In 1842 nam hij de moeite op zich het werk opnieuw over te doen en zelfs nog een alfabetische catalogus aan te vatten³². Ondertussen getuigen diverse artikels ervan, dat hij ook van plan was een inventaris van de handschriften op te stellen. Nog in de tijd van Scourion en naar diens onuitgegeven rapport, publiceerde Delepierre de beschrijving van twee manuscripten in *Précis des Annales de Bruges* (1835, p. 99-103). In de *Gentse Messenger* (1838, p. 241-55 en 281-394) verschijnt een *Notice historique* met een overzicht van de keuren verleend onder de verschillende graven van Vlaanderen, naar een manuscript in de Brugse stadsbibliotheek. Zevenendertig handschriften worden beschreven in *Bibliothèque Manuscrite*, een artikel eveneens in de *Messenger des sciences* (1839, p. 151-170).

Het is onvoorstelbaar hoe Delepierre tijdens een korte ambtsperiode van vijf jaar archivaris gecombineerd met vier jaar bibliothecaris, nog tijd en energie vond om tientallen afzonderlijke boeken en artikels te publiceren en een uitgebreide correspondentie te voeren met collega's, historici en literatoren.

31. Delepierre als bibliothecaris wordt uitvoerig behandeld bij J. VAN DAMME, *Het bibliotheekwezen...*, a.w., p. 42-44. Zie ook P.J. LAUDE, *Catalogue Méthodique de la bibliothèque publique de Bruges*, Brugge, 1847. Eveneens P. CLAEYS, *Catalogue des livres de la bibliothèque publique de la ville de Bruges*, 2e suppl., Brugge, 1882, p. IX-X. Over de relatie Delepierre met de overheid, zie ook brief aan Le Glay, in *Briefwisseling*, bijlage IV, nr. 2.

32. *Bulletin communal de la ville de Bruges*, dl. II, Brugge, 1843, p. 79-81 en 285.

Wie kan het hem ten kwade duiden dat hij te midden van al die bezigheden zich nog waagde aan alle mogelijke facetten van de geschiedschrijving, van gidsboek tot het literair essay, van vulgariserende albums tot de publikatie van allerhande documenten en zelfs tot het beoefenen van de journalistiek — want vanaf de stichting in 1837 tot in 1842 was Delepierre een trouwe medewerker aan de liberale *Journal de Bruges*.

Een deel van een Latijns manuscript uit de stadsbibliotheek *Chronica Monasterii Sti Andreae*, door de monnik Arnout Goethals, verscheen in een Franse vertaling in 1839³³. Delepierre moest al ettelijke jaren vroeger begonnen zijn met dit werk, nadat Jules van Praet er de aandacht op vestigde en er zelf delen uit vertaald had in *Examen de l'origine des communes flamandes* (1829). Een volledige vertaling door Delepierre bleef uit — om welke redenen dan ook — met het gevolg dat een half boek tenslotte gepubliceerd werd, aangevuld met een «ander boek», *Mélanges sur Bruges*, een reeks historische opstellen die voor één derde eveneens voorkomen in *Album Pittoresque* (1837-40)³⁴.

Delepierre behoorde ook tot de promotoren die de beroemde mannen van West-Vlaanderen met een standbeeld wilden vereeren. Hijzelf gaf alvast de toon aan. In september 1839 werden in de stadsbibliotheek de busten onthuld van P.J. Scourion en Joseph van Praet. Deze laatste had immers bij testament negen drukken van Collard Mansion aan zijn geboortestad gelegateerd³⁵.

Na de dood van Delepierre schreef de *Cincinnati Commercial* in 1881, «*Bruges has had the good fortune to produce one of the*

33. N. HUYGHEBAERT, O.S.B. *Histoire d'une chronique*, in *Les cahiers de Saint-André*, 6, 1949, p. 117-122. Zie ook N. HUYGHEBAERT O.S.B. in *Nat. Biogr. Wdb.* dl. II (1966), kol. 256-259, s.v. *Goethals, Arnout* (°1500 - †1553).

34. Op de achterflap van *Historical Difficulties* (1868), staat een lijst van Delepierres werk, o.a. *Mélanges historiques et littéraires*, Brugge in-8°, als een afzonderlijke uitgave gepubliceerd.

35. Afbeelding bustes, zie J. VAN DAMME, a.w., p. 39 en 92. Voor Joseph van Praet, werd de buste toen gemaakt in opdracht van F. Guizot. Heden bevindt zich nog een exemplaar in de hall van de Bibl. Nat. te Parijs, waar Van Praet conservator was van de handschriften tot aan zijn dood.

ablest antiquarians and bibliophiles of modern times, and his bust will probably soon appear in its excellent library which he did much to enrich»³⁶. Van een dergelijke beeltenis van Delepierre is echter geen spoor te bespeuren, hoewel ook de achterkleindochter in 1946 er nog naar refereert, want zijzelf bezit een plaasteren afgietsel. In een brief gedateerd 14 mei 1946, gericht aan wijlen M. Van Coppenolle schrijft ze, «there is an excellent life size bust of him in my dining-room, but I think it is a copy of one which is already in Bruges»...

Schakel in het Vlaamse cultuurleven

Door de talrijke publikaties, het waarnemen van de functies van archivaris en bibliothecaris te Brugge, drong Delepierres naam door tot de intellectuele wereld in Vlaanderen.

Zijn artikels worden opgenomen in vooraanstaande tijdschriften en zijn medewerking aan prestigieuze verzameluitgaven wordt op prijs gesteld. Voor zijn boeken kan hij rekenen op de inzet van grote uitgevers en op illustraties door bekende artiesten.

Het Oost-Vlaamse tijdschrift, *Messenger des sciences et des arts*, uitgegeven te Gent in 1824 en in 1833 wederopgericht onder leiding van F. de Reiffenberg, J. de Saint-Genois, C.P. Serrure en A. Voisin, betekent vrijwel de voornaamste spil en spiegel van het 19de eeuws geestesleven in Vlaanderen. Van het eerste jaar af (1833) behoort Delepierre tot de medewerkers³⁷.

Een aankondiging in de *Moniteur Belge*, op 19 juni 1837, was de aanleiding tot een hechte vriendschapsband met Jules de Saint-Genois, redacteur aan de *Messenger*, en later opvolger van Serrure als archivaris van de provincie Oost-Vlaanderen, waardoor de betrekkingen met Delepierre nog nauwer worden.

Talrijke brieven o.a. in de Gentse universiteitsbibliotheek en het Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven te Antwerpen, getuigen van het contact en de betrokkenheid van Delepierre met

36. *Cincinnati Commercial*, vrijdag 30 september 1881.

37. Zijn naam staat pas in de jaargang 1838 vermeld op de lijst van de medewerkers.

vele bekende tijdgenoten als Conscience, Blommaert, Serrure, J.F. Willems. Een van de omvangrijkste bundels bevat 47 brieven van Delepierre aan baron de Saint-Genois, over een periode van 27.6.1837 tot 1.10.1861³⁸. De inhoud varieert van historische onderwerpen en publikaties tot felicitaties voor een nieuw vaderschap. Er steekt ook een invitatie bij voor een vriendenbijeenkomst op tweede Kerstdag 1839 ten huize van Delepierre met o.a. Collin de Plancy, Laurent, Hennebert, De Decker, Polain³⁹.

Delepierre behoort nu werkelijk tot de elite van de Belgische literaire en wetenschappelijke wereld. In deze kringen werkt hij mee aan de meest representatieve uitgaven in België, zoals *Revue de Bruxelles* (1837), *Magasin Belge* (1838-1839), *La Renaissance* (1841-1842), *Madou's Scènes des vies de Peintres* (1842), *Trésor National* (1842-1844), het derde deel van de serie *Panthéon National : les Belges Illustres* (1845) en *Gloires Nationales* (1845-1848)⁴⁰.

Aandeel in de Leeuw van Vlaanderen

In zijn geschriften vermeldt Conscience Delepierre als naamgever van de *Leeuw van Vlaanderen*. «*De geleerde heer Octave De la*

38. Universiteitsbibliotheek Gent, hs. G 18454/110-156, waarvan folio 146 en 147 gepubliceerd zijn bij DR. A. JACOB, *Briefwisseling van, met en over Conscience*, dl. II, Kon. Vlaamse Academie, Gent, 1913-14, p. 287-88.

39. Voor Collin de Plancy, zie brief van Delepierre in UBG, hs G18454/121 gedateerd Brugge, 31 oktober 1839. Laurent is een Brussels drukker en uitgever, die o.a. meewerkt aan de publikaties van de Société des Beaux-Arts, zie H. DOPP, *La contrefaçon des livres français en Belgique 1815-1852*, Leuven, 1932, p. 39-40. Pierre de Decker was bestuurslid van de Société des Beaux-Arts, stichter van *Revue de Bruxelles* (1837) en *La Renaissance* (1838) waaraan Delepierre zijn medewerking verleent, zie M. DE VROEDE in *Nat. Biogr. Woordenboek*, dl. I, (1964) kol. 385, s.v... Matthieu Polain was archivaris van de provincie Luik, zie S. BORMANS in *Biogr. Nat.* dl. XVII, (1903) kol. 897, s.v... J.B. Hennebert was stadsarchivaris van Doornik, zie L. ALVIN in *Biogr. Nat.* dl. CIX (1886-87), kol. 71, s.v...

40. De jaartallen verwijzen naar de medewerking van Delepierre.

Ex Libris van J.O. Delepierre met het wapen van de familie de Peneranda.

Pierre heden geheimschrijver van den Belgischen Ambassadeur te Londen (1855) onthaalde ons zeer gulhartig te Brugge, waar hij alsdan woonachtig was en verrijkte mij met een schat van geschiedkundige bijzonderheden, aangaande de voorvallen welke ik tot stof mijns werk had gekozen. Het is indien mij geheugen mij daarin niet bedriegt op aanraden van den heer Octave De la Pierre dat ik besloot mijn nieuw gewrocht den Leeuw van Vlaenderen te heeten»⁴¹.

41. H. CONSCIENCE, *Geschiedenis mijner jeugd*, Brussel, z.d., p. 267.

Talrijke auteurs waaronder autoriteiten als Max Rooses (*Nieuw Schetsenboek*, 1888), Pol De Mont (*Hendrik Conscience*, 1883) zonden deze mededeling verder de wereld in⁴².

Ondertussen kon met grote nauwkeurigheid en efficiënt bewijsmateriaal de *Genesis* van Conscience's Leeuw gereconstrueerd worden⁴³. De juiste toedracht luidt als volgt :

Wanneer in februari 1838 Hendrik Conscience en zijn vriend Johan Alfred De Laet een studietocht door Vlaanderen maken en overall inlichtingen verzamelen over de Slag bij Kortrijk in 1302, dan heeft Conscience reeds drie hoofdstukken van zijn boek neergepend en staat de titel ervan vast. Bij Auguste Voisin in Gent, die een opmerkelijke studie had geschreven over 1302 (*La Bataille de Courtrai ou des Epérons d'or*, Gent, 1834) en in Brugge bij Scourion en Delepierre ontvingen ze zowel in de bibliotheek als op het provinciaal archief menig nuttige wenk. Delepierre nam de bezoekers zelfs mee naar huis en gaf Conscience ter documentatie een exemplaar van zijn *Légendes...* (1834) mee, waarin het verhaal over Willem van Saeftinge duidelijk indruk zou maken.

Terug in Antwerpen en weer aan het werk, zendt Conscience een bedankingsbriefje aan Voisin in Gent en Delepierre in Brugge (gedateerd 17 maart 1837), met de belofte twee exemplaren van de *Lion de Flandre* op te zenden, waarvan één bestemd voor Scourion.

Alvorens Conscience *De Leeuw* definitief in netschrift opstelt, richt hij een brief aan Delepierre (gedateerd 28 mei 1838) met een lange vragenlijst⁴⁴. Daaruit blijkt vooreerst dat Delepierre in Antwerpen geweest is zonder Conscience te hebben kunnen ontmoeten en dat hij onderscheiden is met *la grande médaille*

42. Eveneens P. HAMELIUS, *Histoire des littératures Françaises et Flamandes*, Brussel, 1921, p. 179-182 en recenter G. GYSELEN, *Delepierre, naamgever voor Conscience's Leeuw*, in *Biekorf*, 1979, p. 51.

43. G. SCHMOOK, *De genesis van Conscience's Leeuw van Vlaanderen in Verslagen en mededelingen van de Kon. Vlaamse Academie*, 1952, p. 949 en vgl., idem, 1953, p. 245 en vgl.

44. G. SCHMOOK, *a.w.*, 1952, p. 994-995, met publikatie van de vermelde brief.

d'or. Maar naast deze beleefdheidsformules is het Conscience vooral om de vragen te doen en meer bepaald betreffende enkele iconografische bijzonderheden van het oude Brugge, plaatsnamen, wapenschilden... «*Historische juistheid komt er niet op aan, wel de mogelijkheid van sommige situaties...*».

Op een moment dat Conscience van alle kanten belaagd werd om het lange uitblijven van zijn werk, heeft Delepierre hem eigenlijk werkelijk geholpen aan de finishing touch. Hij zond hem een berg aanwijzingen en deed hem zelfs de figuur van Adolf van Nieuwland aan de hand, «*tel que vous me l'avez héraldiquement dépeint*»⁴⁵.

Jaren later, wanneer Delepierre in Londen gevestigd is, zal Conscience op een schitterende manier hulde brengen aan de voormalige raadgever, die zo efficiënt had bijgedragen tot zijn meesterwerk, het eerste werk van grote betekenis in de nationale literatuur.

Samenwerking met Jan Frans Willems

Reeds in de jaren twintig was Delepierre bekend met het werk van Jan Frans Willems. De Gentse *Messenger* bracht getrouw verslag uit over diens pennevruchten en ook Scourion was met hem in betrekking geweest⁴⁶. Jan Frans Willems was ook één van de referenties die de Duitse professor Loebel in 1831 te Gent opzocht.

Onmiddellijk na de succesrijke uitgave van de *Eecloosche Reinaert* in 1834 neemt Delepierre het initiatief om deze oude Vlaamse fabel aan de franstalige landgenoten bekend te maken. Daarvoor ontleent hij aan Willems een exemplaar van *Reinhart Fuchs* door J. Grimm. Dit boek wordt naderhand door Willems

45. Brief van Conscience aan Delepierre, gedateerd Antwerpen, 12 oktober 1838, en gepubliceerd bij G. SCHMOOK, *a.w.*, 1953, p. 263.

46. PROF. DR. A. DEPREZ, *Brieven van, aan en over Jan Frans Willems, 1793-1846*, 5 dln., Brugge, 1965-68, Teksten II, nr. 419, brief van Scourion aan Willems gedateerd Brugge, 20 augustus 1827, betreffende Willems' bespreking van het *Breviarium Tornacense* dat samen met een bespreking door Scourion reeds zou verschijnen in het volgend nummer van *Mengelingen* p. 79-86.

teruggevraagd in een brief gedateerd Gent, 15 januari 1835⁴⁷. Tenslotte zal Delepierre in 1837 een Franse *Reinaert* publiceren, naar Willems editie van *Reinaert de Vos, episch fabeldicht uit de 12de en 13de eeuw* (Gent, 1836)⁴⁸.

Ondertussen kreeg Delepierre geïnspireerd door het werk van Willems, het geniale idee om een ander oud Vlaams volksverhaal, *Les Aventures de Tiel Ulenspiegel* (1835), als voer voor bibliofielen in het daglicht te stellen. En wellicht is het naar aanleiding van die uitgave dat de bibliofielen van Mons hem de opdracht geven een 14de eeuws Latijns manuscript van Vincentius de Beauvais met de legende van *Tondalus' visioen*, in het Frans te vertalen⁴⁹. Voor een heleboel inlichtingen daaromtrent wendt Delepierre zich tot Willems, die per kerende een lange brief terugzendt met alles wat hij weet over het onderwerp⁵⁰. Ook voor het hoofdstuk Vlaamse letterkunde in de uitgave van *Aperçu Historique* (1836) is Willems voor Delepierre de inspiratiebron⁵¹.

Misschien is het wel door bemiddeling of op aanraden van Willems dat Delepierre ertoe werd aangezet om het werk van Bosworth, *The Origin of the Dutch* (Londen 1836) in het Frans te vertalen⁵². Alvast publiceert hij in de *Gentse Messenger* een re-

47. Deze brief vond ik nergens geregistreerd. Een kopie ervan bevindt zich in de documentatie van M. Van Coppenolle en is waarschijnlijk naar een origineel uit het bezit van miss Christie Crawford. Tekst in *Briefwisseling*, bijlage I, nr. 1.

48. Brief van Delepierre aan Willems aangaande dit werk, gedateerd Brugge, 30 oogst 1837 en gepubliceerd bij J. BOLS, *Brieven aan Jan Frans Willems*, Kon. Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, Gent, 1909, p. 348. Over de *Reinaert* editie van Delepierre zie H. BRUNEEL, *Revue du Nord de la France*, Rijsel, 1859, p. 596-599. Voor de briefwisseling met Willems, zie A. DEPRez, a.w., *Algemene Inleiding II*, p. 88. Zie verder *Briefwisseling*.

49. Delepierre zal het onderwerp 30 jaar later nog eens hernemen in *Le livre des visions* (1866) en *L'enfer* (1876).

50. J. BOLS, a.w., nr. 348. Voor brief Willems aan Delepierre, zie *Briefwisseling*, bijlage I, nr. 2.

51. Brief van Delepierre aan Willems, gedateerd Brugge, 27 sept. 1836 berust in UBG, hs. 3630/459.

52. Joseph Bosworth (1789-1876), Engels predikant te Rotterdam (1831-40), specialist in de Angelsaksische taal, publiceerde een *Anglo-Saxon Dictionary* (1838) dat nog altijd een standaardwerk is, zie H. BRADLEY, *Dict. of Nat. Biogr.* dl. V, (1886) kol. 440. A. DEPRez, a.w., *Algemene Inleiding II*, p. 52, meldt 5 brieven van Bosworth aan Willems tussen 4.5.1836 en 8.10.1839.

censie over deze Oudvlaamse grammatica, waarin Bosworth materiaal put uit Willems' *Verhandeling over de Nederduitsche Tael- en Letterkunde*, evenals uit de *Reinaert*. «Eindelijk, schrijft Delepierre (*Messenger...* Gent, 1837, p. 271) krijgt men in het buitenland belangstelling voor België en zijn taal...». *L'origine du Flamand* verschijnt in 1840.

Wanneer Willems in *Het Belgisch Museum* (IV) de kroniek van Jan de Klerk van Boendaele, *Van den derden Edewaerde*, publiceert, geeft Delepierre onmiddellijk een Franse vertaling uit⁵³. Ondertussen wordt er tussen beiden druk heen en weer geschreven over de uitgave van de *Keuren* van de Brugse ambachten. *Collection des Keuren* verschijnt in 1842 te Gent, met een inleiding van Delepierre (de uitgave was immers zijn initiatief) en voorzien van taalkundige aantekeningen door Willems.

Uit de correspondentie blijkt wel dat Delepierre een bijzondere achting koesterde voor Willems. Van een innige vriendschap zoals met de Saint-Genois was er wel geen sprake, hoewel Delepierre toch vertrouwd scheen met Willems' familie. Tegenover essentiële waarden als taal en godsdienst verschilden ze teveel van mentaliteit. Delepierre was geen werkelijk militant voor de Vlaamse taal. Voor zover bekend heeft hij nooit in het Nederlands geschreven. Het is echter opmerkelijk hoe hij vanaf de periode rond 1836, wil bijdragen tot de herwaardering ervan. In zijn publikaties maakt hij herhaaldelijk publiciteit voor de Vlaamse literatuur en maakt hij haar bekend bij de franstaligen en in het buitenland.

Wanneer in 1839 de *Maetschappij der Vlaemsche Bibliofielen* te Gent wordt opgericht, met tal van vrienden onder de leden, P. de Decker, de Saint-Genois, Serrure ... voelt Delepierre zich gepasseerd omdat hem het lidmaatschap niet aangeboden wordt.

In Brugge was het taalvraagstuk toen nog niet zozeer gebonden aan het feit zich Vlaming of Belg te voelen, zoals dit wel het geval was te Gent. Aldus heeft het petitionnement voor de officiële handhaving van de Nederlandse taal dat in 1840 in Vlaan-

53. Brief aan Willems, gedateerd Brugge, 2 april 1841, berust in UBG, hs. 3630 / 656.

deren de ronde deed, bij de Brugse taalminnaars geen bijval gevonden. En niet alleen uit eigen inzicht, maar ook ambtshalve kon Delepierre zich wellicht moeilijk compromitteren⁵⁴. Zijn betrokkenheid bij de affaire drukt echter veel meer uit dan enkel sympathie.

In 1841 zendt hij aan P. Blommaert een exemplaar van *L'origine du Flamand* ten geschenke. In een begeleidende brief betuigt hij zijn sympathie voor de taalijveraars, maar belijdt hij tevens zijn eigen «onmondigheid» — en een stilzwijgend verlangen om deel uit te maken van deze stuwende beweging en vooral van de *Maetschappij der Vlaemsche Bibliofielen*, aan wie Blommaert een exemplaar van *De l'origine* moet doorgeven, «*en leur témoignant tout l'attachement que j'ai pour la cause dont ils sont les vaillants champions et l'intime plaisir que j'éprouve en voyant ce qu'ils font en faveur de notre belle et riche langue maternelle...*»⁵⁵.

Charles Carton, voorzitter van de Société d'Emulation te Brugge, en wèl aanvaard als lid van de Vlaamse Bibliofielen, schrijft, in het vooruitzicht van het taalcongres te Gent in oktober 1841, een briefje naar Willems, opdat Delepierre ook naar deze bijeenkomst zou uitgenodigd worden: «*hij zou er zeer mee gediend zijn*». Willems gaat onmiddellijk in op het voorstel en Delepierre staat op de inschrijvingslijst voor een maaltijd van 5 F. zonder wijn «*voor de gevoelige maag*»⁵⁶. Wanneer het congres plaats heeft op 23 en 24 oktober zetelt Delepierre letterkundige te Brugge, naast Victor Hugo, A. Dumas en Conscience⁵⁷.

In wezen moet hij zich echter vreemd gevoeld hebben aan de strijdlustige geest van de promotors der moedertaal. Net als zijn

54. G. LERNOUT, *Het Vlaams petitionnement van 1840*, in *Standen en Landen*, LIX, (1972), op. 17-18 en 75.

55. Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven, Antwerpen, Bundel Blommaert. Brieven 6455/206.

56. Brief van Carton aan Willems, gedateerd Brugge, 10 okt. 1841, gepubliceerd bij J. BOLS, a.w., nr. 487. Brief van Delepierre aan Willems, gedateerd Brugge, 15 oktober 1841 berust in UBG, hs. 3630/975.

57. *Verslag*, Gent, H. Hoste, 1842, p. 76. Zie ook E. DE BOCK, *H. Conscience en de opkomst van de Vlaamsche romantiek*, Antwerpen, 1943, p. 287.

vriend P. de Decker zou hij kunnen getypeerd worden als : «*Il était flamand de cœur et d'âme ; mais il l'était avec intelligence, et sans jamais oublier que Belge est notre nom de famille*»⁵⁸.

Zijn pogingen tot deelneming aan de herwaardering van de moedertaal zullen Delepierre toch een plaatsje bezorgen in de bibliografie van de Vlaamse Beweging.

Medestichter van de Société d'Emulation

Na de revolutietijd in de jaren twintig, was vooral Gent het centrum, waar rond de pas opgerichte universiteit een nieuwe belangstelling voor de geschiedenis begon te gedijen.

L. De Bast stichtte er in 1824 de *Messenger des sciences* dat zou uitgroeien tot het belangrijkste orgaan voor geschiedenis, kunstgeschiedenis en letterkunde in Vlaanderen.

Te Brugge daarentegen is het de bewogen tijd vóór de revolutie van 1830 die de geschiedschrijving weer op dreef zal brengen. Aanvankelijk blijft dit echter beperkt tot losse publikaties van o.a. J. van Praet, H. Moke en Delepierre. De oprichting van een geschiedkundig genootschap in 1838 betekent dan ook een belangrijke datum in de Brugse historiografie. Voor het eerst hebben een groep jonge intellectuelen zich toen officieel verenigd en de uitgave van een historisch tijdschrift op touw gezet. Van meet af aan was het doel duidelijk : *Société d'Emulation pour l'histoire et les antiquités de la Flandre Occidentale*.

Charles Carton is bekend als animator van de stichting. Sedert 1835 was hij in Brugge gevestigd als coadjutor van volksvertegenwoordiger Leo De Foere, en belast met het oprichten van een school voor gehoorgestoorden. Tijdens een studiereis naar Londen in september 1837, zou hij aldaar door ambassadeur Sylvain Van de Weyer geïnspireerd geweest zijn tot een dergelijke stichting, naar voorbeelden in het buitenland zoals de *Société d'Emulation de Cambrai*, waarvan van de Weyer lid was⁵⁹.

58. M. DE VROEDE in *Nat. Biogr. Woordenboek*, dl. I (1964), kol. 391, s.v...

59. Over het ontstaan van de Société d'Emulation, vgl. A. SCHOUTEET en E. STRUBBE, a.w. en L. VAN BIERVLIET, *Archivaris Delepierre*, in *Biekorf*, 1979, p. 283-284.

Het lijkt bijna onvoorstelbaar hoe Carton een groep bereidwillige vrienden voor zijn project wist warm te maken. Van de hele groep hadden alleen J.O. Andries en Delepierre enige ervaring op het gebied van de geschiedschrijving⁶⁰.

Delepierre was op dat ogenblik al archivaris en genoot reeds reputatie, zelfs in het buitenland. Hij was *membre du comité historique* en ook *de l'académie des Lycéens de Rome, etc...* Hij was wel degelijk verantwoordelijk voor het lidmaatschap van vele vrienden en collega's, met wie hij lang vóór Carton in betrekking was. Lambin, archivaris te Ieper, Voisin, conservator van de Rijksbibliotheek te Gent, Serrure, professor aan de Gentse universiteit, dr. Snellaert, jonker P. Blommaert, Jules van Praet, en tenslotte archivaris Le Glay uit Rijsel beloofden allemaal door toedoen van Delepierre, hun medewerking en steun aan het tijdschrift. Niet alleen door zijn invloed maar ook door zijn persoonlijke inzet drukt Delepierre een grote stempel op de aanvangsjaren van het bestaan der stichting.

Wordt niet al te zeer de pluim op de hoed van Carton gezet, waar het een profetische blik betreft en belangstelling voor diplomatische bronnen en oorkonden? Wordt de rol van Delepierre als inspirator niet onderschat? Zijn kracht en energie inzake publikatie van zowel archiefstukken als andere is wel te meten aan die van Carton. De persoonlijkheid die Delepierre aan de dag legde als archivaris en bibliothecaris moet zich toch ook hebben opgedrongen in de bestuursvergaderingen van de Société waarvan hij aanvankelijk secretaris was. Als archivaris was hij zonder twijfel de leverancier bij uitstek, en onder zijn impuls zijn Carton en Van de Putte «*de weg van de oorkonden opgegaan*»⁶¹.

Daartegenover blijkt dat voorzitter Carton vanwege Delepierre echt geen steun kon verwachten voor het werkelijke beleid van het genootschap. Hoeveel keer liet hij zijn aanwezigheid afweten, in de zin van: «*il m'est complètement impossible de venir ... mais je ne vois pas la nécessité de ma présence vu qu'en tout*

60. A. DE LEYN, *Chan. J.O. Andries*, Brugge, 1892.

61. Vgl. A. SCHOUTEET en E. STRUBBE, *a.w.*, p. 35.

état de cause je vous autorise à faire et à dire en mon nom tout ce que vous voudrez ...»⁶². Het is dan ook niet te verwonderen dat van het tweede jaar af E. Veys tot secretaris werd aangesteld ter vervanging van Delepierre.

Samen met Carton en vooral F. Van de Putte neemt hij echter het grootste deel van de publikaties in de *Annales* voor zijn rekening. Het onderwerp van zijn artikels wijst niet zozeer op een «*elegante trek*» van zijn geestesbelangstelling, als wel op een zeer persoonlijke visie en een ruime, bijna moderne belangstelling.

De eigen initiatieven van Delepierre in de werkzaamheden van het genootschap zijn duidelijk afgetekend. In «opdracht» van de stichting publiceert hij *Philippide van Guillaume le Breton* in een speciale uitgavenreeks van de Société d'Emulation, nadat hij reeds in 1836 op dit werk gezinspeeld had⁶³.

Na de ontdekking op het provinciaal archief van de *Keuren der ambachten* worden deze door zijn toedoen in dezelfde Emulation-reeks uitgegeven, met de hulp van J.F. Willems als filoloog. Het blijkt de zeldzame keer te zijn dat Willems aan de Emulation zijn medewerking verleende.

Ook de groots opgezette uitgave van de *Biographie des hommes remarquables...* (1843-1849) op naam van C. Carton, J. De Mersseman, F. Van de Putte en Delepierre, werd door deze laatste voorbereid in *Précis des Annales de Bruges* (1835) en vooral in *Galerie d'artistes Brugeois* (1840).

Het is niet toevallig dat Simon Stevin te Brugge het eerst aan de beurt komt in de rij van beroemde mannen van West-Vlaanderen die met een standbeeld vereerd worden. Juist aan die figuur wijdde Delepierre uitvoerige bijdragen in de *Annales* van de Emulation⁶⁴.

62. Rijksarchief Brugge, Fonds Aanwinsten nr. 3228, ongedateerde brief van Delepierre aan Carton.

63. Epigram in *Aperçu historique..* (1836), p. 18.

64. *Annales*, I, (1839), p. 286-302, en III, (1841), p. 172. A. VIAENE, *Beroemde mannen van West-Vlaanderen*, in *Biekorf*, 1978, p. 126.

Elk jaar brengt Delepierre trouw verslag uit over de werking van de Emulatie in de *Annales*, tot in 1843...

Veertig jaar oud. Delepierre is werkelijk een man van aanzien geworden in Brugge. Hij maakte carrière als bibliothecaris en archivaris. Hij verwierf reputatie als literator en historicus. Onder zijn vriendenkring telt hij kunstenaars, geleerden, staatsfunctionarissen, ministers, zowel in het binnen- als buitenland. Hoe we de zaken ook bekijken, het is rechtstreeks of onrechtstreeks door zijn toedoen dat mensen als Le Glay uit Rijsel, Lambin uit Ieper, Voisin en Willems uit Gent, Conscience uit Antwerpen en wie weet hoeveel belangrijke buitenlanders naar Brugge zijn gekomen. Zelfs minister-ambassadeur Sylvain Van de Weyer gewend aan het gezelschap van koningen en prinses, voelt zich vereerd met de vriendschap van deze Bruggeling.

Het lijkt wel een al te ongelooflijk verhaal dat Delepierre aan het toppunt van zijn carrière, op het voorstel van deze eminente vriend ingaat en in Engeland een nieuwe loopbaan begint, die om zo te zeggen niets gemeen heeft met zijn vroegere ambten.

Geld? Natuurlijk zat Delepierre altijd verlegen om geld. Hij was niet gefortuneerd van huize uit, was «arm» getrouwd en had dure liefhebberijen. Bovendien hield hij een grote train de vie voor het oog van de buitenwereld. In 1841 heeft hij een huis gekocht op de Wijngaardplaats, «oud en gotisch, waar Boetius gestorven was», schrijft hij enthousiast naar Le Glay⁶⁵. Toen bleek er dus nog geen sprake van om Brugge te verlaten.

Delepierre verlaat Brugge

Hoewel Delepierre door zijn liberale houding en voortvarendheid in zijn ambt van archivaris en bibliothecaris op tegenstand van de plaatselijke overheid botste, waren deze schermutselingen niet van echte grote betekenis.

Het is duidelijk dat een innerlijke strijd in de schoot van de

65. Brief aan Le Glay gedateerd Brugge, 18 december 1841, cfr. voetnoot (27) en *Briefwisseling* IV, nr. 2. Zie ook G. MICHIELS, *Iconografie der Stad Brugge*, II, Brugge, 1966, p. 129-130, nr. 962.

Société d'Emulation de aanleiding was tot een dispuut met als uiteindelijk gevolg Delepierres ontslag en verdwijning uit Brugge. Een pennetwist rond de historische betekenis van de *Schouw* in de Brugse schepenzaal draaide uit op een persoonlijk conflict tussen Delepierre en F. De Hondt, beiden bestuursleden van de Emulation.

De hele affaire werd op gang gebracht door F. De Hondt in 1840 met een *Notice* waarin hij Delepierre voor de gek zet. Wanneer deze openlijk door De Hondt in het ongelijk wordt gesteld en daarop reageert op een onverantwoorde manier, dienen de overige leden van de Emulation partij te kiezen. De koppigheid en fanatieke eigengereidheid van Delepierre tegenover een respectabele burger als De Hondt, maakte de situatie binnen de Société d'Emulation ondraaglijk. Daarbij liet De Hondt niet na om ook onderduims zijn invloed aan te wenden en Delepierre buiten het genootschap tegen te werken. Te Brugge is de atmosfeer zodanig geladen dat de geruchten doordringen tot bepaalde kringen in Brussel...⁶⁶.

Op 22 september 1842 richt ambassadeur Van de Weyer een brief aan de koning met het verzoek om Delepierre aan te stellen tot attaché aan de Belgische ambassade te Londen. Zijn persoonlijke vriendschap, deze van minister De Meulenaere en van Jules van Praet, privé-secretaris van de koning, dienen tot aanbeveling⁶⁷.

Op 22 december dient Delepierre zijn ontslag in als bibliothecaris van de stad Brugge en archivaris van de provincie. Hij wordt onderscheiden met de *medaille van verdiensten van de koning van Pruisen*, benoemd tot *Chevalier de l'ordre de Saxe-Cobourg*... paraat voor de diplomatie.

De *Journal de Bruges* adverteert op woensdag 11 januari en donderdag 12 januari 1843 de *Catalogue de Livres provenant de la bibliothèque de Monsieur Octave Delepierre, archiviste de la*

66. Zie L. VAN BIERVLIET, *Archivaris Delepierre*, in *Biekorf*, 1979, p. 283.

67. Ministerie van Buitenlandse Zaken, Brussel, *Dossier Personeel*, nr. 86 : *Delepierre*. Het dossier is nog niet geklasseerd. Het bevat voornamelijk benoemingen en andere ambtelijke brieven.

province. De verkoop van Delepierres bibliotheek heeft plaats op maandag 16 januari om 10 uur, 's morgens in het woonhuis aan de Wijngaardplaats onder leiding van J.F. Leplat, libraire te Brugge⁶⁸.

Op 13 januari meldt dezelfde krant op haar frontpagina « *M. Octave Delepierre vient d'être nommé membre de conseil d'administration de l'académie d'archéologie de Belgique à Anvers. Il est à regretter que sa récente nomination d'attaché à la légation d'Angleterre doive probablement l'empêcher d'accepter cette distinction* ».

Daags na de boekenverkoop vertrekt Delepierre naar Londen.

Niets belette hem *membre conseiller* te zijn van de académie d'archéologie de Belgique. Ook de Gentse *Messenger* rekent hem nog tot in 1846 onder haar medewerkers. Maar te Brugge en in de Société d'Emulation is hij afgeschreven. Het reglement zegt dat de leden van het directie-comité in Brugge moeten wonen. Daar gaat Delepierre nu ook letterlijk de perken te buiten⁶⁹. Hij staat eigenaardig genoeg ook niet op de lijst van de ereleden en bijna symbolisch start de *Annales* een nieuwe serie in 1843... De nieuwe jaargang opent nochtans met een artikel van Delepierre — weliswaar onder initialen — dat wellicht reeds voordien ter perse lag.

Het jaarverslag van 1843 zwijgt in alle talen over Delepierre, meldt niet eens de aanstelling in Londen, noch wordt spijt geuit om het verlies van een kostbare medewerker.

Er waren wel interne moeilijkheden geweest. Carton had zelfs met ontslag gedreigd, en de stichting was aan de rand van het failliet. « *Au moment des plus grands difficultés nous avons reçu de ces encouragements. Lors d'une excursion que fit à Bruges, au temps de nos difficultés, Mr. van de Weyer, ambassadeur à Londres, en fait un don de 200 francs*⁷⁰. Deze schenking in de

68. Le Plat is vermeld als prentenhandelaar te Brugge i.v.m. Steinmetz, zie W. LE LOUP, *a.w.*, p. 37.

69. Later zal nochtans wel uitzondering gemaakt worden voor F. Van de Putte, die in 1843 te Boezinge gaat wonen, benoemd tot pastoor.

70. *Annales de la Société d'Emulation*, V, (1843), p. 416. Zie ook A. DE LEYN, *a.w.*, p.162-164.

zomer 1843 wordt bevestigd in een brief van Delepierre aan Carton, gedateerd 27 oogst 1843 : «*J'espère que vous avez reçu la somme que M. van de Weyer vous a fait parvenir*»⁷¹.

Dat Delepierre aanvankelijk nog dacht aan medewerking aan de *Annales* blijkt uit twee opgezonden artikels vanuit Londen, aan Carton. Eén ervan wordt genegeerd, maar op het einde van de jaargang 1843 verschijnt nog een *Miscellanées* onder initialen. Dit is het laatste artikel van Delepierre in de *Annales* van de Société d'Emulation.

Ook de medewerking aan *Biographie des hommes remarquables de la Flandre Occidentale* (1843-1849) waarvan hij in het eerste deel bijna één derde van de bijdragen leverde, wordt gestaakt. De *Tableau Fidèle...*, het vermeende tweede deel van de Brugse kroniek van P. Beaucourt de Noortvelde, verschijnt in 1845 bij de bibliofielen te Mons. Te Brugge krijgt alleen nog de *Guide dans Bruges* verscheidene herdrukken, maar op verantwoordelijkheid van drukker-uitgever Bogaert.

Brieven aan Carton gedurende het eerste jaar in Londen getuigen van Delepierres oprechte genegenheid en belangstelling voor de Emulation en zijn Brugse vrienden. Carton heeft blijkbaar geen lust noch tijd te verspillen aan «een verloren zaak». Wanneer hij in 1843 een artikel publiceert over Karel de Goede, vindt hij nergens een exemplaar van Delepierres *Charles le-Bon*⁷². Het jaar daarop verschijnt toevallig (?) een reprint van de uitgave 1831.

De herinnering aan Delepierre zal te Brugge voortaan slechts sporadisch worden opgeroepen. Zijn werk daarentegen heeft nog lange tijd grote invloed op de geschiedschrijving. De leden van de Société d'Emulation laten zich nog ettelijke jaren door hem inspireren. In de inleiding van *Chronica Monasterii Sancti Andree* (1844) rept F. Van de Putte geen woord over Delepierre, die toch een gedeeltelijke vertaling van de kroniek (1839) en een

71. In het Rijksarchief Brugge bevinden zich 5 brieven van Delepierre aan Carton, zie *Briefwisseling* van Delepierre.

72. Carton in *Biographie des Hommes Remarquables*, I, Brugge, 1843, p. 203.

biografische notitie over de auteur uitgaf⁷³. Blijkbaar is het ook op een vingerwijzing van Delepierre in de *Gentse Messenger* (1843, p. 286) dat Carton het pamflet *La triumpante et solennelle entrée de Charles V*, in de derde serie van de *Annales* (1849-50) publiceert, zonder enige inleiding of toelichting.

Op het provinciaal archief vervolgt E. Priem Delepierres werk met de verdere uitgave van de *Précis Analytique* en in de stadsbibliotheek werkt P.J. Laude, die Delepierre op 7 januari 1843 opvolgde, aan de *Catalogue Methodique* (1847) dat door zijn voorganger begonnen was.

Eveneens in navolging van Delepierre zal J. Gailliard de stad Brugge en haar monumenten beschrijven. En ook de levendige belangstelling voor de Oude Meesters, met voorkeur voor Memling blijft voortbestaan.

Het blijft echter wachten op W.H.J. Weale en A. Duclos om een nieuwe hoogconjunctuur te bereiken in de Brugse historiografie. Vooral de Engelsman Weale, die in 1855 naar Brugge komt en zich hier enige tijd vestigt, zal het verlies van Delepierre overschaduwen. Wellicht kreeg hij uit diens handen een visum voor Vlaanderen... en talrijke goede raadgevingen. Het is opvallend dat Weale tijdens zijn jarenlang verblijf in Brugge nooit enig woord in de *Annales* van de Emulation publiceerde en eigenlijk nooit goed aanvaard werd. Delepierre vormt ook nooit het onderwerp van zijn scherpe kritiek...

CARRIERE IN ENGELAND (1843-1879)

Diplomaat in Londen

Zijn hele leven heeft Delepierre het geluk gehad de juiste man op

73. *Annales de la Société d'Emulation*, IV (1842), p. 360-362. De vijandige houding van F. Van de Putte tegenover Delepierre komt duidelijk uit in een brief van F. Van de Putte aan W.H. James Weale, gepubliceerd in *Document pour servir à l'histoire de «La Flandre»* Brugge, 1868, p. 9.

Vgl. ook A. DUCLOS in *R.D.H. XVIII* (1879), p. 328 : *Delpierre* (sic) *was in den tijd archivaris onzer stad en heeft vele boeken geschreven die wij niet zullen beoordelen omdat zij sedert lang door de geleerden op de plaatse gesteld zijn die hun toekomst.*

het juiste ogenblik te ontmoeten. Toen in de nazomer van 1842 de gemoederen te Brugge op het kookpunt stonden, daagde plots S. Van de Weyer op met het aanbod van een betrekking in Londen. Voor Delepierre was dit een gedroomde kans om zijn financiële positie te verbeteren en meteen een geldige reden om met fierheid zijn geboortestad te kunnen verlaten.

Daar in Londen komt hij in een nieuwe wereld terecht. S. Van de Weyer treft in Delepierre een landgenoot die door zijn opvoeding, cultuur en bekwaamheid als het ware voorbestemd was zijn helper te worden. Bovendien waren beiden even oud en door hun huwelijk half Engels.

Net als Delepierre is Van de Weyer een verwoed collectionneur en bibliofiel. Eigenlijk was hij opgegroeid te midden van boeken, in zijn moeders «cabinet littéraire» in de Koestraat 15 te Leuven. Na studies in de rechten te Parijs, maakte hij een blitz-carrière als bibliothecaris te Brussel, professor in de filosofie en geschiedenis (als collega van Quetelet en Lesbroussart), conservator van de manuscripten van de Bourgondische bibliotheek en tenslotte was hij in 1830 één van de stichters van de nieuwe regering geworden. In deze laatste omstandigheden leerde hij de Bruggelingen Paul Devaux en Jules van Praet kennen. Door zijn perfecte kennis van het Engels werd hij belast met de functie van gevolmachtigd minister in Londen⁷⁴. Hij veroverde er in enkele jaren tijds een vooraanstaande plaats in de Engelse high society, nog meer in de hand gewerkt door het opzienbarend huwelijk met miss Bates. Zijn met boeken gevuld huis in Portland en zijn domein New Lodge in het bos van Windsor waren beroemd om hun gastvrijheid. Koningin Victoria onderhield zich graag met Van de Weyer, omdat hij «*kalm was, zinnig, bekwaam en aangenaam*»⁷⁵.

In de nabijheid van deze briljante figuur en te midden van zijn

74. Over S. Van de Weyer, s.v... Een interessante schets bij Th. JUSTE, *Panthéon National*, Mons, 1881, p. 31-48.

75. Bij zijn vlucht naar Engeland in 1848 vond de Franse koning Louis-Philippe enige tijd een onderkomen in de woning van S. van de Weyers schoonvader, zie C. BRONNE, *Leopold I en zijn tijd*, Standaarduitg., 1971, p. 159.

nieuwe omgeving, fleurt Delepierre helemaal op. Amper drie weken na zijn aankomst in Londen schrijft hij een enthousiaste brief naar Carton over het werk op de kanselarij en vooral «*je m'occupe de la bibliothèque de M. van de Weyer, ou il se trouve une telle mine de richesse*» (9 februari, 1843). Enkele dagen later (20 februari) krijgt ook de Saint-Genois nieuws uit Londen, waaruit blijkt dat Delepierre niet zozeer attaché bij de Belgische legatie is als wel privé-secretaris van Van de Weyer en «*je m'occupe beaucoup de sa bibliothèque*».

J.O. Delepierre naar een litho van Ch. Baugniet, Londen 1843.

Door zijn belangrijke functie en als beschermeling van S. Van de Weyer wordt Delepierre al vlug opgenomen in de hogere kringen. Een gelitografiëerd portret van 1843 door Charles Bagniet illustreert zijn nieuwe welvaart en status. Want al wie in Engeland in die dagen naam had, van de prins-gemaal tot wereldwonders en charlatans, trok naar het West-end atelier van *le dessinateur de S.M. le Roi des Belges*, die sedert juni 1843 naar Londen was uitgeweken⁷⁶.

Als dankbetuiging, uit sympathie of misschien wel bij wijze van honorarium (!) publiceert Delepierre naderhand een *Ode* aan de kunstenaar in de *Gentse Messenger* (1844).

Ambassadeur voor Vlaanderen

Tussen alle drukke bezigheden in, het werk aan de ambassade, de uren in de bibliotheek van Van de Weyer, heeft Delepierre nog aandacht en tijd om te schrijven over geliefkoosde onderwerpen. Het motto van de Brugse dagen *Nulla dies sine linea*, geldt ook in Londen⁷⁷. Hij bezoekt geregeld de library-room in het British Museum en brengt verslag uit over documenten en gebeurtenissen waarvoor men in het vaderland belangstelling zou kunnen hebben.

Op aanwijzing van S. Van de Weyer vertaalt hij uit het British Museum-bezit, een bundel Engelse brieven van l'abbé Mann (1735-1809), *l'historien de Bruxelles*, gericht aan Sir Joseph Banks. Van de toen nog levende Sir Robert Adair (1753-1855) vertaalt hij eveneens enige politieke brieven in verband met diens missie als gezant naar Wenen (1806), Constantinopel en de Nederlanden. Beide boeken verschenen in Brussel bij Wahlen en C^o, want vooralsnog verkiest Delepierre in België te publiceren,

76. De Print-room van het *British Museum* en het Prentenkabinet van de Kon. Bibliotheek te Brussel bezitten een complete collectie van portretten door Ch. Bagniet. Een exemplaar van Delepierr'es portret berust in het Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven te Antwerpen, gepubliceerd in *Biekorf*, 1979, p. 281.

77. En uitspraak van Plinius betreffende diens hobby als schilder, en aan Delepierre geïnspireerd door het zelfportret van de Brugse schilder Garemijn, dat gereproduceerd is in *Galerie d'artistes Brugeois...* (1840).

«op voorwaarde dat het honorarium 60 francs voor 16 gedrukte pagina's hetzelfde is als in Engeland», schrijft hij naar de Saint-Genois die welwillend opgezonden artikels opneemt in de *Messenger*. Delepierres naam prijkt ook op verschillende Belgische verzameluitgaven van die periode : *Les Belges Illustres*, *Gloires Nationales* en *Trésor National*.

Met eenzelfde passie als destijds in de provinciale archieven te Brugge speurt hij rond in Londen. Het Belgische lezerspubliek krijgt enkele delicatessen uit de Engelse historiografie voorgeschoteld, die echter verscholen blijven in vulgariserende uitgaven en onopgemerkt aan het oog van professionals voorbijgaan. Zo vestigt hij als eerste de aandacht op de *Paston Letters*⁷⁸ en op de merkwaardige Latijnse kroniek van *Jocelin van Brakelond*, dat in 1840 door de Camden Society was uitgegeven⁷⁹.

Bij de oprichting van de *Bibliophiles Belges* staat Delepierre op de lijst van de medewerkers en hij zendt geregeld artikels voor het tijdschrift. In 1846 wordt hij vermeld als *conseiller honoraire* van de *académie d'archéologie de Belgique*. En vele jaren voert hij nog een uitgebreide briefwisseling met o.a Felix Bogaerts, de Reiffenberg, A. Gheldolf, Goethals, baron de Stassart, Jules Gay, G. Altmeyer, Voisin, Serrure, Poulain, Lamnin, J.F. Wil-

78. Bundel van meer dan 1.000 brieven uit de periode 1418-1506, grotendeels geschreven door of gericht aan een lid van de Paston familie, kleine landadel uit Norfolk. Volledige uitgave door J. GAIRDNER, 6 dln., Londen, 1904. Honderd jaar na Delepierre, naar aanleiding van een heruitgave Oxford, 1958, vermeld bij L. HOMMEL, *Marguerite d'York*, Parijs, 1959, p. 42 en A. VIAENE, *Brief uit Brugge van John Paston*, in *Biekorf*, 1962, p. 247. Beide auteurs waren onbekend met Delepierres publikatie in *Trésor National*, IV, (1844), p. 30-41.

79. In 1844 werd de kroniek eerst uit het Latijn in het Engels vertaald door T.E. Tomlins. Deze beschrijving van dagelijkse gebeurtenissen in een Benedictijnerklooster 1173-1190 werd opnieuw uitgegeven o.a. in bibliothele uitgave, *The chronicle of Jocelin of Brakelond, Monk of St. Edmundsbury*, e.d. by L.C. LANE, New-York, 1966. De *Camden Society* werd gesticht te Londen in 1838 ter ere van W. Camden (1551-1623), historicus en stichter van een leerstoel voor geschiedenis aan de universiteit van Oxford, met het doel documenten in verband met Engelse geschiedenis en letterkunde te publiceren. Delepierre was lid van de stichting.

lems en Jules de Saint-Genois⁸⁰. Deze laatste blijft zijn hele leven lang een trouwe vriend en tolk uit het vaderland. Hij zorgt niet alleen voor nieuwsjes, maar ook voor allerhande verzendingen, en doet zelfs aankopen voor Delepierre en Van de Weyer op belangrijke veilingen zoals die van de conseiller le Bègne (oud congreslid) in 1843 en die van de nalatenschap van J.F. Willems in 1847⁸¹.

Voor het Engelse lezerspubliek wordt Delepierre een uitdrager van de Vlaamse cultuur. Het eerste boek dat aldaar verschijnt is een ode aan Vlaanderen, een Engelse versie van de legenden van 1834, *Old Flanders* (1845), aangevuld met novellen van Conscience, Ledeganck, Karel Nys en J.A. De Laet — in zeer vrije bewerking. «*Deze twee boekdelen, schrijft De Laet, bevatten een groot gedeelte van onze vaderlandsche legenden. Wij kunnen den heer Delepierre niet genoeg danken over de loffelyke taek die hy op zich genomen heeft van onze legenden ook aen de Engelschen te doen kennen, maer wat wy geenszins kunnen goedkeuren, is de letterdievery die hy begaen heeft met er verscheidene uit het vlaemsch te vertaelen, zonder er een woordje van te reppen, zoomin in zyne voorrede, dan in nota*»⁸².

Delepierre heeft zeker de misnoegdheid van de Belgische literatoren vernomen. Wanneer hij in 1846 twee maand vakantie neemt om een «*affaire de famille en Belgique*» te komen regelen, stuurt hij zijn dochter naar Antwerpen om Conscience op te zoeken⁸³.

80. Een naamlijst van de bewaarde brieven aan Delepierre, uit het bezit van Miss Christie Crawford werd opgestuurd naar M. Van Coppenolle en bevindt zich in diens documentatie. Op onze navraag aan het *British Museum library* naar enig archiefbezit van Delepierre werd ontkenkend geantwoord.

81. Brieven van Delepierre aan de Saint-Genois, resp. gedateerd, Londen, 1 november, 1843 en Londen, 22 mei 1847 berusten in de UBG, hs. G. 18454 / 140 + 145, zie *Briefwisseling*.

82. J. A. DE LAET in *Het taelverbond*, II (1846), p. 103. Zie P. ARENTS, *Vlaamse schrijvers in het Engels vertaald*, Gent, 1950, p. 296-297.

83. Buitenlandse Zaken te Brussel, *Dossier Personeel* n° 86 en een brief van Conscience aan Delepierre gedateerd Antwerpen, 11 juni, 1846, gepubliceerd bij G. DEGROOTE, *Onuitgegeven brieven van Conscience in Handelingen van de Kon. Zuidnederlandse Maatschappij voor taal, letterkunde en geschiedenis*, XXI, (1967), p. 155.

In het vooruitzicht van een propagandistisch artikel in het tijdschrift *Athenaeum* over de Vlaamse schrijvers van toen, wordt Conscience om documentatie verzocht. Deze stuurt niet alleen allerhande inlichtingen naar Londen, maar ook een autobiografie. Uit de lange brief met deze primeur, spreken gevoelens van bewondering, eerbied en dank van Conscience tegenover zijn vroegere helper, ten tijde van «*mon Leeuw van Vlaenderen... pour lequel vous avez eu la bonté de me donner des notes*». Na negen pagina's eindigt de auteur : «*Voyez donc dans ces notes un témoignage de mon désir de vous être agréable ; je vous les livre avec la confiance que vous en ferez l'usage que vous jugerez le plus utile à la littérature belge et à moi même*»⁸⁴.

In de zomer van 1847 verschijnt Delepierres artikel in *Athenaeum* onder de titel *Flemish literature*, met een hulde aan *Henry Conscience, the most fertile and original writer of fiction that Belgium at present possesses*.

Jaren later in 1860, bezorgt Delepierre aan de Engelsen met *A sketch of the history of Flemish literature*, een standaardwerk over de Vlaamse literatuurgeschiedenis, dat door zijn biografen tot één van zijn grote verdiensten wordt gerekend.

Ondertussen begeeft Delepierre zich elke dag van zijn woning in Melina place, 2, St. John's Wood, naar het kantoor op het consulaat. Tal van Engelsen ontvangen uit zijn handen een visum voor het continent. Enkelen krijgen zelfs een aanbevelingsbrief mee voor de oude vrienden. Meneer Carpenter, directeur van het prentenkabinet in het British Museum komt aldus in Gent bij de Saint-Genois terecht (1846) en ook Henry Colburn, één van de grote uitgevers in Londen (1851). En hoevelen ontdekten op aanwijzing van Delepierre Brugge ? De bibliofiel H.S. Ashbee beschrijft zijn eerste ontmoeting met Delepierre in dergelijke om-

84. Brief van Conscience aan Delepierre, gedateerd Antwerpen, 16 juli 1846, vermeld bij G. SCHMOOK, *a.w.*, (1952), p. 996 en gepubliceerd bij G. DEGROOTE, *a.w.*, p. 155-161. Aangaande hetzelfde artikel in *Athenaeum*, verzoekt Delepierre ook aan Snellaert om inlichtingen in een brief gedateerd Londen, 5 september 1846, bewaard in UBG, hs. 3630/877 en vermeld bij PROF. DR. A. DEPREZ, *Briefwisseling van dr. Ferdinand A. Snellaert 1809-1872*, dl. I, Gent, 1977, p. 150.

standigheden : «*I remember the first time I saw Mr. Delepierre, then but a young man, starting on my first continental journey, I went to him at his office in Paternoster Row to secure the required Belgian vise. The few kindly words he then spoke so much impressed me that I determined not to miss an opportunity of becoming better acquainted with him*»⁸⁵.

Sunday-evening salon en spiritisme

Ook in de diplomatie maakt Delepierre carrière. Als vertrouwenspersoon van Van de Weyer wordt hij belast met diplomatieke zendingen (Ierland, 1846), en geheime opdrachten (Brussel 1848)⁸⁶. In 1848 promoveert hij tot consul en verhuist hij naar het chique Gloucester Terrace, Hyde Park. Hetzelfde jaar verliest hij echter zijn vrouw, Emily en in 1849 sterft ook zijn jongste dochter Susan. Enige jaren later hertrouwt Delepierre met Charlotte, weduwe van Charles Jasper Trower, kapitein van de Bengaalse artillerie die gesneuveld was in de slag bij Moodkee († 1850) in Indië.

In Londense kringen wordt Delepierre een graag geziene figuur. Hij geraakt er goed ingeburgerd en verwerft een zekere reputatie als oudheidkundige. Men biedt hem het lidmaatschap aan van de *Society of Antiquaries*, een gedegen Engelse instelling die dateert uit de 16de eeuw. Elke dag bezoekt hij ook als een echte gentleman de Saint James club, één van de beste clubs in Londen, befaamd om de goede keuken en de wijnkelder.

Door zijn vrienden wordt Delepierre beschreven als, «*tall and of a dignified appearance, a charming causeur, a fine elocutionist and a good chess-player*».

In de jaren vijftig houdt hij elke zondagavond een *salon littéraire*. Door de aanwezigheid van vele bekenden uit de wereld van literatuur, kunst en diplomatie genoten deze reünies grote bijval en zijn ze legendarisch geworden.

85. H.S. ASHBEE in *Notes and Queries*, XII, 1879, 30 augustus, p. 180.

86. Zie L. VAN BIERVLIET, *Archivaris O. Delepierre*, in *Biekorf*, 1979, p. 287.

J.O. Delepierre in de jaren 1860 Foto door Maull & Co te Londen.

Onder de geregelde bezoekers waren T. Grattan (1792-1864) voor wie Delepierre ooit *L'héritière de Bruges* vertaalde (1831) en die later consul in Boston geworden was (1839-1846). Van hem verscheen te Brussel in 1830 een *History of the Netherlands*⁸⁷. Verder was er Sir Charles Wentworth Dilke (1789-1864), uitgever van het tijdschrift *Athenaeum* (1830-1846) waaraan hij voor het eerst in de geschiedenis van de Engelse journalistiek «*continental writers*» liet meewerken; Douglas William Jerrold (1803-1857), schrijver, toneelspeler, publicist en uitgever van *Lloyd's Weekly Newspaper*; de humorist Tom Hood (1835-1874), schrijver en uitgever van *Fun*; Charles Knight (1791-1893) schrijver en publicist; John Doran (1807-1878), veelzijdig auteur en uitgever van *Athenaeum* (1869-1870); Dr. John Percy (1817-1889), befaamd metallurgist; Mrs. Jane Loudan-Webb (1807-1858), schrijfster en bekend bloemenkweekster; Mrs. Mary Elizabeth Maxwell (1837-1915), beter bekend als Miss Braddon, romanschrijfster; Mrs. Catherine Crowe-Stevens (1800?-1876) romanschrijfster met een speciale belangstelling voor het bovennatuurlijke. Haar boek, *Spiritualism and the Age we live in* (1859) was een groot succesnummer; tenslotte Dr. Robert Blakey (1795-1878), auteur van *History of Philosophy of Mind* (1848)⁸⁸.

Deze laatste heeft in zijn *Mémoires* enkele interessante pagina's gewijd aan dit bonte gezelschap dat rond Delepierre samenkam⁸⁹. Uit het jaar 1853 rapporteert hij op 9 juni: «*Dined and supped at Mr. Delepierre's with about a party of thirty; among the number was Mr. Colley Grattan, Mr. Waller of Brussels, Captain Tidy, Mr. Warner, M.P. for Norwich etc. Grattan is a most amusing companion... We had some fine singing and music from the female part of the company*».

87. Alle biografische bijzonderheden over de vermelde personen uit Delepierrés vriendenkring zijn terug te vinden in de *Oxford Dict. of Nat. Biogr.*

88. *The Athenaeum club* werd gesticht te Londen in 1824 door een groep eminente personen onder wie Sir Walter Scott. Daaruit groeide *The Athenaeum*, een literair en artistiek blad, gesticht in 1828, dat een grote reputatie verwierf onder de leiding van C. Dilke.

89. *Memoirs of dr. R. Blakey*, uitgegeven door HUGH L. MILLER, Londen, 1879, p. 208-213. Onze dank aan Miss Linda Bull van de *British Council* te Brussel, die het mogelijk maakte inzage te krijgen in dit werk.

Drie dagen later gaat Blakey uit eten met Delepierre, «*chiefly to, witness the performance of Mrs. Haydin, an American lady, who had come over to England lately to promulgate the doctrine of an «intercourse with departed spirits»*. Blakey voegt eraan toe : «*She had been performing or rather displaying the art, or science, or revelation, or call it what you will, in several private circles of distinction in the West-end*». Daarbij volgt dan een beschrijving van de voorstelling waarbij Delepierre betrokken is.

Heel Londen werd toen jarenlang gehypnotiseerd, «*quaked at walking chairs and galloping tables*». De Amerikaan Daniel Home was één van de grootste sterren. Zijn séances trokken o.a. Bulwer Lytton, Elizabeth Barrett Browning en Mrs. Trollope «*who wanted to know about her dead children*»⁹⁰.

In zijn *Mémoires* publiceert Dr. Blakey drie brieven van Delepierre. Daaronder bevindt zich een aanbeveling voor de aanstelling tot *professor of Logic and metaphysics*, een ambt dat Blakey inderdaad zal mogen bekleden in Queen's college, Belfast. Verder is er een bedankingsbriefje voor de ontvangst van Blakey's *History of Philosophy of Mind* en een aankondiging dat Koning Leopold I aan Blakey een Gouden Medaille toekent, een onderscheiding voor «*great foreign authors*». Delepierres invloed als lid van het *Royal Literary Fund*, met de Belgische koning als erevoorzitter, zal daaraan niet vreemd zijn⁹¹.

Ook onder de talrijke Franse uitgewekenen die door de staatsgreep van Napoleon Bonaparte op 2 december 1851 naar Engeland gevlucht waren, telt Delepierre belangrijke vrienden.

In deze periode maakt hij kennis met Louis Blanc en Gustave Brunet⁹². De relatie met de Franse politicus heeft echter weinig

90. L. en R. POATE STEBBINS, *a.w.*, p. 145. Ook Brussel werd in de jaren vijftig overspoeld door een golf van spiritisme. De *Cercle littéraire* reserveerde haar zaterdagen voor spiritistische séances, zie J.H.M. VAN DER MARCK, *a.w.*, p. 29.

91. Vermelde brieven van Delepierre gepubliceerd in *Memoirs of dr. Robert Blakey, a.w.*, p. 230-240.

92. Louis Blanc (1811-1882) verbleef van 1848-1870 in Engeland. Over deze Franse politicus, zie M. PREVOST, *Dict. de biogr. Française*, VI (1954) kol. 585-587, s.v... voor G. Brunet, zie verder.

invloed op Delepierres literaire activiteiten en speelt zich eerder af op sociaal vlak, in tegenstelling met de vriendschap voor Gustave Brunet.

Dr. Blakey portretteert Louis Blanc tijdens een ontmoeting met Delepierre in Londen, januari 1853. «*He is scarcely five feet high, but proportionably made. His face is round, eyes full and dark, hair black and shining, and general expression mild and pleasing*»⁹³.

In zijn *Lettres sur l'Angleterre* (Parijs, 1866-1867) refereert Louis Blanc naar verschillende namen uit Delepierres vriendenkring, onder wie Thomas Hook, Victor Hugo, Lord Bulwer-Lytton. Hij geeft ook een interessante beschrijving van de *International Exhibition* te Londen in 1862, waar Delepierre belast was met de organisatie van het artistieke gedeelte voor het Belgisch paviljoen, dat «*in evenredigheid met de andere landen meer plaats inneemt dan op de wereldkaart...*». Naast industriële produkten prijken er schilderijen van o.a. Leys en Madou⁹⁴.

Voor deze gelegenheid staken vele vrienden van Delepierre het kanaal over, onder wie Pierre de Decker, Jules de Saint-Genois en Louis Hymans. Waarschijnlijk ontmoette hij toen ook A. Pinchart en Ch. Reulens, conservator van de Bourgondische bibliotheek te Brussel. Zij zullen immers het werk van Crowe en Cavalcaselle *Les anciens peintres Flamands* (1862-1863), door Delepierre uit het Engels vertaald (naar aanleiding van de *Exhibition* ?), met documenten en notities aanvullen.

Bibliofilie en de Philobiblon Society

De Engelsen hebben reeds lang de faam van fervente boekenliefhebbers te zijn. In 1812 stichtten zij een eerste echte boekenclub, toen na de dood van John Ker, hertog van Roxburghe († 1804) diens bibliotheek openbaar verkocht werd. Aanvankelijk waren slechts 24 leden toegelaten tot de *Roxburghe club*. Sir Walter Scott was lid in 1823, en T.F. Dibdin was de eerste

93. *Memoirs of dr. Robert Blakey, a.w.*, p. 212.

94. LOUIS BLANC, *Lettres sur L'Angleterre*, dl. 2, Parijs 1866, p. 80 en 84.

secretaris⁹⁵. Bij elke zitting werd een plechtige toast uitgebracht op Caxton.

In de voorrede van *Aventures de Tiel Ulenspiegel* (1835) zinspeelde Delepierre reeds op het bestaan van deze vereniging en stelde haar toen tot voorbeeld van de Belgische bibliofielen. In Londen leert hij de club nu meer van nabij kennen. De *Notice sur le Roxburghe club* in de *Gentse Messenger* 1845 dient tot inleiding van een hele reeks bijdragen over de bibliofilie, o.a. ook in de pas opgerichte *Bibliophile Belge* (1845). Zij zijn een weergave van Delepierres indrukken en groeiende belangstelling en kennis op een nieuw werkterrein, de bibliografie.

In de omgeving van S. Van de Weyer wordt zijn aandacht geboid door bepaalde fenomenen in de literatuur. Het meest uitzonderlijke en eigenaardige wordt opgezocht, verzameld en bestudeerd. De bibliotheek van S. Van de Weyer dient tot inspiratiebron en oefenterrein. Zij bevat een rijke verzameling marginalen, oude farcen, macaronische verzen, de meest fantastische en waanzinnige denkbeelden van getekende en geniale geesten. Voortaan zal de Brugse oud-bibliothecaris zich wijden aan gespecialiseerde bibliografieën en het uitrafelen van kleinodiën en curiosa⁹⁶.

Wanneer het British Museum een collectie 16de-eeuwse Franse farcen aankoopt die men sinds lang verloren waande, maakt Delepierre van de gelegenheid handig gebruik om die te publiceren en meteen opschudding te verwekken in de wereld van de Engelse en Franse bibliofielen, met *Description bibliographique et analyse d'un livre unique* (1849). Enkele jaren later zal het werkje opgenomen worden in de drie eerste delen van *L'ancien théâtre Français*.

95. Froginall Dibdin bezocht in 1842 België «*ou tous les bibliophiles séduits par ses splendides publications, par sa renommée et les recommandations pressantes de M. Van de Weyer lui furent l'accueil le plus empressé*», in *Le Bibliophile Belge*, dl. 4, (1847), p. 435. Hij ontmoette toen ook Delepierre in Brugge.

96. Het is onverantwoord reeds vroeger deze belangstelling toe te schrijven aan Delepierres «*kronkelende geest*» ten tijde van *Ulenspiegel* en *Tondalus*. Deze uitgaven kwamen tot stand ten gevolge van een mode, waarin Delepierre brood zag. Vgl. A. SCHOUTEET en E. STRUBBE, *a.w.*, p. 20. Pas na het contract met S. Van de Weyer zal Delepierre bewust deze nieuwe richting volgen.

Mede door de publikaties van Delepierre wordt ook Van de Weyers bibliotheek algemeen bekend. In 1850 ontvangt de ambassadeur het lidmaatschap van de beroemde *Roxburghe club*. Het is de eerste maal dat deze eer te beurt valt aan een buitenlander⁹⁷.

De ontmoeting met Gustave Brunet in 1852 betekent weer een gelukkig toeval voor Delepierre. Deze bibliograaf uit Bordeaux zal een bepalende richting geven aan de nieuwe publikaties en opzoekingen⁹⁸. Onder initialen verschijnt een gezamenlijke uitgave *Bibliothèque - bibliophilo - facétieuse* (1852), drie kleine volumes met de reproductie en analyse van oude zeldzame werkjes. Het opzet om de reeks verder te zetten werd niet uitgevoerd.

Onder impuls van S. Van de Weyer en onder aanmoediging van Brunet zal Delepierre autoriteiten als Nodier en Naudé vervoegen in hun bibliografieën, o.a. over de macaronische literatuur. En wanneer Van de Weyer kans ziet in 1862 zijn collectie uit te breiden met totaal onbekende volumes, wordt de *Macaronéana* (1853) belangrijk aangevuld, zodat er werkelijk niets meer aan toe te voegen is, volgens Brunet⁹⁹.

Eén van de vele Franse vluchtelingen in Londen was prins Henri d'Orléans, duc d'Aumale¹⁰⁰. Sedert 1852 woonde hij in Orléans House Twickenham te Londen waar hij een prachtige collectie

97. *Le Bibliophile Belge*, dl. 6, (1850), p. 313.

98. Pierre-Gustave Brunet (1807-1896), zie M. PREVOST in *Biogr. Nat. Française*, dl. VII, (1956) kol. 545, s.v... hij is geen familie van de Parijse bibliograaf Jacques - C. Brunet, hoewel hij toevallig diens *Manuel du libraire*, 6 dln. aanvult met 2 dln. supplement. P.-G. Brunet is vanaf de 1e jrg. medewerker aan *Le Bibliophile Belge* (1845).

99. Over Delepierres *Macaronéana*, zie J.-G. BRUNET, *Manuel*, dl. II, kol. 572-573 en dl. III, kol. 1267. P. RENOARD, in *Journal des Savants*, dec. 1831, maakte het werk van F.W. GENTHE bekend, *Geschichte der Macaronischen Poesie und Sammlung ihrer vorzüglichen Denkmale*, Halle en Leipzig, 1829, wat het fundamentele uitgangspunt betekende voor Delepierre. E. ROUYEYRE, *Connaissances Nécessaires à un bibliophile*, dl. 3, Parijs, 1899, p. 136-137, vermeldt op naam van GUSTAVE BRUNET, *La Poésie macaronique*, in *Dictionnaire Bibliologique*, z.d.

100. Le commandant GRANDIN, *Le duc d'Aumale, prince, soldat, historien*, Parijs, 1879, biografie.

Vlaamse primitieven bewaarde. Ooit had hij in Genua de *Très Riches Heures de Chantilly* kunnen kopen, verlucht door de gebroeders van Limburg¹⁰¹. Zijn bibliotheek was beroemd om de verzameling Aldes en Elzeviers. In 1853 sticht deze prins samen met lord Houghton, lord Dufferin en Sylvain Van de Weyer, de Philobiblon Society¹⁰².

Delepierre werd onmiddellijk verkozen tot secretaris, *the right man on the right place*. Onder het beperkt ledenaantal (40) bevonden zich de Comte de Powis, Sir Charles Eastlake, president van de Royal Academy en later conservator van de National Gallery, reverend Henry Milman, deken van St. Paul's, William Stirling, Beresford Hope en verschillende parlamentsleden en *geïnteresseerden in de geschiedenis, het verzamelen en de eigenaardigheden van boeken*.

De naam van de bibliofielenclub werd geïnspireerd door de titel van het boek *Philobiblon, The love of books* (1343) van Richard de Bury (1281-1345), bisschop van Durham en kanselier van Edward III. Dit traktaat handelt over de liefde voor het boek en bevat eigenlijk de regels voor de bibliotheek van Durham College (nu Trinity) in Oxford, door de auteur gesticht¹⁰³.

De Philobiblon stichting wekte overal grote belangstelling. Vanuit Gent verzoekt F. Van der Haeghen, universiteitsbibliothecaris en groot bibliofiel, hem een ledenlijst op te sturen¹⁰⁴.

101. J.G. BOEKENOOGEN, *Middeleeuwse Vlaamse miniaturen*, in *Verspreide Geschriften*, Leiden, 1949, p. 177. Aan de duc d'Aumale draagt Delepierre zijn vertaling op van CROWE EN CAVALCASELLE, *Les Anciens peintres Flamands* (1862-1863).

102. Lord Houghton = Richard Monckton Milnes (1809-1885), 1e Baron Houghton, politicus en literator, schreef *Life of Keats* (1848) waarin voor het eerst deze dichter onder de grootsten wordt gerekend, zie *Oxford companion of Eng. Lit.*, 4e ed., (1975), p. 541. Lord Dufferin is waarschijnlijk de echtgenoot van Helen Sheridan, countess of Dufferin (1807-1867), schrijfster van liedteksten.

103. De *British Museum Library* bewaart 28 manuscripten van dit traktaat, de *Bibliothèque Nat.* te Parijs, 3. Het boek werd voor het eerst gedrukt te Keulen 1473 en kende sindsdien verschillende edities. In 1832 verscheen een anonieme Engelse vertaling naar de editie van 1473. De beste uitgave is van E.C. THOMAS (1888), waarvan een bibliofiele uitgave bestaat door Cooper Square publishers, New-York, 1966.

104. Antwoordbrief van Delepierre, gedateerd Londen, 24 september 1861, berust in UBG, hs. 2513 / 156.

Van 1854 tot 1876 wordt een reeks *Miscellanies* gepubliceerd, waarin verschillende belangrijke bijdragen. Het aandeel van Delepierre daaraan behoort tot zijn beste werk in Engeland en werd nadien veelal in afzonderlijke uitgaven gebundeld. Het zijn vooral deze bijdragen die zijn faam als bibliofiel en bibliograaf zullen vestigen. Het amusante, de *Lusus poetici*, het pikante uit zeldzame volumes wordt verzameld en geeft een algemeen beeld van wat op dat gebied geschreven werd. De *Histoire des Fous Littéraires* (1860) met de meest bizarre uitspraken van zieners, utopisten, valse profeten en hervormers wordt nog aangevuld door talrijke artikels¹⁰⁵.

Sommige van Delepierres brochures zijn uiterst zeldzaam, gedrukt op een zeer beperkte oplage ter attentie van zijn vrienden. Hij had het privilege «om boeken te schrijven die niet verkocht werden», vertrouwde hij eens toe aan één van zijn vrienden¹⁰⁶.

Dergelijke «caviar» is *De la Bibliophagie*, waaraan Gustave Brunet een artikel wijdt in *Le Livre* (Parijs, 1880). Het fenomeen van het boeken-eten wordt daarin geïllustreerd met citaten uit het Boek der Openbaring, met ervaringen van de Vlaamse diplomaat Ogier van Busbecq ten tijde van Karel V, tot zelfs met anekdoten van boeken-eten als strafverordening onder de Oostenrijkse tijd. Ook vissen blijken boeken-eters. Een groot aantal exemplaren van Plantijns *Polyglotte* die per schip naar Spanje verstuurd waren, vergingen in een storm en maken sindsdien deel uit van de Bibliotheca Neptuni...

«Delepierre presse l'orange jusqu'au bout..», met een geannoteerde reprint van de verboden *Alcibiades*, een aanvulling van Guérards *Supercheries littéraires*, een studie over de *Parodie*, de *Rébus*, de *Tableau de la littérature de Centon* en *Le danger de lire Platon*, heeft hij een zeer belangrijke plaats veroverd onder de bibliografen van de 19de eeuw. Gustave Brunet betitelt hem in 1875 als «un des philologues les plus laborieux de notre temps, chez qui un jugement exquis se joint à une instruction aussi solide qu'étendue»¹⁰⁷.

105. Tenslotte zal Gustave Brunet zelf zorgen voor een complete aanvulling in *Les Fous littéraires*, Brussel, 1880.

106. H.S. ASHBEE, *Foreigners who have written in English*, in *The Bookworm*, 1891, p. 9.

De rustige jaren

De dood van Sylvain Van de Weyer in 1874 betekent voor Delepierre een onherstelbaar verlies. Hij denkt er zelfs aan naar België terug te keren en met zijn echtgenote op rust te gaan in Blankenberge, «*then, dullest of watering-places*» schrijft zijn vriend Ashbee die Delepierre aldaar eens vergezelde om het plaatsje te verkennen¹⁰⁸. Trouwens iedereen in zijn geboortestreek ziet hem als een vreemdeling aan. Bovendien woont in Londen nog zijn enige dochter Cornélie (Brugge 1828 - Hampton on Thames 1908) en zijn enig kleinkind Emily (1865-1908).

Cornélie was in 1861 getrouwd met de uitgever Nicolas Trübner. Deze Duitse immigrant betekende voor Delepierre veel meer dan een voorbeeldige schoonzoon. Zijn belangrijke rol als uitgever van vele van Delepierres werken rechtvaardigen zeker en vast een korte levensschets.

Nicolas Trübner (Heidelberg, 1817 - Londen, 1884) was de oudste zoon van een goudsmid uit Heidelberg. Van 1831 af werkte hij bij de boekhandelaar Mohn in zijn geboortestad. Een ontmoeting met William Longman in Frankfurt (tijdens de Buchmesse ?) bood hem een kans om in diens Londense firma correspondent te worden. Trübner aanvaardt en trekt naar Londen, waar hij deze baan uitoefent van 1843 tot 1851. Het blijkt echter vlug dat zijn belangstelling en ambitie verder reiken dan een baantje als journalist. Is het louter toeval dat Trübner in hetzelfde jaar van Delepierres *Old Flanders, or popular Legends* (1845) enkele verhalen van Hendrik Conscience vertaalt ? In 1846 verschijnt notabene *Sketches from Flemish life in three tales ; translated from the Flemish of Hendrik Conscience*, (London, Longman, Brown, Green and Longmans + ill.) met opdracht «*to English parents, this little work full of records of parental love, is affectionately inscribed*», ondertekend N.T., Londen, december 1845¹⁰⁹.

107. [N. TRÜBNER], *In memoriam*, Londen, z.d., p. 17.

108. H.S. ASHBEE, *Foreigners who have written in English, a.w.*, p. 10.

109. P. ARENTS, *a.w.*, nr. 28, verklaart N.T. verkeerdelijk als Napoleon Trübner.

Het blijkt dat deze Engelse vertaling voor Conscience de weg baande naar andere Europese talen. Daaromtrent schrijft hij aan Delepierre in 1846: «*mes ouvrages tous ou quelques uns (surtout et toujours les 3 contes traduits en anglais) ont été traduits en Allemagne (neuf traductions et éditions différents) en polonais, en bohémiens. L'abbé Migrelli a déjà édité les trois flemish tales en italien*»¹¹⁰.

In 1851 gaat Trübner een partnerschap aan met Thomas Delf en vestigt hij zich als uitgever in Paternoster Row, bij St. Paul's. Dit wordt al gauw Delepierres correspondentie-adres¹¹¹.

In 1860 publiceert Mackenzie bij Trübner & Cie, *Marvellous adventures... of Master Tyll Owlglass*, met referenties naar het gelijknamig werk van Delepierre¹¹². Hetzelfde jaar geeft Trübner een eerste boek uit van Delepierre, *Histoire Littéraire des Fous*. In 1861 trouwt Nicolas Trübner met Delepierres dochter Cornélie¹¹³. Nadien verzorgt hij nog verscheidene uitgaven voor zijn schoonvader.

Ook bij John Murray raakt Delepierre zijn werk «kwijt». Deze man was bekend terwille van zijn grote kieskeurigheid, en zijn naam alleen bood reeds een waarborg. Na *History of Flemish literature* geeft Murray voor Delepierre nog een aantal artikels uit, verzameld uit de *St. James's Magazine* en de *Miscellanies*

110. Brief gedateerd, Antwerpen, 16 juli, 1846, en gepubliceerd bij G. DEGROOTE, *a.w.*, p. 161., zie voetnoot (84). De 3 verhalen zijn: *Hoe men schilder wordt; Siska van Roosemael* en *Wat een moeder lijden kan*.

111. Uit de periode 1858-1860 zijn 8 brieven bewaard van Delepierre aan de Gentse boekhandelaar Duquesne met bestellingen van catalogi en de heruitgave van *Le Cabinet Satirique*, alsook een exemplaar van P. VAN DUYSE, *L'Ule-spiègle...* allemaal op te zenden aan het adres van N. Trübner. Brieven berusten in UBG, hs. 7706 en dateren van 1 mei 1858 tot 29 dec. 1860. Zie *Briefwisseling*.

112. L. VAN BIERVLIET over de Ulenspiegelboeken van Delepierre in *Biekorf*, 1979, p. 119 en 156.

113. Onder de Londense uitgevers bekleedt hij een belangrijke plaats. Hij was een combinatie van een geleerde, schrijver en uitgever. In 1865 sticht hij *Trübner's Oriental Series*. Zie Notitie in *Oxford Dict. of Nat. Biogr.* dl. 57, p. 261-263. De uitgeverij, ondertussen verhuisd naar Ludgate Hill, werd overgenomen door George Routledge & Sons en later door Kegan Paul, Trench, Trübner & Co LTD. Heden bestaat de firma nog onder de benaming Routledge & Kegan Paul LTD onder voorzitterschap van Norman Franklin in de Store street, Londen.

van de Philobiblon Society, onder de titel *Historical Difficulties and contested events* (1868).

De laatste levensjaren brengt Delepierre door in zijn kleine villa, 35 Howley Place, Maida Hill West, te midden van zijn geliefkoosde boeken. Hij schrijft nog *L'Enfer* (1876), een herziene uitgave van *Le Livre des Visions* dat geïnspireerd was door Dantes *La Divina Comedia*. Zijn laatste grote werk is het beëindigen van *Choix d'opuscules*, de uitgave van een reeks literaire, filosofische, politieke en historische artikels van Sylvain Van de Weyer. Daarmee brengt hij een laatste hulde aan de vriend die zijn leven zo zinnig gevuld heeft, aan wie hij de gelukkige jaren in Londen te danken had en wiens dood hij nooit te boven is gekomen. In deze belangrijke terugblik van een oude man op het verleden, wordt ook de pijnlijke episode ontsluitend van de perikelen te Brugge bij de aanvang der jaren veertig, die het verlaten van de geliefde geboortestad tot gevolg hadden¹¹⁴.

Wanneer Louis Hymans in 1877 een laatste bezoek brengt aan Delepierre in Londen, vindt hij hem ziekelijk en bedlegerig door een aanval van jicht, maar nog met sprankelende geest en even charmant als vroeger¹¹⁵.

Delepierre sterft op 18 oogst 1879 in het huis van zijn schoonzoon Trübner, 29, Upper Hamilton Terrace en wordt begraven op het kerkhof van Highgate.

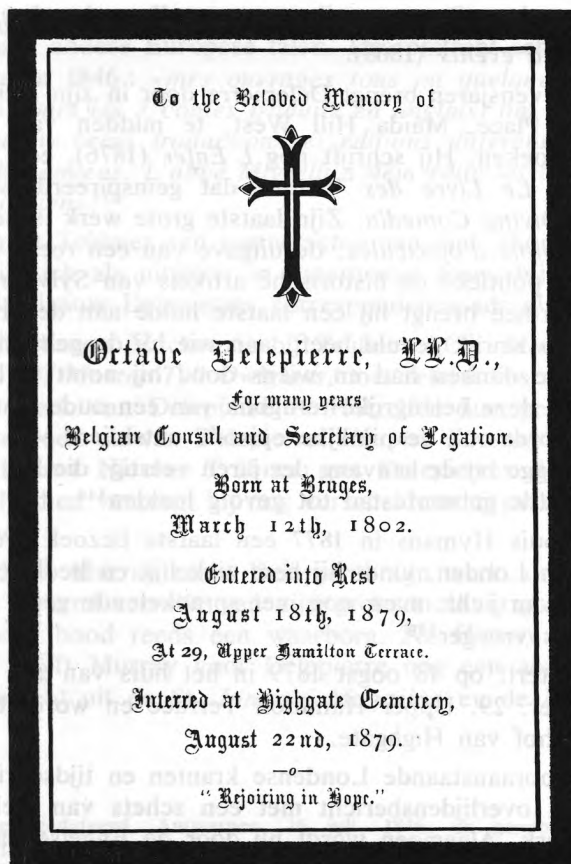
De meest vooraanstaande Londense kranten en tijdschriften publiceren een overlijdensbericht met een schets van Delepierres leven en werk. Algemeen wordt hij door de Engelse en Franse bibliofielen aangezien als een autoriteit, meer bepaald op het gebied van de bibliografie.

In Brugge wijdt enkel de *Journal de Bruges* op dinsdag 26 oogst enige woorden aan het overlijden van haar vroegere medewerker en stadsgenoot. De *Annales* van de Société d'Emulation zwijgen in alle talen.

Sindsdien geraakte hij in de vergetelheid en slechts sporadisch

114. L. VAN BIERVLIET, *Archivaris Delepierre*, in *Biekorf*, 1979, p. 280-287.

115. LOUIS HYMANS, *Notes et Souvenirs*, Brussel, 1876, p. 126.

Doodsprentje van J.O. Delepierre, Londen 1879.

klonken enkele stemmen op die zich met veel moeite een beeld trachtten te vormen van deze Bruggeling, wiens werk zich hoe dan ook nog steeds wil opdringen.

NABESCHOUWING

Wat vooral opvalt in de levensschets van Delepierre is zijn imponerend aantal publikaties en de veelzijdige verstrengeling in het culturele leven van de 19de eeuw.

In Vlaanderen werd hij tot nog toe als vanzelfsprekend geclasseerd onder de vertegenwoordigers van *la littérature belge d'expression française*. Daardoor werd zijn aandeel in het Vlaamse cultuurleven en zijn bijdrage tot het Vlaamse bewustzijn enigszins veronachtzaamd.

Inderdaad was Delepierre een zoon van de republiek, met de aangeboren soepelheid en de hartstochtelijke natuur van een Fransman. Maar in hart en nieren was hij Vlaams. Hij was werkelijk gepassioneerd voor Brugge en Vlaanderen en heeft gewerkt voor de roem van zijn land, buiten elke taalkundige complicatie om. Hij was te liberaal gezind om zijn nationaliteit als Belg te laten aanvechten door voor hem onbestaande taalproblemen.

Zijn naam blijft onvermeld in de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*. In feite was hij reeds Vlaming met de Vaders van de Beweging. Buiten het werk van G. Schmoek, *De genesis van Conscience's Leeuw* (VMKVA, 1953) en van M. De Vroede, *Bibliografische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging*, (Leuven, 1959), werd de figuur van Delepierre nooit eerder in dit nationaal kader gesteld. Er wordt klaarblijkelijk al te vlug voorbijgegaan aan de belangrijke generatie van franstalige intellectuelen die nog in het kielzog van de Franse bezetting, in Vlaanderen gewerkt hebben en tenslotte de weg bereidden naar een nieuwe stroming. De Belgische context heeft uiteindelijk een zelfbewust Vlaanderen in de hand gewerkt.

Door de hedendaagse academische wereld wordt Delepierre als historicus doorgaans niet voor vol aangezien. Hij is inderdaad een typisch voorbeeld van de amateur-historicus uit een periode dat de studies in de rechten een gunstige wegwijzer bleken te zijn naar de geschiedschrijving. Toch betekent hij voor de Brugse geschiedschrijving in de jaren dertig een éinig lichtpunt. Naast de publikaties die voortspruiten uit het ambt van bibliothecaris en archivaris, werd zijn werk weliswaar afgestemd op de smaak van het publiek en het aanbod van de meest biedende uitgever. Maar in concreto doet dit geenszins afbreuk aan zijn verdiensten over het algemeen. Hij is wel degelijk een vernieuwer geweest, een aanloop naar een nieuwe generatie.

Toen tijdgenoten als de Saint-Genois, de Reiffenberg, Polain en zoveel anderen nog aanleunden bij de historische romans van Sir

Walter Scott, had Delepierre reeds oog voor oude kronieken en volksboeken. Als één der eersten bij ons wekte hij belangstelling voor de Bourgondiërs, de Vlaamse Primitieven en de gotiek. Blijkbaar werd hij steeds gedreven door een koortsachtige bezieling om al het waardevolle dat hij ontmoette aan de buitenwereld bekend te maken, tot glorie van het vaderland en ter aansporing en aanwijzing van de studerende jeugd.

De kwaliteit van zijn werk boet wel in door de omvang van de publikaties. Zijn commerciële geest blijft echter ondergeschikt aan het vooropgestelde ideaal. Hij zou zelf een succesrijk uitgever geweest zijn, maar daarvoor bezat hij de middelen niet. Getuigt zijn werk soms van weinig originaliteit, hij verstond steeds de kunst om het origineel te overtreffen in kwaliteit.

Delepierre moet een hartstochtelijk schrijver en vorser geweest zijn, een mens met een mateloos temperament, een grote intelligentie, een sterk gestel en een onweerstaanbare charme. Met een bijna feilloze trefzekerheid zocht hij contact met mensen die hem konden bijtreden in zijn streven en hem nog hogerop hielpen. Steeds vond hij als medewerkers de beste collega's, schrijvers, kunstenaars, typografen. Zijn naam prijkt op talrijke uitgaven van befaamde firma's in Brussel, Parijs en Londen. Hij is niet alleen een vertegenwoordiger maar ook een uitdrager van onze cultuur. De drang naar succes en de zin om te domineren is onmiskenbaar, maar vergeeflijk. Het is echter een al te grote zelfzekerheid die zijn ondergang bewerkstelligt en die hem op een zeker ogenblik zelfs dwingt zijn vaderstad te verlaten.

In Engeland is hij ondergeschikt aan de superieure figuur van Sylvain Van de Weyer, voor wie hij een bijna kinderlijke bewondering koestert. Stilaan ruimt zijn ijdelheid plaats voor een totaal dienstbetoon. In deze omstandigheden komen zijn talenten ten volle tot ontplooiing.

Tenslotte is Delepierre toch een autoriteit geworden. Bij de antiquarian bookshops in Londen is zijn werk welbekend en hoog gequoteerd. In zijn eigen vaderstad verdient hij uit de schaduw te treden en los van de 19de eeuwse conventionele waarden opnieuw in het licht gesteld en naar waarde geschat te worden terwille van zijn belangrijke plaats in de annalen van de plaatselijke geschiedenis.

AFKORTINGEN

- BMLL : British Museum Library Londen
- KBB : Koninklijke bibliotheek Brussel
- UBG : Universiteitsbibliotheek Gent
- SBB : Stadsbibliotheek Brugge
- SBA : Stadsbibliotheek Antwerpen
- SBR : Stadsbibliotheek Rijsel

BIJLAGE 1

De voornaamste gegevens over de inventarisatie van het depot van het provinciaal archief te Brugge vindt men in het jaarlijks verslag van archivaris O. Delepierre, gepubliceerd in *Rapport sur l'état de l'administration dans la Flandre occidentale*, Brugge, wed. E.-J. Terlinck en zoon, 1837-38-39-40-41-42-43.

Het *Rapport* van 1838 (p. 7-9) meldt dat tweeduizend charters uitgezocht en geklasseerd werden. Daarvan werden 350 ontleend en beschreven in een cartularium waaronder :

- 283 reglementen, statuten en ordonnantiën in verband met de ambachten ;
- 89 registers en dossiers met kerkelijke aangelegenheden ;
- 144 dossiers van de magistraten van het Vrije sedert 1400 tot 1700 ;
- 345 registers van het voormalige Proossche en Canoniksche van Sint-Donaas ; zowel in betrekking tot criminele als burgerlijke zaken ;
- 183 registers uit de Kasselrijen van Ieper en Kortrijk ;
- een apart register met diploma's, privileges en patentbrieven van de graven, met vredesverdragen, handelsovereenkomsten enz...

Er werden 144 dossiers gerangschikt uit de 18de eeuw, handelend over het bouwen van bruggen, wegen, het onderhoud van de kustdijken en openbare werken in het Brugse Vrije.

Kopieën werden gemaakt van een inventaris van :

- een zeer groot aantal dokumenten uit de opgeheven kloosters en abdijen ;
- van de stukken betreffende het bestuur der zgn. 8 parochies ;
- van de stukken aangaande de verschillende ambachten in Brugge.

Het *Rapport* van 1839 (p. 8-11) weidt opgetogen uit over de snelle vooruitgang van het werk op het provinciaal archief en stelt reeds de uitgave in het vooruitzicht van een eerste deel van de *Inventaire Analytique* (1840)..

In de tweede laatste trimesters van 1838 en het eerste trimester van 1839 werden geschrift, chronologisch geklasseerd en samenvattend geïnventariseerd :

- 487 stukken van de 15de tot de 18de eeuw, waarvan sommige met betrekking tot het bisdom Brugge en de geschillen tussen het bisdom en de magistraat van het Vrije ; andere met betrekking tot het bestuur van het Vrije zelf ;
- 317 registers en dossiers met betrekking tot de Kasselrij Ieper, het

Proossche en de rekeningen van de steden Damme, Munikenreede en Houcke ;

- 3805 akten van giften, aankoop, huur, renten van oude kloosters in Brugge ;
- 621 stukken, waarvan 175 rekeningen van de mout-belasting gedurende de 17de eeuw en de 18de eeuw in de kwartieren van het Brugse Vrije, Gent en Ieper en 446 met betrekking tot openbare werken, belastingen en kerkelijke aangelegenheden op het grondgebied van het Vrije van 1400 tot 1700.
- Samenvattende noten werden gemaakt van dossiers met documenten van de 16de, 17de en 18de eeuw, betreffende het grondgebied van het Brugse Vrije en de Kasselrij Ieper, waarvan 233 stukken betreffende de comptabiliteit, 29 betreffende openbare werken, 91 betreffende militaire zaken en 212 met burgerlijke en criminele procedures.

Voor stukken met een grote historische waarde, zoals originele charters, patentbrieven, vredesverdragen, privileges, handelsovereenkomsten enz. werden twee registers opgesteld met een gedetailleerde beschrijving in chronologische volgorde.

Een eerste register beschrijft 900 originele stukken ; een tweede register geeft tabellen met de inhoud van de cartularia betreffende de politieke en industriële geschiedenis van Vlaanderen. Deze stukken dateren vanaf de 12de eeuw en er werden reeds 600 ervan ontleed.

Ht *Rapport* van 1840 (p. 10-11) geeft een bondiger verslag, zonder nadere omschrijving :

De volgende stukken werden geklasseerd en geïnventariseerd :

- 141 dossiers betreffende het algemeen bestuur van het Brugse Vrije ;
- 637 dossiers betreffende de comptabiliteit en 412 betreffende openbare werken ;
- 196 pakketten betreffende militaire zaken enz. ;
- 362 dossiers met procedures gevoerd tegen de magistraten van het Vrije, waaronder : 83 dossiers daterend van 1334 tot 1770 betreffende privileges en goederen in het bezit van het bidsom Brugge. Deze dossiers worden aangevuld met gegevens uit 431 pakketten met details over kerkelijke zaken in het algemeen en over het bestuur van de goederen van het bisdom en het Seminarie in het bijzonder. Ook werden alle rekeningen van inkomsten en uitgaven van het Brugse Vrije geklasseerd — deze documenten dateren vanaf 1398.

Tenslotte werden nog 996 staten van goed geklasseerd, afkomstig uit de Wezenkamer van het Brugse Vrije.

Het *Rapport* van 1841 (p. 24-30) handelt over de definitieve benoeming

van Delepierre : «*l'archiviste a répondu pleinement à notre attente et nous n'avons pas hésité en lui donnant une nomination définitive*». Men is verbaasd hoeveel werk men gepresteerd heeft na amper vier jaar tijd. Het tweede volume van de *Inventaire Analytique* is eveneens klaar, en het belang ervan wordt nader onderstreept : «*ce travail dont la publication n'a lieu jusqu'à ce jour que dans notre province seule, interesse à un haut degré, les personnes qui se livrent à l'étude de l'histoire du pays. La continuation se fait vivement désirer...*». Het budget van 1842 voorziet dan ook de nodige fondsen voor het derde deel.

Hetzelfde *Rapport* schets het archiefbezit daterend van voor de Franse Revolutie in de onderscheiden posten :

- 1) de charters — originele stukken — bestaande uit 4000 stuks daterend van de 11de tot de 17de eeuw ;
- 2) de cartularia, bestaande uit 40 stukken, daterend van de 13de tot de 17de eeuw, waaronder :
 - de Wittebouck met akten uit de 13de en 14de eeuw ;
 - de Roodenbouck, met documenten uit de regeringsperiode van Filips de Stoute, Jan zonder Vrees en Filips de Goede ;
 - een cartularium met akten uit de regeringsperiode van Karel V ;
 - de Grooten Roodenbouck, met \pm 300 overgeschreven akten waaronder het oudste stuk dateert van 1232 ;
 - een verzameling van 4 grote volumes in-folio met een groot aantal originele documenten betreffende gebeurtenissen in de 12de eeuw ;
 - de Keuren. Deze blijken zo belangrijk dat de Société d'Emulation de wens heeft uitgedrukt om deze verzameling uit te geven, voorzien van annotaties.
- 3) de procedures, bestaande uit 7000 stukken daterend van de 16de tot de 18de eeuw, onderverdeeld in 4 verzamelingen :
 - procedures tegen de magistraat van het Vrije ;
 - procedures tegen de magistraat van de Kasselrij Ieper ;
 - procedures van het rechtsgebied van de Kasselrij Kortrijk ;
 - akten betreffende de geschillen voor de Raad van Vlaanderen of het Hoger hof te Mechelen.
- 4) 35.000 stukken daterend van de 14de tot de 18de eeuw betreffende het militair en burgerlijk bestuur, waaronder alles van openbare werken, financiën, politie, militaire zaken en wezenkamers van het Vrije ; alleen het laatste is volledig geklasseerd en bevat 35.000 staten van goed.
- 5) 6000 stukken van de 13de tot de 18de eeuw van het bisdom Brugge,

betreffende kerkelijke aangelegenheden, afkomstig uit kloosters en abdijen — evenals rekeningen.

- 6) Rekeningen, bestaande uit 4.000 stukken van de 12de tot de 17de eeuw, betreffende de ambachten, neringen, het Vrije, de kerken, abdijen enz...

Op bepaalde zeldzame documenten wordt speciaal de aandacht gevestigd het voorhuwelijkscontract van Maximiliaan en Maria van Bourgondië ; een Franse brief uit Londen van 1553 met beschrijving van de Blijde Inkomst in de stede van Maria, dochter van Hendrik VIII ; een brief met de handtekening van Jacobus, koning van Schotland en handelend over de Vlaamse handelsnederzettingen in zijn land ; een onderhandelingsbrief van de schepenen van het Vrije in 1398 met het verzoek tot de graaf om de Hollanders en Zeeuwen te straffen die Vlaamse kooplui en vissers mishandeld hadden ; de beschrijving van een vergadering te Brugge (1453) van de drie leden van Vlaanderen om te onderhandelen over de vele brandstichtingen door de Gentenaren ; een rekening van 672 ponden op naam van de magistraat van het Vrije, voor de paarden en karren van de hertog van Bourgondië tijdens het beleg van Nancy waar de hertog gedood werd (1477) ; een deliberatie van de burgemeesters, schepenen en notabelen van het Vrije om 400,000 gouden philippus te storten, op aanvraag van het gouvernement van Vlaanderen.

Het *Rapport* van 1842 (p. 22-30) meldt de uitgave van het derde deel van de *Précis Analytique* en de aankondiging van het vierde deel. Alle onderscheiden documenten worden weer één voor één opgesomd, en geïllustreerd aan de hand van voorbeelden.

De rekeningen van het Brugse Vrije bleken zo'n belangrijke post dat ze afzonderlijk geklasseerd werden, afgescheiden van de rekeningen van de ambachten en neringen. Het voornaamste van die rekeningen van het Vrije zal het onderwerp uitmaken van het vierde deel van de inventaris.

Tenslotte worden in een aparte sectie de staten van goed van de weeskinderen ondergebracht, en een andere sectie onder de benaming *Miscellanées* rangschikt, akten van diverse zaken die niet ondergebracht konden worden bij de andere categoriën. Daarmee is het materiële werk van het klasseren voltooid en rest nog het opmaken van een volledige inventaris.

Het *Rapport* van 1843 (p. 28-31) meldt dat de archivaris Brugge verlaten heeft «*appelé, il y a quelques mois, à d'autres fonctions*». Het vierde volume van de inventaris is echter persklaar en verschijnt dan ook in 1843 op naam van O. Delepierre, met titelvermelding : *attaché à la légation de Belgique à Londres, ancien archiviste de la province de la Flandre occidentale*. Het werk wordt in de daaropvolgende jaren verder gezet door F. Priem, *sous-chef de divisions au gouvernement provincial, faisant les fonctions d'archiviste de la province*.

BIJLAGE II

1. Brief van J.F. Willems aan J.O. Delepierre.

Onbekend aan A. DEPREZ, *a.w.*, naar kopie door Mts. Van Coppemolle van het origineel in het bezit van Miss. C. Christie Crawford anno 1946

Mon Cher Monsieur,

Le savant M. Grimm, professeur et bibliothécaire de l'université de Goettingue m'ayant écrit une longue lettre au sujet du Renard à laquelle je dois répondre, vous m'obligeriez en me renvoyant mon exemplaire du Reinhart fuchs, édité par ce grand philologue.

Il me témoigne son contentement sur mon ouvrage, mais me propose trois ou quatre questions au sujet desquelles il nourrit encore des doutes. Il a composé un article assez étendu sur mon Reinaert qui va être imprimé dans un journal savant d'outre Rhin.

Au reste, si vous avez encore besoin de mon exemplaire je pourrais vous le renvoyer plus tard.

J'ai commandé pour vous chez M. Gommerhausen à Bruxelles un exemplaire du Festkalender avec gravure en bois que je vous fis voir ici. Il doit vous l'avoir expédié par la diligence, ou bien vous recevrez cet ouvrage très prochainement.

Agréez mes salutations très affectueuses,

J.F. Willems

Gand, 10 janvier 1835.

2. Brief van J.F. Willems aan J.O. Delepierre.

Onbekend aan A. DEPREZ, *a.w.*, naar kopie door Mts. Van Coppemolle van het origineel in bezit van Miss. C. Christie Crawford anno 1946

Gand, le lier septembre 1837

Monsieur,

La vision de Tondalus ou plutôt Tundal était un livre fort goûté dans le moyen-âge à cause de son profond mysticisme. Je l'ai rencontré deux ou trois fois dans des manuscrits flamands, entre autre dans un Codex de M. van Hulthem, mais je n'ai jamais lu cette production d'un visionnaire irlandais. Je sais seulement que Tundalus y est représenté comme un chevalier irlandais et que ses visions (qui paraissent avoir du rapport avec le purgatoire de St. Patrice, ou tout au moins du même genre, tendaient à faire croire que les fidèles ne jouiront de la vision

beatifique et les reprouvés ne subiront le châtimeut de leurs crimes qu'après le Jugement dernier. C'est que dit Marchand dans son dictionnaire historique II, p. 279.

Un article sur ce personnage se trouve dans la *Bibliotheca Conradi Gessneri* et dans *Baleus Scriptorum illustrium majoris Britanniae, quam nunc Angliam et Scotiam vocant, Catalogus, Gent. XIV, pag. 241* ; mais je ne possède point ces livres et la bibliothèque publique de Gand est fermée, à cause des vacances.

Quant à ce qui concerne le livre imprimé à Anvers en 1472 (ou 1482) par Mathijs van der Goes, intitulé *Tondalus Visioen*, je sais qu'on ne connaît qu'un seul exemplaire de ce petit volume, autrefois possédé par M. le chanoine De Gasparoli, à Anvers ; à la mort duquel l'a passé en Angleterre où Richard Heber, le fameux bibliomane en a fait l'acquisition. Cet exemplaire a dû être vendu dernièrement à Londres. On conteste la date de 1472 qu'il porte : mais les raisons que M. La Gernasantander allègue dans son *Dictionnaire bibliographique du 15e siècle I, p. 347 f III, p. 401* pour établir que c'est une faute typographique, au lieu de 1482, ne me paraissent pas de nature à asseoir un jugement définitif ; car il est fort possible que van der Goes ait travaillé à Anvers avant 1482, quoiqu'il n'y ait été reçu comme membre de la confrérie de St. Luc qu'en 1487 (ainsi que je l'ai établi dans mon article sur les printers d'Anvers dans le *Vriend des vaderlands, jaargang II, p. IX*). Dans l'histoire de nos premiers typographes il restera toujours beaucoup de vague et d'incertain.

Voilà, mon cher Monsieur, tout ce que je puis vous communiquer pour le moment, concernant le personnage de Tondalus. J'apprends avec beaucoup de plaisir que votre édition du *Renard* traduit en français est déjà fort avancée. Puisse-t-elle avoir autant de succès que la mienne qui est épuisée, à une dizaine d'exemplaires près. Agréiez, Monsieur, l'assurance de ma considération distinguée.

J.F. Willems

BIJLAGE III

1. Brief van A.E. Gheldolf aan Delepierre, naar kopie door M. Van Coppenolle, waarschijnlijk van het origineel dat in het bezit was van Miss. C. Christie Crawford anno 1946

Monsieur,

Je me trouve honoré de votre lettre du 22 courant, dont les éloges au sujet de ma traduction de l'ouvrage de M. Warnkönig me seraient infiniment agréables si je pouvais croire qu'ils soient mérités. En vérité je ne sais comment quelques momens de loisir dans mes fonctions employés depuis 2 à 3 ans, à la lecture des ouvrages qui ont traité de l'histoire ancienne de notre pays, pourraient me faire regarder pour un savant dans cette partie. Je trouve d'ailleurs un excellent correctif contre la tentative de la vanité, dans ce fait à mon avis fort significatif, que mon livre ne se vend pas, de sorte qu'il ne me reste que la perspective de perdre une majeure partie des frais d'impression. Vous comprendrez d'après cela, Monsieur, la décision que j'ai prise bien à regret, je vous jure, de ne pas continuer ma traduction. Vous avez d'ailleurs déjà apprécié combien le second volume allemand est inférieure au premier, qui est sur bien des points moins incomplet et moins aride.

Cependant, comme je tiendrai toujours à honneur et à plaisir de pouvoir vous être utile en quoi que ce soit, je vous prie Monsieur, de vouloir bien me marquer sur quelle partie de ce second volume vous désirez des explications. Soyez persuadé, Monsieur, que je m'empresse-rai de vous les fournir, en tant que je le pourrai. Les vues générales sur l'objet dont vous m'entretenez sont exposées au 2e vol. de la traduction, pages 171 et suiv., les particularités indiquées, plutôt que développées pour quelques villes dans le 3e livre, me paraissent n'offrir qu'un faible intérêt, à part celui de localité.

Je finis, Monsieur, en vous réitérant l'offre de vous donner, autant qu'il est en moi, les élucidations que vous pourriez désirez, et en vous priant d'agréer l'assurance de ma parfaite considération.

A.E. Gheldolf

Gand, 24 juillet 1837.

2. Brief van A.E. Gheldolf aan Delepierre, naar kopie door M. Van Coppenolle, waarschijnlijk van het origineel dat in het bezit was van Miss. C. Christie Crawford anno 1946

Monsieur,

Vous aurez été étonné de ne recevoir aucune réponse de ma part à votre lettre du 26 juillet. Il n'a fallu rien moins qu'une forte indisposi-

tion, par suite de laquelle j'ai été presque constamment alité et entièrement incapable de travailler à quoi que ce fût, pour m'empêcher de vous remercier plutôt de votre don du Précis des Annales de Bruges. Je viens d'en lire une partie avec attention et bien que votre modestie vous fasse traiter cet ouvrage comme un premier essai, je vous dirai que sa lecture a excité en moi beaucoup d'intérêt et m'a fait regretter que M. Warnkoenig n'en ait pas profité.

Le travail plus étendu que vous m'annoncez ne pourra manquer de réunir les suffrages du public et des hommes instruits.

Pour ce qui est de ma traduction, aucune partie du 3e volume français n'est écrite : je pourrais profiter de mes vacances du 15 7bre au 15 8bre pour une première rédaction de l'Histoire de Bruges et du Franc, mais mes renseignements supplémentaires sont à peu près nuls. Il est possible que dans les cours de ma traduction j'en trouve q.ques uns dans Vredius, mais leur principale source devrait être nécessairement l'inépuisable fonds de M. Scourion.

Car, si l'ouvrage se fût débité je me proposais d'annoter ou compléter l'hist. de Gand, de prier M. Scourion d'en faire autant pour Bruges, et M. Lambin pour Ypres, sauf à s'entendre avec ces M.M. sur leur part de bénéfice, mais de rien n'échoit partage.

Maintenant, Monsieur, si cette première traduction que je pourrais terminer, je pense, pour le 15 8bre peut vous être réellement de quelque utilité, veuillez me le faire savoir, je m'empresserai de vous la faire tenir aussitôt qu'elle sera finie.

Recevez, Monsieur, l'assurance de ma parfaite considération.

A.E. Gheldolf

Gand 17 août 1837.

BIJLAGE IV

Brief van A. Voisin aan Delepierre, naar kopie door M. Van Coppennolle, waarschijnlijk van het origineel dat in het bezit was van Miss Christie Crawford anno 1946

Gand, ce 22 Août 1838

Monsieur Alex. Dumas a, grâce à vous, remporté de Bruges des souvenirs bien agréables et m'a remercié mille et mille fois de lui avoir procuré l'occasion de faire votre connaissance. Ce billet vous sera remis par M. Louis Alvin que vous connaissez de réputation et que je n'ai pas besoin de recommander à votre obligeance.

Avez-vous reçu les 2 vol. in-fol. des monuments de la France de M. De Laborde. Jusqu'ici vous ne m'en avez pas accusé réception.

*Tout à vous de cœur,
A. Voisin*

BIJLAGE V

1. Brief van Delepierre aan A. Le Glay, conservateur des archives du Département à Lille, en bewaard in privé-bezit, in een present-exemplaar van Delepierres *Histoire du Règne de Charles-le-Bon* (1831), verworven door aankoop.

Bruges, le 12 décembre 1839

Monsieur et honoré collègue

Permettez-mois de venir vous interrompre dans vos occupations pour vous prier de me dire si la copie que vous avez eu la bonté de faire prendre pour moi, pourrait être terminée avec l'année ou au commencement de janvier. Comme elle pourrait m'être fort utile vers l'une de ces époques, j'aurai grand plaisir à la posséder. J'espère que le court extrait que je vous ai fait parvenir relativement à Maximilien, ne vous aura pas été inutile, s'il arrivait que je puisse faire autre chose pour vous être agréable, disposer librement de moi, je serai toujours charmé de trouver une occasion de vous témoigner ma gratitude pour votre accueil bienveillant. Ma femme me charge de vous présenter mille amitiés, ainsi qu'à Mademoiselle votre fille, et de lui rappeler son aimable promesse.

Je fais imprimer en ce moment des esquisses biographiques sur les artistes Brugeois depuis van Eyck. J'aurai le plaisir de vous en offrir un exemplaire, dès que le volume sera terminé.

Agréez, Monsieur, l'assurance de mes sentiments dévoués

Delepierre

2. Brief van Delepierre aan A. Le Glay en bewaard zoals brief 1.

Bruges le 18 xbre 1841

Mon cher Monsieur

Je ne sais comment vous remercier de la bonté que vous avez de penser à moi pour m'envoyer votre dernier ouvrage qui m'a causé d'autant plus de bonheur que la matière que vous avez choisie est précisément celle qui, entre autre me procure le plus de jouissance. Lorsque de plus elle est traitée par une plume comme la vôtre, vous pouvez-vous imaginer quel empressement j'ai mis à le dévorer. Si j'en étais capable je voudrais entreprendre un travail semblable pour notre Flandre. Je crains seulement de ne pas trouver de la part de mes possesseurs de bibliothèque la même complaisance que vous avez rencontré chez ceux dont vous vous êtes occupé.

Nous avons été enchantés d'apprendre que votre demoiselle aînée s'était mariée et nos souhaits de bonheur seraient bien inutiles,

puisqu'avec la tête et le cœur que ma femme et moi nous lui connaissons elle réunit toutes les conditions humaines pour obtenir toute sa part de félicité. Dieu est derrière nous pour l'avenir.

Je serais bien charmé si je pouvais avoir le plaisir de vous posséder quelques jours dans ma vieille maison, ou est mort Boetius de Boodt. J'attends de votre bonté de m'accorder cette satisfaction dès que le chemin de fer sera ouvert jusqu'à Lille.

Ma femme joint les souhaits de nouvel an aux miens, nous vous prions de croire que votre famille est un de nos plus riants souvenirs et que votre amitié nous sera toujours précieuse.

Agréez, Monsieur et cher collègue, l'assurance de mes sentiments dévoués

Delepierre

P.S. Si pour l'une ou l'autre occasion vous pouvez envoyer votre dernier ouvrage à Bruges la bibliothèque publique sera charmé d'en pouvoir enrichir sa collection.

DE BRIEFWISSELING VAN J.O. DELEPIERRE

Verscholen in diverse mappen zijn een 88-tal brieven van, aan of over Delepierre bewaard in openbare verzamelingen en bibliotheken. De Universiteitsbibliotheek te Gent bezit in haar handschriftenverzameling een groot deel daarvan, nl. 75 brieven. Maar ook het Archief en Museum voor het Vlaams Cultuurleven te Antwerpen, het Archief van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde te Gent en het Rijksarchief te Brugge bewaren brieven van of aan Delepierre.

Verscheidene daarvan werden reeds gepubliceerd, doch een groot deel nog niet. Hierna volgt een lijst van de aan ons bekende briefwisseling van Delepierre, bewaard in hogervermelde openbare fondsen en in privé-bezit. Voor de exemplaren die nog niet werden opgenomen in inventarissen of bibliografieën volgt een nauwkeurige referentie. In bijlage volgt de publikatie van onbekende brieven in privé-bezit of van brieven waarvan de bewaarplaats onbepaald is of waarvan het origineel verloren is gegaan.

A. UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK TE GENT, AFDELING HAND-SCHRIFTEN.

I. Delepierre aan J.F. Willems

J.F. Willems (°Boeckhout 1793 - †Gent 1846), Vlaams letterkundige.

In de bundel hs. 3630 worden 13 brieven van Delepierre bewaard, die dateren van 9.8.1836 tot 16.6.1846. Deze worden allen vermeld in het werk van Prof. Dr. A. DEPRez, *Brieven van, aan en over Jan Frans Willems*, 6 vols., Brugge, 1965-1968, met datering, referentie van bewaarplaats en eventuele vermelding van publikatie. De brief nr. 1736 (Delepierre aan Willems, Brugge, 15.10.1841) waarvan is opgegeven dat het origineel vermist is, wordt wel degelijk bewaard in de UBG, hs. 3630⁹⁷⁵.

Van Delepierre aan Willems werden twee brieven gepubliceerd bij J. BOLS, *Brieven aan Jan Frans Willems*, Gent, 1909, nr. 348 (Brugge, 30.8.1837) en nr. 453 (Brugge, 15.10.1841), beide vermeld bij A. DEPRez, *a.w.*, onder nr. 1176 en nr. 1736.

II. Delepierre aan F.A. Snellaert

Ferdinand Augustijn Snellaert (°Kortrijk 1809 - †Gent 1872), arts en Vlaams letterkundige.

In de bundel hs. 3630 wordt 1 brief van Delepierre aan Snellaert bewaard, gedateerd Londen 5.9.1846, vermeld in het werk van Prof. Dr. A. DEPRez, *Briefwisseling van Dr. Ferdinand Augustijn Snel-*

laert, vol. I, Gent, 1977, onder nr. 1259. Deze brief wordt eveneens vermeld bij A. DEPREZ, a.w., over de briefwisseling van J.F. Willems, onder nr. 2225.

III. Delepierre aan J. de Saint-Genois

Jules de Saint-Genois (°St.-Kwintens-Lennik 1813 - †Roosigem bij Gent 1867), eerste archivaris van Oost-Vlaanderen, later bibliothecaris van de universiteitsbibliotheek te Gent.

In de bundel hs. G 18454 worden 47 brieven van Delepierre aan de Saint-Genois bewaard, van 27.6.1837 tot 1.10.1861. Daarvan werden twee brieven gepubliceerd in het werk van Dr. A. JACOB, *Briefwisseling van, met en over Conscience*, vol. II, Gent, 1914, p. 287 (Londen, 30.6.1847) en p. 288 (Londen, 31.7.1847). Referenties van de brieven bewaard in UBG, hs. 18454 110-156, met volgnummer en datering :

1. (110) Brugge, 21.6.1837
2. (111) Brugge, 27.6.1837
3. (112) Brugge, 28.9.1837
4. (113) Brugge, 19.5.1838
5. (114) Brugge, 5.7.1838
6. (115) Brugge, 26.7.1838
7. (116) Brugge, 19.9.1838
8. (117) ongedateerd (Brugge, 1838)
9. (118) Brugge, 22.4.1839
10. (119) Brugge, 19.9.1839
11. (120) Brugge, 10.10.1839
12. (121) Brugge, 31.10.1839
13. (122) ongedateerd (Brugge, 1839)
14. (123) ongedateerd (Brugge, 1839)
15. (124) ongedateerd (Brugge, 1839)
16. (125) Brugge, 11.1.1840
17. (126) Brugge, 2.3.1840
18. (127) Brugge, 15.6.1840
19. (128) ongedateerd (Brugge, 21.9.1840)
20. (129) ongedateerd (Brugge, 1840)
21. (130) ongedateerd (Brugge, 1840)
22. (131) ongedateerd (Brugge, 1840)
23. (132) Brugge, 6.7.1841
24. (133) ongedateerd (Brugge, 1842)
25. (134) ongedateerd (Brugge, 1841)
26. (135) ongedateerd (Brugge, 1841)
27. (136) ongedateerd (Brugge, 1841)
28. (137) Brugge, 21.11.1842

29. (138) Londen, 20.2.1843
30. (139) Londen, 27.8.1843
31. (140) Londen, 1.11.1843
32. (141) Londen, 9.5.1844
33. (142) Londen, 8.1.1845
34. (143) Londen, 30.10.1845
35. (144) Londen, 1.9.1846
36. (145) Londen, 22.5.1847
37. (146) Londen, 30.6.1847 (gepubliceerd bij A. Jacob, a.w.)
38. (147) Londen, 31.7.1847 (gepubliceerd bij A. Jacob, a.w.)
39. (148) Londen, 30.8.1847
40. (149) Londen, 29.9.1847
41. (150) Londen, 16.1.1848
42. (151) Londen, 10.10.1848
43. (152) ongedateerd (Londen, 1849)
44. (153) Londen, 9.8.1851
45. (154) Londen, 7.1857
46. (155) Londen, 14.3.1860
47. (156) Londen, 1.10.1861

IV. Delepierre aan F. van der Haeghen

Ferdinand van der Haeghen (°Gent 1830 - †Gent 1913), bibliothecaris van de Gentse universiteitsbibliotheek.

In de bundel hs. 2513 worden 2 brieven bewaard van Delepierre aan van der Haeghen. Referenties van deze brieven met volgnummer en datering :

1. (156) Londen, 24.9.1861
2. (157) Londen, 27.9.1869

V. Van Delepierre aan de Gentse boekhandelaar Duquesne

Met betrekking tot de herdruk van *Le cabinet satirique, ou recueil parfait des vers piquans et gaillards de ce temps, tiré des secrets cabinets des sieurs de Sigognes, Regnier, Motin, Berthelot, Maynard et autres de plus signalez poetes de ce siècle*, (Paris, Antoine Lestoc, 1620, met alle varianten van de oude edities en de inleiding van de editie 1618, door Dusquesne, Gent, 1859, 3 vols.), wordt een brievenbundel bewaard in de UBG, hs. 7706 (*correspondance relative au cabinet et parnasse satyrique*). Daarin steken 8 brieven van Delepierre aan Duquesne. Referenties van deze brieven met volgnummer en datering :

1. (2) Londen, 1.5.1858
2. (4) Londen, 24.11.1858

3. (8) Londen, 25.5.1859
4. (11) Londen, 10.8.1859
5. (12) Londen, 16.8.1859
6. (15) Londen, 24.1.1860
7. (17) Londen, 2.2.1860
8. (22) Londen, 29.12.1860

VI. Van Delepierre aan de Société Royale des Beaux-Arts et de Littérature de Gand.

Van Delepierre aan deze instelling, waarvan hij lid was, wordt in de bundel hs. G 11206 (correspondance 1808-1847) 1 brief bewaard uit Brugge, 1834 (niet nader gedateerd). Deze wordt vermeld in het werk van M. DE VROEDE, *Bibliografische inleiding tot de studie van de Vlaamse Beweging*, Leuven, 1959, p. 296, nr. 2385 bis.

B. ARCHIEF VAN DE KON. VLAAMSE ACADEMIE VOOR TAAL EN LETTERKUNDE TE GENT.

VII. Delepierre aan P. van Duyse

Prudens van Duyse (°Dendermonde 1804 - †Gent 1859) dichter en letterkundige, vanaf 1838 archivaris in stadsdienst te Gent.

In de briefwisseling van P. van Duyse bundel 40, brief 270, wordt 1 brief bewaard van Delepierre, Brugge, 16.4.1842, vermeld bij DE VROEDE, *a.w.*, p. 311, nr. 2440 (35).

C. ARCHIEF EN MUSEUM VOOR HET VLAAMS CULTUURLEVEN TE ANTWERPEN.

VIII. Delepierre aan Ph. Blommaert

Jonkheer Philip Marie Blommaert (°Gent 1808 - †Gent 1871), Vlaams dichter en filoloog.

In de band Brieven 1830-1842 - nr. 6455, f° 206 is 1 brief van Delepierre bewaard, ongedateerd (Brugge, 1841). Deze wordt vermeld bij De Vroede, *a.w.*, p. 300, nr. 2393 (10).

IX. H. Conscience aan Delepierre

Hendrik Conscience (°Antwerpen 1811 - †Brussel 1883), letterkundige en succesrijkste Vlaamse romanschrijver van de 19de eeuw.

Van Conscience aan Delepierre worden in dit fonds 6 brieven bewaard, gedateerd van 17.3.1838 tot 29.7.1847. Zij werden alle gepubliceerd in het werk van G. DEGROOTE, *Onuitgegeven brieven van*

H. *Conscience*, in *Handelingen van de Kon. Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal, Letterkunde en Geschiedenis*, dl. XXI (1967), p. 125, 127, 132, 155, 168, uitstekend toegelicht.

D. RIJKSARCHIEF TE BRUGGE

X. *Delepierre aan C. Carton*

Charles Louis Carton (°Pittem 1802 - †Brugge 1863) stichter van de school voor gehoorgestoorden, Spermalie, te Brugge, medestichter van de Société d'Emulation te Brugge.

In het fonds Aanwinsten 3228, worden 5 brieven bewaard van Delepierre aan Carton :

1. ongedateerd Brugge (vóór dec. 1842)
2. Londen, 9.2.1843
3. Londen, 27.8.1843
4. (Londen), 11.11.1843
5. Londen, 2.5.1847

E. GEPUBLICEEERDE BRIEVEN IN PRIVE-BEZIT

XI. *Delepierre aan Dr. R. Blakey*

Dr. Robert Blakey (1795-1878), auteur van filosofische geschriften, werd naderhand professor van logica en metafysica aan Queen's College te Dublin.

In *Mémoires of dr. Robert Blakey*, uitgegeven door H. MILNER, Londen, Trübner, 1879, werden 3 brieven gepubliceerd van Delepierre aan Blakey, op p. 230-240.

1. Londen, 8.12.1848
2. ongedateerd (Londen 1848)
3. Brussel, 23.6.1849

F. BRIEVEN WAARVAN HET ORIGINEEL VERLOREN IS GEGAAN

XII. *C. Carton aan J.F. Willems over Delepierre*

1 brief , gedateerd Brugge, 10.10.1841 en gepubliceerd bij J. BOLLS, *a.w.*, n° 487 en eveneens vermeld bij A. DEPREZ, *a.w.*, over briefwisseling J.F. Willems, onder nr. 1729, met vermelding verloren.

G. ONBEKENDE BRIEVEN WAARVAN HET ORIGINEEL VERLOREN IS GEGAAN OF EEN ONBEKENDE BEWAARPLAATS HEEFT. KOPIEËN DAARVAN WORDEN BEWAARD IN PRIVE-BEZIT, IN HANDSCHRIFT

J.O. Delepierre. Brugs historicus

VAN M. VAN COPPENOLLE, WAARSCHIJNLIJK NAAR HET ORIGINEEL HEM IN 1946 TOEGEZONDEN DOOR MISS. C. CHRISTIE CRAWFURD, ACHTERKLEINDOCHTER VAN DELEPIERRE

XIII. J.F. Willems aan Delepierre

2 brieven, onbekend aan A. DEPREZ, a.w., over de briefwisseling J.F. Willems, gedateerd :

1. Gent, 10.1.1835

2. Gent, 1.9.1837

Tekst volgt in bijlage, II.

XIV. A.E. Gheldolf aan Delepierre

Albert Eugène Gheldolf (°Gent 1806 - †Gent 1868), rechter aan het tribunaal van eerste aanleg te Gent. Vertaalde uit het Duits, *Histoire de la Flandre et de ses institutions civiles et politiques, jusqu'à 1305*, door L.A. WARNKOENIG, 5 vols., Brussel, 1835-64, voorzien van nota's en correcties.

Er zijn 2 brieven, gedateerd,

1. Gent, 24.7.1837

2. Gent, 17.8.1837

Tekst volgt in bijlage, III.

XV. A. Voisin aan Delepierre

Auguste Voisin (°Permes, Fr. 1800 - Gent 1843), historicus, leraar te Kortrijk, later hoogleraar en hoofdbibliothecaris te Gent.

1 brief gedateerd, Gent, 22.8.1838

Tekst volgt in bijlage, IV.

H. ONBEKENDE BRIEVEN BEWAARD IN PRIVE-BEZIT

XVI. Delepierre aan A. Le Glay

André Joseph Ghislain Le Glay (°Arieux, Fr. 1785 - †Rijsel 1863) historicus en archivaris van het département du Nord.

2 brieven, bewaard in een present-exemplaar van Delepierres *Histoire du Règne de Charles-le-Bon* (1831) en in privé-bezit verworven door aankoop, gedateerd :

1. Brugge, 12.12.1839

2. Brugge, 18.12.1841

Tekst volgt in bijlage, V.

MACARONÉANA

ANDRA,

OVERUM

NOUVEAUX MÉLANGES

DE LITTÉRATURE MACARONIQUE,

PAR

OCTAVE DELEPIERRE,

*Membre honoraire de la Société des Antiquaires de Londres ;
Membre-fondateur de la Société d'Émulation pour l'étude
de l'Histoire et des Antiquités de la Flandre Occi-
dentale ; Membre de la Société des Antiquaires
de la Morinie ; de celles des Arts et des
Sciences du Hainaut, d'Archéologie
d'Anvers, &c. &c. &c.*

LONDRES :

N. TRÜBNER ET CIE. 60, PATERNOSTER ROW.

1862.

Titelpagina Macaronéana Andra, ... Londen, 1862, uitgegeven door N. Trübner, schoonzoon van O. Delepierre.

BIBLIOGRAFIE VAN J.O. DELEPIERRE

Een overzicht van het oeuvre van Joseph Octave Delepierre (°Brugge 1802 - †Londen 1879), doctor in de rechten (1824), conservator van het provinciaal archief van West-Vlaanderen (1837), stadsbibliothecaris van Brugge (1838), secretaris van het Belgisch gezantschap te Londen (1843) en consul-generaal van België in Engeland (1849), werd tot nog toe alleen gepubliceerd in een memorandum door Johann Nicolas Trübner.

In memoriam, For friends only, by N.T. [Edinburgh - Londen 1881]. Hij was schoonzoon van Delepierre en tevens uitgever van verschillende van diens werken. Een korte weergave daarvan is te vinden in de *Oxford Dictionary of National Biography*, vol. 14, (1888), p. 318.

Zeer ontoereikend zijn de *Biographie nationale*, vol. XXIX, (1957), kol. 535-537, de *Bibliographie nationale, dictionnaire des écrivains Belges et catalogue de leurs publications*, (1830-1880), kol. 438-441 en DE SEYN, *Dictionnaire des écrivains Belges*, vol. I, (Brugge, 1930), p. 490-494.

Een totaal beeld van Delepierres geschriften blijkt niet alleen bibliografisch maar ook historisch nuttig werk. De voornaamste en onmisbare bron daarvoor blijft Trübners *In Memoriam*, (Trübner), dat hoewel zeer zorgvuldig opgesteld belangrijk kan aangevuld worden. (In de Brugse stadsbibliotheek bevinden zich twee exemplaren daarvan, resp. onder nr. 3/265 en nr. B/288).

Interessante vergelijkingspunten en aanvullende bronnen waren de catalogi van enkele voorname openbare bibliotheken die het meest in aanmerking kwamen voor Delepierre- uitgaven. Gebruik werd gemaakt van lijsten uit de British Museum Library te Londen (BMLL), de stadsbibliotheek te Rijsel (SBR), de Koninklijke bibliotheek te Brussel (KBB), de universiteitsbibliotheek te Gent (UBG), de stadsbibliotheek te Brugge (SBB) en te Antwerpen (SBA).

Londen bezit een interessante collectie (61 vols.) waarvan sommige exemplaren uniek zijn, zoals een 1830-editie van *L'Histoire du Règne de Charles-le-Bon* en een geannoteerd exemplaar van *Description bibliographique et analyse d'un livre unique qui se trouve au Musée Britannique* (1849), met daarnaast de hele reeks *Miscellanies of the Philobiblon Society*, waarin verschillende belangrijke bijdragen van Delepierre zijn verschenen.

De Albertina te Brussel bezit 34 vols. met een zeldzame 1844 editie van *Charles-le-Bon* en recente herdrukken van *Chroniques, Traditions* (1834) en van *A Sketch of the history of Flemish literature* (1860). De Gentse Universiteitsbibliotheek is bijzonder rijk aan Delepierre-edities : 42 afzonderlijke uitgaven.

Rijsel telt 37 werken van Delepierre, waaronder eveneens enkele zeldzame uitgaven.

De stadsbibliotheek van Antwerpen met 13 nummers bergt een anoniem volksboek van *Ulenspiegel* naar Delepierres editie van 1840.

De Brugse stadsbibliotheek noteert 45 nummers.

A. SCHOUTEET en E. STRUBBE, *Honderd jaar geschiedschrijving in West-Vlaanderen 1839-1939* (Brugge, 1950), verstrekken een nauwkeurig overzicht en een beschrijving van Delepierres medewerking aan de *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, dat begrepen ligt in de periode 1839-1843. Deze werden onder dezelfde vorm overgenomen.

De bijdragen aan de Gentse *Messenger des sciences* lopen van 1833-1846 en aan *Le Bibliophile Belge* van 1845-1869. Daarnaast werkte Delepierre sporadisch mee aan *Journal de Bruges* en aan de Engelse periodieken *St. James's Magazine*, *Notes and Queries*, *Athenaeum*, *Times* en *London Review* en *Archaeologia*.

Over het algemeen ondertekent Delepierre zijn geschriften met een volledige naamtekening. Slechts 3 werken en 5 artikels zijn anoniem. Onder 5 boeken en 13 artikels staan de initialen XX, O.D., J.D., D. of Octave D. Van hem zijn 8 pseudoniemen bekend: un brugeois, Tridace-Nafé-Théobrome, gentilhomme Breton (in navolging van Henri Delmotte), C.O.W., Osnésyme Durocher, un Bibliophile Belge, Audé Bibliophile en les frères Gébéodé.

Het oeuvre van Delepierre is chronologisch te verdelen in twee grote periodes: de Brugse jaren met vooral de belangstelling voor Brugge en Vlaanderen. Zij vangen aan met een eerste publikatie in 1829 en lopen ideologisch tot 1845. Van dat jaar af strekt de Londense periode met een meer bibliothele belangstelling tot aan het sterfjaar 1879.

Tijdens de dertien jaren (te rekenen vanaf de eerste publikatie) gedurende welke Delepierre, archivaris en bibliothecaris te Brugge was, verschiijnen niet minder dan 31 boeken en 47 artikels. Daarin bevat is Delepierres volledige bijdrage (30 artikels) tot de *Annales van de Société d'Emulation de Bruges*, opgericht in 1838 en waarvan hijzelf stichtend lid was. De vier eerste jaargangen van het historisch tijdschrift zijn grotendeels met zijn werk gevuld. Negen artikels in de Gentse *Messenger des sciences* en 7 bijdragen aan diverse uitgaven.

Naar de inhoud onderscheiden we 18 historische, 2 folkloristische, 6 kunsthistorische en 5 bibliothele werken. Onder de artikels zijn 1 bibliothele, 36 historische, 2 folkloristische en 9 kunsthistorische studies. Herhaaldelijk dient eenzelfde artikel voor verschillende publikaties, al dan niet verwerkt of aangevuld.

Aanvankelijk betekenen de eerste Engelse uitgaven nog aanwinsten voor

de geschiedschrijving van Brugge of Vlaanderen. Maar al vlug wordt het accent bijna volledig verschoven naar de bibliofilie en de bibliografie, waarin Delepierre werkelijk naam maakt.

In Londen schrijft Delepierre 7 historische, 1 kunsthistorisch en 14 bibliofiele studies. De medewerking aan de Brugse *Annales* wordt gestaakt en verdrongen door bijdragen aan *le Bibliophile Belge* en de Engelse *Miscellanies of the Philobiblon Society*, die respectievelijk 13 en 22 artikels krijgen, waaronder 28 bibliofiele en 7 historische onderwerpen. Daarbij voegen zich nog 4 historische bijdragen in diverse Belgische tijdschriften.

Artikels in de *St. James's Magazine* en de *London Review* worden niet afzonderlijk meegerekend, daar ze meestal terug te vinden zijn in andere publikaties.

De opgave in deze bibliografie is chronologisch. Eventueel wordt het werk onmiddellijk gevolgd door de aanvullende uitgaven, heruitgaven of reprints.

Bijdragen aan periodieken en verzameluitgaven zijn apart, eveneens chronologisch behandeld.

Afzonderlijke edities van artikels vallen onder de rangorde van de boeken, maar krijgen een onderverdeeld rangnummer.

Identificatie is aangeduid wanneer deze afwijkt van de gewone naamtekening.

Zeldzame uitgaven krijgen een bron of literatuurverwijzing.

De exemplaren worden waar mogelijk gelokaliseerd in de vermelde bibliotheken met nadere omschrijving van het onderzochte exemplaar. Een keuzebibliografie over Delepierre is eveneens chronologisch geschikt.

A. ZELFSTANDIGE BIJDRAGEN VAN J.O. DELEPIERRE

1824

1 *DE POENA PERJURII secundum jus romanum, statutarium et hodiernum quam..*

Gandae, P.F. de Goesin-Verhaeghe, 1824, in-4°, 22 pp.

Thesis waarmee Delepierre op 24 juli 1824 aan de rijksuniversiteit te Gent promoveerde tot doctor in de rechten : over de straf van de meened in het Romeins recht, de ordonnantiën van het Oud Regime en het hedendaagse recht. *Ex.*: UBG

1829

2 HEURES DE LOISIR, *essais poétiques*,

Gand, et Mons, Le Roux, 1829, in-8°, 48 pp.

Bron : N. Trübner

1830

3 HISTOIRE DU RÈGNE DE CHARLES-LE-BON, *précédée d'un résumé de l'histoire des Flandres depuis les temps les plus reculés, et suivie d'un appendice de ce qui s'est passé depuis la mort de ce prince jusqu'à la paix de Melun. Par J.O. Delepierre et J. Perneel, Avocats,*

Bruxelles, imprimerie Normale, 1830, in-8°, XC-214-CXXII pp.

Inleiding. Historisch overzicht van de eerste graven tot Karel de Goede. Vertaling van de Latijnse tekst van Galbert, voorafgegaan door 2 pp. inleiding. Latijns vers. Vervolg van het historisch overzicht tot het einde van de 14de eeuw. Aantekeningen. Tafel.

Franse vertaling van Galbertus' leven en martelaarschap van Karel de Goede uit het Latijn, Acta Sanctorum Martii I, Antwerpen, 1668, in-f°, 179-219 ; Vita B. Caroli boni comitis Flandriae, auctore Galberto notario ex aliquot mss.

Het onderwerp wordt voor het eerst behandeld als een historisch document en in afzonderlijke boekvorm opgesteld. Deze uitgave kwam door de Belgische omwenteling onder sekwestering en is zeer zeldzaam.

Litt.: A. VIAENE, *Galbert van Brugge in eerste moderne vertaling*, in *Biekorf*, 1978, p. 193.

E. de BETHUNE, *Galbert van Brugge vertaald door Delepierre*, in *Biekorf*, 1978, p. 361.

Ex.: BMLL

— *idem* : Bruxelles, imprimerie Normale, 1831, in-8°

Ex.: UBG, SBR, SBA, SBB 3409

— *idem* : Bruges, Bogaert, 1831, in-8°

Bron : A. VANHOUTRYVE, *Bibliografie van de geschiedenis van Brugge*, vol. I, Handzame, 1972, nr. 3014.

— *idem* : Bruxelles, fonderie Méline, Cans et compagnie, 1844, in-8°. Identieke uitgave als 1831, uitgez. drukfout titelblad : *Pernel*.

Ex.: KBB

— *idem* : O. DELEPIERRE et J. PERNEELS, *Histoire de Charles-le-Bon*, Bruxelles, 1850, in-8°

Bron : PIRENNE, *Histoire du meurtre de Charles le Bon*, Parijs, 1891, p. XXIII.

Deze sedertdien algemeen geciteerde editie is onvindbaar.

1831

4 *L'HÉRITIÈRE DE BRUGES, histoire de l'année 1600, roman historique belge, par Thomas Colley Grattan. Traduction de l'anglais par Octave Delepierre, revue et corrigée par M. Moke,*

Paris, Charles Gosselin, Libraire, 1821, 6 vols., in-12°, VIII - 240-233-247-254-227-231 pp.

Historische roman in de lijn van Sir Walter Scotts Quentin Durward. Het verhaal speelt zich af in Vlaanderen 1600 met de figuur van Maurits van Nassau, opstanden van burgers tegen de adel, de heer en de soeverein. Het is een pleidooi voor Oranje in de crisisperiode van de Belgische Omwenteling. Plaats van actie is Brugge, waarvan de beschrijving een prelude is tot Rodenbachs *Bruges-la-Morte*. Inleiding door H.G. Moke.

Ex.: BMLL, SBB 2/961

— *idem* : Bruxelles, 1837, 3 vols. in-8°

Ex.: UBG

1834

5 *CHRONIQUES, TRADITIONS, ET LÉGENDES de l'ancienne histoire des Flamands. Recueillis par M. Octave Delepierre,*

Lille, Bronner-Bauwens, 1834, in-8°, XVI-302 pp.

Legenden : 1. *Le pêcheur de Blankenberghe*. 2. *Baudouin à la Hache*. 3. *Premier Comte de Flandre*. 4. *Baudouin de Constantinople*. 5. *Jacques d'Artevelde*. 6. *Atroce vengeance d'une Grande Dame*. 7. *Le Vol et l'Assassinat*. 8. *Le Bourgmestre de Bruges*. 9. *Le Tournoi de l'Arbre d'Or*. 10. *Quatre Episodes d'un Grand drame*. 11. *Le Lac d'Amour*. 12. *Le Forfait de Montereau*. 13. *Ethelinde et Engelram*. 14. *Philippe le Bon et les Brugeois*. 15. *Chapitre de la Toison d'Or*. 16. *Le Moine Guerrier et Rénégat*. 17. *La Bataille de Roosebeke*. 18. *La Chatelaine de Ghisteltes*. 19. *Chroniques de Li Muisis*.

appendice : *La Chatelaine captive* (lied : muziek en tekst, 2 pp.) editie-lijst Bronner (2 pp.).

Een reeks legenden en kronieken in de vorm van een geromanceerde geschiedschrijving. Uittreksels uit de kroniek van Gillis Li Muisis, abt van St.-Maartens te Doornik, een manuscript uit het bezit van Goethals-Vercruyse te Kortrijk.

Ex.: BMLL, KBB, SBR (2 ex.), SBB 3414 (2 copïes, waarvan één een bibliothele uitgave, met naamtekening N. Trübner op het schutblad vooraan).

— *idem* : *Publiées par J.O. Delepierre*,
Bruges, F. de Pachtere, 1834, in-12°, 270 pp.

Identieke uitgave als de editie Rijsel, met andere rangschikking van de legenden en weglating van de appendice. De proloog is voorafgegaan door een uittreksel *Notice sur les Manuscrits de la Bibliothèque du roi de France*.

Ex.: UBG, SBA, SBB 3/538 (met blanco pp. 113-128)

— *idem* : *Chroniques, Traditions et Légendes dans l'ancienne Flandre*, Gérard Montford, Brionne, Eure, France, 1975, in-8°, 300 pp.

Anastatische herdruk van de editie Rijsel 1834, zonder appendice.

Ex.: KBB

1835

6 *PRÉCIS DES ANNALES DE BRUGES, depuis les temps les plus reculés jusqu'au commencement du XVIIIème siècle, augmenté d'une notice sur l'Hôtel de Ville, avec 44 figures, et d'une biographie des plus illustres Brugeois*,

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1835, in-8°, XXVI-195 pp.

Geschiedenis van Brugge met noten over het Brugse stadhuis, gravures van de stadhuisbeelden door F. Labarge, gelithografiëerd door Simonau, gevolgd door een korte biografie van beroemde Bruggelingen.

Ex.: BMLL, KBB, UBG, SBR (3 ex.), SBB B/5 en 2/1036 (eerste exemplaar met gravure van stadhuis, tweede exemplaar *ex libris* *Mme la Douairière van Tieghem de ten Hoye, née Soenens*).

7 *AVENTURES DE TIEL ULENSPIEGEL, de ses bons mots, finesses et amusantes inventions. Nouvelle édition, dédiée aux Bibliophiles Belges ; augmentée de rapprochements littéraires, d'observations sur ce personnage, d'après les différents auteurs qui en ont parlé, et d'une notice des principales éditions de son histoire*,

Bruges, Bogaert-Dumortier, 1835, in-8°, 90 pp. (50 genummerde exemplaren, met de naam van de intekenaar gedrukt op de pers.)

In het voorwoord stelt Delepierre de thesis dat Ulenspiegel naar eeuwenoude traditie te Damme zou begraven zijn. Het verhaal is een traditionele versie van de Ulenspiegelavonturen.

Ex.: SBR (3 ex.), SBB 774 (genummerd exemplaar nr. 3 *M. Scourion, bibliothécaire de la ville de Bruges*).

7* *LES AVENTURES DE TIEL ULENSPIEGEL, illustrées par Lauters, édition publiée par Delepierre,*

Bruxelles, Société des Beaux-Arts, 1840, in-16°, 216 pp.

Een traditioneel Ulenspiegelverhaal naar de vorm, maar naar de inhoud vervormd door de literaire fantasie van Delepierre. Hier wordt Tijn voor de eerste maal geboren in Vlaanderen, in Knesselare.

Ex.: SBB 2/988 (ex bibliotheca Anselme vanden Bogaerde)

— *idem* : *De vermakelijke lotgevallen van Tijn Ulenspiegel. Geïllustreerd door de heeren Lauters, Bake, Gretser, Ten Kate, enz., 's Gravenhage, Nederlandse Maatschappij van Schoone Kunsten Bestuurder J.J. van Rijckevorsel, 1841, in-16°, 250 pp.*

Anonieme vertaling van Delepierres editie 1840.

— *idem* : 's Gravenhage, Knusemans uitgeverij, 1971

Anastatische herdruk van 's Gravenhage 1841

Ex.: KBB

— *idem* : *Vie, aventures, facéties, grosses bêtises, espiegles, malices et filouteries du vieux farceur Wallon, illustrées par P. Lauters,*

Paris, Delarue et Lille, Blocquellastiaux, klein in-8°, 90 pp. z.d.

Volksboekje met anonieme tekst van de editie 1840

Ex.: SBA e.43.987

— *idem* : *Les aventures de Tijn l'Espiègle mises en ordre par Jacques Loyseau. Troisième édition. Illustrée par Lauters et d'autres artistes,*

Plancy, Société de Saint-Victor pour la propagation des bons livres, Paris, 1853, in-16°, 173 pp.

Boekje voor de Franse bourgeoisie, gebaseerd op de editie 1840

Ex.: privé-collectie

Litt.: Over Delepierre en zijn Ulenspiegelboeken, zie Lori VAN BIERVLIET, *Romantiek en Bibliofilie in Vlaanderen* in *Biekorf*, 1979, p. 24-33, 111-121, 155-166.

1836

8 *APERÇU HISTORIQUE ET RAISONNÉ des découvertes, inventions, innovations et perfectionnements, en Belgique, dans les sciences, les arts, l'industrie, etc... depuis les Romains,*

Bruges, Felix de Pachtere, 1836, in-8°, 185 pp.

Cultuurhistorische atlas van België.

Ex.: KBB, UBG, SBR, SBA, SBB 2/291 (opdracht : à *Monsieur le comte Goethals-Pecsteen, membre du ci-devant ordre équestre de la Flandre Orientale et chevalier de l'éperon d'or. Hommage de ma reconnaissance*)

1837

9 VISION DE TONDALUS : récit mystique du douzième siècle, mis en français pour la première fois par Octave Delepierre,

Mons, Hoyois-Derely, 1837, in-8°, XXIV - 58 pp. (100 exemplaren op gewoon papier, 27 exemplaren op Hollands voor de leden van de *Société des Bibliophiles de Mons*. Zwart, rood, groen en blauwdruk). Nr. 5 in de serie publikaties van de *Société des Bibliophiles de Mons*.

In opdracht van de bibliofielen van Mons, maakte Delepierre een vertaling van het Latijns manuscript van Vincentius van Beauvais uit de 14de eeuw, met de legende van de Ierse ridder Tondalus (12de eeuw), wiens ziel het hiernamaals bezoekt. De vertaling is voorafgegaan door een kritische en bibliografische beschrijving over het onderwerp. Zoals met Tijl Ulenspiegel brengt Delepierre ook hier een verhaal uit het volksboek tot het peil van lectuur voor de burgerij.

Achteraan is een ledenlijst (25) van de *Société des Bibliophiles de Mons*.

Ex.: BMLL, UBG, SBR, SBB 4/118

10 DESCRIPTION DES TABLEAUX, statues et autres objets d'arts de la ville de Bruges, et abrégé de son histoire et de ses institutions, Bruges, S.A. 1837, in-8°, 8-190 pp.

Bron : N. Trübner. C. HANLET, *Les écrivains belges (1800-1946)*, Liège, 1946, vol. II, p. 1057.

11 GUIDE DANS BRUGES,

Bruges, Bogaert-Dumortier, 1837, in-18°, X - 166 pp.

Titelblad : *Guide dans Bruges, ou description des objets d'art et des monuments curieux que renferme cette ville, par Octave Delepierre*, met citaat van Barlandus en de vertaling ervan.

Een eerste echte gidsboekje voor de stad Brugge, in navolging van A. VOISIN, *Guide des voyageurs dans la ville de Gand* (1826).

Ex.: KBB, UBG, SBB 6/652 (*ex bibliotheca comte Carlos de la Serne*) — *idem* : 2de editie, Bruges, Bogaert-Dumortier, 1838, in-18°, X - 190 pp.

Herzien en bijgewerkt. Inhoud : *Résumé historique. Edifices Civils.*

Edifices religieux. Institutions de bienfaisances, d'éducation et d'autres établissements de différente nature. Cabinets particuliers d'objets d'art. Société d'archers. Met kanttekeningen bij een tentoonstelling van moderne schilderkunst, Brugge 1837.

— *idem* : 3de editie, Bruges, Bogaert-Dumortier, 1840, in-18°, X-189 pp. - stadsplan.

Ex.: KBB, SBR, SBB B/338

— *idem* : 4de editie, *Guide indispensable dans la ville de Bruges*, A. Bogaert, 1847, in-18°, VIII-190 pp. - stadsplan

Inleiding door de uitgever.

Ex.: BMLL, KBB, UBG, SBB 4749

— *idem* : 5de editie, Bruges, Bogaert, 1851, in-18°, VIII-199 pp. - stadsplan

Ex.: SBR

— *idem* : 6de editie, Bruges, Bogaert, 1852, in-18°, VII-198 pp. - stadsplan + 6 gravures

Bron : A. VIAENE, *Antecedenten van Duclos' standaardwerk in Panorama van de Brugse geschiedschrijving*, Brugge, 1972, p. 24.

12 *ALBUM PITTORESQUE DE BRUGES, ou collection des plus belles vues et des principaux monuments de cette ville, dessinés par A. Tessaro, lithographiés par H. Borremans, et accompagnés d'un texte historique par O. Delepierre, Avocat, etc. Ouvrage dédié au roi,*

Bruges, J. Buffa, 1837, in-f°, 1-78 pp. - 22 pl.

le deel van een luxueus album met stadsgezichten van Brugge.

Inhoud : 1. *Tribune de Gruthuyse*, 2. *Châsse contenant les restes du comte Charles-le-Bon*. 3. *Tour de l'Eglise de Notre-Dame*. 4. *Eglise de Saint-Sauveur*. 5. *Ancienne abbaye des Dunes*. 6. *Vue prise de la petite place dite Pand-reitje*. 7. *Châsse du Saint-Sang*. 8. *Le lac d'amour, ou Minnewater*. 9. *Bibliothèque du Séminaire Episcopal*. 10. *Intérieur de la chapelle de l'institution de Bienfaisance - fondée par M. l'abbé de Foere*. 11. *Vue de l'hotel de ville et d'une partie du Bourg*. 12. *Statue représentant Dieu le Père dans l'église de Saint-Sauveur*. 13. *Tombeaux de Charles-le-Téméraire et de Marie de Bourgogne, sa fille*. 14. *Chapelle du couvent Anglaise*. 15. *Costumes de la Flandre*. 16. *Tombeau d'une princesse Anglaise trouvé à Bruges*. 17. *Note concernant l'article de la Bibliothèque du séminaire episcopal, au sujet de la délivrance de Richard cœur-de-Lion*. 18. *Vierge de Michel-Ange dans l'église de Notre-Dame*. 19. *Chapelle de St. Basil ou de Saint-Sang*. 20. *Portail gothique de l'église de Notre-Dame*. 21. *Tableau de Jean van Eyck à l'Académie*.

Nrs. 2-4-5-7-13-14-16 worden letterlijk overgenomen in *Mélanges sur Bruges*. (zie ook 15*)

Ex.: BMLL, SBB 4481

12* — *idem* : *ALBUM PITTORESQUE DE BRUGES, ou collection des plus belles vues et des principaux monuments de cette ville, dessinés par Louis Ghémar et Edouard Manche, et accompagnés d'un texte historique par O. Delepierre, Archiviste de la Flandre Occidentale, etc... Ouvrage dédié au roi. Seconde partie,*

Bruges, Bogaert-Dumortier et J. Buffa, 1840, in-f^o, p. 79-96 + 25 pl.

Inhoud : 1. *Vue du pont et d'une des anciennes portes d'entrée du Bourg.* 2. *Vue prise du pont, St. Jean Népomucène.* 3. *Vue de l'église de Jérusalem, à l'extérieur.* 4. *Perspective latéral de l'église St. Sauveur.* 6. *Maison gothique, rue des Tonneliers.* 7. *Notice biographique sur Memling.* 8. *Châsse de Ste. Ursule. Légende de Ste. Ursule.* 9. *Cheminée sculptée de la salle d'assemblée des magistrats du Franc de Bruges.*

Nrs. 7-8 vormen de editie van *La Châsse de Ste. Ursule* (1841), (zie ook 23**)

Ex.: BMLL, SBB 4481

13 *LE ROMAN DU RENARD, traduit pour la première fois d'après un texte flamand du 12ième siècle, édité par J.F. Willems, augmenté d'une analyse de ce qu'on écrit, au sujet des romans français du Renard, Legrand d'Aussy, Robert, Raynouard, St. Marc Girardin, Prosper Marchand, etc...*

Paris, Challamel, Techener, 1837, in-8°, IV-336 pp.

Franse vertaling van de editie van J.F. WILLEMS, *Reinaert de Vos*, episch fabeldicht uit de 12de en 13de eeuw, met aanmerkingen en ophelderingen van J.F. Willems, Gent, P. en F. Gyselincq, 1836.

Ex.: BMLL, SBB 631 (gebonden door A. Chatelin, Churchstr. 8 Soho sq.)

— *idem* : Bruxelles, Hauman, Cattoir, 1837, in-8°

— Ex.: KBB, UBG, SBB 631

1839

14 *CHRONIQUE DES FAITS ET GESTES ADMIRABLES DE MAXIMILIEN I, durant son mariage avec Marie de Bourgogne, translattée du flamand en français pour la première fois, et augmentée d'éclaircissements historiques et de documents inédits,*

Bruxelles, A. Wahlen, 1839, in-8°, XII-480 pp. met 8 houtgravures.

Fransen vertaling van een waarschijnlijk Brabantse kroniek, *Dit syn die Wonderlyke Oorloghen van den doorluchtigen hoochgeboren prince Keyser Maximiliaen. Hoe hy hier eerst int landt quam. En de hoe hy vrouw Marien troude. Geprint Thantwerpen op de Lombaerde-Veste, in den Witten Hasewint, by Jan Van Ghelen. Anno MCCCCC en LXXVII den IIII October.*

Ex.: BMLL, UBG, SBA, SBB 3308 (2 exemplaren, waarvan één met anoniem *ex libris*, met devies, *L'Union fait la Force*)

15 *CHRONIQUE DE L'ABBAYE DE SAINT-ANDRÉ, traduite pour la première fois d'après le manuscrit de la Bibliothèque de Bruges, suivi de mélanges historiques et littéraires. Par O. Delepierre,*

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1839, in-8°, 340 pp.

Gedeeltelijke vertaling van de Latijnse kroniek van Arnout Goethals (°Gent 1500 - †1553), waarvan reeds een uittreksel bij JULES VAN PRAET in *Examen de l'origine des communes flamandes* (1828). Meer dan 2/3 van het volume handelt over Brugge en vormt eigenlijk een afzonderlijk boek,

15* *MÉLANGES SUR BRUGES,*

Gedrukt op rol papier, verschillend van het eerste gedeelte, waarschijnlijk later bijgevoegd bij de *Chronique de l'Abbaye de Saint-André*, waarvan de verdere vertaling achterwege bleef. Het titelblad van *Mélanges* werd niet opgenomen in de paginering. Aldus begint de tekst in feite op p. 91.

Inhoud: 1. *Bruges, de son origine, de sa splendeur et de ses monuments.* 2. *Le Bourg de Bruges, chef-lieu du territoire du Franc.* 3. *Joyeuse entrée à Bruges, par le duc Philippe et Madame de Bourbon, sa sœur.* 4. *Joyeuse entrée à Bruges de Maximilien.* 5. *Aventures de Bouchard D'Avesnes.* 6. *Notice historique sur les privilèges du Franc.* 7. *Tombeau d'une princesse anglaise, découvert à Bruges.* 8. *Institution de l'ordre de la Toison d'Or.* 9. *Emprisonnement de Maximilien et vision de ce prince.* 10. *Eglise de St. Sauveur.* 11. *Chasse du St. Sang.* 12. *Le Béguinage.* 13. *Le Mont de Pitié.* 14. *Académie de peinture.* 15. *Vieille Halle et tour du Beffroi.* 16. *Notice sur les dépôts de chartes de Bruges.* 17. *Bibliothèque manuscrite de Bruges.* 18. *Eglise de Notre-Dame.* 19. *Tombeau de Charles-le-Téméraire.* 20. *Tombeau de Marie de Bourgogne.* 21. *Chapelle du couvent Anglais.* 22. *Abbaye des Dunes, servant aujourd'hui de Séminaire épiscopal.* 23. *Châsse contenant les restes du comte Charles-le-Bon.* 24. *Dernière Grande procession du St. Sang.* 25. *Destinées de Bruges, durant les deux cents dernières années.*

Nrs. 7-10-11-19-20-21-22-23 zijn letterlijk overgenomen uit *Album Pittoresque* (1837), (zie ook A, 12). Nr. 15 verscheen in *Revue de Bruxelles*, november 1837, (zie ook B, 56). Voor nrs. 6-7 en 17, zie artikels in de *Messenger des sciences*, (B, 31-33 en 34)

Ex.: BMLL, UBG, SBR (2 eks.), SBB 2/47

1840

16 *DE L'ORIGINE DU FLAMAND, avec une esquisse de la littérature flamande et hollandaise d'après l'anglais du Rev. T. Bosworth, avec des additions et des annotations par O. Delepierre,*

Tournay, Hennebert Frères, 1840, in-8°, VI-46 pp. (op 100 ex.)

Het origineel Engels werk verscheen in 1836 te Londen en is een historische grammatica van het Vlaams. De uitgave van Delepierre vangt aan met een Nederlands epigraaf gevolgd door de Franse vertaling. Het binnenblad van de kaft achteraan geeft een lijst van Delepierres werken.

Ex.: KBB, UBG, SBR, SBB 2/1239 (met *ex libris* Carry en boekhandsetiket *Googh, London Bridge*, te samen gebonden met Delepierres *Edward III*, zie A, 23)

— *idem* : Gand, Annoot-Braeckman, 1840

Ex.: KBB

— *idem* : Tournai, Casterman, 1840

Bron : F. DE POTTER, *Vlaamsche Bibliografie*, Gent, 1893, p. 211, rubriek *Vlaamsche Beweging*.

17 *GALERIE D'ARTISTES BRUGEOIS, ou biographie concise des peintres, sculpteurs et graveurs célèbres de Bruges, ornée de portraits par P. De Vlamynck,*

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 840, in-8°, 163 pp. - 6 pl.

Biografieën van Brugse kunstenaars door de eeuwen heen, met lithografieën door *Simonau*. (zie ook, A, 37)

Inhoud : *Olivier Bard, Jan Beerblock, Liévine Beunings, Anselme Boetius, Jean-Robert Calloigne, Gilles Claeysens, Pierre Claeysens, Paul Cyfflé, Joseph-Charles De Meulemeester, Anne De Deyster, Louis De Deyster, François De Hondt, Jean de Mabuse, Jocelyn De Momper, André De Muynck, Gertrude De Pélichy, Gérard De San, Pierre-Jean De Vlamynck, Mathias De Visch, Corneille De Witte, Pierre De Witte, Antoine D'Hooghe, Joseph Ducq, Jean-Bernard Duvivier, Joseph-Fernande, Alonsius Finsonius, Jean Garemyn, Marc Geerarts, Pierre Goddyn, Hubert Goltzius, Albert-Jean-François Gregorius, Guillaume Hagh-*

eman, Norbert Heylbrouck, Henri Imbert des Mottelettes, François Kinsoen, Dominique Lampson, Lanceloot Blondeel, Jacques-Jean Lauwers, Pierre Ledoux, Jean-François Legillon, Jean Memling, Minderhoud, Dominique Nollet, Joseph-Denis Odevaere, Pierre Pepers, François Pourbus, Pierre Pourbus, François-Xavier Praet, Henri Pulinx, Jean-Erasme Quellin, Rogier de Bruges, Jean-Baptiste Rudd, Joseph-Bernard Suvée, Tilman-François Suys, Jean-Baptist Van Acker, François van Cuyck, de Mierlop, Augustin van de Berghe, Joseph-Octave Van de Kerkhoven, Joseph-Octave Van der Donckt, Hugues Van der Goes, Jean-Baptiste van der Leepe, Gilles Van de Meulen, Van der Straeten, ou Stradanus, Englebert Van der Woude, Van de Steene, Jean Van Eyck, Marc Van Duvenede, Jean Van Hecke, Maximilien-Louis Van Lede, Jacques Van Oost, Charles Van Poucke, Jean Vereycke, Nicolas Vleys, Joseph Warlincourt, Jacoba Werbrouck, Adrien Ysenbrand.

Ex.: BMLL (2 ex., waarvan één met ontbrekend portret van Jean-Robert Calloigne), KBB, UBG, SBR, SBB 4/114

18 LA BELGIQUE ILLUSTRÉE, par les sciences, les arts, et les lettres,

Bruxelles, A. Wahlen et Cie, 1840, in-8°, 208 pp. met frontispice.

Een vulgariserende uitgave van *Aperçu Historique* (1836)

Ex.: BMLL, UBG, SBR, SBB 2/986

19 MARIE DE BOURGOGNE,

Bruxelles, A. Wahlen, 1840, in-f°, IV-114 pp. (op 24 exemplaren)

Leven van Maria van Bourgondië, aangevuld met verklarende noten. Waarschijnlijk gemaakt naar aanleiding van het vinden van een manuscript in het Brugse stadsarchief met het zgn. alfabet van Maria van Bourgondië. Een weergave van deze letrines sieren de beginletter van elk hoofdstuk.

Bron : N. Trübner

Litt.: P. DUMON, *L'alphabet Gothique dit de Marie de Bourgogne*, de Nederlandse boekhandel, 1973, p. 4.

— *idem* : Bruxelles, A. Wahlen, 1841

Ex.: BMLL (2 ex.), KBB, UBG, SBB 2/2048 (met geschreven opdracht door A. Wahlen aan L. Van Gobbelscroy, minister van industrie van het koninkrijk der Nederlanden)

19* RÉSUMÉ BIOGRAPHIQUE sur Simon Stevin de Bruges, par un Brugeois,

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1840, in-8°

Levensschets. Editie onder pseudoniem van artikel uit de *Annales* van de *Société d'Emulation* (zie ook, B, 4)

Litt.: *Le Bibliophile Belge* (1863), vol. 10, p. 179.

20 *PRÉCIS ANALYTIQUE DES DOCUMENTS que renferme le dépôt des archives de la Flandre Occidentale à Bruges, par O. Delepierre et F. Priem,*

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1840-1859, in-8°, 12 vols.

1ste serie door O. Delepierre, Brugge, 1840-42, 3 vols., in-8°, CLXIV-180 pp., XCCIV-177 pp., 288 pp.

Deel I (1840) : Inleiding door O. Delepierre. *Inventaire des pièces concernant la ville de Bruges, qui reposent aux archives générales du département du Nord à Lille (1089-1359)*. Ondertekend door A. LE GLAY.

Précis analytique des documents que renferme le dépôt des archives de la Flandre Occidentale à Bruges, (12de-15de eeuw). Notes + Table.

Deel 2 (1841) : *Inventaire des pièces concernant les villes de Bruges, Courtrai, Dixmude, Furnes, Ypres, Menin, Nieuport, et Poperinghe qui reposent aux archives générales du département du Nord à Lille (1360-1665)* door Le Glay, maar anoniem. Vervolg van Delepierres analyse voor de 16de eeuw. Tafel.

Deel 3 (1842) : De inhoud is volledig het werk van Delepierre.

Vervolg op deel 2 voor de 16de-18de eeuw. Publikatie van de originele tekst der interessantste stukken in chronologische rangorde.

2de serie, deel I (1843) door Delepierre

Rekeningen van het Brugse Vrije (1397-1418)

Ex.: BMLL, KBB, UBG, SBR, SBB 3400

20* *COMPTE INÉDIT de ce cōuta à la ville de Bruges l'emprisonnement de Maximilien roi des Romains, traduit du flamand par O. Delepierre,*

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1840, in-8°

Overdruk van een artikel uit de *Annales* van de *Société d'Emulation* (40) 1ste serie, vol. II, p. 91-108). Publikatie van rekening d.d. van J. Nutin (zie ook B, 7)

Ex.: BMLL

1841

21 *PHILIPPIDE DE GUILLAUME-LE-BRETON. Extrait concernant les guerres de Flandres. Texte latin et français. Avec une traduction et des notes par O. Delepierre,*

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1841, in-4°, XXII-150 pp. + 1 lith.

Dertiende-eeuwse lofdicht op koning *Philippe-August* door een Bretoens dichter. Bestaat uit 12 zangen over de Vlaamse oorlogen. Dit is een afzonderlijke uitgave van de *Société d'Emulation* in de reeks, *Recueil de chroniques, chartes et autres documents concernant l'histoire et les antiquités de la Flandre Occidentale.*

Ex.: BMLL, UBG, SBR, (2 ex.), SBB 3469

22 *LA CHASSE DE SAINTE URSULE, gravée au trait par Charles Onghena d'après Jean Memling, avec texte par O. Delepierre et Auguste Voisin, dédiée à la Reine des Belges,*

Bruxelles, Société des Beaux-Arts, 1841, in-4°, 54 pp. - 13 pl.

Inhoud : *Notice sur Jean Memling, Recherches historiques sur la vie de Ste. Ursule. Légende de Ste. Ursule. Description de la Chasse.*

Tekst uit *Album Pittoresque* (1840), (zie ook A, 12*)

Ex.: BMLL, UBG, SBR (2 ex.), SBB 3/1036

22* — *idem* : *CHASSE DE Ste. URSULE. peinte par Memling, lithographiée (en 15 pl.) par MM. Ghémar et Manche, de la grandeur des panneaux, coloriée d'après l'original par M. Malherbe, fils, texte par O. Delepierre,*

Bruges, Buffa, Bogaert-Dumortier, 1841, in-f°, 31 pp.

Inhoud : *Notice Biographique sur Memling. Chasse de Ste. Ursule. Cheminée sculptée.*

Ex.: BMLL, Bibliotheek E. de Béthune, Marke.

23 *EDOUARD III, ROI D'ANGLETERRE, EN BELGIQUE. Chronique rimée écrite vers l'an 1347 par Jean de Klerk d'Anvers, traduite pour la première fois en français par O. Delepierre,*

Gand, Annoot-Braekman, 1841, in-8°, IV-47 pp. (op 100 ex.).

Vertaling van een kroniek door *Jan de Klerk* van Boendale, bisschoppelijke klerk van Antwerpen, *Van den derden Edewaert* (1338-1340), Rijkkroniek over de expeditie van de Engelse *Edward III* in Brabant en Vlaanderen, reeds uitgegeven door *J.F. Willems* (Belgisch Museum IV). Verschijnt later in Engeland in *Miscellanies of the Philobiblon society*, vol. X (1866-67) (zie ook B, 89)

Ex.: BMLL, UBG, SBB 2/1239 en 4/112 (het eerste exemplaar is samengebonden met een exemplaar van *De l'origine Flamand*, in een band van de tijd ; het tweede ex. bevindt zich in een verzameling *Miscellanies* waarvan deze kroniek het eerste deel vormt).

23* *LE CHÂTEAU DE ZOMERGHEM. Légende imitée du flamand de Ledeganck,*

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1841, in-8°, 16 pp.

Afzonderlijke uitgave van een artikel in *La Renaissance, Chronique des arts et de la littérature, publiée par l'Association Nationale pour favoriser les arts en Belgique, 1841-42*, vol. III, p. 1-5, ondertekend O. (zie ook C, 101)

Vertaling van Ledegancks *Het Burgslot van Zomergem* (1840)

Ex.: SBB 3989

24 *NOTICE SUR LA CHEMINÉE de la salle des Magistrats du Franc, par O. Delepierre,*

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, in-8°, 13 pp. - 2 lith.

Titelblad : *Cheminée sculptée de la salle d'assemblée des magistrats du Franc de Bruges*. Bruges, Bogaert-Dumortier et fils, 1841 in-8°.

Een terechtwijzende aantekening op de uitgave van F. DE HONDT, *Notice sur la cheminée du Franc de Bruges*, in *Annales de la Société d'Emulation* (1840), 1ste serie, II, p. 213-237, ook in afzonderlijke uitgave verschenen, Gent, 1840.

Ex.: UBG, SBA, SBB 4/170

Litt.: S. VAN DE WEYER, *Choix d'opuscules*, vol. IV, Londen, 1879, *L'autorité la petite ville*, p. 10-11. (zie ook, A, 50)

24* *NOTICE HISTORIQUE, ARCHEOLOGIQUE ET LÉGENDAIRE sur la cheminée de bois sculptée du Franc de Bruges,*

Bruges, Noos, 1842, in-8°, 30 pp.

Een herziene en uitgebreide uitgave van het artikel over de Schouw in *Album Pittoresque* (1837)

Litt.: L. VAN BIERVLIET, *Archivaris J.O. Delepierre*, in *Biekorf*, 1979, p. 280-87.

1842

24** *LES CHEMINÉES MONUMENTALES DE BRUGES, de Courtrai et d'Anvers,*

Bruges, Noos, 1842, in-8°, 30 pp.

Een afzonderlijke aantekening over de twee monumentale schouwen in het stadhuis van Kortrijk, verschenen in de *Annales* van de *Société d'Emulation* (1841) vol. III, p. 426-431 (zie ook B, 19)

Ex.: SBA

— *idem* : Bruges, Daveluy, 1842,

Bron : A. VAN HOUTRYVE, *Bibliografie van de geschiedenis van Brugge*, vol. I., Handzame 1972, nr. 7975.

24*** *FÊTE DE LA TOISON D'OR, célébrée à Bruges en 1478,*

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1842, in-8°, 16 pp. - 4 lith.

Beschrijving van de ceremonie van het Gulden Vlieskapittel te Brugge in de St. Salvatorskerk op 7 april 1478 met beschrijving van alle deelnemers en hun klederdracht. Verscheen in de *Annales* van de *Société d'Emulation* (1841), vol. IV, p. 333-346 (zie ook, B, 25)

Ex.: SBR

25 *COLLECTION DES KEUREN, ou status de tous les métiers de Bruges, publiée par le Comité-Directeur de la Société d'Emulation de Bruges avec des notes philologiques de M.J.F. Willems,*

Gand, Annoot-Braeckman, 1842, in-4°, VIII-118 pp. (50 ex. op groot geschept papier)

Publikatie in de afzonderlijke uitgavenreeks van de *Société d'Emulation*. Het voorwoord is ondertekend O. Delepierre.

Ex.: BMLL, UBG, SBB 3469/4

25* *NOTICE SUR LES TOMBES découvertes en Août 1841, dans l'église cathédrale de St. Sauveur à Bruges,*

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1842, in-8°, 10 pp.

Verscheen als artikel in de *Annales* van de *Société d'Emulation* (1842), vol. IV, p. 129-136 (zie ook B, 20)

26 *MONUMENTS ANCIENS recueillis en Belgique et en Allemagne par Louis Haghe de Tournai, dessinateur de S.M. la Reine d'Angleterre. Lithographiés d'après lui et accompagnés de notices historiques par O. Delepierre,*

Bruxelles, Société des Beaux-Arts, 1842, in-f°, 8 pp. - 27 pl.

Ex.: UBG

26* — *idem* : 2de editie, Bruxelles, A. Wahlen, 1845, 2 vols. in-f°.

Ex.: BMLL

1843

26** *LE CHÂTEAU DE WINENDALE*,

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1843, in-8°, 18 pp.

Verscheen als artikel in de *Annales* van de *Société d'Emulation* (1843), vol. V, 2de serie, vol. I, p. 1-18 (zie ook B, 29)

Ex.: UBG

27 *BIOGRAPHIE DES HOMMES REMARQUABLES de la Flandre Occidentale*,

Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1843-44-47-49, 4 vols., in-8° XXVI-352 pp., II-313 pp.; IV-271 pp., 369 pp.

Een publikatie van de *Société d'Emulation* te Brugge, met opdracht aan Graaf De Meulenaere, gouverneur van West-Vlaanderen, ondertekend door C. Carton, F. Van de Putte, J. De Mersseman en O. Delepierre.

De medewerking van Delepierre beperkt zich tot het eerste deel met 43 biografische notities, bijna 2/3 van het boek.

Op naam van Delepierre : 1. Emmanuel de Aranda (p. 5). 2. Olivier Bard (p. 10). 3. Patrice Beaucourt de Noortvelde (p. 11). 4. Jean Beerblock (p. 20). 5. Liévin Bennings (p. 22). 6. Anselme de Boodt-Boetius (p. 31). 7. Jean Briton (p. 43). 8. Adrien Van Burgh (p. 49). 9. Jean-Robert Calloigne (p. 56). 10. Pierre Claeysens (p. 71). 11. Gilles Claeysens (p. 72). 12. Jean Clapion (p. 73). 13. Colard Mansion (p. 75). 14. Jacques De Corte of Curtius (p. 83). 15. François van Cuyck van Mierop (p. 86). 16. Paul Cyfflé (p. 87). 17. Louis De Deyster (p. 107). 18. Anne De Deyster (p. 109). 19. Joseph Charles De Meulemeester (p. 112). 20. Judoc ou Jocelyn De Momper (p. 115). 21. André De Munck (p. 116). 22. Gertrude De Pélichy (p. 117). 23. Gerard de San (p. 119). 24. Nicolas Despars (p. 125). 25. Mathias De Visch (p. 131). 26. Antoine D'Hooghe (p. 135). 27. Joseph Ducq (p. 137). 28. B.J. Duvivier (p. 141). 29. Jean Garemijn (p. 151). 30. Marc Geeraerts (p. 155). 31. Pierre Goddyn (p. 166). 32. Hubert Goltzius (p. 180). 33. Seigneur de Gruthuyse (p. 197). 34. Guillaume Hageman (p. 210). 35. Norbert Heylbrouck (p. 213). 36. Henri Imbert (p. 230). 37. Jans de Bruges (p. 235). 38. François Kinsoen (p. 262). 39. Dominique Lampson (p. 276). 40. Lancelot Blondeel (p. 276). 41. Jacques-Jean Lauwers (p. 279). 42. Jean-François Legillon (p. 281). 43. Jean Memling (p. 317).

Nrs. 2, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43 werden reeds beschreven in *Galerie d'artistes Brugeois* (1840) (zie A, 17)

Ex.: BMLL, UBG, SBR, (2 ex.), SBB (bezit enkel vol. II, III en IV. Volledige reeks te Brugge o.a. in de bibliotheek van het Seminarie - 2 ex.).

1845

28 *TABLEAU FIDÈLE des troubles et Révolution arrivés en Flandre et dans ses environs, depuis 1500 jusqu'à 1585, par Beaucourt de Noortvelde, avec une introduction et des notes par O. Delepierre,* Mons, Hoyois, 1845, in-8°, X-142 pp. (op 100 ex.)

Nr. 14 in de reeks publikaties van de *Bibliophiles de Mons*.

Inhoud : Biografische notitie over Beaucourt. Collectie historische aantekeningen van Beaucourt. Noten + tafel.

Uitgave van een vermeend tweede deel van Beaucourts *Tableau Fidèle...* (Brugge, 1792). Jules Delecourt in *Le Bibliophile Belge*, Brussel, 1866, p. 302-3, identificeerde het werk als zijnde een afzonderlijke beschrijving met historische aantekeningen van 1500 tot 1584.

Ex.: BMLL, UBG, SBR, SBB 4/117

29 *OLD FLANDERS or Popular Legends of Belgium,*

London, T.C. Newby, Mortimer and Cavendish, 1845, 2 vols., in-8° VI-327 pp., 311 pp.

Vol. I : 1. *Antigon, or the Giant of Antwerp*. 2. *Baldwin of the Hatchet*. 3. *The Blankenberg Fisherman*. 4. *The castle of Zomergheem*. 5. *Baldwin of Constantinople*. 6. *Ethelinde and Engletran*. 7. *Festival of the Golden Fleece*. 8. *The Tournament of the Golden Tree*. 9. *The Abbey of Waulsort*. 10. *Sacrilege*.

Vol II : 11. *Jehan the Libeller*. 12. *Herman the Tiler*. 13. *The Carved Chimney*. 14. *The Cobbler*. 15. *The street of the Cross*. 16. *The castle of Maldeghem*. 17. *The Corsair's Daughter*. 18. *The Iron Lady of Maestricht*. 19. *Legend of the Fair Godelieve*. 20. *Henry de Calloo*. 21. *Four Episodes of a Grand Drama in 1223 A.D.* 22. *The Dry Well*.

Overname van alle onderwerpen uit *Chroniques, traditions..* (1834), (zie ook A, 5), en een vrije bewerking van verhalen van H. Conscience, Ledeganck, Karel Nys en J.A. De Laet.

Ex.: BMLL, KBB, UBG, SBB 4746.

30 *LETTRES DE L'ABBÉ MANN sur les sciences et les lettres en Belgique 1773-1788. Traduites de l'Anglais par O. Delepierre,* Bruxelles, A. Wahlen et compagnie, 1845, in-12°, 169 pp. (op 150 genummerde exemplaren).

Inleiding door Delepierre, gedateerd 15 sept. 1843.

Abbé Mann (°Yorkshire 1735-†Praag 1809) was prior van het Kartuizerklooster te Nieuwpoort (1764-1777) en nadien prebendaris van de O.L. Vrouwkerk te Kortrijk, met verblijf te Brussel. Na het Oostenrijkse

bewind vluchtte hij naar Duitsland en tenslotte naar Praag. Deze brieven van 1778-1799 zijn gericht aan Sir Joseph Banks. Het manuscript in de BMLL werd vertaald door Delepierre op **aanwijzing** van S. Van de Weyer, Belgisch ambassadeur te Londen. **Toevallig** werd Van de Weyer verkozen in de plaats van Mann, als lid van de *Royal Society of Antiquarians* te Londen.

Ex.: SBB 2/985.

31 *MÉMOIRES HISTORIQUES relatifs à une Mission à la Cour de Vienne en 1806, par Sir Robert Adair, G.C.B., avec un choix de ses dépêches traduites par O.D.*,

Bruxelles, A. Wahlen, 1845, in-8°, XII-552 pp.

Mémoires en politieke brieven van Adair (1806-1808), gevolmachtigd minister te Wenen, gericht aan C.J. Fox, Engels staatssecretaris, met ahangsel, uittreksels van brieven aan verscheidene personen en een *remarque sur le récit de M. Gentz relativement à ce qui c'est passé en quartier générale Prussien en octobre 1806, avant la bataille d'Iéna; tenslotte remarques de M. Gentz sur les négociations entre l'Angleterre et la France en 1806.*

Ex.: BMLL, KBB, UBG, SBR, SBB 1275

1846

32 *COUP D'ŒUIL RÉTROSPECTIF sur l'histoire de la Législation des Céréales en Angleterre, extrait des publications anglaises sur la matière,*

Bruxelles, Société Typographique Belge, Aolphe Wahlen en Cie, 1846, in-16°, 36 pp.

Bron : N. Trübner.

33 *EXAMEN de ce que renferme la Bibliothèque du Musée Britannique, extrait de documents authentiques soumis au Parlement en 1846,*

Bruxelles, A. Vandale, 1846, in-8°, 112 pp.

Vertaling van een uittreksel van *copy of a Representation of the Trustees of the British Museum to the Treasury, on the subject of an enlarged scale of expenditure for the supply of printed books for the Library of the Museum.*

Ex.: BMLL, KBB, UBG, SBA, SBB 3961.

1847

33* *ANGLO-SAXONIANA, ou notice sur la littérature de l'Anglo-*

Saxon, et de son utilité pour les Flamands,

Bruxelles, librairie Ancienne et Moderne, 1847, (afm. 21,5 x 13,5)

Dit uittreksel verscheen in *Le Bibliophile Belge* (1847), vol. IV, p. 49-60, 323-332 (zie ook B, 51)

Over de invloed van het Angelsaksisch in het Fries, het Platt-Dütsch en het Vlaams.

Ex.: SBA, SBB 3963-4

1849

34 *DESCRIPTION BIBLIOGRAPHIQUE ET ANALYSE d'un livre unique qui se trouve au Musée Britannique, par Tridace-Nafé-Theobrome, gentilhomme breton,*

A Meschacébé, chez El Eriarbil, York Street, 1849, in-8°, VIII-170 pp. (op 100 genummerde exemplaren, waarvan 6 ex. op rose papier)

Beschrijving van 64 onbekende Franse mysteriespelen en farcen, daterend van 1540-1550. Deze enige verzameling vormt de drie eerste delen van *L'Ancien Théâtre français* (Paris, 1854-57, 10 vol., in-8°), een publikatie van Jannet, Montaiglon en Viollet-le-Duc.

Meschacébé staat voor Londen; El Eriarbil vormt omgekeerd le libraire (in navolging van Henri Delmottes pseudoniem bij de uitgave in 1835 van *Voyage pittoresque et industriel dans le Paraguay-Roux et la Polin-génésie australe, par Tridan-Nafé-Théobrome de Kaout'chouk, gentilhomme breton... Au Meschacébé chez Ylered Scoyoh* (=Hoyois-Derely, Mons), Yorkstreet, 10).

Ex.: BMLL (2 ex. waarvan één met noten in handschrift van Delepierre), KBB, UBG, SBB 2/1240.

Litt.: G. BRUNET, *Le Livre*, Parijs, 1880, vol. 1, p. 24.

1850

35 *OPUSCULES HISTORIQUES, PHILOSOPHIQUES et LITTÉRAIRES, édités par M. Octave Delepierre, 1828 à 1850,*

Londres, 1850, 2 vols., in-18°

Lit.: *Académie Royale, Notices biographiques et bibliographiques*, Brussel, 1875, p. 218 (zie ook A, 50).

1852

36 *MACARONÉANA, ou Mélanges de Littérature Macaronique des différents peuples de l'Europe. Publiée au frais de G. Gancia, libraire à Brighton.*

Paris, Imprimerie de Crapelet, 1852, in-8°, VI-388 pp.

Overzicht van burleske, komische literatuur in West-Europa, steunend op de uitgaven van Naudé, Nodier en J.C. Brunet. Macaronische poezie bestaat uit een originele samengestelde taal, waarvan vele woorden Latijnse uitgangen hebben.

Ex.: BMLL (2 ex.) ; KBB, UBG, SBA, SBB 4/115

Litt.: G. BRUNET, *Le Livre*, Parijs, 1880, vol. I, p. 25.

36* *MACARONÉANA ANDRA overum. Nouveau Mélanges de Littérature Macaronique,*

Londres, N. Trübner en Cie, 1862, in-8°, 180 pp. (op 250 ex.).

Overdruk van een artikel uit *Miscellanies* van de *Philobiblon Society* (1885-56), vol. II, aanvullend en vervolledigend ten opzichte van de reeds gepubliceerde bibliografie van de macaronische literatuur (zie 36 en 36*)

Ex.: BMLL, KBB, SBR, SBB 4/116

Litt.: G. BRUNET, *Le Livre*, Parijs, 1880, vol. I, p. 25-26.

37 *BIBLIOTHÈQUE BIBLIOPHILO-FACÉTIEUSE. Editée par les frères Gébéodé,*

Londres, 1852-54-56, 3 vols., in-8°, XII-116 pp., VIII-125 pp. (op 60 exemplaren).

Vol. I : herdruk van een zeer zeldzaam werk, *Le premier Acte du Synode Nocturne des Lemanes, Unelmanes, Propetides, à la Ruine des Biens, Vie et Honneur de Calianthe, 'Spoliatis arma super sunt'*, MDCVIII, door Guillaume Reboul (°Nîmes - † terechtgesteld te Rome in 1611), in 1862 te Parijs herdrukt op 100 exemplaren door Gay.

Vol II : Overzicht en analyse van veertien zeldzame en curieuse Franse en Italiaanse boeken.

Vol III : Chansons historiques et satiriques sur la cour de France. Met aanvullende notities.

Les frères Gébéodé staat voor de beginletters van Gustave Brunet (Bordeaux 1807-1896) en O. Delepierre.

Ex.: BMLL

Litt.: G. BRUNET, *Le Livre*, Parijs, 1880, vol. I, p. 24-25.

1853

38 *LA MARGUERITE ET L'ALOUETTE, par Octave D.,*

Londres, Acton Griffith, 1853, in-12°, 8 pp. (gedrukt in gouden letters op 50 exemplaren)

Bron : *le Bibliophile Belge* (1868), 2de serie, vol. 12, p. 491.

1856

39 *THE ROSE : Its cultivation, use, and symbolical Meaning in Antiquity. Translated from the German by O.D.,*

London, 1856, in-8°, 40 pp. (op 100 exemplaren).

Bron : N. Trübner.

39* *JOHN GUTENBERG, first Master-Printer, his acts and most remarkable Discourses and his Death. From the German by C.O.W.,*
London, in-8°.

Overdruk van een artikel uit de *Miscellanies* van de *Philobiblon Society* (1858-59), vol V. Het origineel werk is van F. DINGELSTEDT, *Meister Gutenbergs Tod* (zie ook B, 77)

Ex.: BMLL

1860

40 *A SKETCH OF THE HISTORY OF FLEMISH LITERATURE and its celebrated Authors, from the 12th Century down to the present Time. Compiled from Flemish sources,*

London, John Murray, 1860, in-8°, VI-224 pp.

Oorsprong en taalgebruik van de Nederlandse letteren. Chronologisch en bibliografisch overzicht van Jacob van Maerlant tot Conscience.

Ex.: BMLL, KBB, UBG, SBB 4/113 (ex. gebonden bij Edmonds & Remnants, Londen)

— *idem* : anastatische herdruk
Haskell, New-York, 1973, in-8°

Ex.: KBB

41 *HISTOIRE LITTÉRAIRE DES FOUS,*

Londres, Trübner & Cie, 1860, in-8°, 184 pp. (rood en zwart druk).

Inhoud : Inleiding. *Théologie. Belles Lettres.* Tweede deel : *Bluet d'Arbères. Bibliographie. Jean-Marie Chassignon. Sir Thomas Ames Gevaert. Table alphabétique.*

Deze uitgave over literatuur door geestesgestoorden is een compilatie en een aanvulling van twee artikels in *Miscellanies* van de *Philobiblon Society* (1856-57), vol. III en (1857-58) vol. IV (zie B, 73-74)

Ex.: BMLL, KBB, SBA (met opdracht handschrift Delepierre : *offert par l'auteur à M. Francisque Michel*, London, 29 oct. 1861), SBB 4/111

41* *ÉTUDES BIO-BIBLIOGRAPHIQUES sur les Fous Littéraires*,

Londres, in-8°, 79 pp.

Overdruk van een artikel uit *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1856-57), vol. III,

Ex.: SBA

Dit artikel werd aangevuld met :

** *Essai biographique sur l'histoire littéraire des fous*, in *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1857-58), vol. IV, 136 pp.

(41) werd tenslotte nog aangevuld met :

*** *Démentiana*, in *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1863-64), vol. VIII, 42 pp. (zie ook A, 43*)

**** *Démentiana. Des Hallucininations dans la République des Lettres*, in *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1865-66), vol. IX, 29 pp.

Tenslotte zal G. Brunet een totaal overzicht bezorgen in *Les Fous Littéraires*, 1880.

Litt.: *Le Bibliophile Belge* (1858), 2ième série, vol. 5, p. 224.

1861

41** *LE CANARD DE LA BIBLIOTHÈQUE D'ALEXANDRIE*,

Londres, Wittingham & Wilkins, 1860-1861, in-8°, 13 pp.

Overdruk van een artikel uit *Miscellanies* van de *Philobiblon Society* (1860-61), vol. VI.

Ex.: KBB

42 *ANALYSE DES TRAVAUX de la Société des Philobiblon de Londres*, Londres, Trübner & Cie, 1862, in-4°, VIII-134 pp. (rood en zwart druk, op 300 exemplaren).

Analyse van de inhoud der eerste zes volumes uitgegeven door de Londense bibliofielenclub, waarvan Delepierre secretaris was. De opgave geschiedt als volgt : *Bibliographie, Histoire, Biographie, variétés littéraires + Tables*.

Ex.: BMLL, SBR, SBB 4/119

— *idem* : Paris, J. Hetzel, 1862, in-8°.

Bron : G. BRUNET, *Manuel du Libraire*, Suppl. kol. 357.

Deze uitgave werd aangekondigd met reliure Roxburghe, op de cataloguslijst van Trübner & Cie vermeld in de gewoon gebonden exemplaren van de *Analyse*.

1862-63

43 *LES ANCIENS PEINTRES FLAMANDS, leurs Vie et leurs Œuvres, par J.A. Crowe et G.B. Cavalcaselle, traduit de l'Anglais par O.D., annoté et augmenté de documents inédits par A. Pinchart et Ch. Reulens,*

Bruxelles, F. Heussner, 1862-63, 2 vols., in-8°, XVIII-229 pp., 154 -CCCXXXIV pp. 17 pp. - tafel.

Inhoud : Vol I : Inleiding : *Ecole de Bruges*.

Vol II : Aantekeningen van A. Pinchart : *les historiens de la peinture Flamande aux XVIème et XVIIème siècle*.

Monumentaal werk over de Vlaamse Primitieven in het licht van de laatste studies van Waagen, Weale e.a. De editie is door de vertaler (Delepierre) opgedragen aan *Son Altesse Royale Henri, d'Orléans, Duc D'Aumale*.

Ex.: BMLL, UBG, SBR, SBB 4456

1864

43* *DÉMENTIANA,*

Londres, 1864, in-8°, 42 pp. + portret.

Afzonderlijke editie van een artikel uit *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1863-64), vol. 8 (zie ook A. 41***)

Ex.: BMLL

43** *LUCUS macaronici moderni, communicated by P. Rostain,*

London, 1866, in-8°,

Overdruk van een artikel uit *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1866-67), vol. X. De inleiding is ondertekend O.D. (zie ook B, 90)

Ex.: BMLL

43*** *DES LIVRES CONDAMNÉS au feu en Angleterre,*

Londres, 1866, in-8°, anoniem.

Overdruk van een artikel uit *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1866-67), vol. X, (zie ook B, 88)

Ex.: BMLL

1867

43**** *DE LA BIBLIOPHAGIE. Communiqué par Osnésyme Durocher*,
Londres, in-8°, 16 pp.

Overdruk van een artikel uit *Miscellanies of the Philobiblon Society*
(1866-67), vol. X. Historisch en bibliografisch essay over boekeneters.

Litt.: G. BRUNET, *Le Livre*, Parijs, 1880, vol. 1, p. 290-92.

1868

44 *HISTORICAL DIFFICULTIES AND CONTESTED EVENTS*,

London, John Murray, 1868, in-8°, 180 pp.

Delepierre geeft een andere interpretatie aan bepaalde historische gebeurtenissen ; voorafgegaan door een biografisch overzicht van de auteurs.

Inhoud : 1. *The Collosus of Rhodes*. 2. *Belisarius*. 3. *The Alexandrian Library*. 4. *Pope Joan*. 5. *Abelard and Eloisa*. 6. *William Tell*. 7. *Petrarch and Laura*. 8. *Jeanne D'Arc*. 9. *Francis I and Countess of Chateaubriand*. 10. *Charles V of Spain*. 11. *The Inventor of the Steam Engine*. 12. *Galileo Galilei*. Appendice bij de notitie van Willem Tell + bibliografische index.

Met uitzondering van 3, 4 en 7 verschenen alle artikels in *St. James's Magazine* (zie verder B)

3 verscheen in *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1860-61), vol. VI, en ook in afzonderlijke uitgave (zie ook A, 41**)

8 verscheen eveneens in *Miscellanies* (1854), vol. 1,

Ex.: BMLL, KBB

44* *REVUE ANALYTIQUE des Ouvrages écrits en Centon, depuis les temps anciens jusqu'au XIXième siècle. Par un Bibliophile Belge*,

Londres, 1868, in-8°, 508 pp.

Overdruk van twee artikels uit *Miscellanies of the Philobiblon Society*
(1866-67), vol. X en (1867-68), vol. XI.

Chronologisch en historisch overzicht van de oudheid tot heden van deze specifieke literatuur bestaande uit verzen of proza, samengesteld uit woorden of zinnen uit reeds bestaande stukken en die in een nieuwe context een totaal andere betekenis krijgen. Cento is Grieks en betekent letterlijk patch-work. Klassieke beoefenaars van het genre waren Homeros en Virgilius. (zie ook A, 48).

Ex.: BMLL

1870

44** *LA PARODIE chez les Grecs, chez les Romains, et chez les Modernes,*

Londres, Trübner & Cie, 1870, in-^o, 184 pp., (Rood, zwart druk op 100 exemplaren)

Overdruk van een artikel uit *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1868-69), vol. XII, *Essai sur la Parodie*.

Parodie is afgeleid van het Grieks en betekent tegenzang. Het is een vorm van satire, een komische nabootsing van een letterkundig werk waarbij taal en stijl min of meer behouden blijven, maar het onderwerp is zo ingekleed dat het effect lachwekkend is.

Delepierre geeft een historisch bibliografisch overzicht van dit genre met teksten. Zijn documentatie dankt hij grotendeels aan P. Rostain (zie ook A, 43**)

Ex.: BMLL (2 exemplaren, waarvan één met foto van Delepierre), KBB.

45 *ESSAI HISTORIQUE ET BIBLIOGRAPHIQUE sur le Rébus,*

Londres, Trübner & Cie, 1870, in-8°, 26 pp. - 15 reproducties van oude houtsneden.

Historisch en bibliografisch overzicht van het gebruik der rebus gevolgd door 2 pp. aanhangsel met bibliografie.

Ex.: BMLL, KBB, SBR, SBB 4/106

1871

46 *UN POINT CURIEUX des Mœurs privées de la Grèce. Suivi d'une notice bibliographique - littéraire par O.D.***,*

Athènes, 1871, in-8°, 36 pp. (150 ex. op geschept papier en 1 ex. op perkament).

Inhoud : Eigenaardige facetten van de Griekse zeden, homofilie, pederastrie, met verwijzing naar literatuur van Homeros en Plato.

Notes du copiste. Notice bibliographico-littéraire sur l'Alcibiade.

In 1861 verschenen bijna gelijktijdig maar afzonderlijk van Gustave Brunet en Delepierre (zie A, 46*) een dissertatie over een 17de eeuwse verboden boek, *Alcibiade fanciullo a scola* (Alcibiade, kind op school), (Orange, 1652). Beide auteurs betogen dat het werk niet zedenloos is maar de fantasie van een «schone ontregelde geest» gevoed door studies van de Ouden. Brunet voegt in zijn uitgave een lijst van *pédérastres illustres* uit de laatste eeuwen. Wanneer toevallig de editie van 1652 een

herdruk beleefd in 1863, wordt deze opnieuw naar de verboden boeken verwezen, blijkbaar zonder kennis genomen te hebben van Brunets of Delepierres essay.

De zgn. Athene editie (= Parijs) van 1871 is een herdruk van Delepierres 1861 editie (zie A, 46*) met een bibliografische notitie over Brunets dissertatie en de reprint van *Alcibiades* 1863.

Ex.: KBB, SBB 6/990

46* *UN POINT CURIEUX DES MOEURS privées de la Grèce*,
Paris, Gay, 1861, in-12°, 30 pp. Anoniem (op 245 exemplaren)

Ex.: BMLL

1872

47 *SUPERCHÉRIES LITTÉRAIRES, Pastiches Suppositions d'Auteur dans les Lettres et dans les Arts*,

Londres, Trübner & Cie, 1872, in-4°, 328 pp. met portret (op 250 exemplaren)

Bibliografische gegevens over beoefenaars van het pastiche, het imiteren, kopiëren of herhalen van de inhoud of stijl van een beroemd werk. Een marginaal genre in de literatuur zoals de centons en de parodieën.

Gedrukte opdracht aan *Jules Devaux, Ministre de la Maison du Roi des Belges*.

Ex.: BMLL, KBB, SBR, SBB 4/109 (ex. zonder portret).

48 *TABLEAU DE LA LITTÉRATURE DU CENTON, chez les Anciens et chez les Modernes*,

Londres, N. Trübner, 1875, 2 vols., in-8°, 324 pp.

Een nieuwe aangevulde editie van 1868. Vol. I. dateert van 1874 en Vol. II van 1875. (zie ook A, 44*)

Ex.: BMLL, KBB, UBG

1876

49 *L'ENFER : Essai Philosophique et Historique sur les Légendes de la Vie Future*,

Londres, Trübner & Cie, 1876, in-8°, 160 pp. (250 exemplaren, waarvan 20 ex. met 4 ill. + portret)

Beschrijving van 17 visioenen o.a. *Tondalus* (zie ook A, 9) met bibliografische aantekeningen.

Ex.: BMLL (bezit 2 ex. waarvan één zonder ill.) ; KBB, SBR, SBB
20/64

Dit is een herziene uitgave van :

49* *LE LIVRE DES VISIONS, ou l'enfer et le ciel décrits par ceux qui l'ont vu,*

Londres, 1866, in-4°, 174 pp. (op 25 ex. met frontispice)

Overdruk uit *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1865-66) vol. IX, samengebundeld met (49**)

Ex.: BMLL, SBB 4/120

49** *L'ENFER décrit par ceux qui l'ont vu. Essai philosophique et littéraire,* in *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1863-64), vol. VIII.

50 *CHOIX D'OPUSCULES Philosophiques, Historiques, Politiques et Littéraires de Sylvain Van de Weyer. Précédés d'avant-propos de l'éditeur* (O. Delepierre),

Londres, Trübner & Cie, 1863-69-75-76, 4 vols., in-8°, IX-64-74-37-84-103 pp., 105-62-139-140-54 pp., XI-72-49-66-45-131-8 pp.; 107-39-11-23-163 pp.

Inhoud : Vol. I : 1. *Le roi Cobden* (1863). 2. *Lettres sur les Anglais qui ont écrit en Français* (verscheen in *Miscellanies of the Philobiblon Society* Vol. 1). 3. *Discours sur l'Histoire de la Philosophie* (Brussel, 1827). 4. *Moyen facile et économique d'être bienfaisant, proposé aux Jeunes gens, et suivi de Pensées Diverses* (Brussel, 1825). 5. *Lettre à M. Ernst Munch, Bibliothécaire à La Haye* (Brussel, 1825, een nieuwe aangevulde editie Brussel, 1830), Vol. II : 1. *Simon Stevin et M. Dumortier (Lettre a MM. de l'Académie des sciences et Belles-Lettres de Bruxelles* Londen, 1845, onder pseudoniem J. Du Fan ; werd verschillende malen herdrukt te Brussel en Doornik, *Litt.: de Manne, Nouveau dictionnaire des œuvres anonymes et pseudonymes*, nr. 2838). 2. *Le Marquis de Sy et M. Poupard. - De la littérature de l'exil* (verscheen in *Miscellanies of the Philobiblon Society* vol. III) 3. *Lettre à Lord Aberdeen* (Londen, 1832, onder pseudoniem, Victor De la Marre). 4. *La Hollande et la Conférence* (1833). 5. *Dissertation sur le Devoir* (Leuven, 1823, doctoraatsthesis in het Latijn).

Vol. III : *Introduction*. 1. *Coup d'œil sur la Philosophie d'Hemsterhuis* (Leuven, 1825). *Lettre sur la Révolution Belge* (Brussel, 1831 en Londen, 1832, in Engelse vertaling). 2. *Essai sur le livre de M. Jacotot intitulé Enseignement Universel* (Leuven, 1823) *Il faut savoir dire Non. Petit Traité de moral et de politique.* (Leuven, 1826 en nieuwe vermeer-

derde editie 1830). 4. *Appendice*. 5. *Articles de Critique littéraire*. 6. *Epigrammes en vers*.

Vol. IV : 1. *Lettre d'un vieux bibliophile belge à M.P. Namur* (Londen. 1840). 2. *Complément de l'ouvrage de M. Namur sur les ana*. 3. *Observations sur quelques ana par l'éditeur* (O.D.). 4. *Maximes et reflexions morales*. 5. *Les aveugles ; Le Ministère et l'Opposition. Lettre M. Membre de la Chambre des Représentants*. 6. *L'autorité, la petite ville, &, &, &, Lettre à un Ministre Belge*. 7. *The Queen and the Duchess of Nemours*. 8. *Les pendules de M. Thiers et le cuisinier de M. Van de Weyer*. 9. *Lettre au Times*. 10. *M. Van de Weyer, publiciste, par M. Alphonse Le Roy*. II. *Un fondateur de la Monarchie belge, Sylvain Van de Weyer, par M. Auguste Laugel*. 12. *Sylvain Van de Weyer par M. Eugène Van Bommel*. 13. *Self-Forgetfulness, a sermon by the Rev. W.B. Turner, in remembrance of Sylvain Van de Weyer*. 14. *In Memoriam*.

Vol. 3 en 4 zijn door Delepierre opgedragen aan koningin Victoria van Engeland. De serie werd ook uitgevoerd in een band van de Roxburghe club en gedrukt op speciaal vervaardigd papier dat de boeken van Caxton imiteert, aldus een notitie op de cataloguslijst van Trübner & Cie, in een exemplaar van *Analyse des travaux de la Société Philobiblon de Londres* (zie ook A, 42)

Ex.: BMLL, SBB 2/984.

1879

51 *DESSERTATION sur les idées Morales des Grècs et sur le danger de lire Platon, par M. Audé, bibliophile, Rouen, L. Lemonnyer, 1879, in-8°, 20 pp.*

Ex.: BMLL (2 ex.), SBA

B. BIJDRAGEN AAN PERIODIEKEN VAN J.O. DELEPIERRE

ANNALES DE LA SOCIÉTÉ D'ÉMULATION pour l'Histoire et les Antiquités de la Flandre Occidentale, publiées par les soins du Comité directeur. Bruges, Vandecasteele-Werbrouck, 1839-1842, 1ste serie, 4 vols., in-8°, Bruges, 1843-1865, 2de serie, 13 vols., in-8°.

I (1839)

(1ste serie, vol. I)

I Extrait du registre des chartes, cote 5, commençant en 1475 et finissant en 1480 estant en la Chambre des Comptes du roy à Lille, p. 41-70 (ondertekend Octave D.)

Uitgave van het groot privilege van Maria van Bourgondië voor

- Vlaanderen dd. 11 februari 1477, volgens een afschrift van het jaar 1723, voorhanden op het Rijksarchief te Brugge, naar de kopie uit het voornoemde registre des chartes te Rijsel. Delepierre geeft de Vlaamse tekst van het charter.
- 2 *Archives de la province de la Flandre Occidentale*, p. 184-188. (ondertekend Octave Delepierre, Archiviste provinçal)
Vermelding van enkele van de belangrijkste stukken.
 - 3 *Des souverains, princes, comtes et autres grands personnages morts ou enterrés à Bruges*, p. 193-200.
Behandelde personen : de Engelse prinses Gunhilde (†1042) ; graaf Karel de Goede (†1127) ; Margareta van de Elzas (†1194) ; Hendrik, zoon van graaf Gwijde van Dampierre (†1337) ; diens echtgenote Margareta van Cleef en hun dochter Margareta ; graaf Lodewijk van Nevers (†1334)) de Rapondis (†1414) ; Jan, aartsbisschop van Lisabon (1414) ; Margareta van Borsele (†1420) ; Filips de Goede (†1467) ; Jacob van Bourbon (†1468) ; Karel de Stoute (†1477) ; Maria van Bourgondie (†1482) ; Lodewijk van Gruuthuse (†1492) ; Filips de Schone (†1506) ; Margaretha van Oostenrijk (†1531) ; Frederik Spinola (†1603). Met reproductie van het mausoleum van Margareta van de Elzas, vrouw van Boudewijn IV, tekening van I. Kinsbergen, gelithografiëerd van Daveluy.
 - 4 *Biographie de Simon Stevin*, p. 286-302.
Algemene levensschets. Verschenen in afzonderlijke editie (zie ook A, 19*)
 - 5 *Discours prononcé par M. Octave Delepierre, archiviste de la Province et membre du Comité Directeur*, p. 309-312.
II (1840)
(1ste serie, vol. II)
 - 6 *Compte de Jean Perez de Malvenda de la «tumbe de bone mémoire le duc Charles de Bourgoingne, en l'église de Nostre Dame en Bruges», anno 1566*, p. 47-72.
Deze rekening vangt aan in 1559 en werd afgehoord in 1566. In annex volgt een notitie over de graftomben van Karel de Stoute en Maria van Bourgondie tijdens de Franse revolutie.
 - 7 *Compte inédit de ce que couta à la ville de Bruges, l'emprisonnement de Maximilien, roi des Romains*, p. 91-108.
Publikatie van deze rekening opgemaakt door Jean Nutin, dd. 1488, in Franse vertaling. Er bestaat ook een afzonderlijke editie van dit artikel (zie A, 20*)

- 8 *Notice historique sur quelques couvents, hospices et institution pieuses de la ville de Bruges*, p. 171-201.

Worden achtereenvolgens behandeld : het Begijnhof, het Jakobinesenklooster, het Kapucijnenklooster, het Sint-Nicolaasgasthuis, het Sint-Juliaansgesticht, de oude Sint-Walburgakerk, de oude Jezuïetenkerk, het Sint-Joostgesticht, de Sint-Gilliskerk, het Augustijnenklooster, de abdij Hemelsdale, het Bethanieklooster en het Predikherenklooster.

- 9 *De quelques personnages célèbres qui ont reçu l'Hospitalité à Bruges*, p. 202-212.

Worden vermeld : Adela, koningin van Denemarken, en haar zoon Karel ; de Engelse prinses Gunhilde ; Richard Leeuwenhart (1194) ; Gillis Li Muisis (1332) ; Hendrik Percy, graaf van Northumberland (ca. 1400) ; Eduard IV van Engeland (1471) ; edelen uit het huis van Lancaster, koning Karel II van Engeland en zijn twee broers de hertogen van Gloucester en van York (ca. 1656) ; de graaf Ulefeld (ca. 1670)

- 10 *Notre-Dame de Messines*, p. 271-280.

Beknopt overzicht van het ontstaan en de geschiedenis van de abdij en van de stad Meesen tot de huidige dag.

- 11 *Notice sur la ville de Thourout*, p. 368-372.

Enkele gegevens betreffende de geschiedenis — meestal de vroegste van deze plaats.

III (1841)

(1ste serie, III)

- 12 *Mathilde, fille de Baudouin-le-Pieux*, p. 9-14.

Verhaal van deze twee versies over het huwelijk van deze prinses met graaf Willem van Normandië.

- 13 *Note Supplémentaire à la biographie de Simon Stevin*, p. 172.
(aanvulling van B, 4).

- 14 *Renseignements sur la fabrication des draps à Bruges, depuis la XVIème siècle jusqu'au XVIIIème siècle*, p. 237-244.

Volgens het archief van het wolweversambacht te Brugge.

- 15 *Extraits curieux de pièces inédites*, p. 245-256.

Korte noten over : het loon dat door de burggraven en gevangenenbewakers per dag van de gevangenen mocht geëist worden bij het begin van de 15de eeuw ; een aanvraag tot het houden van een loterij door de Bogaerdschool te Brugge, gericht aan de hertog van Alva ; het begijnhof van Sint-Obrecht te Brugge ; alsmede publikatie van een brief dd. 1553 uit Londen aan een Bruggeling gericht betreffende de

- troonsbestijging van Maria Tudor, en een lijst van de meest bekende vreemde handelaars die tussen 1200 en 1500 te Brugge hebben verbleven.
- 16 *Extraits des cartulaires de la ville de Bruges*, p. 309-322.
Resumé van de belangrijkste documenten uit de cartularia Ouden Wittenbouck, Gheluwenbouck, Groenenbouck A en Groenenbouck C, alsmede uit het fonds van het Brugse ambacht der corduwaniërs.
- 17 *Frère Corneille Adriaensen*, p. 323-328.
Minderbroeder, bemaamd katholiek predikant, overleden te Brugge in 1581.
- 18 *Stalles de l'abbaye de Melrose, faits à Bruges*, p. 402-410.
Publikatie van een document dd. 7 okt. 1441, met inleiding en een Franse vertaling, waaruit blijkt dat de koorgestoelten van de abdij Melrose in Schotland te Brugge gemaakt werden door de schrijver Cornelis van Aeltre, naar het model van die der Duinenabdij. Het artikel werd met aanvulling hernomen in *Miscellanies of the Philobiblon-Society* (1858-59), vol. V, 22 pp. en kwam daardoor bekend in de bibliografie van de geschiedenis van Engeland.
- 19 *Notice sur deux cheminées décorées de l'hotel-de-ville de Courtrai*, p. 426-431.
Deze schoorsteenmantels dateren van de 16de eeuw. Met beschouwingen over de bekende schoorsteenmantel van het Brugse Vrije. (zie ook A, 24, 24*, 24**).

IV (1842)

(1ste serie, vol. IV)

- 20 *Notice sur les tombes découvertes en août 1841 dans l'église cathédrale de St. Sauveur, à Bruges*, p. 129-136.
Handelt hoofdzakelijk over fresco's die in deze graven werden gevonden en waarschijnlijk van ca. 1500 dateren. Een litho van Daveluy reproduceert een dergelijk fresco. Deze bijdrage verscheen ook in afzonderlijke uitgave (zie ook A, 25*).
- 21 *Herman, chef chérusque, libérateur de la Germanie. Notice à l'occasion de la statue que l'Allemagne se propose d'élever à ce guerrier célèbre*, p. 180-184.
Levensschets van deze held en beschrijving van zijn strijd tegen de Romeinse bezetter van Germanië in 't jaar 6 van onze tijdrekening.
- 22 *Analectes Brugeoises*.
I. *Poids publics de la ville*, p. 209-212.
Enkele aantekeningen over stadswagen en tolhuizen te Brugge in

vroegere dagen, voornamelijk over het Groot-Tolhuis op de huidige Jan van Eyckplaats.

II. *Le banquet des savants*, p. 213-214.

Over de aanwezigheid van Erasmus te Brugge in 1521, toen aldaar ook keizer Karel, koning Christiaan van Denemarken, kardinaal Wolsey en andere personaliteiten verbleven.

III. *Marie de Bourgogne et Maximilien*, p. 215-249.

Résumé van een ambtsbericht betreffende het huwelijk van Maria van Bourgondië, door de vertegenwoordigers van Brugge te Gent op 18 maart 1477 aan de Brugse magistraat vezonden, alsmede de publikatie in extenso, van drie documenten dd. 1487, 1488, betreffende de troebelen onder Maximiliaan, vergezeld van een résumé in het Frans.

23 *Moeurs et usages du XVIème siècle*, p. 250-256.

Korte aantekeningen betreffende : de pest in 1518 en 1522, 1523 het vieren van een nieuwe sovereign in 1519 ; de bescherming van de meisjes in hetzelfde jaar ; de troepenlichting voor de oorlog tegen Frankrijk in 1524 ; de vrijlating van de paus in 1527 ; de zwetende ziekte in 1528 ; de straatschenderij in 1530 ; lijkplechtigheden voor een landvoogdes in 1530 ; de overdreven luxe in de klederdracht in 1531 ; het dierenkerkhof in de jaren 1530 ; de verkoop van wijn en wol in 1532-1533 ; de lakennijverheid in 1543. Alle aantekeningen hebben alleen betrekking op Brugge.

24 *Archives de la province et de la ville de Bruges*, p. 303-314 (anoniem)

Volgens het jaarverslag van beide archiefdepots, uitgebracht in 1842.

25 *Fête de la Toison d'Or, célébrée à Bruges en 1478*, p. 333-346.

Beschrijving van het feest. Met vier platen (litho's van Daveluy) waarop de klederdracht van de leden van deze orde is afgebeeld. Afzonderlijke uitgave van dit artikel (zie ook A, 24***).

26 *Réminiscences au sujet de la musique en Flandre*, p. 347-354.

Van de vroegste tijden tot het begin van de 16de eeuw. Ontleend aan F.J. Fétis, *Biographie universelle des musiciens*. Dit artikel wordt later uitgewerkt in *Les Belges Restaurateurs de l'Art Musical en Europe*, 28 pp. in *Miscellanies of the Philobiblon Society* (1858-59), vol. V.

27 *Erection d'une confrérie d'archers à Couckelaere*, p. 355-359. (anoniem)

Uitgave in extenso van een ongedateerd octrooi, door Filips de Goede verleend tot oprichting van een schuttersgilde te Koekelare.

28 *Notes biographiques sur Arnould Goethals, auteur de la Chronique de St. André*, p. 360-362.

Monnik van de St. Andriesabdij bij Brugge, geboren te Gent in 1500 en overleden in 1553. Een gedeeltelijke vertaling van de kroniek werd in 1837 door Delepierre in het Frans vertaald (zie ook A, 15) *Litt.*: N. HUYGHEBAERT, O.S.B. in *Nat. Biogr. Wdb.*, II, (1966), kol. 256-259), s.v. *Goethals, Arnout*.

V (1843)

(2de serie, vol. I)

29 *Le château de Winendale*, p. 1-18 (ondertekend O.D.)

Verhaal van gebeurtenissen welke in de loop van de eeuwen op vernoemd kasteel plaats hadden. Met enkele documenten in bijlage. Verscheen in afzonderlijke uitgave (zie ook A, 26**).

30 *Miscellanées. Bruges*, p. 386-392 (ondertekend met O.D.)

Enkele aantekeningen over André Ducros, te Londen in 1842 overleden, die een zeer groot fortuin wist te verzamelen. Zijn vader was van Brugge geboortig. Akte, dd. 1346 uit het archief van Doornik betreffende Pieter van Brugge, potgieter.

Verslag over de toestand van het bisdom Brugge, dd. 1623. Aantekeningen over het Waterhuis te Brugge, met een plaat waarop zinnebeeldige voorstellingen met betrekking tot dit Waterhuis voorkomen.

Voor de bijdragen van Delepierre verschenen in de afzonderlijke uitgavenreeks van de *Société d'Emulation* zie ook A, 21, 25 en 27. Alle betreffende volumes zijn in UBG en SBB.

MESSAGER DES SCIENCES et des Arts de la Belgique, ou nouvelles archives historiques, littéraires et scientifiques, Gand, 1833-38, 6 vols. in-8°. *Messenger des sciences historiques de Belgique*, Gand, 1839-1896, 57 vols. in-8°.

31 (1833) vol. 1, p. 425-441.

Notice historique et critique au sujet d'une Inscription gravée sur une plaque de plomb, trouvée dans le tombeau de la reine Gunilde à Bruges. (anoniem)

32 (1837) vol. 5, p. 267-272.

The origin of the Dutch, with a sketch of their language and literature, by the Rev. J. Bosworth.

Bespreking van het Engels werk, verschenen in 1836 te Londen. (Longman, in-8°, 32 pp.). In 1840 publiceert Delepierre de vertaling ervan (zie ook A, 16).

33 (1838) vol. 6, p. 241-255 en 281-394.

Notice historique sur les privilèges accordés au Franc de Bruges.

- Overzicht van de keuren verleend onder de verschillende graven van Vlaanderen. Naar een manuscript in de Brugse stadsbibliotheek.
- 34 (1839) vol. 7, p. 161-170.
Bibliothèque manuscrite de la ville de Bruges.
Opsomming en beschrijving van 27 manuscripten.
- 35 (1842), vol. 10, p. 262-270.
Chronique rimée des troubles de la Flandre, à la fin du XIième siècle. D'après un manuscrit de la Bibliothèque de M. Ducas à Lille. (ondertekend met O.D.)
Werd gepubliceerd door E. Le Glay, Lille, Ducrocq, 1842, in-8°, 153 pp.
- 36 (1842), vol. 10, p. 204-231.
Lettre de M. Passavant de Francfort à M.A. Delepierre à Bruges, sur les productions des peintres de l'ancienne école flamande, aux XVIième et XVIIième siècle. (ondertekend met J.D.)
Deze brief is een catalogus met een overzicht van de Oude Vlaamse Meesters en met referenties.
- 37 (1843), vol. 11, p. 281-286.
Vente de quelques livres rares à Londres. (ondertekend met O.D.)
Beschrijving van 9 drukken uit de 15de en 16de eeuw uit de collectie van Thomas Jolley.
Dit artikel is ook verschenen in *Le Bibliophile Belge*, vol. 11, p. 200-206 (zie B, 45).
- 38 (1844), vol. 12, p. 181-183.
M. Baugniet en Angleterre. (ondertekend met O.D.)
Een Engels gedicht ter ere van deze Belgische kunstenaar, tekenaar en lithograaf die naar Londen was uitgeweken en er een enorm succes had.
- 39 (1844), vol. 12, p. 301-307.
Rapprochement entre les Processions flamandes et les Fêtes anglaises. (ondertekend met O.D.) met een gravure van de ingang van de hel naar Seghers.
- 40 (1845) vol. 13, p. 80-92.
Notice sur le Roxburghe Club et sur ses publications.
Ontstaan en geschiedenis van deze oudste club van bibliofielen in Engeland alsook een lijst van de zeldzame werken door deze club gepubliceerd.
- 41 (1846) vol. 14, p. 28-34.
Voyage de Jacques, comte de Perth, en Belgique, en 1693.
Over deze reis en het verblijf te Brussel, Antwerpen, Gent, Heren-

tals, Geel, St.-Truiden en Brugge in de correspondentie van de graaf, pas gepubliceerd door de *Société des Bibliophiles de Camden* te Londen.

Van alle artikels werden overdrukken gemaakt, waarvan ex. te vinden zijn. in de UBG. De betreffende volumes van *Messenger* zijn aanwezig in de UBG en SBB 291 (uitgezonderd jrg. 1838. In jrg. 1842 ontbreken betreffende pagina's 262-270).

LE BIBLIOPHILE BELGE. 1ste serie, Bruxelles, 1845-52, 9 vols., in-8°. 2de serie, 1854-65, 12 vols., in-8°.

- 42 (1845) vol. I, p. 265-267 (ondertekend met XX)

Bibliothèque de M.B. Heywood Bright.

Verslag van de verkoop van deze belangrijke bibliotheek te Londen op 18 juni 1844, met een analytisch overzicht van de werken met betrekking tot de geschiedenis van België.

- 43 (1845) vol. II, p. 106-113.

Bibliomaniana, ou essai sur l'amour des livres.

Over de verschillende soorten van zeldzame boeken. (*Bibliomaniana* is de titel van F.J. Dibdin's beroemde boek (1811) dat in 1845 herdrukt werd).

- 44 (1845) vol. II, p. 114-118.

Remarques diverses sur la Bibliomanie.

Anekdoten over beroemde bibliofielen.

- 45 (1845) vol. II, p. 200-206.

Bibliographiana - vente de livres rares à Londres.

Vervolg van B, 42.

- 46 (1845) vol. II, p. 295-299.

Continuation du compte rendu de la vente de M. Bright à Londres.

Vervolg van vorig artikel B, 45.

- 47 (1845) vol. II, p. 332-337.

Sidney Smith.

Biografische gegevens over die Engelse schrijver, kanunnik van St. Paul's (†Londen, 23 februari 1845, op 78 jarige leeftijd). Hij was een intieme vriend van S. Van de Weyer.

- 48 (1845) vol. II p. 425-445 (ondertekend met O. Delepierre)

Histoire des livres et des bibliothèques. Du dessin et de la miniature dans leur application aux manuscrits.

Een historisch en bibliografisch overzicht van beroemde verluchte manuscripten in West-Europa, tot de 17de eeuw.

- 49 (1846) vol. III, p. 217.
Réclamation de M. Delepierre. Brief (gedateerd Brussel, 6 mei 1846) aan de redactie, waarin Delepierre ontkent te hebben deelgenomen aan de publikatie van de brochure, *Simon Stevin* door M. Dufan (S. Van de Weyer). Zie A, 50, Vol. II, nr. 1).
- 50 (1847) vol. IV, p. 43-44.
De l'état de la librairie en Irlande, mis en rapport avec la misère qui afflige ce pays.
 Brief (gedateerd Londen, 19 dec. 1846) met mededeling over de toestand in verschillende Ierse bibliotheken.
- 51 (1847) vol. IV, p. 49-60, 323-332.
Anglo-Saxiana, ou Notice sur la Littérature de l'Anglo-Saxon et son utilité pour les Flamands.
 Verscheen in afzonderlijke editie. (zie ook A, 33*).
- 52 (1848) vol. V, p. 16-18. (ondertekend met Delepierre)
Lettre sur un manuscrit de Philippe-le-Beau (gedateerd Londen, 5 jan. 1848).
 Aantekening omtrent de verkoop van een mogelijk getijdenboek van Philips de Schone en de beschrijving ervan.
- 53 (1848) vol. V, p. 350-363.
Histoire des auteurs, des bibliophiles, des calligraphes, des imprimeurs, des libraires, et des relieurs. Typographiana.
 Een alfabetische en kritische lijst van de voornaamste auteurs over de geschiedenis van de typografie, die ontbreken in de belangrijkste bibliografische naslagwerken.
- 54 (1850) vol. VI, p. 294-306 (ondertekend met O. Delepierre)
De la littérature satirique en Angleterre. D'après Flögel.
 Uittreksels van het Duits werk (met vermelding van een volledige vertaling door Delepierre).
- 55 (1850) vol. VII, p. 445-447. (ondertekend met D.)
Nouvelle appréciation du génie de Simon Stevin à l'étranger.
 Geschreven naar aanleiding van een publikatie over het onderwerp door A. Morgan.
 Betreffende volumes zijn aanwezig in SBB 3963
REVUE de Bruxelles (1837) p. 104-113.
- 56 *Vieilles halles de Bruges et Tour du Beffroi.*
 Een fotocopie van het art. in SBB Br. 99/18 (zie ook A, 15*)
 (1838) p. 77-88.
- 57 *Cheminée dans la salle des séances du magistrat du Franc.*
 Bron : A. VANHOUBYVE, *Bibliografie van de geschiedenis van Brugge*, Handzame, 1972 nr. 7973.

REVUE DU NORD, Paris, 1837.

- 58 *Recherches historiques sur la justice criminelle des Flandres depuis le IXième siècle jusqu'au XVIIIème siècle.*

Bron : C. PICHOS, *L'image de la Belgique dans les lettres françaises de 1830 à 1870*, Parijs, 1957, p. 80.

REVUE de Belgique, Littérature et Beaux-Arts, 4e année, 2de serie
Bruxelles, 1849, in-4°,

Vol. III, p. 114-150.

- 59 *Les Métaphysiciens Belges jugés à l'étranger.*

Een analyse van Robert Blakey's *History of Philosophy and Metaphysics* (Londen, 1848, 4 vols., in-8°) wat de Belgische filosofen betreft.

COMMISSION ROYALE D'HISTOIRE. Compte rendu des Séances.
Bruxelles, 1847, vol. XII, p. 45-61.

- 60 *Court aperçu des différents Cartulaires, publiés par ordre de la commission des records, aux frais du gouvernement Anglais.* (ondertekend met O.D.).

ACADÉMIE ROYALE des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique. N° 2 des Bulletins, (1847) vol. XIV, lière partie, p. 126-135.

- 61 *Sur l'établissement des Manufactures Belges en Angleterre au XVIème et XVIIème siècle. Notice par M. Delpierre (sic).*

Analyse van Southerden Burn's *History of the French, Walloons, Dutch and other foreign protestant refugees settled in England, etc. from Henry VIII to the revocation of the Edict of Nantes*, wat de Belgen betreft.

THE ST. JAMES'S MAGAZINE, Londen, in-8°
Historical Misinterpretations.

Vol. XIII, p. 64-64,

- 62 *Joan of Arc.*

p. 68-70,

- 63 *Galileo.*

p. 332-336,

- 64 *The saga of William Tell.*

p. 433-436,

- 65 *Charles V of Spain.*

Vol. XIV, p. 62-63,

- 66 *The inventor of the Steam-Engine.*

p. 64-65,

- 67 *Belisarius*.
p. 304-309,
- 68 *Abelard and Heloise*.
p. 310-312,
- 69 *The Colossus of Rhodes*.
Vol. XV p. 99-101,
- 70 *Francis I, and the Countess of Chateaubriand*.
Een bundeling van deze artikels, zie A, 44.
- MISCELLANIES OF THE PHILOBIBLON SOCIETY*, London,
Chiswick Press, 1854-1876, 14 vols., in-4°.
- (1854) vol. I,
- 71 *Doute Historique*, 20 pp.
Over Jeanne D'Arc en de mogelijkheid dat ze niet verbrand werd te Rouen, maar trouwde en kinderen kreeg. (zie ook B, 62 en 1, 44)
- (1855-56) vol. II,
- 72 *De la littérature Macaronique et de quelques raretés Bibliographiques de ce genre*. 79 pp.
Een aanvullende notitie bij *Macaroneana* (zie ook A, 36) met de beschrijving van 7 zeldzame werken. Verscheen in afzonderlijke editie (zie ook A, 36*)
- (1856-57) vol. III,
- 73 *Etudes Bio-Bibliographiques sur les Fous Littéraires (Bluet d'Arbères)*. 79 pp.
Fragment van een latere uitgave over *Histoire littéraire des Fous* (zie ook A, 41 en 41*)
- (1857-58) vol. IV,
- 74 *Essai Biographique sur l'Histoire Littéraire des Fous*. 132 pp. 38 notities over West-Europese literaire geestesgestoorden. (zie ook A, 41**)
- (1858-59) vol. V,
- 75 *L'Abbaye de Melrose et les Ouvriers Flamands*. 22 pp.
Publikatie van het manuscript uit het Brugse stadsarchief, reeds uitgegeven in *Annales* van de *Société d'Emulation* (zie ook B, 18). Verscheen in afzonderlijke editie (ex. SBR)
- (1858-59) vol. V,
- 76 *Les Belges, Restaurateurs de l'Art musical en Europe*. 28 pp.
Reeds verschenen in *Annales* van de *Société d'Emulation* (zie ook B, 26)

- (1858-59) vol. V,
77 *John Gutenberg, first Master-Printer, his acts and most remarkable Discourses and his death. From the German (Meister Gutenbergs Tod, von F. Dingelstedt)*. 144 pp. (ondertekend met C.O.W.)
Het origineel Duits poetisch relaas over Jan Gutenberg werd in het Frans vertaald door Gustave Revilliod (Genève, 1858, in-4°) en door Delepierre in het Engels uitgegeven.
Verscheen eveneens in afzonderlijke editie (zie ook A, 39*)
- (1860-61) vol. VI,
78 *The first printers of Belgium and England (Colard Mansion and William Caxton ; Caxton at Bruges)* 22 pp.
Notitie over beide drukkers met aanhangsel, waarin twee Brugse archiefstukken zijn afgedrukt met bevestiging van Caxtons verblijf te Brugge.
- (1860-61) vol. VI,
79 *Le canard de la bibliothèque d'Alexandrie*. 14 pp.
Over de historische vergissing van twee middeleeuwse kroniekschrijvers die een brand van de bibliotheek van Alexandrië melden in 650. Het artikel werd opgenomen in de bundel *Historical Difficulties* (zie ook A, 44), en verscheen ook in afzonderlijke editie (zie ook A, 41**)
- (1860-61) vol. VI,
80 *Nouvelles plaisantes recherches d'un homme grave sur quelques farceurs (sur Nassreddin Chosa, l'Ulenspiegel des Turcs, et sur les Merry Tales of the Wise Men of Gotham)*. 40 pp.
- (1862-63) vol. VII,
81 *Macaronéana*. 179 pp.
Aanvullende notitie over de Macaronische literatuur, is ook in afzonderlijke editie verschenen (zie ook A, 36**)
- (1863-64) vol. VIII,
82 *L'Enfer. Décrit par ceux qui l'ont vu. Essai Philosophique et littéraire*. 33 pp.
Vormt het uitgangsartikel voor *L'Enfer* (1876) (zie ook A, 49 en 49**)
- (1863-64) vol. VIII,
83 *Démentiana*. 42 pp.
Aanvullend artikel over de literatuur van geestesgestoorden. (zie ook A, 47***) Verscheen ook in afzonderlijke uitgave (zie ook A, 51)
- (1865-66) vol. IX,
84 *Démentiana. Des Hallucinations dans la République des Lettres*. 29 pp.

Aanvulling van vorig artikel (zie ook A, 47****)

(1865-66) vol. IX,

85 *L'Enfer*. met illustraties en aanhangsel. 174 pp.

Dit artikel en B, 82 vormen samen *Le Livre des Visions, ou L'Enfer et le Ciel décrits par ceux qui les ont vus* (1866) (zie ook A, 49, 49* en 49**)

(1866-67) vol. X,

86 *Centoniana, ou Encyclopédie du Centon*. 190 pp.

Een onderdeel van *Revue analytique des ouvrages écrits en Centon* (1868), (zie ook A, 44*)

(1866-67) vol. X,

87 *De la Bibliophagie. Communiqué par Onésyme Durocher*. 15 pp.

Verscheen in afzonderlijke uitgave (zie ook A, 43****)

(1866-67) vol. X,

88 *Des livres condamnés au feu en Angleterre*. 15 pp.

Verscheen in afzonderlijke uitgave (zie ook A, 43****)

(1866-67) vol. X,

89 *Edouard III, roi d'Angleterre en Flandre*. 30 pp.

Publikatie van een reeds in 1841 uitgegeven werk. (zie ook A, 23)

(1866-67) vol. X,

90 *Lusus Macaronici Moderni. Communicated by M. Rostain*. 35 pp.

De inleiding 12 pp. is ondertekend met O.D. Overzicht van de moderne macaronische literatuur door P. Rostain uit Lyon.

Verscheen in afzonderlijke editie (zie ook A, 43**)

(1867-68) vol. XI,

91 *Centoniana, ou Encyclopédie du Centon*. 2de deel. 317 pp.

Aanvulling van B, 86. Beide artikels vormen *Revue analytique des ouvrages écrits en Centon*.. (1868) (zie ook A, 44*)

(1868-69) vol. XII,

92 *Essai sur la Parodie*. 182 pp.

Verscheen in afzonderlijke editie, *La Parodie chez les Grècs etc.* (1870) (zie ook A, 44**)

De betreffende volumes *Miscellanies* zijn in het bezit van de BMLL. Een beschrijving van de zes eerste volumes in *Analyse des Travaux de la Société des Philobiblon de Londres* (1862) door Delepierre. (zie ook A, 42)

C. BIJDAGEN AAN VERZAMELUITGAVEN VAN J.O. DELEPIERRE

MAGASIN BELGE, Bruxelles, 1839, vol. II, p. 318-319,

93 *Entrée de Philippe-le-Bon à Bruges*. (ondertekend O. Delepierre)

TRÉSOR NATIONAL, Bruxelles, Wouters frères, 1842-44, 8 vols. in-8°.

(1843) 2de serie, vol. II, p. 176-215

94 *De la Société des Bibliophiles de Camden et de ses publications*. Analytisch overzicht van de publikaties door deze vereniging, die gesticht werd in 1838 en waarvan Delepierre lid was.

Inhoud : 1. *Histoire de l'arrivée d'Edouard IV en Angleterre*. 2. *Le roi Jean, comédie en deux parties par John Bale*. 3. *Poème sur la déposition de Richard II*. 4. *Correspondance de Plumton*. 5. *Anecdotes et traditions concernant l'histoire et la littérature anglaise*. 6. *Chansons politiques de l'Angleterre depuis le règne du roi Jean, jusqu'à celui d'Edouard II*. 7. *Annalectes des quatre premiers années du règne d'Elizabeth, par sir John Hayward*. 8. *Documents ecclésiastiques*. 9. *Descriptions historiques et topographiques du comté d'Essex, par John Norden, 1594*. 10. *Chronique des treize premières années du règne d'Edouard IV par John, Warworth*. 11. *Les neuf jours de merveilles, par William Kemp*. 12. *Chronique latine de Jocelyn de Brakelonde, moine de Saint-Edmundsbury, 1173 à 1202*. 13. *Documents propres à éclaircir l'histoire de l'Irlande en 1641 et en 1690*. 14. *Chronique de Guillaume de Rishanger, ou guerre des barons sous le règne de Henri III*. 15. *Poemes latines attribuées à Walter Mapes, archidiacre d'Oxford, au commencement du XIIIème siècle*. 16. *Le deuxième livre des voyages de Nicander Nucius (o.a. doorheen Vlaanderen)*. 17. *Trois anciennes romances métriques anglaises*. 18. *Apologie des doctrines des Lollards, attribuée à Wickliffe, et publiée pour la première fois d'après un manuscrit de la bibliothèque de la Trinité à Dublin*. 19. *Documents originaux extraits des archives privées du duc de Rutland relatifs aux temps de Henri VII et de Henri VIII, au camp de drap d'or et à l'entrevue de Henri VII et de l'empereur*. (met o.a. de reis van Karel V naar Engeland in 1522) 20. *Lettres de plusieurs littérateurs célèbres des 16ième, 17ième et 18ième siècle*.

(1844) 2de serie, vol. IV, p. 30-41,

95 *Marriage de la Princesse Marguerite, sœur d'Edouard IV, roi d'Angleterre, en 1468*. (Inleiding tot en een Franse vertaling van 16de eeuws manuscript in de BMLL, uit de befaamde reeks Paston Letters).

Ex.: SBB 298

- SCÈNES DES VIES DE PEINTRES de l'école Flamande et Hollandaise, par Madou, Bruxelles, Société des Beaux-Arts, Gerant, A. Dewasme, 1842, in-f^o.
- 96 A. Van Ostade, 3 pp. (ondertekend met handtekening)
- LES BELGES ILLUSTRÉS. Panthéon National, (o.l.v. Charles Hen) Bruxelles, A. Jamar, 1845, 3 vols., in-8°, 454 pp. 370 pp., 250 pp.
- Vol. II, p. 312-318,
- 97 *Les deux Van Oost* (met gravure van de St.-Sebastiaansgilde) Biografische notitie over deze twee Brugse schilders uit de 17de eeuw.
(SBB 23/204 bezit slechts vol. I. Zie ook A, 17)
- GLOIRES NATIONALES, *Album biographiques de Belges Célèbres*, texte par MM. Gachard, de Reiffenberg, A. Baron, Th. Juste, Moke, de Stassart, Deschamps, Lesbroussart, A. Wauquier. Illustrations par MM. Schubert, Devigne, Schaepkens & Cie. Bruxelles, J. Alb. Chabannes, 1845, 1848, 2 vols. in-4°.
- (1845) vol. 1, p. 207-220,
- 98 *Marie de Bourgogne* (zie ook A, 19)
- (1848) vol. 2, p. 1-29,
- 99 *Les frères van Eyck* (zie ook A, 17)
- (1848) vol. 2, p. 403-415,
- 100 *Simon Stevin* (zie ook B, 4)
- LA RENAISSANCE. *Chronique des Arts et de la Littérature*, publiée par l'Association Nationale pour favoriser les Arts en Belgique, Bruxelles, 1841-42, vol. III, p. 1-5,
- 101 *Le chateau de Zomerghem*.
Vertaling van K. LEDEGANCK, *Het Burgslot van Zomergem* (1840). Verscheen in afzonderlijke editie (zie ook A, 23*)
- 102 *Discours prononcé sur la tombe de Pierre-Jacques Scourion, secrétaire et bibliothécaire de la ville de Bruges*, in *Catalogue des Livres ayant formé la Bibliothèque de feu Monsieur Pierre-Jacques Scourion*, Bruges, 1840, Felix de Pachtere, p. V-VI.
Ex.: SBB B/381
- Anonieme medewerking aan
- 103 *Le Belgique Militaire*, Bruxelles, 1835-38, 6 vols.
- 104 *Journal de Bruges* (gesticht in 1837)
- 105 *The Athenaeum*, Londen, 1847, n° 1026, 26 juni, p. 668-669,
Flemish Literature. Ondertitel: The year of Wonders. Frances of Roosemael. Literary Evenings.

106 *Notes and Queries*, Londen.

107 *The Times*, Londen.

108 *London Review*, Londen.

109 *Archaeologia*, Londen.

KEUZEbibliografie over J.O. Delepierre

- 1 P.J. LAUDE, *Catalogue méthodique de la bibliothèque publique de Bruges*, Brugge, A. Bogaert, 1847, p. XVIII, 112, 132, 222, 556, 568, 569, 579. Supplément, Brugge, Daveluy, 1863, p. 17, 109, 150.
- 2 NICOLAS TRÜBNER, *Trübner's American and Oriental literary record, a register of the most important works*, Londen, Trübner, 1879, nr. 143-4, p. 113-15.
- 3 N[ICOLAS] T[RÜBNER], *In memoriam, for friends only*, Edinburg - Londen, (1881).
- 4 *The Times*, Londen, 19 en 26 augustus 1879.
- 5 *L'Indépendance Belge*, Brussel, 23 augustus 1879.
- 6 H.S. ASHBEE, *Notes and Queries*, 5de serie, vol. XII, p. 180, 30 augustus 1879.
- 7 *The Athenaeum*, Londen, 30 augustus 1879, p. 272.
- 8 *The Academy*, Londen, 30 augustus 1879, p. 159.
- 9 *Le bulletin du Bibliophile*, Parijs, 1879, p. 452-456.
- 10 *Polybiblion, Revue bibliographique universelle*, 2de serie, vol. X, Parijs, 1879, p. 275.
- 11 *Dr. Robert Blakey's Memoirs*, Londen, 1879, p. 208-212, 230, 239.
- 12 G. BRUNET, *Le Livre*, vol. I, Parijs, 1880, p. 22-27.
- 13 *The Cincinnati Commercial*, Londen, 30 sept. 1881.
- 14 *Bibliographie Nationale, dictionnaire des écrivains belges et catalogue de leurs publications 1830-1880*, Brussel, 1886, kol. 438-441.
- 15 G. CLAEYS, *Catalogue des livres de la bibliothèque publique de la ville de Bruges*, 2de supplement, Brugge, 1882, p. IX-X.
- 16 *The Oxford Dictionary of National Biography*, Londen, 1888, vol. XIV, p. 318.
- 17 H.S. ASHBEE, *The Bookworm*, Londen, 1891, p. 9-12.
- 18 TH. COOPMAN & J. BROUCKAERT, *Bibliografie van den Vlaamschen Taalstrijd*, Gent, 1904, vol. I, p. 224, nr. 572.

- 19 F. BLONDEEL, *Een Bruggeling per week*, in *Het Brugsch Handelsblad*, juni 1909 of 1910.
- 20 E. DE SEYN, *Dictionnaire des écrivains belges*, Brugge, 1930, vol. I, p. 490-494.
- 21 M. VAN COPPENOLLE, in *West-Vlaanderen, Heemkundige Kroniek*, 7 okt. 1944, 28 okt. 1944, 4 nov. 1944, 1 juni 1946.
- 22 A. SCHOUTEET en E. STRUBBE, *Honderd jaar geschiedschrijving in West-Vlaanderen*, Brugge, 1950, p. 20-21, 89.
- 23 P. ARENTS, *Vlaamse schrijvers in het Engels vertaald*, Gent, 1950, p. 296-297.
- 24 M. DE GHELDERODE, *Un apologiste d'Ulenspiegel*, in *Journal de Bruges*, 15 okt. 1951.
- 25 G. SCHMOOK, *De genesis van Conscience's Leeuw van Vlaanderen*, in *Verlagen en mededelingen van de Kon. Vlaamse Academie*, Gent, 1952 p. 969, 974-975, 994-996.
— idem, Gent, 1953, p. 245-246.
- 26 J. CUVELIER, in *Biographie Nationale*, Brussel, 1957, dl. 29, kol. 535-537, s.v.
- 27 J. VAN DAMME, *Het Bibliotheekwezen te Brugge vóór 1920*, Brugge, 1971, p. 42-47.
- 28 A. VIAENE, *Galbert in de eerste moderne vertaling*, in *Biekorf*, 1978, p. 193-199.
- 29 G. GYSELEN, *O. Delepierre, naamgever voor Conscience's Leeuw*, in *Biekorf*, 1979, p. 51-52.
- 30 L. VAN BIERVLIET, *Ulenspiegel dringt door in de burgerlijke literatuur*, in *Biekorf*, 1979, p. 24-33.
idem: *Een Vlaamse Ulenspiegel van de Brugse archivaris Delepierre*, in *Biekorf*, 1979, p. 111-121.
idem: *Ulenspiegel van Knesselare wordt volkslektuur*, in *Biekorf*, 1979, p. 155-165.
- 31 L. VAN BIERVLIET, *Archivaris J.O. Delepierre*, in *Biekorf*, 1979, p. 280-287.
- 32 L. VAN BIERVLIET, *Het Album Pittoresque. Hoogtepunt in de Brugse iconografie*, in *Biekorf*, 1980, p. 159-163.
Het archief van het Ministerie van Buitenlandse Zaken te Brussel, dossier *Personeel* nr. 86, *J.O. Delepierre*. De map bevat een reeks ongeklasseerde ambtelijke brieven voor de periode 1842-1876.

DE LAATSTE LEVENSJAREN VAN BEELDHOUWER HENDRIK PULINX, sr. († 1781) EEN AANVULLING EN CORRECTIE

Noël GEIRNAERT

«Hendrik Pulinx stierf in armoede en vergetelheid». Aldus beëindigt P. Lenders zijn mededeling over Pulinx sr., waarin hij, praktisch uitsluitend op basis van twee documenten, ondertekend door Pulinx en gedateerd 1764 en 7 sept. 1773, diens laatste zeventien levensjaren (1764-1781) schetst¹. De andere recente biografen van de vermaarde Brugse beeldhouwer Hendrik Pulinx de Oude (1698-1781) zijn wel wat voorzichtiger wanneer ze de laatste levensjaren van Pulinx sr. beschrijven. L. Devliegheer vermeldt alleen dat Pulinx na 1765 om zo te zeggen volledig uit het openbaar leven verdwijnt². E. Dhanens heeft het over de «droeve oude dag» van Pulinx : «Door zijn zoon als geesteskrank bestempeld en blind zijnde stierf hij, nagenoeg in armoede, op 17 februari 1781». Dhanens schrijft verder ook dat Pulinx meer verdient dan de «vergetelheid die hem werd toebedeeld», maar daarmee doelt de auteur op de stiefmoederlijke behandeling die Pulinx kreeg in de recente algemene overzichten van de kunstgeschiedenis³.

1. P. LENDERS, *De laatste levensjaren van beeldhouwer Hendrik Pulinx*, in : *Hand. Gen. Gesch. «Société d'Emulation» te Brugge*, CXVI, 1979, p. 245-255.

2. L. DEVLIEGHER, art. *Pulinx senior, Hendrik*, in : *Nat. Biografisch Woordenboek*, II, 1966, kol. 712.

3. E. DHANENS, *Hendrik Pulinx (1698-1781)*, in : *Drie Vlaamse Meesters van de XVIIIe eeuw, Catalogus*, Brugge, 1955, p. 74.

Het is duidelijk dat Pulinx sr. een allesbehalve prettig levens-einde heeft gekend. Hij sleet zijn laatste jaren en overleed ook in het Alexianenklooster te Brugge⁴. Zeer waarschijnlijk is hij daar door zijn zoon geplaatst⁵. In dit klooster werden zieken en vooral krankzinnigen «verzorgd». Zeker in 1777 heerste er een onbeschrijfelijke wanorde. De kloosteroverste was er geen enkele avond aanwezig. Samen met enkele andere broeders was hij aan de drank verslaafd. De krankzinnigen werden er slecht behandeld. De broeders waren in verschillende kliekjes verdeeld en lagen met elkaar overhoop. Regelmatig kwam het tot handgemeen tussen de broeders. Kortom, het was er een onhoudbare toestand⁶. We weten niet of de situatie er bij de dood van Pulinx, op 17 februari 1781, verbeterd was, maar het is weinig waarschijnlijk. Ook zijn persoonlijke situatie was weinig rooskleurig. In elk geval blijkt uit de inventaris van zijn nalatenschap dat de man slechts over zeer weinig persoonlijke bezittingen beschikte. Pulinx had bij de Alexianen wel nog enkele meubels, zodat we mogen veronderstellen dat hij er toch een afzonderlijke kamer betrok. Merkwaardig is ook dat hij zijn persoonlijk archief nog steeds bij zich bewaarde⁷.

Pulinx stierf dus op 17 februari 1781 als *commensaal*, d.i. betalende gast, in het klooster der Alexianen te Brugge. Het is duidelijk dat hij toen betere dagen gekend had. Volledig materieel berooid en aan zijn lot overgelaten zal hij echter niet geweest zijn. Dit blijkt ook uit zijn overlijdensakte die, eigenaardig genoeg, tot nu toe door niemand is gebruikt. Daarin noteerde Ludovicus Albert Caytan, pastoor van de derde portie van de Brugse Onze-Lieve-Vrouweparochie, dat Pulinx op 83-jarige

4. M. SELSCHOTTER, *Henri Pulinx, sculpteur brugeois, 1698-1781*, in : *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, LXXIII, 1930, p. 9-10 en 30-31. Selschotter weet blijkbaar niet dat de Alexianen krankzinnigen opnamen. Lenders schijnt niets af te weten van het verblijf van Pulinx bij de Alexianen.

5. SELSCHOTTER, *art. cit.*, p. 29-30 : uitg. van het verzoek van Pulinx jr. «de colloquer son père ... dans tel couvent que le Magistrat trouvera convenir» 1766.

6. Y. VANDEN BERGHE, *Jacobijnen en Traditionalisten, De reacties van de Bruggelingen in de Revolutietijd (1780-1794)*, Brussel, 1972, p. 95-96.

7. Boedelbeschrijving uitg. SELSCHOTTER, *art. cit.*, p. 30-31.

leeftijd overleed op 17 februari 1781, en dat hij twee dagen daarna begraven werd, niet met een gelezen mis, zoals de gewoonte was, maar met een deftige uitvaartdienst. Pulinx werd daarna bijgezet in de familiekerker in de O.-L.-Vrouwekerk. Pastoor Caytan vermeldde verder dat Pulinx een beroemd beeldhouwer (*insignis statuarius*) was, en dat hij de prachtige mausolea van de bisschoppen Van Susteren en De Castillion had vervaardigd. Een dergelijke mededeling tussen de anders zeer lakonieke overlijdensakten is zeer uitzonderlijk⁸.

Ons besluit kan kort zijn : de hiervoor geciteerde conclusie van Lenders' bijdrage moet zeer zeker worden genuanceerd. Pulinx stierf niet «in vergetelheid». De notitie van pastoor Caytan bewijst dat men zich wel degelijk nog steeds bewust was van Pulinx' belang als beeldhouwer. Stierf hij in armoede ? In elk geval was hij materieel niet volledig aan zijn lot overgelaten. Armoede lijkt ons echter niet de juiste omschrijving te zijn voor Pulinx' situatie op het einde van zijn leven. Op het einde van zijn leven was Pulinx sr. een zielige oude man die, van zijn vrijheid beroofd, zijn laatste jaren moest slijten in het sombere Alexianenklooster. Door zijn familie werd hij wellicht materieel in leven gehouden, maar verder was hij in de steek gelaten. Dat hij na zijn dood nog een passende begrafenis kreeg, is wellicht uitsluitend te danken aan het eergevoel van zijn familie. Het lijkt ons weinig waarschijnlijk dat Pulinx daarvoor nog veel steun heeft ondervonden van zijn familie.

8. Zie bijlage.

BIJLAGE : overlijdensakte van Hendrik Pulinx de Oude

Stadsarchief Brugge (voorheen Burgerlijke Stand), *Collectie Doop-, Trouw- en Begraafboeken*, Algemeen overlijdensregister 1781, O.-L.-Vrouweparochie, derde portie, d.d. 17 febr. 1781.

Die decima septima februarii 1781 hora octava matutina obiit et die decima nona officio exequali communi pleno dilato vesperi, in hac ecclesia in sepulchro familiae suae retro sacellum SS. Apostolorum sepultus est D. Henricus PULINX, filius Arnoldi et Annae Wallegem, 1° viduus Isabellae Kemele* et 2° viduus Mariae Joos, baptizatus in hac ecclesia, aetatis octoginta trium annorum. Hic defunctus fuit insignis statuarius, qui, inter alia, bina superba mosolea (sic) illustrissimorum Dominorum Van Susteren et Castillion confecit, quae extant in choro S. Donatiani, ab utroque latere summi altaris.

Ita est quod testor,
(sign.) L.A. Caytan
pastor B.M.V.

* Naam, later (waarschijnlijk 18de eeuw) in potlood bijgeschreven.

BOEKBESPREKING

XLVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique et 1er Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archeologie de Belgique. Congrès de Comines - Congres van Komen - Kongress von Comines. 28-31. VIII. 1980. Actes - Handelingen - Akten. Deel I. Komen 1980, 536 blz.

Het 45ste congres van de *Federatie van Kringen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België*, dat van 28 tot 31 augustus 1980 doorging in het cultureel centrum van Komen, zal in de geschiedenis van de nu bijna honderd jaar oude *Federatie* wel steeds een bijzondere plaats innemen. Het was immers het eerste congres dat werd ingericht nadat de *Federatie* was opgesplitst in een Franstalige en een (toen nog in oprichting zijnde) Nederlandstalige vleugel, waardoor het meteen de eerste publieke manifestatie werd van die Franstalige vleugel, welke optreedt onder de naam van *Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archeologie de Belgique*. Voor de volledigheid kan vermeld worden dat inmiddels ook de Vlaamse vleugel werd opgericht, onder de naam van *Federatie van Nederlandstalige Verenigingen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België* (meer gegevens hierover in de «Kroniek» van onderhavige aflevering van onze Handelingen).

Symbolisch voor de ernst en de zorg waarmee de Henegouwers «hun» congres hebben ingericht, is het zeer verzorgde eerste deel van de Acta, dat de résumés bevat van de lezingen. Hoewel de nadruk vanzelfsprekend viel op het Waalse landsgedeelte, was het aantal referaten dat op Vlaanderen betrekking had niet gering.

Voor wat betreft het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen kunnen o.m. vermeld worden de archeologische bijdragen over het Kortrijkse door Ph. Despriet en J. Vierin, het verslag van de

Brugse stadsarcheoloog H. De Witte over de opgraving in het hoogkoor van de O.-L.-Vrouwkerk te Brugge, en de uiteenzetting van J. De Meulemeester over de ronde burchtvormen en de kustverdediging in het laat 9de-eeuwse Vlaanderen. Archeoloog De Meulemeester, die als medewerker bij het Nationaal Centrum voor Oudheidkundige Navorsingen (of «Nationale Opgravingsdienst») de recente opgravingen te Veurne leidde, meent in de topografie van een aantal steden en gemeenten in het kustgebied sporen van ronde vormen terug te vinden, die zouden teruggaan op 9de-eeuwse cirkelvormige versterkingen. Voor een aantal gevallen, waaronder Veurne, is dit onbetwistbaar, en is dit trouwens al langer bekend. De zaken worden ietwat problematischer, wanneer ook elders — bv. op de plaats van de Brugse burcht (cfr. andere recente publicaties van J. De Meulemeester) — naar dergelijke ronde vormen wordt gespeurd. Het laatste woord over deze opmerkelijke theorieën is nog lang niet gezegd.

In de sectie stadsgeschiedenis signaleren we de bijdragen van S. Calonne en A. Derville over Rijsel, evenals het referaat van J.P. Sosson over stadsfinanciën en openbare werken te Damme. Sosson, die enkele jaren geleden zijn indrukwekkende studie over de openbare werken te Brugge publiceerde, heeft de jongste tijd zijn onderzoeksterrein verlegd naar de kleinere Zwinsteden ; zijn tekst over Damme is daar een eerste neerslag van.

Voor de krijgshistorici kan de lezing van H. Bourgeois over «La guerre des mines dans le saillant d'Ypres (1915-1917)» vermeld worden.

Behalve de korte inhouden van de referaten, bevat dit deel van de Acta ook een korte historiek van de *Federatie*, de tekst van de statuten van de (nationale) *Federatie* en die van de Franstalige *Association*, en tenslotte een gedetailleerd programma van het congres van Komen. Alles tesamen vormt dit een fiks boekdeel van ver boven de vijfhonderd pagina's een realisatie waarover de organisatoren en de voorzitter van het congres (de ook in ons Genootschap actieve J.M. Duvosquel) fier mogen zijn.

M. RYCKAERT

KRONIEK

PERSONALIA

In memoriam Jan De Cuyper. - Ons betreurd bestuurslid Z.E. Heer Jan de Cuyper, is overleden te Kortrijk op 29 juni 1981.

Te Veurne geboren op 26 augustus 1896 als zoon van August De Cuyper, uit Waardamme, en Anna-Elisabeth Machiels, uit Brugge, genoot hij zijn lager onderwijs te Brugge aan de Rijksmiddelbare School waar zijn vader directeur was. Zijn humaniora volgde hij van 1908 tot 1913 aan het St.-Amandskollege te Kortrijk — waar hij Caesar Gezelle en Michiel English als leraren mocht tellen — om ze in Brugge te voltooien aan het St.-Lodewijkskollege. In het Groot Seminarie getreden, werd hij priester gewijd te Brugge op 29 mei 1920. Na twee jaren aan de Leuvense Universiteit, waar hij geschiedenis studeerde, werd hij achtereenvolgens leraar in het St.-Lodewijkskollege te Brugge van 1922 tot 1927, onderpastoor te Desselgem van 1927 tot 1937, en in de O.-L.-Vrouwekerk te Kortrijk van 1937 tot 1946. Later werd hij achtereenvolgens pastoor te Pervijze (27 maart 1946), te Ieper in de St.-Niklaasparochie (30 september 1952) en eindelijk te Kortrijk in de O.-L.-Vrouwekerk van 1 oktober 1956 tot 30 september 1972.

Zoals vele jonge Westvlaamse geestelijken die in hun seminarie jaren geschiedenis leerden smaken onder impuls van de vermaarde president, kan. C. Callewaert, voelde J. De Cuyper zich door het verleden van de machtige Duinenabdij aangetrokken. Hij wijdt haar zijn eerste artikelen (F. Debrabandere, *Bibliografie van Jan De Cuyper*, nrs. 3, 5, 8, 9). Hij koesterde zelf 'n tijdje het plan om de oudste oorkonden van dat klooster opnieuw — ditmaal op een degelijke manier — heruit te geven. Hij waagde het zelfs zo ver zijn uitgave in *Biekorf* (dl. XXXII, 1926, p. 25-33) aan te kondigen. Zijn oud-leermeester, kan. C. Callewaert, had reeds beroep gedaan op zijn ijver om mee te werken aan zijn uitgave

van de *Chartes anciennes de l'abbaye de Zonnebeke* (Brugge, 1925). De jonge leraar aan het St.-Lodewijkskollege was dus voldoende ingewijd in de diplomatiek en de hulpwetenschappen om eveneens verzorgd werk op dat gebied te verwezenlijken. De talrijke nota's die hij hiervoor bijeen bracht, en die wij eens mochten gebruiken, getuigen hier voldoende van. Toch bleef de verwachte uitgave bij die haast vergeten beloften. Men zal zijn tekort aan volharding, — of was het aan tijd ? (wellicht de twee tegelijk) — slechts kunnen betreuren.

Gedurende de oorlogsjaren kon zijn vriend Antoon Viaene hem er toe brengen zijn diepgaande kennis van het verleden van de Duinenabdij te gebruiken om een biografie van Idesbald van der Gracht, derde abt van dit huis, te schetsen. Het boek verscheen in 1946 in de kortstondige reeks *Heiligen van onzen stam*. Hier had J. De Cuyper, naar ons inzicht, de ongelukkige gedachte om van de gewezen kanunnik aan de St.-Walburgakerk te Veurne, die Idesbald volgens de traditionele opvatting was geweest, een hereboer uit Eggewaartskapelle te maken. Die betreurenswaardige thesis vond evenwel een gunstig onthaal. Nochtans had schrijver zelf eerlijk bekend : «Wij verduiken het niet : zekerheid [hieromtrent] bestaat er niet, en zal wellicht bij gemis aan bronnen nooit bestaan» (p. 73). Toch, aan de hand van wat wij nu weten over het uitgesproken klerikaal karakter van de eerste generaties van cisterciënsers, kon men de schaarse bronnen heel anders interpreteren dan hij het deed.

Meer geluk had J. De Cuyper bij het aanpakken van de geschiedenis van het Kortrijks kapittel. Zijn eerste artikel over dat sticht verscheen eveneens in 1946 in de *Miscellanea historica*, aan zijn Leuvense leermeester prof. kan. A. De Meyer aangeboden. Een tweede artikel volgde in de *Handelingen van de Geschied. en Oudh. Kring van Kortrijk (Bibliografie nrs. 10 en 11)*. Hij was toen juist pastoor van Pervijze benoemd en zijn belangstelling ging weer naar de Duinenabdij (*Bibliografie nrs. 12, 16, 17, 24, 25, 26, 31, 32, 33 en vooral 35*), aan de opgravingen waaraan hij een belangrijk aandeel had. In 1956 keerde hij naar Kortrijk terug, ditmaal als pastoor van de O.-L.-Vrouwekerk, als zodanig opvolger van kan. F. Van de Putte, stichter van ons genootschap, zoals hij het aan zijn Brugse bezoekers graag liet opmerken. Een nieuw artikel over *De Onze-Lieve-Vrouwekerk te Kortrijk* verscheen in 1958 in *West-Vlaanderen (Bibliografie nr. 46)*. Het jaar daarop startte het tijdschrift *De Leiegouw*, en voortaan zouden in dit blad om zo te zeggen ieder jaar nieuwe bijdragen verschijnen over de geschiedenis van Kortrijk, en meer in het bijzonder over die van zijn kapittel. Van zijn genegenheid voor «zijn» O.-L.-Vrouwekerk getuigt ook zijn «woord vooraf» in het inventariswerk «*De Onze-Lieve-Vrouwekerk te Kortrijk*» van L. Devliegher (1973).

In 1951 werd hij als lid gekozen van het bestuur van ons Genootschap. In de Handelingen gaf hij zeven bijdragen en vier boekbesprekingen; tevens nam hij, van 1953 tot 1962, de leiding waar van de *Kroniek* in onze Handelingen, waar hij talrijke en niet onbelangrijke aantekeningen verzamelde. Doch is dit betrekkelijk weinig. Maar hij was tevens medewerker gebleven van *Biekorf* (*Bibliografie*, nr. 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13, 28, 29, 32, 33, 34, 39, 40, 41, 42, 44, 51, 56 en 63) en van enkele andere Westvlaamse tijdschriften die hij niet ontrouw wilde zijn. Maar vooral stichtte hij, kort na zijn aanstelling als pastoor te Kortrijk, met enkele jongeren «De Leiegouw». Vereniging voor de studie van de lokale geschiedenis, taal en folklore in het Kortrijkse», waarvan hij de voorzitter bleef tot aan zijn dood. In de *Verslagen en Mededelingen* van deze vereniging gaf hij voortaan het beste van zijn vorschwerk.

Jan De Cuyper had een rijke persoonlijkheid. Zijn verbluffende werkkraft, zijn steeds waakzame belangstelling, zijn grote bereidwilligheid voor de jongere zoekers, zijn hartstochtelijke verkleefdheid aan de Vlaamse geschiedenis en Kultuur, gaven hem een leidende plaats in de geschiedkundige milieus. Zijn vriendelijk voorkomen, zijn opgeruimd karakter, zijn gulle gastvrijheid verzekerden hem een ruime kring vrienden. Deze bezorgden hem op zondag 5 juni 1966, bij gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag, een schitterende huldiging, waar hem een *Album Jan De Cuyper* werd aangeboden. Hier zal men, naast de onmisbare en zeer nuttige biografische (en genealogische !) gegevens, de *Bibliografie Jan De Cuyper* vinden door Fr. Debrabandere samengesteld. Maar het jaar 1966 luidde zeker niet het einde van zijn wetenschappelijke arbeid: de laatste verschenen jaargang van *De Leiegouw*, 23 (1981) p. 57-74 bevat nog twee artikels van zijn hand, even verzorgd en accuraat als de voorgaande.

Hieronder volgen de bijdragen en boekbesprekingen van J. De Cuyper, verschenen in onze Handelingen.

1. Boekbespreking: E. Hubert, *Notes et documents sur l'histoire religieuse des Pays-Bas autrichiens au XVIIe siècle*, Bruxelles, 1924. - 69 (1926), 244-246.
2. *Oudste gegevens nopens het «Huis ten Duinen» op den Houtbrekersdam te Brugge*. - 71 (1928), 50-55.
3. *Wording van de Hemme, het groot uithof van de Duinenabdij te Ramscappelle (Nieuwpoort)*. - 72 (1929), 80-83.
4. *De abdij van Duinen en England gedurende de XIIe, XIIIe en XIVe eeuw*. - 88 (1951), 95-115.
5. *De parochies waar het St.-Pieterskapittel van Kassel het tiendrecht bezat*. - 92 (1955), 58-71.

6. Boekbespreking : J. de Vincennes, *Sous le ciel de Furnes. La procession des pénitents*, Charleroi, 1956, en : *Veurne, spiegel van de Westhoek*, Charleroi, 1957, - 94 (1957), 163-164.
7. Boekbespreking : J. de Vincennes, *L'abbaye des Dunes - Saint Idesbald*, Charleroi, 1956. - 95 (1958), 86-87.
8. Boekbespreking : A.E. Verhulst, *De Sint-Baafsabdij te Gent en haar grondbezit (VIIe-XIVe eeuw). Bijdrage tot de kennis van de structuur en de uitbating van het grootgrondbezit in Vlaanderen tijdens de middeleeuwen*, Brussel, 1958. - 96 (1959), 133-135.
9. *De opstand te Gent (1379-1385) en Hulster Ambacht. Aantekeningen van de tiendontvanger Willem Faytop*. - 98 (1961), 137-155.
10. *Aantekeningen in verband met het eerste kasteel van Kortrijk*. - 100 (1963), 68-89.
11. *Egied van der Hoye, deken van de Kortrijkse kapittelkerk, bestrijder van de beweging der Flagellanten (±1348-±1361)*. - 108 (1971), 174-191.

N. Huyghebaert

In memoriam. - Op 26 september 1981 overleed te Beveren-Roeselare pastoor Caesar Denorme (°Veurne, 20 december 1902). Hij was bedrijvig op het gebied van de genealogie en de heemkunde, maar zijn belangstelling ging voornamelijk naar de geschiedenis van het edelsmeedwerk waarover hij talrijke bijdragen schreef.

Hervé Stalpaert (°13 oktober 1914) is op 3 oktober van dit jaar gestorven. Door jarenlang onderzoek en studie had S. zich opgewerkt tot een volkskundige die met wetenschappelijke ernst zijn vak beoefende. Hij behoorde tot diezelfde generatie volkskundigen als Maurits Van Coppenolle, Magda Cafmeyer, Antoon Lowyck die in de Bond van de Westvlaamse Volkskundigen, in de Gidsenbond en in Biekorf een hechte ploeg vormden met de historici Michiel English, Jos. De Smet, Egied Strubbe en Antoon Viaene. Van de vele publikaties van S. vernoemen we hier enkel zijn «Westvlaams Sagenboek» (1968-1969), «Volkskunde te Brugge» (1974) en «Brugse devotieprenten van Onze Lieve Vrouw» (1976).

Te Brugge, waar hij op 1 november 1892 geboren was, overleed op 24 oktober 1981 pastoor Jozef Noterdaeme. N. werd vooral bekend toen hij als pastoor te Snellegem een nieuwe theorie over Jakob van Maerlant neerschreef (in onze Handelingen, 88, 1951, 5-25) en het daardoor o.m. aan de stok kreeg met pater J. van Mierlo. Zijn jarenlang verblijf te Snellegem, eertijds een «fiscus regius» die mede aan de wieg van

Brugge stond, bracht hem er toe talrijke bijdragen te wijden aan de oudste geschiedenis van Brugge, inzonderheid over de oorsprong van de stad, de ontwikkeling van het parochiewezen, de graven en hun domeinen.

ALGEMENE GESCHIEDENIS EN OUDHEIDKUNDE

Licentiaatsverhandelingen Geschiedenis met betrekking tot het oude graafschap Vlaanderen en de provincies Oost- en West-Vlaanderen. — Het sterk toegenomen aantal studenten in de Geschiedenis heeft tot gevolg dat er thans veel meer licentiaatsverhandelingen (en doctoraatsproefschriften) gemaakt worden dan voorheen. Niemand betwijfelt dat sommige een massa interessante gegevens en grensverleggende resultaten bevatten. Van die schat aan documentatie wordt om diverse redenen, waar hier niet moet op ingegaan worden, slechts weinig gepubliceerd.

De consultatie van deze verhandelingen is voor wie niet aan de universiteit studeert of verblijft erg moeilijk. Vooreerst is het meestal geen gemakkelijke onderneming te achterhalen over welke onderwerpen thesissen werden aangeboden en bovendien is het niet meteen duidelijk onder welke voorwaarden en in welke omstandigheden ze kunnen geconsulteerd worden. De bedoeling van deze korte bijdrage bestaat erin daarin wat meer klaarheid te brengen.

De consultatie van de thesissen dient in de universiteit zelf te geschieden en is slechts mogelijk na voorlegging van de schriftelijke toelating van de auteur of met de toelating van de promotor. Het adres van de auteur kan doorgaans aan de universiteit van afstuderen bekomen worden, of via de adressenlijsten van de vereniging voor afgestudeerden.

De titels van de aangeboden verhandelingen van vóór 1980 zijn in diverse lijsten terug te vinden.

V.U. Brussel

Omdat voor de Vrije Universiteit te Brussel tot op heden geen overzichten van vroeger voorgelegde proefschriften verschenen, worden voor deze universiteit ook de verhandelingen vóór 1980 voorgedragen, hier opgenomen.

R.U. Gent

In de bundel *Zestig jaren onderwijs en wetenschap aan de faculteit van de Wijsbegeerte en Letteren der Rijksuniversiteit te Gent* (Brugge 1952 — Werken uitgegeven door de fac. W. & L., nr. 114) bracht wijlen Prof. H. Van Werveke een overzicht van de evolutie van de sectie geschiede-

nis van de R.U.G. tussen 1892 en 1951, waarbij ook een lijst met doctoraats- en licentiaatsverhandelingen werden opgenomen (blz. 34-63).

Een eerste aanvulling verscheen als nummer 100 in de reeks «*Studia Historica Gandensia*»: *Lijst van de doctoraats- en licentiaatsverhandelingen voorgelegd aan de sectie geschiedenis van de Rijksuniversiteit te Gent van 1952 tot 1967 en publicaties daaruit voortgevloeid* (Gent 1968, 56 blz.). Vijf jaar later was er al een tweede aanvulling: *Lijst van doctoraats- en licentiaatsverhandelingen voorgelegd aan de sectie geschiedenis van de Rijksuniversiteit te Gent van januari 1968 tot mei 1973 en publikaties daaruit voortgevloeid (met addenda voor de vroegere jaren)* (Gent 1973, 52 blz. - *Studia Historica Gandensia* 163).

In afwachting van een nieuwe aanvulling, kan men de lijsten van de proefschriften raadplegen in het *Verslag over de toestand van de Universiteit* dat jaarlijks door het rectoraat van de R.U.G. wordt uitgegeven.

K.U. LEUVEN

Nog in 1981 verschijnt een lijst van alle licentiaatsverhandelingen en doctoraatsproefschriften aangeboden sinds 1934 (nr. 100 van de *Historica Lovaniensia*). De verhandelingen zijn per jaar geordend, veelzijdige en uitgebreide indices vergemakkelijken de consultatie. Dit nr. 100 zal o.a. in de Rijksarchieven geconsulteerd kunnen worden. Meer informatie volgt.

Naast dergelijke occasioneel verschijnende overzichten, lijkt ons het bestaan van een lopende bibliografie van verhandelingen niet onnuttig. Wij nemen ons voor om voortaan jaarlijks, telkens in het laatste nummer van de jaargang, een dergelijke lijst te publiceren, waarin zouden worden opgenomen alle doctoraats- en licentiaatsverhandelingen betreffende het oude graafschap Vlaanderen (tot ca. 1792) en de provincies Oost- en West-Vlaanderen (na 1792), die werden voorgelegd aan de Vlaamse universiteiten. Dit nummer brengt een eerste lijst van verhandelingen aangeboden in 1980 en 1981. De verhandelingen aan de V.U.B. voorgedragen klimmen op tot 1970, ogenblik waarop de V.U.B. autonomie verwierf.

V.U. Brussel

1970 :

VILEYN Anne-Marie, Louis Bernaert : *Kommissionaris van de Oostendse Kompagnie en zelfstandig handelaar. Een bijdrage tot de handelsgeschiedenis van Oostende onder Karel VI.* (Craeybeckx).

KONINCKX Christiaan, *De grote wereld van een XVIIIde eeuwse*

koopman André-Jacques Flanderin uit Oostende. Een bijdrage tot de geschiedenis van de handel en tot de maritieme geschiedenis in het midden van de achttiende eeuw. (Craybeckx).

1971 :

LEFEVERE Rita, *De rurale draperie in het Zuid-Westen van Vlaanderen op het einde van de XVde en in de XVIde eeuw en meer speciaal te Nieuwkerke en te Armentières.* (Craeybeckx).

1972 :

DERYCKERE Nicole, *Bijdrage tot de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging te Kortrijk. Organisatorische ontwikkeling (1876-1921).* (Balthazar).

1973 :

LEQUESNE Gerarda, *Schets van de mentaliteitsevolutie van de onderwijzer, advocaat en geneesheer in Vlaanderen voor en na wereldoorlog I aan de hand van hun vakbladen (1895-1925).* (Balthazar).

DEMUYNCK Claudine, *De socialistische vrijdenkersbeweging in Vlaanderen : 1880-1930.* (Balthazar).

1974 :

NUITTEN Christine, *Bijdrage tot de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging te Oostende. Politieke en Organisatorische ontwikkeling (1880-1940).* (Balthazar).

1976 :

VAN BOCXLAER Hendrik, *Een Historisch-demografische studie van Herzele (1643-1796).* (Scholliers).

HUYS Eric, *De criminaliteit in het Brugse Vrije in de tweede helft van de XVIIIe eeuw op grond van «Crimboeken»* (Craeybeckx).

1976 :

MEYHUYS Vera, *Een verwoeste heerlijkheid in herstel. Uitgave en commentaar van de oudstbewaarde rekeningen van Herzele : 1386-1396.* (De Bock-Doehaerd).

1978 :

VAN DE VELDE Luc, *Bijdrage tot de geschiedenis der socialistische arbeidersbeweging afdeling Aalst 1870-1914.* (Witte).

MERLEVEDE Jean, *De Ieperse stadsfinanciën (1280-1330). Bijdrage tot de studie van een Vlaamse stad.* (Baerten).

1979 :

DE TEMMERMAN Jacques, *De landbouw in het Land van Aalst tij-*

dens de 1ste helft van de XIXe eeuw. Teeltplan, produktie en produktiekosten. (Hannes).

1981 :

VAN ISTERDAEL Herman, *Sociaal-Economische studie van een platelandsgemeenschap in de XVIIe en XVIIIe eeuw : Okegem.* (Scholliers).

JACOBS Lutgarde, *Peiling naar de bezitsstructuur van Gent rond 1788.* (Scholliers).

COUCK Georges, *Enkele aspecten van de stadseconomie te Aalst aan de hand van de opbrengst van de verpachting der stedelijke accijnzen, in de bewaarde stadsrekeningen van 1394-1395 tot het einde van de vijftiende eeuw.* (Baerten).

R.U.G. Gent

1980 :

BUYSE Pieter, *De heerlijkheid van Dendermonde en haar gerechtelijke organisatie (van haar oorsprong tot 1355)* (Van Caenegem).

CATTRYSE Karina, *Politieke dynastieën in Hamme* (Van Eenoo).

CHERRETTE Marnix, *De magistraat van Aalst in de periode 1740-1760. Institutionele en sociaal-economische aspecten* (Van Caenegem).

COENE Françoise, *Lokeren als verzorgingscentrum tijdens de 19de eeuw. Sociaal-economische en demografische determinanten* (Vandenbroeke).

CONSTANDT Marc, *Evolutie van het toerisme te Oostende (1874-1914)* (Van Eenoo).

COTTENS Ingrid, *Alfabetisatie in de provincie West-Vlaanderen, 1780-1870* (Vandenbroeke).

DE BOCK Patrick, *Demografische reconstructie van de provincie Oost-Vlaanderen (ca. 1790-1830)* (Vandenbroeke).

DECLERCQ Georges, *Diplomatische en paleografische studie van de oorkonden van het kapittel van Harelbeke voor 1300* (Prevenier).

DE COMMER Paul, *De brouwindustrie te Gent, 1505-1622* (Brulez).

DE JONG Anthonie, *De industriële ontwikkeling van het arrondissement Dendermonde van 1764 tot 1880* (Balthazar).

DELBARRE Véronique, *Het kapittel van Eine vanaf het ontstaan tot het midden van de zestiende eeuw* (Milis).

DE MAESSCHALCK Rita, *Een historisch-demografische studie van Wachtebeke (1650-1760)* (Vandenbroeke).

- DEPOORTER Ingrid, *Openbaar vermaak te Gent in de Oostenrijkse tijd (1700-1770)* (Everaert).
- D'HOOP Marc, *Sociaal-ekonomische strukturatie en situatie van de Kortrijkse buitenpoorters (2de helft 14de - 1ste helft 15de eeuw)* (Prevenier).
- FAUCONNIER Marina, *Vrouwenkloosters in Oost-Vlaanderen tussen 1802 en 1914* (Van Eenoo).
- GRYSON Greta, *Een staat in de staat. De apanage van Cassel* (Prevenier).
- HAAGEN Willy, «Proto-industrialisatie» en «Industrialisatie» van de *Gentse vlasnijverheid* (Balthazar).
- LAMARCQ Daniël, *Een geïntegreerd sociaal-economisch diepteonderzoek van het platteland in Zuid-Vlaanderen : de parochie Velzeke in de XVIIde-XVIIIde eeuw* (Vandenbroeke).
- LEHOUCK Nicole, *Volksdevotie en bedevaartpraktijk in Vlaanderen. Analytisch en vergelijkend onderzoek van de Mariaverering, 1830-1925* (Van Eenoo).
- MARECHAL Frans, *Ontstaan (1068), hervorming (1100) en organisatie van het O.-L.-V.-kapittel te Voormezele tot de 14de eeuw* (Milis).
- NOWE Rita, *Begrafnisrituelen te Brugge (1670-1820). Statistische studie over de testamentaire beschikking* (Vandenbroeke).
- PANNIER Sophie, *De molens te Brugge (einde XIIIde eeuw - einde XVIde eeuw). De molens van het Sint-Janshospitaal en de Potterie* (Verhulst).
- PAUWELS Luc, *De eerste wereldoorlog als breukpunt in het politieke leven te Kortrijk (1900-1932)* (Van Eenoo).
- STEENDAM Geert, *Proeve tot een komparatieve studie : de B.W.P.-federaties Gent en Luik ten tijde van het Algemeen Meervoudig Stemrecht (1893-1914)* (Balthazar).
- VAN COILE Christine, *De Brugse zeehandel tijdens de vierde Engelse zeeoorlog (1779-1784)* (Everaert).
- VAN DEN BERGE Jan-Paul, *De «Practijcke Criminele» van Filips Wielant : kritische uitgave en vertaling van de hoofdstukken 1 tot en met 32* (Van Caenegem).
- VANDERMEERSCH Karin, *De Status Animarum in Oost-Vlaanderen (18de eeuw), een historisch-demografische bron* (Vandenbroeke).
- VAN DOOREN Hilde, *Historisch-demografische studie van de gemeente Wetteren, 1750-1796* (Vandenbroeke).
- VAN DOORSELAER Mieke, *Vrije jeugdbeweging, volksdansbeweging en jeugdherbergen in Vlaanderen (1918-1940)* (Van Eenoo).

VERSTREPEN Hugo, *Rekrutering, origine en levensloop van de seculiere en reguliere geestelijkheid afkomstig van de stad Gent (1801-1914). Historisch-sociografische analyse van de socio-structurele achtergronden der priesterroepingen* (Van Eenoo).

1981 :

BAUTERS Danny, *Herkomst, opleiding en toekomst van de leerlingen in het vrij middelbaar onderwijs. Casus : het Jozefietencollege te Melle (1837-1914)* (Van Eenoo).

DANNEEL Marianne, *Weduwen en wezen in de late middeleeuwen. Een juridische en sociografische benadering vanuit het Brugse voorbeeld* (Prevenier).

DE BAETS Gerda, *De invloed van het absolutisme en de contra-reformatie op openbare feestelijkheden te Gent in de periode 1609-1712* (Brulez).

DE BROUWER Nadia, *Onderzoek naar de infrastructuur van de cinema te Gent, 1919-1939* (Van Eenoo).

DENOLF Jan, *Brugge 1748. Een socio-demografische schets van een stedelijke samenleving rond het midden van de 18de eeuw* (Brulez).

DIERICKX VISSCHERS Frieda, *De liberale adel in de provincie West-Vlaanderen 1830-1914* (Van Eenoo).

GHIJSENS Johan, *De magistraat te Aalst 1540-1560. Machtconcentratie en algemeen beleid* (Baelde).

HOFMAN Peter, *De herbergier(ster) te Gent (1890-1910). Sociale studie van een beroepsgroep* (Balthazar).

MORTIER Marijke, *Inhoudsanalyse van de Gentse almanakken uit de 16de, 17de en 18de eeuw. Het schetsen van een wereldbeeld* (Soly).

ROOSEMONT Freddy, *Sociaal-anthropometrische studie over Oost-Vlaanderen tijdens de eerste helft van de 19de eeuw aan de hand van militieregisters* (Vandenbroeke).

VAN DEN DRIESSCHE Pol, *Een bijdrage tot de studie van de ontwikkeling van zedelijke en seksuele gedragsvormen tijdens de periode 1920-1960. Casus : West- en Oost-Vlaanderen* (Vandenbroeke).

ANNE Danny, *Temse op weg naar de industriële tijd. Economisch-sociale micro-studie 1830-1900* (Balthazar).

BALTHAU Erik, *Bijdrage tot het archeologisch onderzoek van de gemeente Laarne* (De Laet).

BRUGGEMAN Katrien, *Sociale studie van een beroepsgroep : de geneesheren te Gent (1890-1914). Status-, stratifikatie- en mobiliteitsschets* (Balthazar).

COOREMAN Piet, *Socio-demografische analyse van Zeeuws-Vlaanderen op het einde van de 18de eeuw* (Vandenbroeke).

COUCKE Piet, *Spiritualiteit en boekenbezit bij de Cisterciënsers te Clairmarais, 1140-1790* (Milis).

DE LANDTSHEER Koenraad, *Bijdrage tot het archeologisch onderzoek van de gemeente Kalken (Laarne) (O.-VI.)* (De Laet).

DE TURCK Hilde, *Archeologisch onderzoek van de stad Aalst-Linkerover* (De Laet).

DE WAELE Frank, *De krankzinnigenzorg te Gent vanaf het einde van de 18de eeuw tot 1870. Onderzoek naar de houding van de maatschappij t.o.v. krankzinnigen en de gevolgen ervan op de gestichtsverzorging* (Van Eenoo).

DE WAELE Geert, *Micro-studie over sociaal-ekonomische mutaties in een plattelandsgemeente. Deerlijk tussen 1830 en 1860* (Balthazar).

DEWITTE Joke, *Volkskultuur te Brugge tijdens de 2de helft van de 17de eeuw op basis van de «Rare Geschriften» van Jacques Inbona* (Brulez).

DEWULF Jacqueline, *Visie op, en maatschappelijke positie van de krankzinnige in de middeleeuwen. Toetsing aan de hand van Sint-Jans-ten-Dullen te Gent, 13de tot 16de eeuw* (Prevenier).

MERTENS Israël, *Prostitutie in Vlaanderen, een sociografische en kwantitatieve studie van het prostitutioneel kader. Brugge en Gent, 19de en begin 20ste eeuw* (Vandenbroeke).

ROETS Anne-Marie, *De sociale aspecten van de misdadigheid te Gent in de achttiende eeuw* (Brulez).

ROETS Elsje, *Comparatief onderzoek naar de zuigelingensterfte in Oost- en West-Vlaanderen* (Vandenbroeke).

SECELLE Martine, *Sociaal-ekonomische polarisatie. Criminaliteit en oproer in de heerlijkheid Nevele in de XVIIIde eeuw* (Brulez).

SIX Dominiek, *Vorbereidend onderzoek tot de inhoudsinterpretatie van de filmpreferenties van het Brugs publiek, 1918-1939* (Van Eenoo).

STEVENS Carine, *Het arrondissement Tielt in de Franse tijd. Demografische en sociaal-ekonomische studie, met inbegrip van mobiliteitsanalyse* (Vandenbroeke).

TEMMERMAN Gerda, *De feestcultuur te Gent in de periode 1515-1608* (Brulez).

VANDAELE Carlos, *De opkomst van het socialisme te Eeklo, gesitueerd in zijn sociaal-politieke context, 1870-1921* (Balthazar).

VAN DEN BERGHE Alain, *Stakingen te Gent en in de kanaalzone, 21 november 1927-1929* (Balthazar).

VANKEERSBILCK Johan, *Tielt in het interbellum. Bijdrage tot de studie van de eerste wereldoorlog en de bewogen tusseoorlogse periode, 1914-1940* (Balthazar).

VANMOERKERKE Jan, *Het lithisch materiaal van Mendonck* (De Laet).

VAN ROSSEM Bernadette, *Het Vlaams Nationaal Verbond in het arrondissement Aalst, 1933-1940* (Balthazar).

VERMEULEN Anne-Marie, *Sociografische doorsnede van de stad Gent in de 19de eeuw. Bijdrage tot de sociaal-stratificatorische problematiek en de integratie van de mecanografie in de geschiedenis* (Hannes).

K.U. Leuven

1980 :

BAKKER Christine, *De invloed van de landbouwcrisis (1880-1895) op de Brugse markteconomie* (Van der Wee).

LINDEMANS Geertruid, *Jan-Frans Franssen 1886-1975* (De Schryver).

VERBRUGGE Vincent, *De weldadigheid tussen kerk en staat. Mgr. Malou bisschop van Brugge en de weldadigheidskwestie (1849-1859)* (Lamberts).

BLOMME Jan, *Landbouw en rurale industrie in het Land van Waas (XVIIIe eeuw)* (Van der Wee).

LAMIROY Piet, *Jan Baptist de Castillion, XVde bisschop van Brugge (1743-1753) en zijn pastoraal beleid* (Cloet).

PARMENTIER Martine, *Mortaliteitscrisisen te Roeselare gedurende 17de en begin 18de eeuw. Bijdrage tot de demografische studie van een kleine stad* (Cloet).

VANDEBUSSCHE Bart, *De dekenij Gistel (1606-1683). Bijdrage tot de studie van het kerkelijk leven in het bisdom Brugge* (Cloet).

DUERLOO Luc, *De wapenkoningen in Vlaanderen en Brabant (1715-1767)* (Buntinx).

DULSSTER Marijke, *Noodlijdenden en armenzorg te Koekelare (1714/5-1762/3)* (Van Buyten).

VANDEVELDE Ingrid, *Militaire leveringen, logementen en prestaties tijdens de Oostenrijkse successieoorlog, de Brabantse Omwenteling en de oorlogen van de Franse Revolutie in Deinze* (Buntinx).

VANSTEELANDT Anne, *Houding van Mgr. J.J. Faict tegenover het arbeidersvraagstuk (1864-1894)* (Lamberts).

VERSCHATSE Greta, *Noodlijdenden en armenpolitiek te Wielsbeke (1696-1765)* (Van Buyten).

1981 :

BONCQUET Piet, *Heerlijkheid en leen in de roede van de dertien parochies (Kasselrij Kortrijk, XIIIde-XVde eeuw)* (Van Mingroot).

THEERENS Alfons, *Op herbergbezoek te Brugge (1750-1850)* (Stols).

WYBO Brigitte, *Roeselare tijdens de Franse overheersing (1678-1713)* (Buntinx).

BIJTETBIER Joanna, *De vrije katholieke landbouwverenigingen in West-Vlaanderen (1880-1913)* (Wils).

DAMMEKENS Eric, *Een studie van Poppo van Deinze en zijn «Vita»* (Lourdaux).

MORLION Carla, *Het Sint-Agneetklooster te Gent (1430-1535). Proeve van een mentaliteitsgeschiedenis* (Van Mingroot).

VAN DAMME Paul, *Kritische analyse van bevolkingstellingen te Tielt en omgeving op het einde van de 17de eeuw* (Cloet).

VANDEPUTTE Joris, *De criminaliteit in het Kortrijkse 1750-1795* (Buntinx).

VERFAILLIE Myriam, *De Jezüieten en hun college te Ieper (1585-1773)* (Cloet).

BREEMERSCH Ann, *Het Sint-Pieterskapittel te Torhout (1469-1568)* (De Keyser).

CLOET Friede, *De eerste Clarissenstichting in Vlaanderen : Brugge 1255-1265* (Verhelst).

COLPAERT Hilde, *Kriminaliteit voor de Raad van Vlaanderen 1750-1795* (Buntinx).

DE DEYGERE Renaat, *De houding van Cyriel Verschaeve in het eerste bezettingsjaar (1940-1941)* (Wils).

DE SCHRIJVER Eddy, *Het Sint-Vincentius-a-Paulogenootschap te Gent, 1855-1870* (Lamberts).

TRIO Paul, *De O.-L.-V.-Broederschap van de scholieren van Parijs te Ieper gedurende de Late Middeleeuwen (ca. 1339-1600)* (De Keyser).

VAN SLAMBROUCK Christine, *Thomas de Gysperre : van stads-pensionaris tot economisch deskundige binnen de centrale regering (1729-1785)* (Roegiers).

VERBRAECKEN Arlette, *Criminaliteit voor de Raad van Vlaanderen (1718-1750)* (Buntinx).

WILLAERT Rita, *De evolutie van de vastenwetgeving in de Zuidelijke Nederlanden, voornamelijk in de bisdommen Brugge en Ieper, als resultaat van kerkelijke bezorgdheid en politieke interventie (1691-1794)* (Cloet).

H. De Schampheleire, M.
Cloet, M. Ryckaert

Federatie van Nederlandstalige Verenigingen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België. — In 1885 werd te Antwerpen de «Federatie van Kringen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België» opgericht. De bedoeling was een band te scheppen tussen de vele historische en archeologische verenigingen in het land, en regelmatig alle geïnteresseerden bijeen te brengen op een landelijk congres. In principe werden deze congressen om de twee jaar gehouden, afwisselend in een Vlaamse en in een Waalse gaststad en telkens georganiseerd door de plaatselijke historische kring. Zo ontving Brugge reeds vier maal de congressisten : in 1887, in 1902, in 1925 (jubileumcongres ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de Federatie) en in 1966. Kortrijk was in 1953 aan de beurt.

De jongste jaren heeft de Federatie een belangrijke evolutie doorgemaakt. De uitbouw van nieuwe staatsstructuren in ons land, en met name de regionalisering van de culturele aangelegenheden, noopte tot een splitsing in een Franstalige en een Nederlandstalige sectie (waarbij evenwel tegelijk geopteerd werd voor het behoud van de nationale Federatie als overkoepelende structuur).

Onze Waalse collega's richtten met bekwame spoed een «Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique» op, waarvan de statuten reeds in november 1978 werden gepubliceerd. Onder de auspiciën van deze *Association* organiseerde het Henegouws provinciaal verbond van kringen voor geschiedenis «Hannonia» zelfs reeds het 45ste nationaal congres van de Federatie, dat tevens het eerste werd van de *Association* (Komen, augustus 1980).

Met het oog op het congres van 1982, dat volgens de traditie in het Vlaamse landsgedeelte moet worden gehouden, diende langzamerhand werk gemaakt van de oprichting van de Vlaamse vleugel van de Federatie. Een kleine werkgroep werd samengesteld, die, na een aantal voorbereidende vergaderingen, uiteindelijk op 11 oktober 1980 te Mechelen overging tot de oprichting van de «Federatie van Nederlandstalige Verenigingen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België v.z.w.». Na goedkeuring van het ontwerp van statuten werd een bestuur samengesteld. Voorzitter wordt A. Jans ; ondervoorzitter M. Bussels ; sekretaris L. Gorissen ; penningmeester R. Foblets ; beheerders - tevens

provinciaal afgevaardigden - F. Lauwers (Antwerpen), J. Grauwels (Limburg), H. De Ridder-Symoens (Oost-Vlaanderen), M. Ryckaert (West-Vlaanderen); raadsleden J. Claessen, H. Joosen, H. Neudt, J. Van Autenboer en J. Vierin.

Op dat ogenblik had de stad Hasselt zich, bij monde van Dr. M. Bus-sels, voorzitter van de Geschied- en Oudheidkundige Studiekring van Hasselt, reeds kandidaat gesteld als inrichter van het 46ste congres, dat tevens het eerste zal worden van de Nederlandstalige Federatie (19-22 augustus 1982). Inmiddels zijn de voorbereidselen voor dit congres reeds aangevat.

M.R.

Historische Onderwijscollectie. — Op de wereldtentoonstelling van 1878 te Parijs viel de aldaar bijeengebrachte Belgische «onderwijsverzame-ling» een internationale bekroning te beurt (een gouden medaille voor de afdelingen middelbaar en hoger onderwijs en de hoogste onderscheiding voor het lager onderwijs). Deze erkenning deed de toenmalige regering (met P. Van Humbeek als onderwijsminister) ertoe besluiten de gehele collectie als basis te laten dienen voor een nationaal schoolmuseum. Na de oprichting van een organisatie- en beheerscomité en na een reeks voorbereidende werkzaamheden kon bij koninklijk besluit van 10 sep-tember 1882 en bij ministerieel besluit van 14 september 1882 het defi-nitieve startsein gegeven worden. België beschikte voortaan — zoals tal van andere landen — over een «musée scolaire». De instelling werd te Brussel gevestigd en had tot doel «à répandre, autant que possible, la connaissance de tout ce qui intéresse les diverses branches de l'instruc-tion publique», voornamelijk ten behoeve van leerkrachten en leerlin-gen. Naast de permanente tentoonstelling bestond ook de mogelijkheid voor «expositions temporaires de collections appartenant à des institu-tions publiques ou privées, à des associations ou à des particuliers du pays ou de l'étranger».

Het nationaal schoolmuseum kende in zijn beginperiode groot succes en werd druk bezocht. Na verloop van tijd wijzigden echter de opvattingen over de bestemming van het schoolmuseum en daalde ook de belang-stelling. In 1930 poogde men het roer te wenden, stapte af van de permanente tentoonstelling en begon men zich toe te leggen op dienstverlening (uitlening van boeken, tijdschriften, kaarten, toestellen, films, enz.). De nieuwe initiatieven (o.m. ook het organiseren van voor-drachten en studiedagen, alsmede het bevorderen van schoolreizen) be-reikten evenwel niet het beoogde doel en bij koninklijk besluit van 28 december 1939 werd het schoolmuseum afgeschaft.

Precies honderd jaar na de uitvaardiging van het organiek reglement van

het «musée scolaire» wil het te Gent gevestigde «Centrum voor de Studie van de Historische Pedagogiek» het oude idee nieuw leven inblazen en in 1982 een historische onderwijscollectie aan het publiek voorstellen.

Het ligt in de bedoeling niet alleen de gespecialiseerde onderzoekers, de universiteitsstudenten, de leerkrachten lager onderwijs en hun leerlingen, de (op historisch-pedagogisch gebied nauwelijks opgeleide) normaal-schoolstudenten, maar ook het grote publiek in te lichten over de evolutie van het Belgische schoolwezen en aldus de kennis dienaangaande uit te breiden. Daarbij worden de ogen niet langer gefixeerd op de zgn. «grote pedagogen» en hun theorieën, maar wordt de blik vooral gericht op de schoolwerkelijkheid, op het dagelijkse schoolleven. Door de collecties schoolboeken, schriften en prijsboeken, maar nog meer via de verzamelingen wandplaten, kaarten, schoolmeubilair en foto's van vroegere schooltoestanden zal iedere belangstellende visuele informatie ontvangen over de «schoolsfeer» van elke dag.

De historische onderwijscollectie wil zich evenwel niet beperken tot het «tentoonstellen» of «laten bezichtigen». Tot de plannen behoren immers ook: het publiceren van een uitvoerige catalogus van alle bewaarde leerboeken, handleidingen en prijsboeken; het organiseren van colloquia; het bevorderen van verhandelingen en proefschriften die het verzameld materiaal tot onderwerp van studie nemen; het interviewen van gepensioneerde leerkrachten. Vooral aan dit laatste aspect wil de Gentse groep grote aandacht besteden. Via de «oral history»-methode wordt daarom gepoogd grondige informatie in te winnen over de betekenis van de leerkracht in het verleden: zijn opleiding, zijn sociale herkomst, zijn beroepsvereniging, zijn materiële toestand, zijn rol in de lokale samenleving, zijn sociale status, zijn politiek en cultureel gedrag, zijn optreden in school en klas. De resultaten van dit onderzoek zullen het mogelijk maken consistente levensgeschiedenissen samen te stellen en stuk voor stuk (auto)biografieën te publiceren. Op die manier hoopt de historische onderwijscollectie bij te dragen tot een beter inzicht in de maatschappelijke functies van het onderwijs en in de beroepsgroep van de leerkracht. Alle suggesties en alle vormen van medewerking in dit verband worden bij voorbaat bijzonder op prijs gesteld.

Wie — door middel van schenkingen of uitleningen — de historische onderwijscollectie wil helpen uitbreiden en aldus wil bijdragen tot het behouden (en bewaren) van een stuk cultuuro goed, kan zich schriftelijk (via Baertsoenkaai 3, 9000 Gent) of telefonisch (091 / 24.02.24) hetzij met mij, hetzij met mijn medewerker F. Simon in verbinding stellen.

K. De Clerck

PLAATSELIJKE GESCHIEDENIS EN OUDHEIDKUNDE

Vlaamse kunst op perkament. — Op 17 juli 1981 werd de tentoonstelling «Vlaamse kunst op perkament» in het Gruuthusemuseum te Brugge geopend, waar ze tot 18 duizenden belangstellenden aangelokt heeft.

De tentoonstelling, gewijd aan handschriften die tussen de 12de en de 15de eeuw te Brugge geschreven werden of met de stad in verband stonden, was rond enkele centrale thema's opgebouwd. Vooreerst waren er hs. die betrekking hebben met de kapittelbibliotheek en de kerk van Sint-Donaas. Vervolgens hs. uit het vroeger bezit van de abdijen van Ter Doest en Ter Duinen. Relevant waren de hs. die in het derde kwart van de 13de eeuw vervaardigd waren te Brugge, dat een belangrijk centrum van boekverluchting blijkt geweest te zijn. Tenslotte waren er de boeken uit de 15de-eeuwse bibliotheken van abt Jan Crabbe en van Lodewijk van Gruuthuse.

De lijvige, rijkelijk geïllustreerde catalogus, opgesteld door 14 medewerkers, bevat niet enkel de notities bij de tentoongestelde handschriften, maar daarenboven ook nog 8 inleidende studies.

Vlaamse kunst op perkament (toespraak door prof. dr. A. Derolez bij de opening van de gelijknamige tentoonstelling in het Gruuthusemuseum te Brugge, 17 juli 1981). — Het is voor mij een eer enkele woorden tot U te mogen richten bij de opening van een tentoonstelling, die wellicht als een mijlpaal in de annalen van de grote Brugse kunsttentoonstellingen bekend zal blijven. Ik geloof inderdaad dat het hier gaat om een manifestatie van grote betekenis, en wel om het gekozen onderwerp: Vlaamse kunst op perkament, m.a.w. de kunst van het boek dat met de hand is geschreven en versierd of geïllustreerd — «verlicht» zou men in de Middeleeuwen gezegd hebben. Dit is een artistiek terrein dat bij het grote publiek over het algemeen weinig bekend is, en dit ondanks de tentoonstellingen die grote bibliotheken in Europa en de Verenigde Staten sinds het begin van deze eeuw eraan hebben gewijd.

De oorzaken van deze relatieve onbekendheid van het handschrift zijn niet ver te zoeken: in tegenstelling met andere kunstwerken, die in musea bewaard worden waar men zonder moeite in en uit loopt, worden handschriften in bibliotheken geconsulteerd, waar hinderlijke formaliteiten soms de toegang belemmeren of waar tenminste de drempelvrees groter is. Deze onbekendheid is dus eigenlijk het gevolg van de aard van het voorwerp: wij spreken vaak van een «gesloten boek», en deze uitdrukking is zeker toepasselijk op het Middeleeuwse boek. Deze geslotenheid heeft gemaakt dat werken van een vaak uitzonderlijke artistiekeit voor het publiek verborgen zijn gebleven. Voor een groot deel van

de Middeleeuwen zijn dat dikwijls de enige kunstwerken die tot ons zijn gekomen ; voor de tijd van de 9de tot de 12de eeuw is dat met name grotendeels het geval.

Maar aan de andere kant is het zo, dat het gesloten karakter van het boek, dat zo nadelig was voor de kennisname door het grote publiek, bijzonder gunstig is geweest voor de bewaring van de schilder- en schrijfkunst die erin was opgeborgen. Ik hoop dat U, na het zien van de tentoonstelling, het met mij eens zult zijn dat de staat van bewaring van de tentoongestelde objecten, waarvan sommige meer dan acht eeuwen oud zijn, werkelijk schitterend mag genoemd worden.

Nu moeten wij even trachten door te dringen in het eigene van de kunst van het Middeleeuwse handschrift (het gedrukte boek, dat in de tweede helft der 15de eeuw ook bij ons begon binnen te dringen, blijft hier buiten beschouwing : hoe groot de waarde van deze incunabelen nu ook is, destijds werden ze als een goedkoop surrogaat voor het handschrift beschouwd). De boekkunst is een geleerde kunst, d.w.z. zij hangt nauw samen met de tekst die in het boek wordt overgeleverd ; in feite zou men nagenoeg de gehele Middeleeuwse beeldende kunst als geleerde kunst kunnen beschouwen, want zij is eng verbonden met en veronderstelt bij de toeschouwer kennis van de Middeleeuwse cultuur. Deze Middeleeuwse cultuur, zoals reeds zo dikwijls is gezegd, was een christelijke cultuur, d.w.z. dat het Christendom, toen veel meer dan nu, alle facetten van het leven beheerste. De grote meerderheid van de boeken die geschreven werden hebben een christelijke inhoud : het zijn bijbels, liturgische boeken, theologische tractaten, gebedenboeken enz. Toch is de Middeleeuwse cultuur geen onveranderlijke, geen statisch geheel geweest : de 12de eeuw, waarmee de tentoonstelling start, is nog een eeuw (misschien wel dé eeuw) van echt kloosterlijke cultuur. De oudste handschriften van instellingen als de Duinenabdij en Ter Doest werden gemaakt in de abdij en voor de abdij. Dit verklaart hun zuiver religieuze inhoud, hun sobere maar volkomen evenwichtige vormgeving, het prachtige schrift. De werken van de 13de en 14de eeuw, de periode van de vroege en van de volle gotiek, de tijd van de steden en de universiteiten, vormen een overgang. De handschriften van de 15de eeuw, of ze nu in opdracht van geestelijken als een Jan Crabbe of van leken als een Lodewijk van Gruuthuse, in wiens huis we vandaag te gast zijn, werden vervaardigd, zijn echter producten van ateliers van wereldlijke kunstenaars, die niet meer met het oog op hun zaligheid, maar voor geld schrijven en schilderen. De tijd dat monniken urenlang moeizaam over hun schrijf- en schilderwerk zaten gebogen is dan lang voorbij. Meteen heeft een wereldlijke geest zijn intrede gedaan in de wereld van het boek. Enerzijds gebeurt dit in de vorm van historische en romanliteratuur in het Frans, zoals die door de Bourgondische hertogen werd

gepropageerd, anderzijds in de vorm van Latijnse humanistische teksten, die van uit Italië Europa veroverden. Het staat vast dat de stad Brugge op het ene zowel als op het andere terrein in de 15de eeuw een sleutelrol gespeeld heeft. Het was één van de allerbelangrijkste centra die opdrachten uitvoerden van Filips de Goede, Karel de Stoute, hun familie, hun hof en de rijke burgerij die hun voorbeeld navolgde. Hoeveel schrijvers, miniaturisten, perkamentverkopers en boekhandelaars hadden hun ateliers of winkels niet in het pand van Sint-Donatiaan, de zo jammerlijk verloren gegane kapittelkerk ?

En aan de andere kant — dit wordt thans meer en meer duidelijk — was Brugge reeds in de 15de eeuw een trefpunt van humanisten, de plaats waar de contacten tussen de Vlaamse en de Italiaanse cultuur bijzonder intens waren. De talrijke Italiaanse families die in de stad woonden onderhielden betrekkingen met de intellectuele aristocratie, de kanunniken en abten, die bibliotheken aanlegden die vaak in pracht met die van de rijke leken konden wedijveren. Die bibliotheken ademden echter een geheel andere geest : geen ridderromans en devote tractaten hier, maar teksten van de oude Romeinse schrijvers en werken van de Italiaanse humanisten.

Wanneer wij dus op deze tentoonstelling terugblikken, dan blijken drie fundamentele aspecten van de Middeleeuwse cultuur hier in een zinvol geheel verenigd te zijn : het kloosterwezen, met zijn boekenproductie die nog geheel in dienst staat van God ; de aristocratische bibliofilie, waar het boek tot het prestige van heer of vorst moet bijdragen ; de wereld van de vroege humanisten, die, meer wellicht dan hun vorstelijke tijdgenoten, echte belangstelling voor de teksten aan de dag legden. Daar was het hun in de eerste plaats om te doen, hoewel een man als abt Crabbe toch handschriften heeft laten vervaardigen die, met die van Gruuthuse, tot de toppunten van de gehele Laatmiddeleeuwse kunst kunnen gerekend worden. Het is niet zonder reden dat de pronkstukken uit beider verzamelingen in buitenlandse collecties zijn terecht gekomen : die van Gruuthuse in de Bibliothèque nationale te Parijs, die van Crabbe in het kasteel van de graaf van Leicester, Holkham Hall.

Aan deze gehele productie van handschriften is een einde gekomen toen in het begin van de 16de eeuw het goedkopere gedrukte boek het handschrift verdrong. Toen verdween de kunst van het perkamentmaken, de kunst van het boeken schrijven, de boekverluchting.

Degenen onder mijn toehoorders die er prijs op stellen de namen te kennen van de kunstenaars die de tentoongestelde werken hebben geschapen zullen, vrees ik, teleurgesteld zijn. De Middeleeuwse boekkunst is voor het allergrootste deel een anonieme kunst. Soms maakt de schrijver zich bekend, degene die met zijn ganzepen geduldig op het perkament de letters één na één gevormd heeft, blij als hij is dat het

werk eindelijk is voltooid. Maar de belangrijkste figuur voor ons, de miniaturist, die met goud en kleur de initialen, randversieringen en miniaturen heeft uitgevoerd, hij noemt zijn naam zo goed als nooit, en het meest geduldige archiefonderzoek heeft slechts zelden zijn anonimiteit kunnen opheffen. Misschien kan deze omstandigheid door sommigen als frustrerend ervaren worden, maar de waarde van het kunstwerk kan zij toch niet verminderen.

De Stad Brugge en de organisatoren hebben voor deze tentoonstelling tijd noch moeite gespaard. Ik ben ervan overtuigd dat zij U nader zal brengen tot een kunsttak, die in Vlaanderen en in het bijzonder in Brugge tot een buitengewone bloei is gekomen.

Albert Derolez

Henricus Schotanus en de Bruggeling Joannes Perez de Malvenda. — In 1980 werd het feit herdacht dat honderd jaar eerder de Vrije (Gereformeerde) Universiteit van Amsterdam werd gesticht. Bij die gelegenheid werd o.m. een bundel gepubliceerd betreffende de geschiedenis van de bibliotheek van de universiteit en de aldaar bewaarde boeken en archivalia. (*Een Vrije Universiteitsbibliotheek, Studies over verleden, bezit en heden van de bibliotheek der Vrije Universiteit*, Assen 1980).

Omdat deze eeuwfeestbundel in kringen van Brugse historici vermoedelijk vrijwel onbekend gebleven is, dachten we dat het nuttig was even de aandacht te vestigen op een daarin opgenomen bijdrage die in niet geringe mate betrekking heeft op de Zuidelijke Nederlanden, en met name op Brugge. De bijdrage is van de hand van Drs. F. Postma, medewerker bij de Faculteit der Godgeleerdheid van de V.U., en bevat een aantal belangwekkende nieuwe gegevens betreffende de studietijd van Henricus Schotanus, de eerste Professor Juris aan de beroemde Franeker Academie in Friesland (*Henricus Schotanus te Orléans. Enkele notities bij zijn inscriptie in het Liber Amicorum van Joannes Perez de Malvenda*, blz. 255-276). Postma baseert zijn studie op een voordien onbekend document, dat bewaard wordt op de bibliotheek van de V.U.: het *Liber Amicorum* van Joannes Perez de Malvenda, waarin ook Schotanus een vriendschappelijke opdracht neerschreef. Deze opdracht dateert van 13 mei 1583, en werd (zoals de meeste inscripties in het *Liber Amicorum*) geschreven te Orléans, de plaats waar zowel Schotanus als Perez net een dag eerder het licentiaat in de beide rechten hadden behaald. Voordien (\pm 1577/78-1581) hadden Schotanus en Perez al samen gestudeerd aan de universiteit van Bourges, en kort na het behalen van hun diploma zijn ze vermoedelijk samen naar Parijs gereisd, en vandaar wellicht verder over Rouaan en per schip naar de Nederlanden.

Behalve als bron van informatie voor de biografen van Schotanus, is het *Liber Amicorum* van Perez ook een interessant document voor de cultuurgeschiedenis van de Zuidelijke Nederlanden en bepaald ook van Brugge. Joannes Perez de Malvenda was immers een Bruggeling, en in zijn *Liber Amicorum* komen meerdere opdrachten voor van Brugse medestudenten, die op dat ogenblik, net zoals hijzelf, hun wetenschappelijke vorming aan de universiteit van Orléans genoten. F. Postma heeft het bijzonder prijzenswaardige idee gehad als appendix bij zijn artikel een alfabetische lijst op te nemen van alle scribenten uit Perez' *Liber Amicorum*, met opgave van hun plaats of streek van herkomst (voor zover bekend), verwijzingen naar de immatriculatielijsten en andere archivalia van de *Natio Germanica* (de belangrijke «club» aan de universiteit van Orléans van de uit het Keizerrijk afkomstige studenten), en vermelding van plaats en datum van de inscriptie in het *Liber Amicorum*. De Bruggelingen in het gezelschap zijn: Cornelius Anchemant, Petrus Anchemant, Cornelius Gloribus, Petrus Revardus, Jodocus de Schietere en Hadrianus Schrieckius. Daarnaast zijn er ook een drietal Hondshotenaren, en verder personen uit Gent (Dionysius Clericus), Antwerpen (Gaspar Schurmannus), Doornik...

M.R.

Tentoonstelling in het Coletienenklooster. — N.a.v. de 600ste verjaardag van de geboorte van de H. Coleta (Colette Boëlle, °Corbie, 13 januari 1381-†Gent, 6 maart 1447) werd van 4 tot 18 oktober in het klooster van de Arme Claren Coletienen te Brugge een tentoonstelling over de geschiedenis en het kunstbezit van het klooster gehouden. Dit klooster — waarvan de kerk in 1477 ingewijd werd — is gebouwd op een terrein door Lodewijk van Gruuthuse geschonken.

Hendrik Pulinx (1698-1781). — In 1981 is het tweehonderd jaar geleden dat de veelzijdige Brugse kunstenaar H. Pulinx (architect, beeldhouwer en keramieker) overleed. Ter herdenking werd o.m. een kleine tentoonstelling (+ katalogus) ingericht in het Arentshuis.

Bulletin Brugse Musea. — Vanaf 1981 verschijnt tweemaal per jaar een geïllustreerd informatiebulletin van de Brugse stedelijke musea, waarin gegevens over aanwinsten, tentoonstellingen, voordrachten, enz. Ware het niet mogelijk dergelijke informatie ook van Brugse niet-stedelijke musea op te nemen?

Kultuurbibliotheek voor West-Vlaanderen. — De nieuwe leeszaal van de Kultuurbibliotheek voor West-Vlaanderen V.Z.W., gevestigd in de Magdalenastraat 30, 8200 Brugge, werd op woensdag 6 mei 1981 plechtig

geopend met een redevoering van kanunnik R. Stock over de oorsprong, de evolutie, de wisselvalligheden en de huidige vooruitzichten van de 50.000 boeken-rijke Kultuurbibliotheek. Aan alle instellectuelen wil zij hulp bieden bij meer gevorderde studies en opzoekingen van algemene en regionale aard.

West-Vlaanderen in Bokrijk. — Op 23 augustus 1981 werd in het Openluchtmuseum te Bokrijk de tweede Westvlaamse dag gehouden (De eerste vond in 1978 plaats). Dit gebeurde n.a.v. het voltooiën van de boerderij uit de streek van Poperinge, die bestaat uit een woonhuis (1771) uit Abele, een bakhuis uit Watou, een schuur en een hopast uit Proven, een stal (1794) uit Oostcappel (Frans-Vlaanderen).

De molen te Houtave. — Op 10 juli werd de molen, als gevolg van een rechterlijke uitspraak in kortgeding, door de eigenaar naar Wannegem-Lede overgebracht. De Bestendige Deputatie had echter bij besluit van 2 juli beslist de molen te onteigenen en heeft de zaak thans ook bij de Raad van State ahangig gemaakt.

Addendum op afl. 1-2. — In de vorige aflevering van de Handelingen, jg. 118 (1981) vielen door een misverstand de onderschriften onder de afbeeldingen weg.

Blz. 143. Het 19de-eeuws hospitaalgebouw ; links onder : de middeleeuwse ziekenzalen.

Blz. 146. De molen te Houtave, na de afbraak.

Blz. 147. Zuidwand van de assleuf.

Blz. 148. Geveltoren, uit het noorden (vóór de verbouwing van 1893-'4).

Blz. 149. Grondplan van de kerk ; de oriëntatiesleuf bevindt zich iets uit de as.

BOEKENSCHOUW

Lopende bibliografie van de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen 1980 (1 januari - 31 december).

door M. Ryckaert en W. Vanderpijpen. Met medewerking van M. Berteloot, L. Danhieux, L. Devliegher, H. De Witte, W. Dezutter, J.-M. Duvosquel, B. Janssens de Bisthoven, N. Jennart, J. Mertens, H. Platelle, A. de Schietere de Lophem, J. Six, A. Vandewalle en L. Valcke.

Voor de criteria die gevolgd werden bij de keuze, zie H.Em. 88 (1951) 172.

I. HULPWETENSCHAPPEN

1. Bibliografie, Inventarissen en Katalogi.

1. Berteloot M., *Bibliografie van Brugge, 1.12.1978 - 31.12.1979*. - BO., 20 (1980) 187-193.
2. Defoort E. en Vandewalle E., *Bibliografie [van de Franse Nederlanden]*. - FN., (1980) 233-243.
3. De Herdt R., *Bibliografie van de geschiedenis van Gent 1979-1980*. - HMGOG., nieuwe reeks, 34 (1980) 215-246.
4. Dezutter W.P. & Ryckaert M. (red.), m.m.v. De Witte H., Esther J.P., Le Loup W., Rotsaert J., Vandewalle A. en Vrielynck P., *Kroniek en korte berichten (9)*. - BO., 20 (1980) 125-145, ill.
Met o.m.: archeologisch onderzoek te Brugge; lijst van gebouwen die in 1979 te Brugge als monument werden gerangschikt; aanwinsten 1978 in het Brugs prentenkabinet; In Memoriam Henri Godar.
5. Dezutter W.P. & Ryckaert M. (red.), m.m.v. De Witte H., Le Loup W., Vandewalle A., *Kroniek en korte berichten (10)*. - BO., 20 (1980) 194-228, ill.

- Met o.m.: archeologisch onderzoek te Brugge ; aanwinsten 1979 in het Brugs prentenkabinet.
6. Duvosquel J.-M., *Table générale des Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la Région. Tomes I - X (1971-1980)*. - MSHC., 10 (1980) 659-678.
 7. Feenstra R., *Complément à la bibliographie des travaux historiques de E.M. Meijers (1880-1954)*. - TRG., 48 (1980) 373-376.
 8. Le Loup W., *Hendrik Rembry. Een bibliografisch overzicht*. - B., 80 (1980) 76-77.
- Korte bio-bibliografie van Hendrik Rembry (1837-1905), broer van A. Rembry-Barth (auteur van «Histoire de Menin») en Ernest Rembry (auteur van o.m. «De bekende Pastors van Sint-Gillis te Brugge»). Zie ook nrs. 197 en 224.
- 8b. Maddens N., *Bibliografie 1978-1979 van de Geschiedenis, Taal- en Volkskunde in het Kortrijkse*. - LG., 22 (1980) 285-337.
 9. *Rond de Poldertorens, Analiticum. deel I : realia. deel II : personalia. Jaargangen 11-20*. - Oostkerke, Sint-Guthagokring, 1980, 37 blz.
 10. Paquet J., *Bibliografie der geschiedenis van de oude Universiteit Leuven (1425-1797). Publikaties in de jaren 1972 - 1976 uitgegeven, met toevoegingen voor de voorafgaande jaren*. - BG., 62 (1979) 267-294.
 11. *Publicaties over de Minderbroeders in de Nederlanden, 1979*. - F., 35 (1980) 159-186.
 12. *Publicaties van de Minderbroeders der Vlaamse provincie, 1979*. - F., 35 (1980) 187-194.
 13. Ryckaert M., Vanderpijpen W., Berteloot M., Danhieux L., Devliegher L., De Witte H., Dezutter W.P., Duvosquel J.-M., Janssens de Bisthoven B., Jennart N., Mertens J., Platelle H., de Schietere de Lophem A., Six J., Vandewalle A., Valcke L., *Boekenschouw. Lopende bibliografie van de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen, 1979 (1 juli - 31 december)*. - HEm., 117 (1980) 347-387.
 14. Sillis F., *Heemkundige Bibliografie 1978*. - OH., 34 (1980) 81-118.
 15. Sillis F., *Tijdschriftenschouw 1978*. - OH., 34 (1980) 118-148.
 16. Vandewalle A., *Bibliografie Gilliodts*. - 100 jaar Gilliodts. Academische zitting en tentoonstelling ter herdenking van de voormalige stadsarchivaris Louis Gilliodts-van Severen (1827-1915). Catalogus, Brugge, 1980, 23-29.
 17. Van Herwijnen G., m.m.v. W.G. van der Moer, M. Carasso-Kok, M.J.J.G. Chappin, *Bibliografie van de stedengeschiedenis van Nederland*. - Leiden, 1978, 355 p., krt. (Acta Collegii Historiae Urbanae Societatis Historicorum Internationalis).
 18. Callewaert F., *Inventaris stedelijke begraafplaats Roeselare*. - GiK., 16 (1978) 5, 28-32, ill.
 19. Delsalle P., *Documents sur Orchies et quelques villages du Pévèle conservés aux Archives de la guerre à Vienne (Autriche)*. - Pays de Pévèle, bulletin de la société historique et archéologique de Cysoing et de la Pévèle, n° 9, mars 1980, p. 31-32.
- Betreft de 18de eeuw.
20. *Inventaris van het archief van Bissegem, deel 1-2*. - Kortrijk, Stadsbestuur, 1980, 2 delen.
 21. *Inventaris van het archief van de gemeente Bellegem*. - Kortrijk, Stadsbestuur, 1980, 89 blz.
 22. *Inventaris van de gemeente Aalbeke*. - Kortrijk, Stadsbestuur, 1980, 61 blz.

23. *Inventaris van het gemeentearchief van Kooigem. Deel I-II.* - Kortrijk, Gemeentebestuur, 1980, 2 delen.
24. *Inventaris van het gemeentearchief van Rollegem. Deel I-II.* - Kortrijk, Gemeentebestuur, 1980, 2 delen.
25. Schouteet A., *Stadsarchief van Brugge. Regesten op de oorkonden. Deel 3 : 1340-1384.* - Brugge, Genootschap voor Geschiedenis «Société d'Emulation» te Brugge met steun van het stadsbestuur, 1979, 352 blz. (Brugse Geschiedbronnen, 6). Reeknummer verkeerd voor 9.
26. Van de Wiel C., *Documenta augustiniana belgica (1254-1952).* - A., 30 (1980) 284-310.
Overzicht van de archivalia van de augustijnenkloosters in het oorspronkelijk aartsbisdom Mechelen. Enkele stukken zijn ook voor Vlaanderen interessant.
27. Verstraete E., *Documenten betreffende genealogie en heraldiek aanwezig in het handschriftencabinet van de Bibliotheek der Rijksuniversiteit te Gent.* - VS., 16 (1980) 347-361.
28. Windels-Aricx B., *Inventaris van het archief van de watering van Moerkerke Noord over de Lieve. Stadsarchief Brugge.* - Brugge, Gemeentebestuur, 1980, 39 blz.
29. *125 jaar BN. Spoorwegmaterieel en metaalconstructie. Catalogus retrospectieve.* - Z.p.z.j., 8 blz.
30. De Vos D., *Catalogus schilderijen 15de en 16de eeuw. Stedelijke Musea Brugge.* - Brugge, 1979, 285 blz., ill.
31. Giraldo W., Bonneure F., Dezutter W.P., Michiels A., *Catalogus retrospectieve Guillaume Michiels.* - Brugge, uitgaven Westvlaamse Gidsenkring v.z.w., 1980, 94 blz., ill.
32. *Sint-Jozef te Brugge. Tentoonstelling 21.2. tot 1.3.1981.* - Brugge, 120 blz., ill.
33. Vandewalle A., (red.), *100 jaar Gilliodts. Academische zitting en tentoonstelling ter herdenking van de voormalige stadsarchivaris Louis Gilliodts-van Severen (1827-1915). Catalogus.* - Brugge, Gemeentebestuur, 1980, 77 blz., ill.
34. Vermeersch V., *Catalogus Zilver en Wandtapijten. Gruuthuse Museum Brugge.* - Brugge 1980, 332 blz., ill.

Zie ook : nr. 782.

2. Paleografie, Diplomatiek, Codicologie en Epigrafie.

35. Dewitte A., *De ghesequestreerde boucken vanden Dunen, 1582-1584.* - B., 80 (1980) 139.
Veertien boeken van Ter Duinen tijdelijk in particulier bezit na de plundering van Ten Bogaerde in 1578.
36. Huyghebaert N., *Le sermo de adventu SS. Gudwali et Bertulfi. Etude critique et édition.* - SE., 24 (1980) 87-113.
Betreft de Gentse Sint-Pietersabdij.
37. Huyghebaert N.N., *Un texte prémontré méconnu : l'Adventus (secundus) S. Gerulfi in Trunchinium (XIIe siècle).* - *Analecta Praemonstratensia*, 56 (1980) 5-20.
38. Lefrancq P., *Miniatures flamandes d'un bréviaire poitevin de 1482-1484.* - *Congrès de Comines*, (Cfr. nr. 346), 368-369.

39. Vandenberghe R., *Le livre d'heures dit de Guilbert de la Bare, seigneur de Mouscron*. - MSHM., 2 (1980) 15-43.
Handschrift van begin 16de eeuw (Bibl. van Doornik).
40. Vansteenkiste C., *Una piccola collezione di frammenti manoscritti*. - Xenia Medii Aevi... Thomae Kapelli O.P., edd. R. Creytens & P. Künzle (Storia e letteratura. Racolta di studie testi), Roma 1978, blz. 299-315.
(Slechte) beschrijving en identificatie van een Brugse collectie membra disiecta.
41. Waelkens L. & Van den Auweele D., *La collection de Théroutan en IX livres à l'abbaye de Saint-Pierre au Mont-Blandin : le codex Gandavensis 235*. - SE., 24 (1980) 115-153.
42. Bonte G., *Een psalterium van Oostkerke uit ca. 1280*. - RP., 22 (1980) 183-185.
Hs. 1211 uit de Hessische Landes- und Hochschulbibliothek (Darmstadt).
43. Braekman M., *Recherches d'épigraphie médiévale dans la châtellenie de Lille et en Artois*. - Congrès de Comines, 320-321 (Cfr. nr. 346).
44. De Keyser R., *Een proeve van gedeeltelijk antwoord*. - RP., 22 (1980) 185-188.
Reaktie op de bijdrage van G. Bonte (cfr. supra, nr. 42).
45. G[oe]tinck] M., *De stenen «memorie» van dismeester Gervaeus Cooren (†1478) in de O.-L.-Vrouwkerk te Brugge*. - MBO., 11 (1980) 110-112, ill.
46. G[oe]tinck] M., *Vergeten grafmonumenten van Sint-Kruis (Brugge)*. - MBO., 11 (1980) 95.
47. Oursel H., *Monuments funéraires des XIIIe, XIVe, XVe et XVIe siècles à Lille et dans les environs immédiats*. - RN., 62 (1980) 345-370.
48. Van Belle R., *Een grafzerk uit het voormalige predikerenklooster te Brugge*. - BO., 20 (1980) 64-74, ill.

Zie ook nr. 370.

3. Aardrijkskunde, Onomastiek en Taalkunde.

49. Alexandre P., *Les variations climatiques en Belgique et en Rhénanie d'après les sources écrites de la période 1100-1600*. - Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België, Gent 1980, blz. 243-249, diagr.
50. Cafmeyer M., *De Gemene Weidestraat op het Sijseelse vanaf de vroege middeleeuwen*. - HEM., 117 (1980) 77-103, krtn.
51. Dekker C., *Resultaten van het historisch-geografisch onderzoek in Zeeland*. - Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België, Gent 1980, blz. 92-106.
52. Delmelle J., *Géographie littéraire de la Wallonie. L'arrondissement de Mouscron-Comines*. - MSHC., 10 (1980) 519-540.
53. Delsalle P., *Routes et chemins du pays de Pévèle (Nord) aux XVIIe et XVIIIe siècles*. - Actes du 104e congrès national des sociétés savantes, Bordeaux, 1979, Histoire moderne, t. I., Paris, Bibliothèque Nationale, 1980, pp. 25-40.
54. Derville A., *Le marais de Saint-Omer*. - RN., 62 (1980) 73-96.
55. Desender K., *Historiek van de belangrijkste reigerbroedplaatsen in de Westhoek*. - GiK., 18 (1980) 3, 21-26, ill., krt.

56. Duvosquel J.M. & Lemoine-Isabeau C., *La région de Comines-Warneton. Sept siècles de documents cartographiques et iconographiques.* - Brussel 1980, 151 blz., ill.
57. Faille R., *La carte de la frontière entre la France et les Pays-Bas autrichiens levée par les ingénieurs-geographes Masse.* - Congrès de Comines, 343-355 (Cfr. nr. 346).
58. Faille R. & Lacrocq N., *Les ingénieurs géographes Claude, François et Claude-Félix Masse.* - La Rochelle, éd. Rupella, 1979, 197 blz., ill.
 Zeer waardevolle catalogus van de werken van de ingenieurs Masse, die o.a. de kaarten hebben opgemaakt van de noordgrens van het Franse koninkrijk.
59. Flatres P., *Atlas et géographie du Nord et de la Picardie*, Paris (1980), 1 vol. in-8°, 423 p.
60. Fossier R., *Etapas de l'aménagement du paysage agraire au pays de Montreuil.* - RN., 62 (1980) 97-120.
61. Gottschalk M.K.E., *Subatlantische transgressiefasen en stormvloed.* - Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België, Gent 1980, blz. 21-27.
62. Hennebique R., *Espaces sauvages et chasses royales dans le Nord de la France, VIIe-IXe siècles.* - RN., 62 (1980) 35-60.
63. Lemoine C., *Considérations sur l'histoire de la cartographie d'une région frontière.* - Congrès de Comines, 347. (Cfr. nr. 346).
 Betreft de streek Ieper, Komen, Rijsel.
64. Roeleveld W., *De bijdrage van de aardwetenschappen tot de studie van de transgressieve activiteit langs de zuidelijke kusten van de Noordzee.* - Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België, Gent 1980, blz. 291-312, krtn., diagr.
 Betreft o.m. het Noordfranse kustgebied tussen Calais en Duinkerke.
65. Ryckaert M., *Resultaten van het historisch-geografisch onderzoek in de Belgische kustvlakte.* - Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België, Gent 1980, blz. 75-92, krtn.
66. Van Hille W., *Note sur l'histoire des Moeres en West-Flandre.* - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 201-221.
67. Verbanck R., *Bredene in 1560. Proeve tot interpretatie van de kaart van het Brugse Vrije van Pieter Pourbus - Grondgebied Bredene - 1560.* - JHC, (1980), blz. P. 1-9.
68. Verhulst A., *De bewoningsgeschiedenis van de kustgebieden van Nederland en België in het licht van de nieuwe opvattingen over transgressie, stormvloed en klimaatwijzigingen.* - Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België, Gent 1980, blz. 9-19.
69. Verhulst A., *Les paysages rural en Flandre intérieure : son évolution entre le IXe et le XIIIe siècle.* - RN., 62 (1980) 11-34.
70. Verhulst A. & Gottschalk M.K.E. (Eds.), *Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België. Transgressions and the history of settlement in the coastal areas of Holland and Belgium. Colloquium Gent 5-7 september 1978, Handelingen/Proceedings.* - Gent 1980, 332 blz., ill., krtn., diagr.
71. Vuylsteke G., *Bavikhove in kaart voor 1800.* - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 222-261, krtn.
72. Beele W., *Koksijde-Bad of Koksijde-aan-Zee.* - N., 12 (1980) 113-115.

73. Beele W., *Metsu(e) en zijn makke*. - N., 12 (1980) 116-120.
74. Berten P., *De populariteit van de namen Albert en Elisabeth in de Zuid-westvlaamse frontstreek 1910-1920*. - Ieper, P. Berten, 1980, 9 blz.
75. Bettonville-Counet M.-Th., *Enquête dialectologique sur la culture du tabac dans la région de Comines*. - MSHC., 10 (1980) 187-196.
76. Cosaert F., *Brugse lapnamen*. - Brugse Gidsenkroniek, 13 (1980) 7, 5-8.
77. Debrabandere F., *De familienaam Laridon*. - N., 12 (1980) 127-132.
78. Dendoncker P., *Familles-souches et anthroponymie picarde dans la région de Comines-Warнетon aux XIXe siècles*. - MSHC., 10 (1980) 115-136.
79. Dendoncker P., *Anthroponymie picarde dans la région de Comines-Warнетon. Listes de fréquence 1815 (recensement) et 1980 (fichier communal)*. - Congrès de Comines, 433-434. (Cfr. nr. 346).
80. Devleeschouwer J., *Oudbelgische hydroniemen (III)*. - N., 11 (1979) 252-260.
81. De Voogt J., *Hoevenamen te Brugge 1980*. - B., 80 (1980) 136-137.
Geschiedkundig-toponymisch onderzoek, Iste fase : Zeebrugge, Lissewege, Zwankendamme en Dudzele.
82. Dupas G., *Toponymie et fantaisie en Flandre maritime*. - AVD., N° 11-12 (nov. 1980) 1-26, krtn.
83. Ghyselbrecht A., *Overwegingen bij een naam : Ghyselbrech*. - VS., 16 (1980) 616-618.
84. Gysseling M., *Lag Nederland in Frankrijk ?*. - FN., (1980) 139-158.
Replik op een artikel van Albert Delahaye, Het Romeinse en vroeg-middeleeuwse Traject te Tournehem-sur-la-Hem (zie Boekenschouw, Em. 1979, nr. 466).
85. Maes L., *Lexique mouscronnois suivi de trois récits d'inspiration païenne*. - MSHM, 2 (1980) 1-234.
86. Taeldeman J., *Aan de grens tussen Oost- en Westvlaams : het Wakkens*. - Liber amicorum prof. dr. G. Degroote, (1980) 145-157.
87. Thiriez M., *Nos mille rues. Reflets de l'histoire de Lille*. - Lille, Raoust, 1980, 250 blz., index.
88. Tillie W., *Wulphille - Wulfhulle*. - AdS., 10 (1980) 1, 32-33.
Te Poperinge. Naamverklaring.
89. Van Loon J., *Een nieuw werk over het ontstaan en de ontwikkeling van de Nederlandse toenames*. - N., 11 (1979) 233-238.
90. Van Loon J., *Twee hydroniemen als toponiemen (Wespelaar en Gontrode)*. - N., 12 (1980) 121-126.
91. Wyffels C., *De familienaam Wyffels : betekenis en verspreiding*. - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 315-321.
92. Barbier P., *Lexique du patois d'Erquinghem-Lys (Nord)*, Lille, Centre régional de documentation pédagogique, 1980, 58 blz.
93. *Chronique patoisante*. - MSHC., 10 (1980) 599-628.
Picardisch dialect van Komen en omgeving.
94. Dalberg V., *Toponiemen als bronnen voor de taalwetenschap*. - N., 11 (1979) 165-180.
95. Debrabandere F., *Lijfkoeke, De Bo en Gezelle*. - B., 80 (1980) 117-118.
Over de etymologie van «lijfkoeke» (= peperkoek, ontbijtkoek).
96. De Busschere K., *Gezelles vijf woordenlijsten*. - B., 80 (1980) 215-226.
97. De Busschere K., *Over en uit onze paarwoorden. Reeks A2/1, p-z*. - B., 80 (1980) 173-175.
Vervolg op Boekenschouw 1979 nr. 50.
98. De Busschere K., *Taalaantekeningen. Naoogst 2*. - B., 80 (1980) 62-66, 97-101.

- Vervolg op de «Taalantekeningen» in B., 65 (1964) t.e.m. 72 (1971).
99. Delmaire B., *Un bail à cense en français de 1219 à Ecourt-Saint-Quentin*. - Linguistique picarde, 1980, nr. 3, 19-24.
100. De Rooij J., *Ons bruin(e) paard*. - TT., 32 (1980) 3-25 en 109-129.
Over het gebruik van de verbogen vorm van het adjectief voor een onzijdig substantief.
101. De Vin A., *De (dialect)grenzen van Zeeland*. - TT., 32 (1980) 137-178.
Zie Boekenschouw 1979, nr. 52.
102. Devos M., *Westvlaamse expansie ?* - TT., 32 (1980) 225-228.
Over de «uitstraling» van het Westvlaams, vooral in de taal van de landbouw.
103. Janssens G., *De etymologie van (West)vlaams pens(e)jager*. - B., 80 (1980) 393-396.
104. Meeus B., *De discrepantie tussen taalgebruik en taalhouding*. - TT., 32 (1980) 26-52.
N.a.v. taalsociologisch onderzoek in Vlaanderen.
105. Van Hoecke W., *De wisselwerking tussen Romaans en Germaans in Noord-Frankrijk : 3. De Nederlandse standaardtaal*. - FN., (1980) 87-116.
Vervolg op Boekenschouw 1978-1979, nr. 161.
106. Van Iseghem J., *Nog peperkoek*. - B., 80 (1980) 41.
Het woord «peperkoek» (en varianten) in de volksetymologie in West-Vlaanderen.
107. Verbrugghen J.F., *Scilt ende vrient*. - BTMG., 23 (1979) 311-322.
108. Verhey S., *Ieperse woordjes en uitdrukkingen*. - IK., 16 (1980) 67-69 ; 78-80.
Vervolg op 12de jg. blz. 55 vlg., 90 vlg., 122 vlg.; 13de jg. blz. 104 vlg.; 14de jg. blz. 107 vlg.

Zie ook nr. 512

4. Archeologie.

109. *L'archéologie en Wallonie. Découvertes récentes des Cercles d'archéologie, Comines*, 1980, 165 blz.
Betreft : Neerwaasten, Ploegsteert.
110. Bourgeois J., *Bas-Warneton (Hainaut) : église Saint-Martin*. - L'archéologie en Wallonie, Comines, 1980, 139-141.
111. Bourgeois J., *Découverte d'un dépotoir romain à Ploegsteert*. - MSHC., 10 (1980) 575-579.
112. Bourgeois J., *Fouille d'un site médiéval au Gheer (Warneton)*. - MSHC., 10 (1980) 589-592.
113. Bourgeois J., *Le mont Vanoit en Comines-Belgique : dépôt de l'âge du bronze et motte médiévale*. - MSHC., 10 (1980) 570-575.
114. Bourgeois J., *Le musée d'archéologie à Warneton*. - 10 (1980) 594-598.
115. Bourgeois J., *Ploegsteert (Hainaut) : vicus (gallo-romain)*. - L'archéologie en Wallonie, Comines, 1980, 87-90.
116. Bourgeois J., Delval Ph., De Simpel Fr., Morisse J., *L'archéologie à Comines-Warneton et dans la région en 1979-1980*. - MSHC., 10 (1980) 569-598.
117. Bourgeois J. et De Simpel F., *Les découvertes gallo-romaines à Ploegsteert en 1980*. - MSHC., 10 (1980) 579-585.

118. Bourgeois J., De Simpel F., Delval Ph., *Nouvelle découverte de poteries médiévales à Comines-France*, MSHC., 10 (1980) 585-588.
119. Callebaut D., *Tielrode (O.VL.) : het hof van Appelsvoorde*. - *Archeologie* (1979) 2, 39.
120. Calonne Sylvain, *Archéologie médiévale et histoire urbaine : le cas des origines de Lille*. - *Congrès de Comines*, 183. (Cfr. nr. 346).
121. Celis M., *De Beukemaerehoeve te Dudzele (W.Vl.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, *Maison de la culture de la culture* 22-23/2/1980, Namur, 1980, 47-48.
122. Celis M., *De Beukemaerehoeve te Dudzele (W.-Vl.)*. - *Archeologie* (1979) 2, 40.
123. Coornaert M., *De Brugse Tegelrie te Ramskapelle*. - RP., 22 (1980) 93-94.
124. Coornaert M., *De terp Kathem*. - RP., 22 (1980) 94-95.
125. De Cock S., Thoen H., *Bredene (W.-Vl.) : Romeinse Nederzetting*. - *Archeologie* (1979) 2, 25.
126. Delmaire R., *Eléments de décor d'une habitation gallo-romaine provenant des fouilles de Théroouanne*. - BSAM., 23 (1980) 437, 1-7.
127. De Meulemeester J., *Een brandrestengraf te Loker*. - *Archaeologia Belgica* 223, *Conspectus MCMLXXIX*, Brussel 1980, 133.
C.14-datering van Romeins graf.
128. De Meulemeester J., *De Cathemmote te Dudzele (W.-Vl.) : Romeinse en Middeleeuwse bewoning*. - *Archaeologia Mediaevalis*, *Maison de la culture* 22-23/2/1980, Namur, 1980, 38-39.
129. De Meulemeester J., *De Cathemmote te Dudzele*. - *Archaeologia Belgica* 223, *Conspectus MCMLXXIX*, Brussel, 1980, 106-108, 3 ill.
130. De Meulemeester J., *De Cathemmote te Dudzele*. - *Archaeologia Belgica* 232, *Varia I*, Brussel, 1980, 5-18, 8 ill.
131. D[e] M[eulemeester] J., *De Cathemmote te Dudzele (W.-Vl.) : Romeinse en Middeleeuwse bewoning*. - *Archeologie* (1979) 2, 54-55.
132. De Meulemeester J., *De circulaire versterking te Veurne*. - *Archaeologia Belgica* 223, *Conspectus MCMLXXIX*, Brussel, 1980, 109-113, 3 ill.
133. De Meulemeester J., *De circulaire versterking te Veurne (W.-Vl.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, *Maison de la culture* 22-23/2/1980, Namur, 1980, 8-10, 1 ill.
134. D[e] M[eulemeester] J., *De circulaire versterking te Veurne (W.-Vl.)*. - *Archeologie* (1979) 2, 53-54.
135. De Meulemeester J., *Formes circulaires : défenses côtières de la Flandre maritime*. - *Congrès de Comines*, 140-141. (Cfr. nr. 346).
136. De[e] M[eulemeester] J., *De kerk van Nieuw-Roeselare te Sint Margriete (O.-Vl.)*. - *Archeologie* (1979) 2, 39-40.
137. D[e] M[eulemeester] J., *Noormannenkamp te Gent*. - *Archeologie* (1979) 2, 5.
138. D[e] M[eulemeester] J., *Verdwenen dorp te Assenede (O.-Vl.)*. - *Archeologie* (1979) 2, 40.
139. De Meulemeester J. & Matthys A., *Vroegmiddeleeuwse sporen op de Burg te Brugge*. - Brussel 1980, 22 blz., 7 ill. (*Archaeologia Belgica* 226).
140. Desittere M., *Archeologische Kroniek*. - HMGOG., *nieuwe reeks*, 34 (1980) 193-214, krt., ill.
141. Despriet Ph., *Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1978*. - LG., 22 (1980) 359-375, ill.
142. Despriet Ph., *Recente gallo-romeinse ontdekkingen in het Kortrijkse*. - *Congrès de Comines*, 141. (Cfr. nr. 346).

143. D[evlieghe] L., *Belfort en halle te Roeselare*. - *Archeologie* (1979) 2, 41-42, 1 fig.
144. D[evlieghe] L., *Oostvleteren : Sint-Amanduskerk*. - *Archeologie* (1979) 2, 41.
145. Despriet Ph., *Het bisschoppelijk kasteel van Helkijn (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, Maison de la culture 22-23/2/1980, Namur 1980, 7-8.
146. Despriet Ph., *Het kasteel Schiervelde in Hulste*. - *Archaeologia Mediaevalis*, Maison de la Culture 22-23/2/1980, Namur, 1980, 39.
147. Dewilde M., *Een omwalde hoeve te Gyverinkhove (gem. Alveringem) (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, Maison de la culture 22-23/2/1980, Namur, 1980, 48-49.
148. De Witte H., *Hoog versierde middeleeuwse ceramiek. Opgraving Potterierei, Brugge*. - *Archaeologia Mediaevalis*, Maison de la culture 22-23/2/1980, Namur, 1980, 35-36.
149. De Witte H., *De opgraving in de O.-L.-Vrouwekerk te Brugge (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, Maison de la culture 22-23/2/1980, Namur 1980, 18-19.
150. De Witte H., *De opgraving in het hoogkoor van de O.-L.-Vrouwekerk te Brugge*. - *Congrès de Comines*, 143-144. (Cfr. nr. 346).
154. Gautier A., *Quelques notes sur les mammifères du dernier glaciaire trouvés à Warneton*. - *MSHC.*, 10 (1980) 241-248.
152. Gerits J., *Middeleeuwse motten in Noord-Frankrijk*. - *OH.*, 34 (1980) 177-178.
154. Jacobs M. & Verhaeghe F., *Laat-middeleeuws pottenbakkersafval op de Potterierei*. - *BO.*, 20 (1980) 79-95, ill.
155. Leman G. & P., *Les oppida du Nord de la France. Etat de la question*. - *Caesarodunum*, (1978) 87-101, ill.
156. Leman-Delerville G., *Oppida ou forteresses gauloises entre la Somme et la frontière belge : propositions de classement et de chronologie*. - *RN.*, 62 (1980) 791-804.
157. Leman-Delerville G. & Lefrancq G., *Forteresses gauloises et gisements de l'âge du fer dans le Nord-Pas-de-Calais, t. 1 texte, t. 2 plans*. - *Rijsel*, 1980, 2 dln., 67 blz., krtn. (Atlas archéologique, n° 2).
158. *Marke*. - Kortrijk, Archeologische stichting voor Zuid-West-Vlaanderen, 1979, 151 blz., ill. (Archeologische en historische monografieën van Zuid-West-Vlaanderen, 2).
159. Masure D., *De oudste Ieperse stenen omwalling ziet opnieuw het daglicht*. - *IK.*, 16 (1980) 27-40, ill.
In 1980 blootgelegde torenfundamenten.
160. Ooghe R., Debrabandere F. en Despriet Ph., *Harelbeke*. - Kortrijk, Archeologische stichting voor Zuid-West-Vlaanderen, 1979, 90 blz. (Archeologische en historische monografieën van Zuid-West-Vlaanderen, 1).
161. Rogge M., Van Doorselaer A., *Kerkhove (W.-VI.)*. - *Archeologie* (1979) 2, 10.
Romeinse en Merovingische gebouwen.
162. Termote J., *De Romaanse Sint-Walburgakerk te Veurne*. - *Archeologie* (1979) 2, 40-41.
163. Termote J., *Het schip van de Romaanse Sint-Walburgakerk te Veurne (W.-VI.)*. - *Archaeologia Mediaevalis*, Maison de la culture 22-23/2/1980, Namur 1980, 15-16, 1 ill.

164. Thoen H., *The Belgian coastal plain in the Roman period. A contribution to the study of the history of rural habitation.* - Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België, Gent 1980, blz. 31-36, krt.
165. Thoen H., *Sint-Niklaas (O.-Vl.): Romeinse nederzetting.* - Archeologie (1979) 2, 25.
166. Thoen (H.) & De Cock (S.), *De opgravingen aan de Sluisvlietlaan te Brede.* - JHC, (1980), blz. OP 1-8.
167. Truffeau-Libre M., *La céramique commune gallo-romaine dans le Nord de la France (Nord, Pas-de-Calais)*, Lille, Presses universitaires 1980, 287 blz., index, fig.
168. V[an] D[oor]selaer A., *Archeologisch onderzoek te Brugge.* - Archeologie (1979) 2, 71.
- Recensie op publikaties van H. De Witte.
169. V[an] D[oor]selaer A., *Enkele kleine Gallo-Romeinse vondsten in Harelbeke-Stasegem (W.-Vl.).* - Archeologie (1979) 2, 64.
170. V[an] D[oor]selaer A., *Kemmelberg (W.-Vl.): IJzertijd-bergvesting.* - Archeologie (1979) 2, 17-18.
171. V[an] D[oor]selaer A., *Een verdwenen circulaire vorm te Beveren-Leie.* - Archeologie (1979) 2, 73.
- I.v.m. artikel van P. Despriet (Leiegouw, 21 (1979) 273-278).
172. Van Vooren E., *De laat-Middeleeuwse kerk van Nieuw-Roeselare te Sint-Margriete (gem. Sint-Laureins) (O.-Vl.).* - Archaeologia Mediaevalis, Maison de la culture 22-23/2/1980, Namur, 1980, 45-46.
173. Van Ysacker Ch., *Het circulaire site in de voormalige kasteeltuin te Gistel.* - Archaeologia Mediaevalis, Maison de la culture 22-23/2/1980, Namur, 1980, 40-41.
174. Van Ysacker Ch., *Het kasteelsite te Gistel.* - Archaeologia Mediaevalis, Maison de la culture 22-23/2/1980, Namur, 1980, 39-40.
175. Van Ysacker Ch., *Prospektie te Zevokote.* - Archaeologia Mediaevalis, Maison de la culture 22-23/2/1980, Namur, 1980, 51-52.
176. Verhaeghe F., *Bijdrage tot het archeologisch onderzoek van de middeleeuwse rurale bewoning in de Belgische kustvlakte.* - Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België, Gent 1980, blz. 37-64, ill., krtn.
177. Verhaeghe F., *De «terp» te Vlissegem.* - BO., 20 (1980) 251-254.
- Zie ook nrs. 181, 182, 378.

5. Numismatiek en Metrologie, Sigilografie, Heraldiek, Ikonografie en Chronologie.

178. Crois R., *De zilveren Maria-Theresia Taler.* - RP., 22 (1980) 179-181, ill.
179. Desreumeux R., *Arpenteurs au XVIIIe siècle: typologie et essai explicatif.* - Congrès de Comines, 341-342. (Cfr. nr. 346).
- Betreft Noord-Frankrijk.
180. Favorel N., *Wat antieke munten ons kunnen leren over de oude geschiedenis van onze streek II.* - BdK., 22 (1980) 18-28.
- Met lijst van de 41 betrokken Westvlaamse plaatsen. Voorgaande artikel in BdK., 21 (1979) 145-160; Boekenschouw 1979, nr. 78.
181. Morisse J., *Un trésor monétaire espagnol du XVIe siècle à Ploegsteert.* - MSHC., 10 (1980) 588-589.

182. Termote J., *Een bulzegel van Paus Clemens IV (1265-68)*. - BdK., 22 (1980) 138-139, ill.
Opgegraven te Veurne.
183. Huyghebaert N., *Les armoiries de l'abbaye de Saint-André-lez-Bruges*. - P., (1980) 191-199, ill.
184. Van den Bergen-Pantens C., *Un dessin aux armes de Jacques Joigny de Pamele (†1587)*. - SE., 24 (1980) 309-320, ill.
185. Viaene-Awouters L., *Héraldique et sigillographie des Communes de Belgique. Herseaux*. - TGB., 34 (1980) 86-87 en 94-96.
186. Warlop E., «*Oude Vlaenderen*» en de zwarte leeuw op gouden veld. - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 262-314, ill.
187. Farasyn D., *Wie kan mij een afbeelding bezorgen van het eerste Oostendse panorama ?* - Pl., 9 (1980) 40-44.
188. Hostyn N., *De fotografie te Oostende tot 1914*. - Pl., 9 (1980) 3-4, 21-25, 49-53, 67-69, 92-95, 123-126, 153-157, 188.
189. Leroy R., *Het briefhoofd (ca. 1850-1920)*. - Pl., 9 (1980) 96-98.
Te Oostende.
190. Van Biervliet L., *Romantiek en bibliofilie in Vlaanderen. Het Album Pittoresque, hoogtepunt in de Brugse iconografie*. - B., 80 (1980) 159-163.
191. Brouette E., *Changement de style sous Baudouin de Constantinople*. - BSAM., 23 (1980) 437, 17-18.
Betreft verandering van jaartijl.
192. Geirnaert N., *Kerststijl te Brugge*. - B., 80 (1980) 415-419.
193. Peeters Y.J.D., *Tijdrekening en kalender tussen godsdienst en heidendom*. - BdK., 22 (1980) 78-82.
194. Vleeschouwers C., *Chronologische problemen aangaande de bisschoppen van Doornik (1146-1218). Episcopaaitsjaren en jaartijl*. - HEM., 117 (1980) 5-55.
- Zie ook nrs. 27, 378 en 388.

6. Genealogie, Biografie en Levensberichten.

195. Aerbeydt G., *Staten van goed van Roeselare-Poorterie : index 1709-1746*. 5. - Handzame : Familia et Patria, 1979, 142 blz.
196. Andries R., *Zij zorgden voor Ieperse vermaardheid*. - GiK., 18 (1980) 2, 14-15.
D. Haig, H. Plumer, J. French, M. von Battenberg, R. Buckinx.
(Vervolg op Boekenschouw 1978-79, nr. 231).
197. Andriessen J., *Hendrik Rembry. Een bibliografisch overzicht. Een aanvulling*. - B., 80 (1980) 148-149.
Zie ook nrs. 8 en 224.
198. Arickx V., *De familie Heyndrickx (17de-19de eeuw)*. - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 33-75.
199. Balduck E.E., *Zij was eens de levensgezellin van de Vlaamse voorman dr. sc. Berten Pil. In herinnering aan Maria van Gastel (1892-1980). Vlaanderen's first lady*. - IJZB., 10 (1980) 11, 4-5, portret.
200. *Belgische senaat : biografisch handboek 1979*. Brussel, Senaat, 1979, 435 blz.
201. Blondeau R.A., *25 jaar geleden stierf Dr. Raphaël Rubbrecht, afkomstig van Roesbrugge, een befaamde oogheekkundige, een toegewijde volksoepvoeder !* - IJZB., 10 (1980) 2, 1-2, portret.

202. Bekaert R., *Zuster Marie-Eugenie van St. Leon Julia Defauw (1902-1957). Een Izegems zusterken der armen.* - TM., 19 (1979) 115-127.
203. Beyen J.J., *De Jachtopziener.* - VS., 16 (1980) 614-615.
Pieter Lingier.
204. Beyen J.J., *Westhoekjes : De inventaris.* - VS., 16 (1980) 315-318.
Familie Boels.
205. Bolle-Callens G., de Burghgrave G., Verhaeghe J., *Alfabetische index op de parochieregisters van Zarren. Deel 1 : Dopen ; deel 2 : Huwelijken ; deel 3 : Overlijdens.* - Brugge, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 1980, 3 delen.
206. Bonaert B., *Une famille Iweins à Ypres (souches des Iweins d'Eeckhoutte et des Iweins de Wavrans).* - P., (1980) 241-286.
207. Bonaert B., *Généalogies Navigheer.* - P., (1980) 9-43, 90-113. ill.
208. Bonneure F., *In memoriam Bernard Kemp.* - Schr., 10 (1980-81) 6, 5-7.
209. Boone M., *Daan Boens.* - HEM., 117 (1980) 299-306.
Schilder en letterkundige (Oostende 1893 - Gent 1977).
210. Bossier W., *Uit de archieven van Arthur Bossier (Brugge 1869 - Oostkamp 1951).* - BO., 20 (1980) 5-43.
211. Boussauw M., *De wezerijakten van de heerlijkheid Lichtervelde, deel 1-2.* - Brugge, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 1980, 2 delen.
212. Cailliau J., *Adriaensens.* - VS., 16 (1980) 631-634.
213. Cateau Gerard, *Nog een «verrijzenis».* - VS., 16 (1980) 53-54.
214. Catulle M., *Fragment généalogique de Crysche.* - P., (1980) 54-56.
215. Debeir A., *Omdat zijn hart zo ruim was... Lode De Boninge (1896-1918). Een levensverhaal.* - Kortrijk, 1979, 120 blz., ill.
216. Debrabandere F., *In memoriam Michiel Mispelon.* - N., 12 (1980) 133-135.
217. De Bruyne M., *Albrecht Rodenbach als zorgenkind geboren.* - R., 11 (1979) 5-16, ill.
218. de la Kethulle de Ryhove C., *Jean VII de la Kethulle (1574-1645) seigneur de Volkeghem, Stock etc.* - P., (1980) 81-88, ill.
219. De Langhe J.E., *Cornelis Kiliaan van Duffel. Een opmerking.* - B., 80 (1980) 140.
Met een aanvullende commentaar van J. Van Iseghem.
220. De Man R., *Kanunnik Roger Braye (1550-1632) schenker van de «Kruisoprichting» door Antoon van Dijck.* - HGOK., 46 (1979) 39-94, ill.
221. R. De Man, *Nagekomen inlichtingen over André Pevernage.* - HGOK, 45 (1978) 389-394.
Genealogie betreffende de toondichter. Zie ook : HGOK, 44 (1977) 3-24 (Boekenschouw 1977-78, nr. 253).
222. Demeulemeester A., *Gustaaf-Hendrik Flamen (1837-1920). Zijn heengaan uit Roeselare : augustus 1873. Bijdrage tot een betere kennis van deze Rodenbachvriend.* - R., 11 (1979) 17-158, ill.
223. Demeulemeester A., *Merkwaardige priesterfiguur in een gesloten platelandsgemeente. Henri-Edmond Castel. Pastoor van Pittem van 1865 tot 1886.* - RT., 11 (1980) 3-37.
224. De Muelenaere J., *Nog Hendrik Rembry.* - B., 80 (1980) 149.
Zie ook nrs. 8 en 197.
225. Deprez A., *Stad Ieper. Burgerlijke stand Bevolking.* - VS., 16 (1980) 532-534.
226. Dewulf R.L., *Huwelijkskontrakten notariaat B. Boone.* - VS., 16 (1980) 21-26, 301-303.

227. Dewulf-Heus R.L., *De burgerlijke stand te Bekegem van 1796 tot 1816*. - Brugge, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 1980, 76 blz.
228. Dewulf-Heus R., *Menschen van bie ons (3). Kwartierstaat van Michel Zwaenepoel*. - BO., 20 (1980) 59-63.
229. Dewulf-Heus R., *Staten van Goed van de heerlijkheden Erckegem, Oostkamp en Rooden geseyt Nieuwenhove*. - MBO., 11 (1980) 15-16, 48-52, 63-64, 72, 80, 85-88, 100-104, 116-120, 158-160.
Vervolg op Boekenschouw 1979 (HEM. 1980), nr. 103.
230. Dewulf-Heus, Romain L., *De wezerijakten van de heerlijkheden Ardoorie & Ayshove*. 3. - Brugge, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 1978, 202 blz.
Zie ook Boekenschouw 1977-1978, nr. 196 en 1978-1979, nr. 289.
231. Dumoulin J., [*Emiel Serroen*] - GvS., 10 (1980) 257-380, ill.
Onderwijzer, muzikant, toneelschrijver.
Moorslede 1875 - Staden 1960.
232. Duvosquel J.-M. & Missir L.A., *Episodes de la vie d'Ogier de Busbecq. Deux peintures du peintre orientaliste J.B. Huysmans (1826-1906) à Comines et à Bousbecque*. - MSHC., 10 (1980) 137-150.
233. Gallant A., *Prêtres et religieux de Dottignies. Notices biographiques illustrées*. - Dottignies, 1980, fasc. I & II.
234. Geldhof J., *Onderpastoor Gezelle... niet al te stipt*. - B., 80 (1980) 362-364.
235. *La généalogie*. Verviers, Marabout, 1980, 160 blz. (Marabout flash, 428).
236. Germonprez Fred, *Kortrijkse figuren* - Kortrijk, Stadsbestuur, 1980, 2 delen.
237. *Gids Dokumentatiecentrum familie- en plaatselijke geschiedenis*. - Oostende, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 1980, 7 blz., ill.
238. Hézelles N. & Vigier N., *Généalogie : le manuel de l'amateur*. - Verviers, Marabout, 1980, 224 blz. (Marabout Service, 379).
239. Hindryckx J., *Huwde een Kennedy te Veurne ?* - BdK., 22 (1980) 83-84.
In 1814. Patrice Kenedy x Victoria Maerten.
Afdrukte huwelijksakte in moderne spelling.
240. *Honderd jaar Gilliodts. Academische zitting en tentoonstelling ter herdenking van de voormalige stadsarchivaris Louis Gilliodts-van Severen (1827-1915)*. Brugge, stadhuis, 9 februari - 2 maart 1980. - Brugge, Gemeentebestuur, 1980, 78 blz., ill.
241. Hoste A., *Paul De Brauwere, abt van Oudenburg*. - Steenbrugge, 1979, 24 blz., ill.
242. Hostyn N., *Vergeten Oostendse kunstschilders*. - Pl., 9 (1980) 16-17, 32-33, 78, 90, 139-140, 162-163, 177, 199-200.
Van Cuyck, Boel, Constant, Cornu, Musin, De Pape, Jacquart-Rucloux, Royon, De Cock, Donny, Levy. Zie Boekenschouw 1979, nr. 271.
243. Hostyn N., *Vijf vergeten Oostendse kunstschilders : Louis Serruys - Daniel Pieters - Emile Spilliaert - Camille De Bruyne - Marie Lévy*. - Oostende, 1980, 18 blz.
244. Huygebaert G., *van den Berghe - van Caloen, une découverte intéressante*. - P., (1980) 89.
245. Huygebaert Nicolaas N., *Adela van Frankrijk, gravin van Vlaanderen, stichteres van de abdij van Mesen. (ca. 1017-1079)*. - Brugge, N. Huygebaert, 1980, 68 blz.
246. Huygebaert N., *Adèle de France, comtesse de Flandre (ca. 1017-1079)*. - AVD., N° 11-12 (nov. 1980) 27-39.

247. Leenaerts R.J., *Algemeen genealogisch-heraldisch repertorium voor de Zuidelijke Nederlanden : bibliografie*. - Handzame, Familia et Patria, 1979, XII-386 blz.
248. Delarge D., Foulon M., *De Belgis Illustribus. Les 16 quartiers du peintre Jean-Jacques Gailliard (1890-1976)*. - MGN., 25 (1980) 437-443.
249. *Liber Alumnorum Karel van Isacker S.J.* - BG., 63 (1980) 1 - 456.
Met een tekst over zijn betekenis als historicus, een bibliografie en afzonderlijke bijdragen van alumni.
250. *Liber Memorialis Leo Vanackere*. - Kortemark-Handzame, Vlaams Centrum voor genealogie en heraldiek, 1980, 323 blz., ill.
251. Dewitte A., *In memoriam Antoon Viaene (1900-1979)*. - OH., 34 (1980) 79-80.
252. L[owyck] A., *In memoriam Jozef Grymonprez*. - OH., 34 (1980) 79.
253. L[owyck] A., *In memoriam Dr. L. Carton*. - OH., 34 (1980) 47.
254. Maertens-Verkinderen M., *De familie Verkinderen-Vandeputte (tak van Outryve)*. - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 76-88.
255. Massin W., *Parochieregisters en familiegeschiedenis*. - VS., 16 (1980) 425-432, 489-503.
256. Michiels G., *Een beroemde zoon van de Sint-Annaparochie*. - Schr., 10 (1980-81) 5, 8-9.
Jan Frans Michiels.
257. Naert U., *Lievens... van bij ons*. - Eernegem, Naert U., 1979, 84 blz.
258. Opsomer J.E., *Une présence courtraisienne en Turquie en 1557*. - HGOK., 45 (1978) 187-189.
Willem Quackelbeen, de Kortrijkse humanist, geneesheer, botanicus, ambassade lid.
259. P[enninck] J., *Wij gedenken*. - MBO., 11 (1980) 37.
In memoriam Michiel Mispelon.
260. P[enninck] J., *Wij gedenken*. - MBO., 11 (1980) 37-38.
In memoriam Stanislas Boutens.
261. P[enninck] J., *Wij gedenken*. - MBO., 11 (1980) 150-151.
In memoriam Fernand Gillemon.
262. Roelandt J., *Dierick van der Gracht, heer van Oosthove*. - B., 80 (1980), 69-71.
De heerlijkheid Oosthove of Steenakker, te Wervik.
263. Roelandt J., *Twee andere voorname Bliccks uit Wervik*. - VMSOCW., 15 (1980) 14-26.
264. Roelstrate J., *Kwartierstaat Leo Vanackere*. - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 29-32.
265. Roelstraete J., *Onze kwartierstaat : Guido Gezelle, priester-dichter, ° Brugge 1-5-1830 † Brugge 27-11-1899*. - VS., 16, (1980) 619-622. portr.
266. Roelstraete J., *Onze kwartierstaat : Michel Richard Mispelon 1922-1980*. - VS., 16 (1980) 267-274, portr.
267. Schelfhout-Eycken H., *Westvlamingen overleden in Antwerpen (1891-1924)*. - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 190-199.
268. Schouteet A., *Louis Gilliodts als stadsarchivaris*. - 100 jaar Gilliodts. Academische zitting en tentoonstelling ter herdenking van de voormalige stadsarchivaris Louis Gilliodts-van Severen (1827-1915). Catalogus, Brugge, 1980, 13-18, ill.

269. Sebrechts Maurice L., *Louis Gilliodts en zijn familiaal milieu*. - 100 jaar Gilliodts. Academische zitting en tentoonstelling ter herdenking van de voormalige stadsarchivaris Louis Gilliodts-van Severen (1827-1915). Catalogus, Brugge, 1980, 5-12, ill.
270. Selosse C.C., *Rodolphe Bourgeois, zouave pontifical natif de Dottignies*. - MSHM., 2 (1980) 103-104.
271. Smissaert E., *Uit het 19de-eeuwse Oostende*. J. Van den Broucke en J.F. Carrein. - B., 80 (1980) 138.
Beknopte biografische schets van twee vergeten Oostendse schrijvers.
272. Steeghers W., *De familie Michot*. - VS., 16, (1980) 385-395.
273. Steeghers W., *Genealogie van de familie Steyaert te Eeklo*. - AM., 30, (1979) 65-72.
274. Valcke L., *Frans Jozef Blicck op vrijersvoeten en daarna*. - VMSOCW., 15, (1980) 2-13.
275. Van Biervliet L., *Jan Perneel. Advocaat en historicus. Beernem 1796 - Brugge 1857*. - B., 80 (1980) 141-144.
276. Vandepitte G., *De molenaarsfamilie Vandepitte en verwanten*. - RP., 22 (1980) 21-34.
277. Van der Linden R., *Oscar Bonnevalle. Veelzijdig internationaal artiest*. - OZ., 55 (1980) 225-227.
Tekenaar en schilder van o.m. Tijl- en Nelefiguren.
278. Vandermaesen M., *Nikolaas van den Steen, proost van O.-L.-Vrouw te Brugge en raadsheer van de graven van Vlaanderen (ca. 1270 - 9 januari 1339)*. - HEm., 117 (1980) 191-201.
279. Van de Velde Fernand, *De familie Pellisi*. - VS., 16 (1980) 400-409.
280. Vandewalle A., *Romaan Gezelle en zijn vuurwerkbedrijf*. - BO., 20 (1980) 153-160, ill.
281. Vanhaecke W. en Van Haecke-Verrycken A., *Van Haecke. 12 generaties in 380 jaar*. - Brugge-Merksem, eigen beheer, 1980, 256 blz., ill.
Gestencild.
282. Van Houtte J.A., *Louis Gilliodts als historicus buiten het stadsarchief*. - 100 jaar Gilliodts. Academische zitting en tentoonstelling ter herdenking van de voormalige stadsarchivaris Louis Gilliodts-van Severen (1827-1915). Catalogus, Brugge, 1980, 19-22, ill.
283. Van Iseghem J., *Cornelis Kiliaan, dit Spécial*. - B., 80 (1980) 12-13, 110-116, ill.
284. Vanmarcke A., *Huwelijkskontrakten te Menen*. - VS., 16 (1980) 581-578, 635-644.
Vervolg op Boekenschouw 1979 nr. 138.
285. Verbeke M., Smissaert E., *E.J. D'Haene en H.F. Van de Velde, letterkundigen uit de 19de eeuw. Levensloop, afkomst en familie*. - VS., 16 (1980) 410-411.
286. *Veurne nam afscheid van José van Gucht*. - GiK., 18 (1980) 3, 2-3, ill.
Hulde aan kunstschilder J.V.G. (1913-1980), die dertig jaar in Veurne woonde en werkte.
287. Walckiers Baudouin, *La Famille Amelot, à Audenarde, olim Ameloot*. - P., (1980) 363-387.
Afkomstig uit Ieper.
288. Walteniers G., *De Belgis Illustribus. Les quartiers d'ascendance de Jacques Brel (1929-1978)* - MGN., 25 (1980) 49-54.

289. Waltenier G., *De Belgis Illustribus. Les quartiers de l'architecte Henri Beyaert (1823-1894)*. - MGN., 25 (1980) 363-365.
290. Waltenier G. *Onze kwartierstaat : Clementina Lateur, «Honderdjarige en verwante aan Sijñ Streuvels», Tollembeek 2-11-1876 † Mark (Edingen) 24-6-1978*. - VS., 16 (1980) 445-449.
291. Warlop E., *In memoriam Leo Vanackere*. - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 20-26, ill.
292. Warlop E., *Voorouderreeks Leo Vanackere*. - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 27-28.
283. Weyts J., *Mensen van bij ons, Magda Cafmeyer, gepensioneerde onderwijzeres, folkloriste*. - De Middenstand van Sint-Kruis, 2 (1980) nr. 2, blz. 3-6, ill.
294. Willaert H., *Philippe Van den Berghe (Menen, 1822-1885)*. - Colleeconicque, Menen, nr. 104, jg. 29 (1980) 3, 2-7.
295. Wynendaele L., *Thomas de Bien vijfmaal gehuwd*. - VS., 16 (1980) 537-538.
- Zie ook nrs. 16, 27, 33, 356, 463, 475, 588, 591, 599, 600, 601 en 696.

7. Volkskunde.

296. Beyen J.J., *Kerkepanne*. - VS., 16 (1980), 535-536.
297. [Bijnens Bert], *Houten grafkruisen in de Franse en Belgische Westhoek en Artesië*. - BdK., 22 (1980) 94-101, ill.
Getekende motieven.
298. Boschvogel F.R., *Sagen en legenden uit Vlaanderen*. - Antwerpen, Standaard, 1980, 222 blz.
299. Callewaert F., *De Roeselaarse reuzen*. - GiK., 16 (1978) 5, 13-15, ill.
300. Coussee B., *Les Cultes populaires des saints Blaise et Ghislain dans le Nord de la France (essai de mythologie populaire)*. - Congrès de Comines, 432-433. (Cfr. nr. 346).
301. Daem M., *Internationaal Studiekomitee voor Ommegangsreuzen*. - OZ., 55 (1980) 115-126.
N.a.v. R. Meurant, *Géants processionnels et de cortège en Europe, en Belgique, en Wallonie*. - Tielt, 1979.
302. Danneels P., *Eeuwenoude herbergen te Dudzele*. - RP., 22 (1980) 87-92.
303. Danneels P., *Eeuwenoude herbergen te Dudzele*. - RP., 22 (1980) 127-133.
304. De Keyser R., *De Sireschakel van het Sebastiaansgilde... en het kasteel van Oostkerke*. - RP., 22 (1980) 189-192, ill.
305. Delmeire G., *La religion populaire au Moyen Age : les baptêmes*. - MSHM., 2 (1980) 11-14.
306. De Man-Verbeeck M., *Folkloristische facetten van het kinderspel*. - OH., 34 (1980) 1-10, ill.
307. De Simpel F., Parez R., Heugebaert A., *«L'Epervier», société colombophile warnetonnoise (1880-1977)*. - MSHC., 10 (1980) 361-390.
308. Despriet Ph., *De broederschap van St. Columba te Deerlijk*. - Derlike, 3 (1980/81) 196-197, ill.
309. De Vuyst J., *Franse invloed op het Vlaamse kinderlied*. - OH., 34 (1980) 19-23.
310. Dewitte A., *Solemniteyten ende ceremoniën van blytschap over den pays met Vranckerycke, Brugge 7 juni 1598*. - B., 80 (1980) 122.
311. Dezutter W.P., *Het bedevaartvaantje van O.L. Vrouw van Blindekens (Brugge ca. 1750). Een nieuwe aanwinst voor het Stedelijk Museum voor Volkskunde*. - B., 80 (1980) 192-193.

312. Dezutter W.P., *Bij een titelwijziging. Van folklore naar volkskunde.* - B., 80 (1980) 83-87.
N.a.v. de vervanging van het woord «folklore» door «volkskunde» in de ondertitel van B.
313. Dezutter W.P., *Guillaume Michiels pionier van de materiële volkskunde te Brugge.* - Catalogus retrospectieve Guillaume Michiels, Brugge, 1980, blz. 29-47, ill.
314. Dezutter W.P., *Het Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum (KA-DOC).* - B., 80 (1980) 119-121.
Religieuze dokumentatie als bron voor volkskunde en sociale geschiedenis.
315. Dondeyne J., *De levenscyclus te Zonnebeke. Geboorte, huwelijk, dood.* - Z., 9 (1980) 1, 13-22.
316. Dondeyne J., *De levenscyclus te Zonnebeke. 2. Liefde en huwelijk.* - Z., 9 (1980), 63-72.
317. Dondeyne J., *De levenscyclus te Zonnebeke. 3. dood en begrafenis.* - Z., 9 (1980) 80-91.
318. Gelber L., *Het Koningsgezin in het Kinderlied.* - OZ., 55 (1980) 5-16.
319. Hessel R., *Het volkslied in West-Vlaanderen: teksten en melodieën uit de volksmond opgetekend.* - Brugge, R. Hessel, 1980, 323 blz.
320. Homblé A.G., *De Echel of Bloedzuiger in de Volksgeneeskunde.* - OZ., 55 (1980) 17-32.
321. Homblé A.G., *Het keisnijden, kwakzalverij of werkelijkheid?* - OZ., 55 (1980) 105-114.
322. Laenen M., Renson R., Smulders H., *Volkssporten en kinderspelen in Vlaanderen. Tentoonstelling. Genk, Provinciaal openluchtmuseum Bokrijk, 14 juli - 30 augustus 1979.* - Antwerpen, Pusli-import, 1979, 86 blz. (Bokrijkse berichten, 16).
323. Maddens K., *Zo is dit land. De houding van onze voorouders in de kerk.* - CUR., 15 (1980) 62, 108-109.
In de 17de eeuw.
324. Meulemeester J.-L. & Gerits J., *Nog enkele nieuwe herdenkings- en bedevaartvaantjes.* - OH., 34 (1980) 155-160, ill.
O.a. Dadizele en Brugge.
325. Monballyu J., *Toverij en hekserij te Kortrijk en te Brugge in het jaar 1596.* - VK., 81 (1980) 183-195.
326. Platelle H., *Les consultations de Gilles Carlier, doyen du chapitre de Cambrais (†1472) sur diverses affaires de sortilège.* - Bulletin philologique et historique, année 1978, Paris, Bibliothèque Nationale, 1980, pp. 225-252.
327. Platelle H., *Promenade à travers les jeux médiévaux des Anciens Pays-Bas.* - Anciens jeux et divertissements du Nord de la France (Actes du 20e congrès de la Fédération des sociétés savantes du Nord de la France, Cambrai, 1979), Cambrai, Société d'Emulation, 1980, pp. 1-6.
328. Roeck A. en Marquet L., *Belgische sagen en legenden.* - Antwerpen, De Vlijt, 1980, 317 blz.
329. Stalpaert H., *Het geestelijk kaartspel.* - B., 80 (1980) 55-61.
Mystiek volkslied.
330. Van Biervliet L., *Sneeuwbeelden vroeger en nu.* - B., 80 (1980) 73-75.
331. Van den Heuvel J., *Historiek van de Sint-Jozefsverering te Brugge.* - Sint-Jozef te Brugge, 1981, 37-96.
332. Vandepitte G., *Van heksen en de boze vijand. Processen 1608-1792 te Brugge.* - RP., 22 (1980) 45-56, 99-118, 147-178.

333. Van der Linden R., *Verkenning inzake Kaalhoofdigheid en Haardracht.* - OZ., 55 (1980) 229-242.
Vervolgt.
334. Van der Linden R., e.a. *Volkskundige enquêtes in Vlaanderen. Hoe groeit een volkskundig boek?* - OZ., 55 (1980) 49-84.
Met medewerking van o.m. M. Cafmeyer en W.P. Dezutter.
335. Van der Linden R. & Cumps L., *Volksverhalen uit Oost- en West-Vlaanderen.* - Utrecht-Antwerpen, Het Spectrum, 1979, 256 blz., ill.
(Onze Volksverhalen)
336. Van Gerssem M., *Mariale Ommegang Poperinge. Cultuur-historische stoet.* - Poperinge, bij de auteur, 1979, 11 blz., ill.
O.-L.-Vrouw van St.-Jan te Poperinge n.a.v. het 5de eeuwfeest van het Mirakel (14 maart 1479); volledige beschrijving en verantwoording van de vernieuwde ommegang.
337. Van Hageland A., *Sagen en legenden in Vlaanderen.* - Antwerpen, W. Beckers, 1980, 352 blz. (Vlaamse volksboeken).
338. Verbrugge J., *Tieltse caférijksdom. Een overzicht van café's en uitbaters tussen 1900 en 1980.* - RT., 11 (1980) 53-184, ill.
339. Verhaeghe M., *Koninklijke fanfare St.-Cecilia te Kortemark honderd jaar oud. 1867-1967.* - Menen, Verrees, 1969, 79 blz.
340. Verstraete E., *Huismerken en Sibbetekens in Vlaanderen.* - Handzame, Familia et Patria, 1979, 44 blz. Anastatische herdruk van de uitg. Brussel, De Burcht, 1943.
341. Veys J., *De begrafenis-kruisjes in het noorden van Frankrijk.* - Bdk., 22 (1980) 43-46.
343. *Vlaams sagenboek.* - Brussel, Aurelia books, 1979, 476 blz. (Aureliae folklorica, 8).
344. Vlieghe-Steps G., *Gentse peperkoek.* - B., 80 (1980) 40-41.
Over peperkoek (kruidenkoek) en peperkoekbakkers in de 17de en 18de eeuw, vnl. te Gent, en over de nog bestaande volksbenamingen van peperkoek. Zie ook nrs. 95 en 106.
345. Vlieghe-Steps G., *Een straatremedie uit 1900.* - B., 80 (1980) 403-404.
Zie ook nrs. 14, 15, 293, 380, 391, 401, 415, 436, 509, 510, 565, 755.

II. ALGEMENE GESCHIEDENIS

1. Geschiedenis van Vlaanderen.

346. *XLVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique / XLVe Congrès van de Federatie van Kringen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België / XLV. Kongress des Verbandes von Vereinen für Archäologie und Geschichte Belgiens. Congrès de Comines, 28-31, VIII, 1980, Actes / Handelingen / Akten, 1, Comines 1980, 548 blz.*
Bevat 29 mededelingen over het graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen.
347. D[ejonckheere] M[arc], *Jeroom Leuridan in het parlement. Redevoering naar aanleiding van de vraag naar bijkredieten voor het Belgisch eeuwfeest in 1930.* - Vl., 2 (1980) 2, 9-17, ill.
348. *Etudes sur le XVIIIe siècle. VI. L'influence française dans les Pays-Bas autrichiens et la principauté de Liège au temps de Voltaire et de J.J. Rousseau (1730-1778).* - Brussel, ULB., 1979, 200 blz., XVI pl.

349. Pierrard P., *Le Nord d'hier et de demain. Flandre, Artois, Hainaut, Picardie.* - Parijs, éd. J.P. Delarge, 1980, 223 blz., ill.
350. Gérard J., *La Belgique 1830-1980.* - Bruxelles, Meddens, 1979, 132 blz.
351. Platelle H., *Het identiteitsprobleem in de Middeleeuwen.* - SH., 15 (1980) 25-32 en 87-91, ill.
352. Prevenier W., *La bourgeoisie en Flandre au XIIIe siècle.* - Revue de l'Université de Bruxelles, (1978) 4, 407-428.
353. *Twintig eeuwen Vlaanderen. 7. De Vlaamse Gemeenschap.* - Hasselt, Heideland-Orbis, 1979, 404 blz.
354. Vanhaecke L., *Karel de Stoute (1467-1477) : vierde Boergondische hertog.* - Brugge, E. Vercruyssen en zoon, 1980, 16 blz.
355. Van Haegendoren M., *Geel en zwart van de driekleur : van oude en andere Belgen tot 1980.* - Zele, Reinaert, 1979, 368 blz.
356. Van Impe E., *Marie-Christine van Oostenrijk, gouvernante-generaal van de Zuidelijke Nederlanden : 1781-1789 ; 1790-1792.* - Heule, UGA, 1979, 202 blz. (Standen en Landen, 77).
357. Vanneuffille E. en Taraut X., *Il était une fois... la Flandre.* - Hazebrouck, Centre socio-éducatif, 1979, 55 fol.
358. Witte E., *Politieke geschiedenis van België.* - Brussel, V.U.B., 1980, 2 delen.

2. Plaatselijke geschiedenis.

Aalbeke

Zie nrs. 22 en 671.

Aartrijke

359. Naert U., *Aloud Aertrycke. Een greep uit het verleden.* - Eernegem, U. Naert, 1980, 81 blz.
360. Vervenne A., *Aartrijkse pastoors van 1360 tot 1920.* - DJ., 4 (1980) 84-87.

Adinkerke

361. Costenoble E., *De landelijke gemeente Adinkerke 1944-1976.* - De Panne, Gemeentebestuur, 1980, 3 delen, ill.
362. Van Buggenhout J., *Geschiedenis van onze parochies. Adinkerke.* - Bdk., 22 (1980) 141-144, 166-168, ill.

Alveringem

Zie nr. 147.

Ardoois

Zie nrs. 230 en 638.

Bavikhove

Zie nr. 71.

Bekegem

Zie nr. 227.

Bellegem

Zie nr. 21.

Bergues (St.-Winoksbergen)

Zie nr. 680.

Beveren-IJzer

Zie nr. 790.

Beveren-Leie

Zie nr. 171.

Beveren-Roeselare

Zie nr. 662.

Bissegem

Zie nrs. 22 en 777.

Blankenberge

Zie nr. 641.

Bredene

Zie nrs. 65, 125, 166, 433 en 670.

Brugge

363. *Brugge en haar pracht.* - Brussel, Thill, 1980, 95 blz., ill.

364. D[avans] H., *Aanwinsten in de Leffingestraat.* - Schr., 10 (1980-81) 6, 11-12 ; 7, 7-9.

Te Brugge. Betreft de aanleg van het Minneboplein, en de plaatsing van een Sint-Paulusbeeld in de nis boven de ingang van de Godshuizen «Cobrysse».

365. Janssens de Bisthoven B., *Het H. Bloed te Brugge.* - Brugge, 1980, 8 blz.

366. Janssens de Bisthoven B., *Het wonderse weefsel van de H. Godelieve in de Sint-Annaparochie, 1796-1894.* - Schr., 10 (1980-81) 7, 9-10.

367. Lefevre P., *Le mouvement libéral flamand à Bruges (1872-1940).* - BTFG., 52 (1980) 382-392.

368. Platteeuw M., Verfaillie J., De Mulder L., *De oude Sint-Annawijk te Brugge.* - Brugge, Kulturele Kring «Sint-Anna», 1978, 2 delen.

369. Rau J.A., *Het Brugge van toen. Een verzameling van beelden van de stad Brugge vanaf 1830 tot aan het einde van de 2de wereldoorlog.* - Brugge, Marc Van de Wiele, 1980, 151 blz., ill.

370. Rotsaert J., *Graven, grafchriften, jaargetijden uit de Sint-Jacobskerk te Brugge.* - MBO., 11 (1980) 13-14, 31-32, 42-47, 61-62, 71-72, 97-100, 113-116, 142-144, 155.

Vervolg op Boekenschouw 1979 (HEm. 1980), nr. 218).

371. R[yckaert] M., *Brugge, stad aan het water.* - MBO., 11 (1980) 4-6.

372. V[an] d[en] A[bee]le A., *Uithangborden in het 19de-eeuwse Brugge. Een discrete Engelse aanwezigheid.* - B., 80 (1980) 423-425.

373. Vandewalle A., *Hoogstaande bloemenliefhebbers in het Brugse, 1651-1784.* - B., 80 (1980) 89-92, ill.

Zie ook nrs. 1, 25, 46, 48, 76, 81, 139, 148, 149, 150, 154, 168, 183, 190, 192, 310, 311, 313, 324, 325, 332, 488, 505, 523, 534, 541, 591, 594, 617, 623, 626, 633, 643, 652, 654, 655, 656, 658, 663, 682, 695, 700, 707, 708, 716, 717, 732, 736, 745, 756, 757.

Bulskamp

374. Van Buggenhout J., *Geschiedenis van onze parochies.* - BdK., 22 (1980) 2-13, ill., kaart.
Gelegen in de Westhoek. Beschrijving Bulskamp.

Dadizele

Zie nr. 324.

Damme

Zie nrs. 551 en 588.

Deerlijk

375. Bulcaen R., *Een moord te Sint-Lodewijk.* - Derlike, 3 (1980) 163-175.
376. Byttebier F., *Deerlijk vroeger en nu.* - Derlike, 2 (1979/80) 2, 44-45, ill.
377. Depamelaere G., *Dorpskroniek. Over nieuwe straatbenamingen.* - Derlike, 2 (1979/80) 2, 58-60, ill.
378. Despriet Ph., *Nieuwe gegevens over een oude schatvondst.* - Derlike, 2 (1979/80) 2, 51-56, ill.

Zie ook nrs. 308, 533 en 677.

Dottenijs

Zie nr. 233 en 270.

Douai (Dowaai)

379. Deregnancourt J.-P., *Activités et fortune d'un cirier douaisien en 1367.* - Congrès de Comines, 258-259. (Cfr. nr. 346).

Zie ook nr. 518.

Dudzele

380. Danneels P., *Eeuwenoude herbergen te Dudzele.* - RP., 22 (1980) 87-92, 127-133.

Zie ook nrs. 121, 122, 128, 129, 130, 131, 302, 303, 620.

Duinkerke

381. Dams J., *Les actes en espagnol du Magistrat de Dunkerque 1594-1663.* - Dunkerque, chez l'auteur, 1980, 81 p.
382. Moritz-Bart L., *Comment l'Infante Isabelle séjournant à Dunkerque en 1625, sauva la statue de la Vierge écossaise.* - AVD., N° 11-12 (nov. 1980) 69-89, ill.

Zie ook nrs. 528, 552, 562, 666, 709.

Eeklo

383. Van de Bouchaute Cyriel, *Eeklo in oude prentkaarten.* - Zaltbommel, Europese bibliotheek, 1980, 80 blz.

Zie ook nr. 273.

Eernegem

384. Symaëys A., *Eernegem, merkwaardige gemeente : beknopte bijdrage tot de geschiedenis van mijn geboortedorp.* - Sint-Kruis-Brugge, A. Symaëys, 1980, 101 blz.

Ettelgem

Zie nr. 705.

Gistel

Zie nrs. 173, 174 en 760.

Gits

Zie nr. 600.

Gullegem

Zie nr. 651.

Harelbeke

Zie nrs. 160, 169, 651 en 700.

Helkijn

Zie nr. 145.

Herseeuw

385. Depauw C., *Herseaux-Tournaisis à la fin du XVIIe siècle, d'après des dénombrements d'exploitations*. - MSHM., 2 (1980) 44-66.

386. Depauw A. & C., *La commune d'Herseaux et ses archives*. - MSHM., 2 (1980) 105-115.

387. Deroubaix J., *Un grand écrivain et historien herseautois : Jean-Baptiste Dusollier*. - MSHM., 2 (1980) 79-82.

Bollandist (1669-1740).

388. Viaene-Awouters L., *Herseaux*. - CUR., 15 (1980) 61, 99-100, ill.

Naam en grondgebied, plaatselijke heren, familiewapens, gemeentewapen.

Zie ook nr. 185.

Heule

Zie nr. 777.

Hondschote

Zie nrs. 679 en 773.

Hooglede

Zie nr. 600.

Houtem

389. Libon J., *A propos de la refonte de la cloche en 1781 : les décimateurs et les administrateurs d'Houthem*. - MSHC., 10 (1980) 303-314.

390. Van Buggenhout J., *Geschiedenis van onze parochies. Houtem*. - BdK., 22 (1980) 29-26, ill.

Hulste

Zie nr. 146.

Ichtegem

Zie nr. 579.

Ieper

391. [Berquin Karel], *De Zalige Margareta van Ieper 1216-1237*. - IK., 16 (1980) 1-26, ill.
Mystische lekeboetedoenster. Plaatselijke verering.
392. Duflou L., *Het Heilig-Hartgesticht van Ieper op de vlucht (21 november 1914 - mei 1919)*. - IK., 16 (1980) 81-104, ill.; 105-135, ill.
Asile de Vaucluse, Epinay-sur-Orge, dep. Seine et Oise, Frankrijk. Brieven.
393. *Ieper en de frontstreek*. - Sint-Niklaas, E. Van Eyck, 1980, 94 blz.
Zie ook nrs. 108, 159, 196, 206, 225, 287, 502, 535, 557, 646, 747, 766, 781 en 793.

Ingelmunster

Zie nr. 795.

Ingooigem

Zie nr. 636.

Inzenberge

394. *Negen eeuwen Izegem. 1080-1980*. - Izegem, Heemkring Ten Mandere, 1980.
Zie ook nrs. 202, 536, 550, 661, 667 en 711.

Inzenberge

395. Vanheule L., «Annum mortuorum» in Izenberge. *Het jaar van de sterfgevallen. 1859*. - Izenberge, Bachten de Kupe, 1980. Museumuitgaven, script II.

Jabbeke

396. Boutens S., *Jabbeke, een dorp in het Brugs Ommeland. Onderwijs en kerkelijke liefdadige instellingen*. - BO., 20 (1980) 44-58.
397. Boutens S., *Jabbeke tijdens de godsdienstige beroerten*. - BO., 20 (1980) 231-236.

Kaprijke

Zie nr. 587.

Keiem

398. Symoen R., *Keiem door de eeuwen heen*. - Keiem, R. Symoen, 1980, 270 blz., ill.

Kemmel

Zie nr. 170.

Kerkhove

Zie nr. 161.

Knokke

399. Cosyn V., *Knokke in 1907*. - RP., 22 (1980) 119-126.
400. D'Hont A., *100 jaar Knokke-Badplaats. 1880-1980*. - Knokke, Cnoc is ier, 1980, 60 blz., ill.

401. D'Hont A., 1930-1980. *Vijftig jaar Casino Knokke*. - CII., (1980) 6-9.
401. Farasyn D., 1. *De eerste 18e eeuwse herberg van het latere Hazegras*. 2. *De dubbele grenslijn bij het douanesysteem in het tijdperk van de Verenigde Nederlanden*. - In JHC., (1980), blz. F 1-7.
402. Lannoy D., *Schipbreuken voor de kust van Knokke*. - CII., (1980) 15, 11-14.
- Zie ook nr. 534.

Koekelare

403. Arren R., *De rijkswacht Koekelare 1892-1980. Een historische documentaire, met een inleiding door Raf Seys*. - Koekelare, Coclariensia, 1980, 72 blz. (Coclariensia, 2).

Koksijde

Zie mrs. 72 en 586.

Komen

404. Dufournet J., *Comynnes ou la nostalgie du pays perdu*. - Congrès de Comines, 93-96. (Cfr. nr. 346).
405. Dufournet J., *Philippe de Comynnes ou la nostalgie de la patrie perdue*. - MSHC., 10 (1980) 77-94.
406. Misonne D., Duvosquel J.-M., *Le Hainaut dans les Albums du duc Charles de Croy (fin XVIème - début XVIIème siècle)*, Mons 1980, 96 blz.
- Betreft o.m. de streek Comines-Warneton en Mouscron.
- Zie ook nrs. 52, 56, 78, 79, 93, 113, 116, 118, 232, 492, 527, 582, 714, 731, 744, 745, 774, 783.

Kooigem

Zie nr. 23.

Kortrijk

407. Boedts Mevr., *Het Plein*. - CUR., 15 (1980) 58, 37-38, ill.
- Park te Kortrijk, o.m. ontstaan en geschiedenis.
408. De Cuyper J., *Het voor Kortrijk tragische jaar 1325. Ridder Robrecht van Zaamslag, weldoener van het Kapittel, gruwelijk vermoord*. - LG., 22 (1980) 269-279.
409. Dewilde B., *De Kortrijkse brandweer. Een stukje geschiedenis van het kla-roenkorps*. - CUR., 14 (1979) 56, 17-19.
410. Goussaert P., *De Marionetten (Zuid-West Kortrijk) en omgeving*. - CUR., 15 (1980) 67-70, ill.
- Stadswijk : beschrijving, geschiedenis, oude foto's.
411. *Kortrijk in oude prentkaarten. 4*. - Zaltbommel, Europese bibliotheek, 1979, 160 blz.
412. Mattelaer R., *Straatjes, beluiken, hoven, koeren, reken en partjes te Kortrijk*. - B., 80 (1980) 45-54, 123-135, ill.
413. Roelstraete J., *«Huysbrauwten» te Kortrijk in 1734*. - VS., 16 (1980) 284-288, 360-365, 412-420, 481-484.
414. Viérin J., *Réemploi de vieux tonneaux dans des puits à eau au moyen âge à Courtrai*. - Congrès de Comines, 157-158. (Cfr. nr. 346).
- Zie ook nrs. 141, 142, 236, 258, 325, 489, 492, 575, 581, 610, 625, 630, 651, 673, 692, 701, 730, 777.

Lauwe

415. Deprez M., *De herbergen in de gemeente Lauwe*. - HGOK., 46 (1979) 219-266, ill.
 416. Deprez M., *Tentoonstelling bij gelegenheid van 100 jaar Sint-Bavokerk, Lauwe*. - Lauwe 1979, 49 blz., ill.

Leffinge

418. Barra J.-M., *100 jaar Vrije Meisjesschool 1880-1980 Leffinge*. - [Leffinge], z. uitg., 1980, 32 blz., ill.

Lichtervelde

Zie nr. 211.

Loker

Zie nr. 127.

Lombardsijde

419. Dansercoer R., *Over de oudste geschiedenis van Lombardsijde*. - GiK., 18 (1980) 3, 29-30.

Loppem

420. Vervenne A., *De parochie Sint-Martinus te Loppem en haar pastoors van 1300 tot heden ; met een voorwoord van Emiel Jozef De Smedt*. - Loppem 1980, 168 blz.

Luingne

421. Christiaens M., *Luingne : 1820-1900. Le développement du réseau routier du village d'après les décisions du Conseil communal*. - MSHM., 2 (1980) 83-94.

Marke

Zie nrs. 158 en 777.

Mesen

Zie nrs. 284 en 294.

Menen

422. Beun J., *Aux origines de l'enclave actuelle de Messines à Ploegsteert : une transaction de 1234*. - MSHC., 10 (1980) 264-270.
 423. Beun J., *Hoe oud is Onze Lieve Vrouw van Mesen ?* - IK., 16 (1980) 41-59, ill.
 Vanaf de stichting van de abdij in 1057.

Zie ook nr. 244.

Moen

424. *'t Oud graafschap van Moen*. - Handzame, Familia et Patria, 1980, 152 blz.
 Anastatische herdruk van de uitgave Gent, Annoot-Braeckman, 1875.
 425. Rommens D., *Moen ons dorp van toen. Een greep uit geschiedenis en folklore*. - Moen, Heemkundige Kring, 1980, 2 delen.

Moerkerke

Zie nrs. 28 en 565.

Moeskroen

426. Selosse C.C., *Le livre de Jean Despersin, premier historien de Mouscron.* - MSHM., 2 (1980) 67-74.

Zie ook nrs. 39, 52 en 85.

Moorslede

Zie nr. 557.

Neerwaasten

Zie nrs. 109 en 110.

Nieuwkerke

Zie nr. 553b.

Nieuwpoort

427. *Nieuwpoortsche geschriften : zo zag Juul Filliaert zijn Westhoek.* - Veurne, Heemkring Bachten de Kupe, 1980, 405 blz. (Heembibliotheek «Bachten de Kupe», 16).

Zie ook nrs. 545, 553 en 559.

Oekene

Zie nrs. 743 en 746.

Oostduinkerke

428. Loones H., Leerman-Loones E., Leerman-Loones P., *Er was eens... Oostduinkerke : 1890-1914.* - Tielt, Lannoo, 1980, 30 fol.

Zie ook nr. 524.

Oostende

429. Billiet G., *Het Album van Mars «La Vie d'Ostende» (1896).* - Pl., 9 (1980) 46-48.

430. Billiet G., *Uit de Bibliografie van Oostende. Edgard Auguin, Plages Belges.* - Pl., 9 (1980) 114-119, 143, 150, 169, 174, 192-198.

431. Farasyn D., «*Fiat lux...*», *Is de eerste straatverlichting te Oostende wel in 1679 aangebracht ?* - Pl., 9 (1980) 87-89.

432. Gheeraert J., *Een trekschuit vol muziek. Sporen van Oostends leven rond 1815-1830.* - Oostende, Gouwy, 1980, 19 blz., ill.

433. *Oude foto's : Oostende en Bredene.* - JHC., (1980), blz. F 1-5, ill.

Zie ook nrs. 187, 188, 189, 242, 243, 271, 622, 554, 555, 599, 684, 697, 698 en 700.

Oostkamp

434. Claeys G., *De gemeente Oostkamp. Met een studie over de Sint-Pietersbandenkerk door A. Janssens de Bisthoven.* - Handzame, Familia et Patria, 1980, 207 blz., ill.

Anastatische herdruk van de uitgave Brugge, Desclée de Brouwer, 1953.

Zie ook nr. 229.

Oostkerke

435. De Keyser R., *De sireschakel van het Sebastiaansgilde... en het kasteel van Oostkerke*. - RP., 22 (1980) 189-192, ill.

Zie ook nrs. 42 en 304.

Oostvleteren

436. Dawyndt A., *De herbergen uit de jaren twintig te Oostvleteren*. - BdK., 22 (1980) 57-69, ill.

Zie ook nr. 144.

Orchies

437. Draux E., *Nouvelle histoire d'Orchies*. - Orchies, 1980, 355 blz., ill.

Zie ook nr. 19.

Passendale

Zie nrs. 557 en 798.

Pervijze

438. Dawyndt A., *Feest te Pervijze in 1841*. - BdK., 22 (1980) 139-140.
N.a.v. inhuldiging nieuwe straatweg, van Diksmuide naar Nieuwpoort en Veurne.

Petegem

439. Callebaut D. en Milis L., *Het «oud kasteel» te Petegem en de vroeg-mid-deleeuwse grensverdediging langs de Schelde*. - Congrès de Comines, 132-133. (Cfr. nr. 346).

Pittem

Zie nrs. 223 en 674.

Ploegsteert

440. Walle J.-Cl., *Ploegsteert et Le Bizet avant 1914. Cartes postales anciennes*. - MSHC., 10 (1980) 391-410.

Zie ook nrs. 109, 111, 115, 117, 181, 442, 770, 772.

Poperinge

441. Leeuwerck E., *Cherf's Hommelhof*. - AdS., 10 (1980) 4, 20-26, ill.
Betreft het zgn. «oud kerkhof» te Poperinge en gesmede kruisen.
442. Opedrinck J., *Poperinghe en omstreken tijdens de godsdienstberoerten der XVIe eeuw of den geuzentijd*. - Handzame, Familia et Patria, 1980.
Anastatische herdruk van de uitgave Brugge L. De Plancke, 1978.
443. Schoonaert G., *De Broeders Hiëronymieten in Poperinge*. - AdS., 10 (1980) 3, 1-26, ill.
444. Tillie W., *Kleine kroniek van Poperinge en omstreken*. - AdS., 10 (1980) 1, 25-29.
O.a. 1280. Het aandeel van Poperinge in de Cokerulle (25-28).
445. Tillie W., *Poperingse kiezers in 1858*. - AdS., 10 (1980) 3, 29-30.
446. Tillie W., *Stadsverlichting te Poperinge in donkere tijden (1566-1906)*. - AdS., 10 (1980) 1, 18-24, ill.

447. Vandenberghe H., *Poperinge 1680*. - AdS., 10 (1980) 2, 24-29.
Verscheidene aspecten.

Zie ook nrs. 88, 336, 535, 567, 637.

Ramskapelle

Zie nrs. 123 en 563.

Rekkem

448. Pieters P. & Van Thournout E., *Rekkem onder de Eerste Wereldoorlog*. - LG., 22 (1980) 389-398, ill.

449. Vandenberghe Maurice, *Rekkem. Het landgoed Te Tollenaeres*. - CUR., 14 (1979) 56, 21, ill.

Rijsel

Zie nrs. 47, 87, 120, 490, 570, 750 en 754.

Roesbrugge

450. R.A.B. (Blondeau Roger A.), *Bij de ingebruikneming van het nieuwe postgebouw. De Post in België en ... te Roesbrugge*. - IJZB., 10 (1980) 3, 1-2, ill.

Zie ook nr. 201.

Roeselare

451. Callewaert F., *Roeselare vanaf zijn ontstaan tot de Frankische overheersing*. - M., 5 (1980) 231-239, 6 (1981) 6-11.

452. Huyghebaert J., *Uit het verste verleden van Krottegem-kermis. Roeselare 1869-1870*. - B., 80 (1980) 195-197.

Zie ook nrs. 18, 143, 195, 222, 299, 536, 557, 572, 573, 585, 607, 683, 665, 668, 669, 727 en 764.

Rollegem

Zie nr. 24.

Rollegem-kapelle

453. Cafmeyer M., *Rollegem-Kapelle. Bij wagenmaker Verstraete*. - B., 80 (1980) 397-402, ill.

Ruddervoorde

454. Goethals L., *Ruddervoorde : vroeger en nu*. - Roeselare, Den Wijngaert, 1980, 86 blz.

Ruiselede

Zie nr. 719.

Rumbeke

455. Boucquey R., *Rumbeke en de Geuzentijd (16e eeuw)*. - NRA., 13 (1980) 31-70, ill.

Zie ook nrs. 605 en 686.

Saint-Omer (Sint-Omaars)

Zie nrs. 54 en 570.

Sint-Laureins

456. Ryserhove A., *Oud St.-Laureins*. - AM., 30 (1979) 207-298, ill.

Sint-Margriete

457. De Keyser A., *Nieuw-Roeselare en Sint-Margriete. Acht eeuwen geschiedenis samengevat*. - RP., 22 (1980) 77-86, krt.

Zie ook nrs. 136 en 172.

Sijsele

Zie nr. 50.

Sluis

458. Crois R., *Bij een inbraak in het kasteel van Sluis (1747)*. - RP., 22 (1980) 135-140.

459. Crois R., *Goederen in de stadsmagazijnen van Sluis, april 1747*. - RP., 22 (1980) 181-182 en 196.

Zie ook nr. 538.

Snaaskerke

Zie nr. 722.

Snellegem

Zie nr. 734.

Stavele

460. Lanzweert R., *Stavele in de Wereldoorlog 1914-1918 (13) (14). Wasserijen en badinstallaties*. - IJZB., 10 (1980) 1, 4-5, ill.; 2, 4.

Steenbrugge

461. Van Biervliet A.-Tillo o.s.b., *Steenbrugge. Geschiedenis van de abdij en van de parochie*. - Brugge, Davidsfonds afdeling Steenbrugge en St.-Pietersabdij Steenbrugge, 1980, 303 blz., ill.

Théroutanne (Terwaan)

Zie nr. 126.

Tiegem

462. De Baes R., *Oud-Tiegem*. - GiK., 16 (1978) 4, 8-19, ill.

Tielt

Zie nrs. 338, 536, 573, 585 en 590.

Torhout

463. Naert U., *Martijn van Torhout. Iemand van bij ons...* - JHKH., (1980) 1-8.

464. Pyck M., *Torhoutse verenigingen in de jaren 1830-1930*. - JHKH., (1980) 1-36.

465. Tanghe G.F., *Torhout in de parochieliteratuur van 1851. Inleiding Raf Seys*. - VWS-cahiers, 14 (1979) 33 = 79.

466. Van Acker L., *Een 14de eeuwse renterol uit Torhout*. - JHKH., (1980) 1-7.

Zie ook nrs. 602 en 644.

Varsenare

467. Franchoo A., *In de schaduw van een dorpstoren. Herinneringen aan het oude Varsenare.* - Met pentekeningen door Jozef Franck. [Brugge 1980], 200 blz.
468. Franchoo A., *Rekening kerkfabriek van de gemeente Varsenare ten jare 1830.* - BO., 20 (1980) 237-250.

Veurne

469. De Cuyper G., *Doodstraffen uitgevoerd op het Marktplein te Veurne in vroegere jaren.* - Contactblad vriendenkring Justitia Veurne, 8 (1980) 26, 5-23.
470. Dawyndt A., *Veurne rond 14-18, Tijdschroniek over de jaren 1906-23.* - Zingem, Vita, 1980, 119 blz., ill.
Heembibliotheek «Bachten de Kupe (17).

Zie ook nrs. 132, 133, 134, 162, 163, 239, 286, 554 en 715.

Vinkem

471. Van Buggenhout J., *Geschiedenis van onze parochies. Vinkem.* - BdK., 22 (1980) 113-119, ill.

Vivenkapelle

Zie nr. 565.

Vlamertinge

472. Dufloy L., *Vlamertingen naars op de vlucht 1914-1918.* - IK., 16 (1980) 60-65, situatiekaart.
In Frankrijk.

Vleteren

473. Leeuwerck E., *Kinderen uit Vleteren geëvacueerd naar Zwitserland 1915-1918.* - Vl., 2 (1980) 2, 3-8, ill.; 3, 10-19, foto.
Zie ook nrs. 758 en 759.

Vlissegem

Zie nr. 177.

Waasten

Zie nrs. 56, 78, 79, 112, 114, 116, 151, 307, 712, 713, 752 en 753.

Wakken

Zie nrs. 86 en 675.

Watou

474. Vandenbergh H., *Watou. Een moeras van slangen.* - AdS., 10 (1980) 1, 1-17, ill.
Geschiedkundig overzicht.

Zie ook nr. 694.

Wenduine

475. F.d.W., *Maria van Boergondië en Wenduine, 1480.* - B., 80 (1980) 193.

Werken

476. Vandenbussche C., *Geschiedkundig memoriaal van Werken, gestaafd door een aantal bewijsstukken, opgesteld op bevel van het gemeentebestuur.* - Handzame, Familia et Patria, 1979, 158 blz.
Anastatische herdruk van de uitgave Brugge, Delplace, 1866.

Wervik

477. Descamps C., *Bijdrage tot de geschiedenis van Wervik tussen 1688 en 1713. De weerslag van de Negenjarige oorlog en de Spaanse Successieoorlog op het militaire, demografische, sociaal-economische en religieuze vlak.* - HGOK., 46 (1979) 115-217, kaart.

Zie ook nrs. 262, 263 en 549.

Westende

478. *Westende 1900. Een keuze uit de kollektie postkaarten van Roger Conneye. Tekst Roger Pieters.* - De Panne, Artypo, 1980.

Westouter

479. Hardeman M., *Het echt verhaal over de laffelijk doodgeschoten veldwachter Servaas Dauchy in Westouter.* - AdS., 10 (1980) 4, 17-19, ill.
Door Ulanen, 5.10.1914.

Westvleteren

Zie ook nrs. 768 en 769.

Wevelgem

480. Vervenne J., *De Guldenbergabdij.* - CUR., 14 (1979) 56, 5-10, ill.
Te Wevelgem.

Wingene

481. Lams G., *Vrijwillige brandweer Wingene. Historiek 19e-20e eeuw.* - Wingene, Lams Guido, 1980, 245 blz., ill.

Woesten

Zie nrs. 532 en 601.

Wulveringem

482. Vanbuggenhout J., *Geschiedenis van onze parochies. Wulveringem.* - BdK., 22 (1980) 85-93, ill.

Zandvoorde

483. *Zandvoorde toen.* - Zandvoorde, Serigrafiek, 1978, ill.

Zarren

Zie nr. 205.

Zedelgem

484. *Zillegem : handelingen van de Kring voor heemkunde en geschiedenis «Pastoor Ronse»* (driemaandelijks). Zedelgem, W. Peirsegaele, 1980.

Zie ook nr. 647.

Zeebrugge

Zie nr. 805.

Zevokote

Zie nr. 175.

Zonnebeke

485. Vermeulen-Roose G., *Geschiedenis van O.-L.-Vrouw van de Westhoek te Zonnebeke*. - Zonnebeke, G. Vermeulen-Roose, 1980, 28 blz., ill.

Zie ook nrs. 315, 316 en 317.

Zwevegem

Zie nr. 5.

Zuidschote

Zie nr. 493.

III. BIJZONDERE GESCHIEDENIS.

1. Recht en Instellingen.

486. Bartier J., *Quelques réflexions à propos d'un mémoire de Raymond de Marliano et de la fiscalité à l'époque de Charles le Téméraire*. - BMGN., 95 (1980) 349-362.

487. Clauzel D., *Finances et politique à Lille pendant la période bourguignonne. Historiographie et recherches actuelles*. - Congrès de Comines, 185. (Cfr. nr. 346).

488. Degryse R., *Brugge en de pilotage van de Spaanse vloot in het Zwin in de XVIde eeuw*. - HEM., 117 (1980) 105-178 en 227-288, ill., tab.

489. De Paepe R., *De Kortrijkse pijnders en hun patroon de H. Johannes Nepomucenus*. - HGOK., 46 (1979) 4-37, ill.

Pijnders, arbeiders die allerlei koopwaren laden en lossen en ze ter bestemming brengen. Alleen hun nering overleefde de Franse overheersing.

490. Desportes P., *Réceptions et inscriptions à la bourgeoisie de Lille aux XIVe et XVe siècles*. - RN., 62 (1980) 541-572.

491. Dhondt L., *Un capitaine de commerce et d'industrie. Les pouvoirs politiques et une émeute populaire à la fin du XVIIIe siècle*. - Congrès de Comines, 260-261. (Cfr. nr. 346).

Betreft P.F. Schepers van de Staten van Vlaanderen.

492. Duvosquel J.-M., *Les biens des seigneurs de Comines (familles de Halluin et de Croy) dans le Courtrais aux XVe et XVIe siècles d'après le «cadastre» de Charles de Croy (1593)*. - HKOK., 45 (1978) 283-388.

493. Favorel N., *Verwikkelingen rond de verkoop van een hofstede te Zuidschote in 1426*. - BdK., 22 (1980) 103-109.

Binnen de vierschaar van de abdis van Mesen.

494. Ford G.J., *Piracy or policy : the crisis in the Channel 1400-1403*. - Transactions of the royal historical society, 5th series, Vol. 29, 1979, blz. 63-77.

495. Gilissen J., *L'apport de Meijers à l'histoire du Droit*. - TRG., 48 (1980) 355-371.

496. Jacob R., *La succession aux comtés de Flandre et de Hainaut en 1070*. - RN., 62 (1980) 267-268.
497. Jansen H.P.H., *Modernization of the Government : the Advent of Philip the Good in Holland*. - BMGN., 95 (1980) 254-264.
498. Janssens de Bisthoven B., *Een toepassing van het strandrecht in 1761*. - HEm., 117 (1980) 189-190.
499. Jongkees A.G., *Charles le Téméraire et la souveraineté : quelques considérations*. - BMGN., 95 (1980) 315-334.
500. Leupen P., *The Emperor's precedence. Jacobus de Middelburg and his treatise «De praecellentia potestatis imperatorie» (1500)*. - TRG., 48 (1980) 227-242.
501. Maddens K., *Zo is dit land. De wrede rechtspraak van onze voorouders*. - CUR., 15 (1980) 60, 71.
In de 16de eeuw.
502. Merlevede J., *De Ieperse stadsfinanciën (1280-1330). Bijdrage tot de studie van een Vlaamse stad*. - Brussel, V.U.B. Centrum voor sociale structuren en economische conjunctuur, 1980, 267 blz.
503. Nève P.L., *Enige opmerkingen over de betekenis van het Rijkskamergerecht voor de receptie van het geleerde recht in de Nederlanden (1495-1520)*. - TRG., 48 (1980) 151-179.
504. Paravicini W., *Expansion et intégration. La noblesse des Pays-Bas à la cour de Philippe le Bon*. - BMGN., 95 (1980) 298-314.
505. Plaetincq W., Van der Linden R., Mertens Ph., *De glorie van het brood*. - Tielt-Amsterdam, Lannoo, 1980, 199 blz., ill.
Het bakkersambacht van Brugge : blz. 70-80.
506. Platelle H., *Crime et châtement à Marchiennes. Etude sur la conception et le fonctionnement de la justice d'après les Miracles de sainte Rictrude (XIIe s.)*. - SE., 24 (1980) 155-202.
507. Richard J., *Les pays bourguignons méridionaux dans l'ensemble des Etats des ducs Valois*. - BMGN., 95 (1980) 335-348.
508. Schepens L., *De provincieraad van West-Vlaanderen. 2 : 1921-1978*. - Tielt, Lannoo, 1979, 424 blz.
509. Vandepitte G., *Van papenvreters en geuzenjagers*. - RP., 22 (1980) 1-9.
510. Vandepitte G., *Van heksen en de bozen vijand. Processen 1608-1792 te Brugge*. - RP., 22 (1980) 45-56, 99-118, 147-178.
511. Vandermaesen M., *Het kasteel van Male in de 14de eeuw : een politiek en administratief centrum in het graafschap Vlaanderen*. - MBO., 11 (1980) 19.
512. Van Goethem H., *Het taalgebruik voor de Vlaamse hoven en rechtbanken en de vernederlandsing van het gerecht (1794-1898)*. - Kapellen, De Nederlandsche boekhandel, 1980, 93 blz.
513. Van Outryve d'Ydewalle P., *Verzamelde toespraken uitgesproken bij de opening van de gewone zittingen van de Provinciale Raad van West-Vlaanderen*. - Brugge, Westvlaams Economisch Studiebureau, 1980, 815 blz.
514. Veys J., *Veroordelen en straffen van dieren in vroegere tijden*. - Bdk., 22 (1980) 70-71.
515. V[iaene] A., D[ewitte] A., *Ontvangers en stokhouders van het Vrije van Brugge 1777*. - B., 80 (1980) 189-191 en 406-413.
516. Von Groote W., *Die Angaben Galberts über Personen und Gremien des «Oeffentlichen Rechts» in Flandern 1127*. - HMGOG., nieuwe reeks, 34 (1980) 109-123.
517. Von Groote W., *De «milités ex Oostkerke» en hun gelijken in Vlaanderen in de 12de en 13de eeuw (deel I, 1127-28)*. - HEm., 117 (1980) 57-75.

518. Wellens R., *Les instructions des députés de Douai aux Etats généraux des Pays-Bas de 1488*. - RN., 62 (1980) 573-578.
519. Walsh R.J., *Diplomatic Aspects of Charles the Bold's Relations with the Holy See*. - BMGN., 95 (1980) 265-278.

2. Economische en Sociale Geschiedenis. Historische Demografie.

520. Aerts E., *Middeleeuwse bankgeschiedenis volgens Professor Raymond de Roover*. - BG., 63 (1980) 49-86.
521. Baillieul B., *De Gentse Pottenbakkers tot aan de Franse Revolutie (1789)*. - OZ., 55 (1980) 207-224.
522. Baetens R., *Le mouvement portuaire à Ostende (1635-1662)*. - AVD., N° 11-12 (nov. 1980) 57-67.
523. Bakker C., *De invloed van de landbouwcrisis (1880-1895) op de Brugse markteconomie*. - Licentiaatsverhandeling K.U. Leuven, 1979, XIX-154 blz., tab.
524. Bijnens B., *De paardetram Oostduinkerke-Dorp - Oostduinkerke-Bad*. - BdK., 22 (1980) 54-56.
525. Billiet G., *De bewogen Reis van de «Prins Charles» van de Compagnie der Zaagmolens in 1769-1770*. - Pl., 9 (1980) 109-112.
526. *Bobijner-Spinnewiel en Prikmachine in Heemmuseum «Bachten de Kupe»*. - BdK., 22 (1980) 145-166, ill.
527. Bourgeois H., *La guerre des mines dans le Saillant d'Ypres à Comines en 1915-1917*. - MSHC., 10 (1980) 162-186.
528. Dams J., *Le commerce maritime à Dunkerque à l'époque espagnole*. - Actes du 104e congrès national des sociétés savantes, Bordeaux, 1979, Histoire moderne, t. I, Paris, Bibliothèque nationale, 1980, pp. 25-40.
529. Delmaire B., *Un état des recettes affermées de l'abbaye de Marchiennes en 1269-1270*. - SE., 24 (1980) 266-287.
530. Delmaire B., *Le polyptyque de l'abbaye de Marchiennes (vers 1120)*. - Congrès de Comines, 208-209. (Cfr. nr. 346).
531. Deloof J., *De tijd is veel veranderd. Deze kroniek werd uitgegeven in het jaar 1980 naar aanleiding van het honderdjarig jubileum van de Zwevegense vestiging, bakermat van de Bekaert-Groep*. - Zwevegem, Bekaert, 1980, 412 blz.
532. D[epuydt] W[illy], *De Papenpitten, Geschiedenis van twee gemeten Woestense landbouwgrond (2)*. - VI., 2 (1980) 2, 19-26.
Eerste deel : VI. 1 (1979) 2, 19-27 (Boekenschouw 1978-79, nr. 543).
533. Despriet Ph., *Het landboek van Deerlijk*. - Derlike, 3 (1980) 176-182.
534. De Volder D., *Geschiedkundig overzicht van het openbaar vervoer in de streek van Brugge en Knokke vanaf 1838 tot 1914*. - Brugge, D. De Volder,
536. De Volder D., *Geschiedkundig overzicht van het openbaar vervoer in de streek van Roeselare, Izegem en Tielt vanaf 1847 tot 1914*. - Brugge, D. De Volder, 1980, 23 blz.
537. Devos G., *Milieuverontreiniging door de industrie omstreeks het midden van de 19de eeuw*. - BG., 63 (1980) 347-384.
538. Dewitte A., *Brief aan de Sluise houden cleedecopers*. - B., 80 (1980) 23-24.
Uitgave van een dokument uit 1391, thans in privaat bezit.
539. Greif H., *Vingerhoedenmakers in de Nederlanden*. - OH., 34 (1980) 56-61, ill.

540. Hiele R., *Strandvisserij*. - GiK., 18 (1980) 3, 14-20.
541. Himpens G., *Het Sint-Janshospitaal te Brugge en zijn landbouwbedrijf rond 1350*. - B., 80 (1980) 93-96.
542. Israel J.I., *Spanish Wool Exports and the European Economy, 1610-40*. - EHR., 2nd series, 33 (1980) 193-211.
Ook enkele gegevens voor Vlaanderen.
543. Israel J.I., *The States General and the Strategic Regulation of the Dutch River Trade, 1621-1636*. - BMGN., 95 (1980) 461-491.
544. Koninckx C., *De betekenis van de handel met het verre Oosten voor het Westeuropese maritiem milieu in de eeuw der Verlichting*. - BG., 63 (1980) 267-292.
545. Lanszweert W., *De laatste scheepswerf te Nieuwpoort*. - Bdk., 22 (1980) 51-53.
Aanvulling J. Beun, Bdk., 21 (1979) 57-61 ; Boekenschouw 1978-79, nr. 508.
546. Linters Adriaan, *Industriële archeologie in Vlaanderen : status questionis*. - Gent, A. Linters, 1979, 51 blz.
547. Neyens J., *De buurtspoorwegen in de provincie West-Vlaanderen, 1885-1967*. - Lier, Van In, 1980, 149 blz., ill.
548. Rigaux F.L., *Engel Puystiens vertelt*. - Bdk., 22 (1980) 38-42.
De laatste Vlaamse IJslandvaarder (†1978) over zijn vaart om kabeljauw.
549. Roelandt J., *Verpachting korenmaat, marktlot en schaalgewicht te Wervik, 1545*. - B., 80 (1980) 164-172.
550. Seynaeve E., *Jaarlijkse pachten te Izegem. 10 juni 1746*. - TM., 19 (1979) 128-140.
551. Sosson J.-P., *Finances urbaines et travaux publics. A propos de Damme au XVe siècle*. - Congrès de Comines, 199. (Cfr. nr. 346).
552. Thumerelle P.-J., *L'impact de l'industrialisation dunkerquoise*. - FN., (1980) 175-190.
553. Van Acker L., *Nijverheid te Nieuwpoort in 1797*. - B., 80 (1980) 102-104.
- 553b. Van Acker L., *Wol- en linnennijverheid te Nieuwerkerke in de Franse tijd*. - B., 80 (1980) 42-44.
554. Vandecasteele L., *De Oostendsche rederij N.V. 1921-1950*. - JHC, (1980).
555. Van de Veire H., *Briefvervoer Oostende-Veurne 1846*. - Oostende, West-vlaamse filatelistische studiekring, 1980, 20 blz.
556. Verhulst A. & Bublot G. (ed.), m.m.v. Vandewalle P., Vandenbroeke C., Craeybeckx J., Boon C., *De Belgische Land- en Tuinbouw. Verleden en heden*. - Brussel 1980.
Ook in Franse, Duitse en Engelse versie.
557. Versavel G., *Station Moorslede-Passendale - spoorweg Ieper-Roeselare*. - Z., 9 (1980) 93-101.
558. Willaert H., *De leerbereiding*. - TM., 19 (1979) 169-190.
559. Beun J., *Leven en werken in een «Sardinerie» te Nieuwpoort*. - Bdk., 22 (1980) 72-77, ill.
560. Beun J., *Visleursters, -leurders in de Westkust !* - Bdk., 22 (1980) 129-138, ill.
561. Boone M. en Reynebeau M., *In de betonmaatschappij bloeien zachte waarden*. - TSG, 6, nr. 19 (1980) 283-308.
Ondertitel : Kritiek en duiding van Karel van Isackers «Mijn land in de kering».

562. Cabantous A., *Mutations économiques et sociales de Dunkerque pendant la guerre d'Amérique*. - RN., 62 (1980) 579-590.
563. Coornaert M., *Staat van de goederen van Jacob Dewalsche, pastoor te Ramskapelle (1643)*. - RP., 22 (1980) 11-20.
564. Lammerant Y., *Duitse schapers rond de poldertorens*. - RP., 22 (1980) 57-61.
565. Van den Neste R., *Herbergen en estaminetten te Vivenkapelle en te Moerkerke rond 1910*. - RP., 22 (1980) 35-38.
566. Van Der Haegen H., *Sociaal-ekonomische en demografische structuur van de vlaamse bevolking in het jaar IV. Oproep tot medewerking*. - VS., 16 (1980) 31-52.
567. Blondeau Roger-A., *Moderne gezondheidszorg in de Westhoek. Het nieuwe Mariaziekenhuis te Poperinge*. - IJZB., 10 (1980) 5, 1-2, ill.
Met geschiedkundig overzicht.
568. Bologne M., *De proletarische opstand van 1830 in België*. - Leuven, Kritak, 1979, 136 blz. Oude titel: *L'insurrection prolétarienne de 1830 en Belgique*. Vert. dr. Gerard Gale en Guido Vanzielegem.
569. De Meere J.M.M., *Daglonen in België en Nederland in 1819*. - TSG., 6 (1980) 357-384, diagr.
570. Derville Alain, *Etude sociale comparée des échevinages de Lille et de Saint-Omer*. - Congrès de Comines, 186-187. (Cfr. nr. 346).
571. Devogelaere J., *E.H. Hendrik Vandendriessche 1839-1904. Een baanbreker voor de sociaal-ekonomische werken in Vlaanderen*. - Pittem, 1981, 30 blz., ill.
572. Devogelaere J., *Kroniek van de gilde en de sociale beweging te Roeselare vóór wereldoorlog I*. - Roeselare, 1980, 392 blz., ill.
573. Gerard E., *Standenvertegenwoordiging in de katholieke partij van het arrondissement Roeselare-Tielt (1918-1936)*. - R., 11 (1979) 159-180.
574. Liebman M., *Les socialistes belges : 1885-1914, la révolte et l'organisation*. - Bruxelles, Vie ouvrière, 1979, 300 blz. (Histoire du mouvement ouvrier en Belgique, 3).
575. Maddens K., *Zo is dit land. Hygiëne in Kortrijk rond 1580-1600*. - CUR., 14 (1979) 56, 22-23.
576. Maddens K., *Zo is dit land. De pest in onze streek (1580-1583)*. - CUR., 14 (1979) 56, 22.
577. Milis L.J.R., *Het begijnenwezen, uiting van een middeleeuwse maatschappij in de kering*. - Toespraken gehouden bij de Begijnhoffeesten, Breda, juni 1980, [Breda 1980], blz. 9-27.
578. Mommen A., *De Belgische Werkliedenpartij : ontstaan en ontwikkeling van het reformistisch socialisme (1880-1914)*. - Gent, F. Massereelfonds, 1980, 260 blz.
579. Naert U., *1878 : Zwarte pokken te Ichtegem*. - Eernegem, U. Naert, 1980, 91 blz.
580. Petit M., *Norwich (400 jaar geleden). Zetelplaats van Westvlaamse voortvluchtigen uit Ieper-Poperinge en omstreken*. - GiK., 18 (1980) 2, 7-12.
581. Roelstrate J., *De renonciaties in de voogdijboeken van de Kortrijkse weeskamer*. - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 89-136.
582. Toutain Ph. et Terrier D., *Pauvreté et assistance à Comines au XVIIIe siècle*. - MSHC., 10 (1980) 271-302.
583. Vandecaveye H., *Het proletariërslied : een sociaal-kulturele verschijningsvorm van de socialistische arbeidersbeweging*. - BTNG., (1980) 171-204.

584. Vandenbroeke C., *De medische konsumptie sinds de 16de eeuw.* - HMGOG., nieuwe reeks, 34 (1980) 143-165, diagr.
585. *Vrouwen maken geschiedenis. K.A.V. Roeselare-Tielt 1930-1980.* - Roeselare, H. Horriestraat, 33, 1980, 186 blz., ill.
586. Bijmens B., *Bevolkingsevolutie te Koksijde (1796-1810).* - BdK., 22 (1980) 110-111.
587. Buyck R., *De bevolkingsstructuur te Kaprijke in 1748.* - AM., 30 (1979) 44-64, tab.
588. Dewulf-Heus R.L. & Dewulf M.M., *Volkstelling 1748 : Groot Damme.* Brugge, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 1979, 88 blz.
589. Fossier R., *Peuplement de la France du Nord entre le Xe et le XVIe siècle.* - Annales de démographie historique, (1979) 59-99.
590. Gobijn R., *Onderzoek naar de beroepskeuze van de bevolking van een Vlaamse Hogelandsstad tussen 1862 en 1914 : Tielt. Nieuwe evaluatie en benadering van bronnen.* - BTNG., (1980) 339-387.
591. Jamees A., *Brugse poorters opgetekend uit de stadsrekeningen en ingeleid, deel 2 : 1418-1478.* - Handzame, Familia et Patria, 1980, XI-881 blz.
592. Lebrun F., *Les crises démographiques en France aux XVIIe et XVIIIe siècles.* - AESC., 35 (1980) 205-234.
593. Maddens K., *Zo is dit land. Kranige westvlaamse ouderlingen.* - CUR., 15 (1980) 57, 15.
18de-19de eeuw.
594. Maréchal G., *De Zwarte Dood te Brugge (1349-1351).* - B., 80 (1980) 377-392.
595. Ronse-Decraene H., *De volkstelling in de acht parochies anno 1697.* - Liber Memorialis Leo Vanackere, Kortemark-Handzame, 1980, 137-189.
596. Rotsaert R., *Volkstelling 1795. (Bredene).* - JHC., (1980), blz. VT 1-35.
597. Vandenbroeke C., *Het seksueel gedrag der jongeren in Vlaanderen sinds de late 16de eeuw.* - BG., 62 (1979) 193-230.
598. Van Melkebeek M., *Huwelijkspraktijk in de vijftiende eeuw : de houding van de officialiteit van Doornik.* - Congrès de Comines, 290-291. (Cfr. nr. 346).
599. *Volkstelling 1814. Deel XIII. Stad Oostende.* - Brugge, VVF, 1980, 268 blz.
600. *Volkstelling 1814. Deel XVI. Hooglede. Gits.* - Brugge, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, 1979, 167 blz.
601. W.D. (Willy Depuydt) ed., *De Woestense dorpsgemeenschap anno 1747.* - VI., (1980) 25-37.
Lijst van de gezinnen. Kerkarch. Woesten, A. Noterdaeme nr. 12.
Facsimile-uitgave met translatie.
- Zie ook nrs. 29, 205, 211, 226, 227, 229, 230, 255, 394, 395, 421, 505, 606, 725.

3. Literatuurgeschiedenis

602. *Albrecht Rodenbach en Torhout.* - JHKH., (1980), 1-14.
603. Annoot R., Gyselen G., Schepens L., *Guido Gezelle in West-Vlaanderen. 1830-1980.* - Brugge, Westtoerisme / Tielt-Amsterdam, Lannoo, 1980, 99 blz., ill.
604. De Bruyne M., *Albrecht Rodenbach nu... 1880-1980.* - Eertijds (Halfjaarlijks tijdsch., Klein Seminarie, Zuidstraat 27, 8800 Roeselare), 11 (1979) 2, 33-41.

605. De Bruyne M., *Albrecht Rodenbach en Rumbeke*. - NRA., 13 (1980) 6-30, ill.
606. De Bruyne M., *Rodenbach en de sociale problematiek*. - HKZNM., 34 (1980) 135-171.
607. De Bruyne M., *Roeselare en Rodenbach*. - De Autotoerist, 33 (1980) 1022-1028.
608. De Bruyne M. & Gevers L., *Kroniek van Albrecht Rodenbach (1856-1880). Met een nawoord van Max Wildiers*. - Brugge, Orion, 1980, 293 blz., ill.
609. D[e] B[usschere] K., *Gezelliana*. - B., 80 (1980) 194.
610. De Cuyper J., *Guido Gezelle te Kortrijk (1872-1899)*. - CUR. 15 (1980) 57, 2-8, ill.
611. De Muelenaere J., *Engeland, Gezelles droom*. - B., 80 (1980) 301-312.
612. De Muelenaere J., *Gezelle in het Engels klooster*. - Gezelliana, 10 (1979/80) 65-103.
613. Devadder J., *Guido Gezelle, Engeland en de Xaverianen*. - Concordia, Xaveriusinstituut, Brugge, 44 (1980) 6-11.
614. Devadder J., *Nogmaals Guido Gezelle : op zoek naar een handschrift*. - Concordia, Xaveriusinstituut, Brugge, 45 (1980) 1, 6-9.
615. Devyt C., *Commentaar bij een fotoalbum. Het Gezellemuseum van 1926 tot 1974*. - B., 80 (1980) 336-344, ill.
616. Dezutter W.P., *In het voetspoor van Gezelle*. - BO., 20 (1980) 181-186.
617. D'haen Chr., *Sporen van Guido Gezelle in het seminarie te Brugge*. - B., 80 (1980) 294-300.
618. Geens J., *De moeilijke start van «Rond den Heerd»*. - Gezelliana, 10 (1979) 105-146.
619. Geldhof J., *August Vermeylen en Albert Verwey noemen Hugo Verriest de biograaf van de pas gestorven Gezelle : 1899-1900*. - B., 80 (1980) 365-367.
620. Geldhof J., *Dudzeelse felicitatiebrief voor Gezelle, aangerand te Kortrijk op 12 juli 1880*. - B., 80 (1980) 360-361.
621. Geldhof J., *Gezelle, kanunnik van Jeruzalem, september 1859*. - B., 80 (1980) 313-324.
622. Geldhof J., *Twee brieven van Edward Van Robaeyns aan Guido Gezelle. Januari 1889*. - B., 80 (1980) 357-360.
623. Geldhof J., *Vroege Gezelleviering in het Sint-Lodewijkscollege te Brugge*. - B., 80 (1980) 345-352.
624. Gevers L., *Albrecht Rodenbach te Leuven*. - De Autotoerist, 33 (1980), 1029-1031.
625. *Guido Gezelle en zijn Kortrijkse periode 1872-1899. Catalogus van de tentoonstelling ... Stedelijke Openbare Bibliotheek Kortrijk naar aanleiding van de 150e verjaardag van de geboorte van Guido Gezelle*. - Kortrijk, Stedelijke Openbare bibliotheek, 1980, 63 blz., ill.
626. Gyselen G., *Symbolisten over Brugge*. - B., 80 (1980) 56-68.
De rol van de stad Brugge in leven en werk van Fernand Khnopff en Georges Rodenbach.
627. Hostyn N., *130 Jaar geleden : verzen om een dode koningin*. - Pl., 9 (1980) 184-186.
Van Jan van Beers n.a.v. het overlijden van koningin Louise-Marie.
628. Lagrain R., *Gezelles eerste adventied voor Tinel*. - Eertijds, oudleerlingenbond Klein Seminarie, Roeselare, speciaal nummer voor de 150ste verjaardag van G. Gezelle, 12 (1980) 5-15.

629. Lagrain R., *Een onuitgegeven brief aan Hugo Verriest over Guido Gezelle*. - B., 80 (1980) 353-356.
Brief van Charles-Louis Foulon, pastoor van Sint-Denijs.
630. Lernout L., *Guido Gezelle te Kortrijk, zijn leven en werk (1.5.1830-27.11.1899)*. - GiK., 18 (1980) 1, 17-20, ill.
631. Lievens R., *Lezenderwijs. §11. Gilis Onin*. - HKZNM., 33 (1979) 228-232.
Identificatie van een rederijker als Bruggeling.
632. Muylaert W., *Gezelleliteratuur in 1980 : een signalement*. - BO., 20 (1980) 161-170.
633. Muylaert W., *Guido Gezelle en Brugge. Het thema van de stad in zijn dichterlijk œuvre*. - Brugge, Gidsenbond Brugge & West-Vlaanderen, 1980, 127 blz., ill.
634. *Opstellen omtrent Gezelle*. - B., 80 (1980) 201-376.
Gezellenummer n.a.v. de 150ste verjaardag van de geboorte van de dichter.
635. Petit M., *Omer-Karel De Laey*, GiK., 18 (1980) 2, 16-18, ill.
636. Schepens L., *Gids voor het Provinciaal Museum Stijn Streuvels. Het Lijs-ternest te Ingooigem-Anzegem*. - Brugge, 1980, 40 blz., ill.
637. Tillie W., *Poëzie van Posteure vader en zoon, boertige rijmelaars uit Poperinge*. - AdS., 10 (1980) 2, 1-23.
Eigenlijk Bruneel, 18de en 19de eeuw.
638. Van Acker L., *Verschaeve en Ardooe*. - Verschaeviana, 3 (1980) 2, 259-274.
639. Van Biervliet L., *De Kroniek G. Gezelle - J. Weale aan de hand van de bewaarde briefwisseling*. - B., 80 (1980) 254-278, ill.
640. Van Iseghem J., *De dichter van De Beltrom*. - B., 80 (1980) 279-293.
Guido Gezelle.
641. Van Iseghem J., *Gezelle en de Arabieren*. - B., 80 (1980) 325-329.
642. Van Iseghem J. & Dewitte A., *Rond een Gezellejaar*. - B., 80 (1980) 368-376.
Gezellekroniek.
643. Van Wilderode A., *Homilie gehouden in de Sint-Annakerk te Brugge op zondag 4 mei 1980*. - B., 80 (1980) 201-205.
Ter gelegenheid van de Gezelle-herdenking.
644. Verkarre R., *Gezelle en Torhout*. - JHKH., (1980) 1-25.
645. Westenbroek J.J.M., *Problemen bij de tekstbezorging en de interpretatie van Gezelles «laatste verzen»*. - B., 80 (1980) 207-214.
- Zie ook nrs. 95, 96, 217, 234, 265, 285, 290, 298, 328, 335, 337, 339, 387, 405, 685, 725, 763.

4. Geschiedenis van het Onderwijs.

646. *150 jaar volksonderwijs in en rond Ieper*. - Ieper, Stadsbestuur, 1980.
647. Arnou P., Devadder J., *75 jaar broeders Xaverianen, Sint-Leoschool te Zedelgem*. - Zedelgem, Heemkundige kring Pastoor Ronse, 1980, 55 blz., ill.
648. Bijnens B., *Oostduinkerke en het Koninklijk Werk «Ibis»*. - BdK., 22 (1980) 47-50.
Visserijschool in 1906 door Prins Albert opgericht aanvankelijk voor wezen van Belgische zeelieden.
649. Boterberge R., *Honderd jaar Sint-Pieterscollege Blankenberge 1879-1979, met een overzicht van het onderwijs in de kustgemeente vóór 1879*. - Blankenberge, 1979, 363 blz., ill.

650. Bourgeois A., *L'enseignement secondaire dans le Pas-de-Calais du IXe au XVIIIe siècle avant les ordres enseignants*. - BSAM., 23 (1980) 438-439-440, 25-116.
651. Declercq W., *Onze school is 50 jaar jong. Vrij technisch instituut Kortrijk, Gullegem, Harelbeke (1927-1977)*, z.p.u.j., 32 blz., ill.
652. De Keyser R., *Chanoines séculiers et universités : le cas de Saint-Donatien de Bruges (1350-1450)*. - Overdruk uit : *The Universities in the Late Middle Ages*, ed. J. IJsenwijn en J. Paquet, Leuven, University Press, 1978, 584-597. (*Historica Lovaniensia*, 89).
653. Demeulemeester A., *Dr. J.C. Algar als leraar te Roeselare. Een belangrijke brief uit 1873*. - B., 80 (1980) 330-335.
Brief van Viktor Lanssen aan Félix Béthune betreffende Dr. Joseph Algar, Engels bekeerling en leraar aan het Klein Seminarie te Roeselare.
654. Desmedt M., *Beknopte schoolgeschiedenis St. Leocollege (St. Pieters-op-den-dijk)*. - Brugge, M. Desmedt, 1979, 67 blz.
655. De Vadder J., *Aux origines des Frères Xavériens*. - Brugge, 1981, 60 blz., ill.
656. Dierickx D., *Honderd jaar, 1880-1980, Sint-Lodewijksinstituut Brugge Sint-Michiels*. - Brugge, Koningin Astridlaan 4, 47 blz., ill.
657. Ducheyne L., *Schoolboeken en onderwijsgezelschappen in West-Vlaanderen gedurende het Hollands bewind*. - M., 5 (1980) 1, 17-18.
658. Etienne F., *Vreugdegroet. Een feestalbum 1830-1980*. - Brugge, Zusters van de H. Jozef - Brugge, 1980, niet gepagineerd.
659. Everaert D., *Nog over het «Engels Seminarie»* (vervolg). - Contact, 34, nr. 2, 1981, 12-16.
660. Janssens A., *150 jaar België bekeken van uit het vrij katholiek onderwijs*. - Concordia, Xaveriusinstituut, Brugge, 44 (1980) 2-5.
661. Lermite J.-M., *Een episode uit de schoolstrijd (1879-1885). Zes jaar strijd om de stichting de Pélicy-van Huerne te Izegem*. - B., 80 (1980) 25-32.
Vervolg op Boekenschouw 1979 (HEM. 1980), nr. 427.
662. Lievens K., *Honderd jaar vrije lagere jongensschool te Beveren-Roeselare 1879-1979. Een historische schets*, Roeselare, 1980, 34 blz., ill.
663. Masson I., *1955-1980. Onze-Lieve-Vrouwcollege Assebroek-Brugge*. - Brugge, O.L. Vrouwcollege, 1980, 95 blz., ill.
664. Pillen L., *Geschiedenis van het Klein Seminarie (1ste aflevering)*. - Contact, 25 (1981) 55-57.
665. Vervenne A. & Van Gool F., *Van rijke geest tot fijne hand. De evolutie van een humane instelling tot een modern technisch instituut (V.T.I., Brugge), (1275-1980)*. - Brugge, 1979, 80 blz., ill.

Zie ook nrs. 395 en 418.

5. Kunstgeschiedenis en Monumenten.

665. Ameeuw J., *Daar bij die molen... Windmolens uit het Roeselaarse. De Kroontjesmolen te Beveren-Roeselare*. - GiK., 16 (1978) 5, 12, ill.
666. Bacquart M. & Pfister C., *Le destin des peintures religieuses à Dunkerque sous la Révolution*. - AVD., N° 11-12 (nov. 1980) 119-130.
667. Blomme B., *De Sint-Tillokerk te Izegem*. - GiK., 16 (1978) 5, 5-10, ill.
668. Callewaert F., *De vroegere stadshalle van Roeselare*. - GiK., 16 (1978) 5, 2-4, ill.

669. Camp P., *Het liedboek Zingt Jubilate. Van geestelijk lied tot kerklied.* - Leuven, Katholieke Universiteit, niet uitgegeven proefschrift, 1980, 255 blz.
670. Clybouw K., *Geschiedenis van de visserskapel Onze-Lieve-Vrouw ter Duinen te Bredene. 2de druk.* - Bredene, Lowyck, 1980, ill.
671. Cornelus F. & Werniers J., *Het toneel door de eeuwen te Aalbeke, bij 25 jaar 't zal wel gaan.* - Aalbeke, Eigen beheer, 1980, 41 blz., ill.
672. Dauwe J., *Het votieve kinderportret. Een typologische benadering.* - OH., 34 (1980) 11-18, ill.
673. De Cuyper J., *De Sint-Maartenskerk te Kortrijk.* - GiK., 16 (1978) 4, 2-7, ill.
674. Defour G., *Loridans kring - met hert en ziel, Pittem, 1904-1979. 75 jaar van vallen en opstaan.* - Pittem, Eigen beheer, 1980.
675. Degroote K., *De geschiedenis van het Wakkens muziekleven.* - Wakken, Desmet-Dhondt, 1980, 63 blz., ill.
676. Denewet L., *Windmolens vroeger en nu.* - Hooglede, L. Denewet, 1979, 55 blz., ill.
677. Despriet Ph., *Deerlijkse hoeven.* - Derlike, 2 (1980) 3, 80-89, ill.
678. Despriet Ph., *Twintig zuidwestvlaamse hoeven. Een inleiding tot de studie, de kennis en de herwaardering van onze aloude boerderijen. deel 1-2.* - Kortrijk, Archeologische stichting voor Zuidwest-Vlaanderen, 1978-1980, 2 delen, ill.
679. Devliegher L., *De noordmolen te Hondschote.* - FN., (1980) 191-203.
680. Devliegher L. & Goosens M., *Huisgevels te Sint-Winoksbergen.* - Tielt-Bussum, Lannoo, 1980, 32 blz., 187 ill.
- Oudheden in West-Vlaanderen en Frans-Vlaanderen ; 2.
681. Devyt C., *Onze windmolens in 1980.* - B., 80 (1980) 405.
682. Dewitte A., *Koper in de Brugse Sint-Donaaskerk.* - B., 80 (1980) 33-38, ill.
Vervolg op Boekenschouw 1978-1979, nr. 664.
683. Didier R., *Une sculpture de Conrad Meit ? La Vierge de Georges d'Egmond à Saint-Amand les Eaux.* - SE., 24 (1980) 289-308.
684. Dubois M., *Woning Dokter Depuydt - «De Ooievaar».* - Pl., 9 (1980) 99-103.
Te Oostende.
Architectuur van J. De Bruycker, Roeselare.
685. Everaert D., *Guido Gezelle en de voorgevel van Sint-Leo.* - Contact, 34, 1980, 7-13.
686. Fiey R., *Het kasteel van Rumbeke.* - M., 5 (1980) 2, 29-33.
687. Flahaut R., *Le reliquaire de saint Quentin de l'église de Longuenesse.* - BSAM., 23 (1980) 437, 8-12.
688. Gerits J., *Kunstambachten in het daglicht.* - OH., 34 (1980) 61-66.
Zilvermeden en tinnegieters.
689. Gerits J., *Neogotiek.* - OH., 34 (1980) 168-170.
690. Germanes R., *Letterkunde en muziek in Vlaanderen.* - GiK., 16 (1978) 4, 20-24 ; 17 (1979) 4, 6-23.
In de filatelie.
691. *Het Gezellemonument.* - GiK., 18 (1980) 1, 20-21, ill.
Te Kortrijk.
692. Goemare R., *Het oorlogsmonument op de grote markt te Kortrijk.* - CUR., 15 (1980) 58, 26-33, ill.
693. Goetinck M., *Het «altaarstuk van de huidevetters» of de kalvarie van het misverstand.* - BO., 20 (1980) 101-105, ill.
694. Gousseyn A.F., *De windmolens van Watou.* - AdS., 10 (1980) 4, 1-5.
695. Gyselen G., *Een verdorde boom is geen brandende braambos. Iets over twee Brugse schilderijen.* - B., 80 (1980) 420-422.

696. Hostijn N., *Emile Bulcke ? Kunstschilder en beeldhouwer, 1875-1963*. - Oostende, De Plate, 1980, 50 blz., ill.
697. Hostyn N., *Oostendse muziekgeschiedenis*. - Pl., 9 (1980) 10-12, 28, 74-75, 107-108, 159-160, 180-182, 205-206.
Vooraf over muziekonderwijs en concerten.
698. Hostyn N., *Orgels in Groot-Oostende*. - Pl., 9 (1980) 82-83, 104, 151-152.
O.-L.-Vrouwcollege, Hoger Technisch Instituut, Sint-Janskerk.
699. Huyghebaert J., *Van Oost te Roeselare*. - B., 80 (1980) 121.
Enkele nieuwe gegevens over het schilderij van Jacob van Oost de Oude uit 1661, dat zich in de Roeselaarse Sint-Michielskerk bevindt.
700. J.D., *Wij en ons verleden. Stadsvernieuwing 1980. Harelbeke, Oostende, Brugge*. - B., 80 (1980) 198-200.
701. Joye M., *Een muurschildering van J. Swerts in de Kortrijkse schepenzaal*. - LG., 22 (1980) 257-268.
702. Maddens K., *Het oratorium «De Leie» van Peter Benoit (1875)*. - CUR., 15 (1980) 57, 15-16.
703. Meulemeester J.-L., *Twee minder bekende afbeeldingen van Karel de Goede*. - BO., 20 (1980) 106-124, ill.
704. *Molenprentkaarten : 121-140 : Westvlaamse molens*. - Nieuwkerken-Waas, De verzamelaarsvrienden, 1979.
705. Naert U., *Het romaans kerkje van Ettelgem*. - Eernegem, U. Naert, 1980.
706. *Le patrimoine monumental de la Belgique*, vol. 6 : *Province de Hainaut. Arrondissement de Tournai (T-W) ; arrondissement de Mouscron*, t.2, Liège (1979), 1 vol. 911 blz.
707. Penninck J., *De kapel van het Heilig Kruis in de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Brugge*. - BO., 20 (1980) 255-295, ill.
708. Penninck J., *De Sint-Gilliskerk te Brugge*. - MBO., 11 (1980) 140-141, 152-154.
709. Pfister Chr., *Un monument sacrifié à Dunkerque : l'église Saint Jean-Baptiste, ancien couvent des Récollets*. - AVD., N° 10 (jan. 1980) 5-28, ill.
710. Pfister Chr., *Quelques documents nouveaux sur l'église Saint-Jean-Baptiste et ses objets d'art*. - AVD., N° 11-12 (nov. 1980) 131-144, ill.
Te Duinkerke.
711. *Religieus kunstbezit. Izegem 1080-1980. Tentoonstelling van Izegems religieus kerk en privaat kunstbezit. 21-28 september 1980*. - Izegem, s.n., 1980, 33 blz.
712. Savko M., *Warneton. Les peintures murales funéraires du XIVe siècle conservées dans la crypte de l'église SS. Pierre & Paul. Signification, état matériel avant conservation, traitement*. - Congrès de Comines, 150-152. (Cfr. nr. 346).
713. Savko M., *La restauration des peintures murales funéraires du XIVe siècle conservées dans la crypte de l'église de Warneton (1971-1975)*. - MSHC., 10 (1980) 67-76.
714. Schoonheere A., *La reconstruction de l'église Saint-Chrysole de Comines-France par les architectes Maurice Storez et Dom Paul Bellot (1922-1938)*. - MSHC., 10 (1980) 423-490.
715. Termote J., *Het poortje van het «seminarie» (1739) en de architectuur in de eerste helft van de 18de eeuw te Veurne*. - GiK., 18 (1980) 3, 4-13, ill.
716. Theys G., *[Orgelcultuur in Vlaanderen], deel XV. Het monumentaal orgel in de Kathedraal te Brugge*. - GiK., 17 (1979) 1, 23-25.

717. Theys G., *Orgelcultuur in Vlaanderen, deel XV. Internationaal befaamd nieuw orgel in Sint-Gilliskerk te Brugge.* - GiK., 18 (1980) 2, 19-20.
Verkeerd volgnummer : moet XVI zijn.
718. Van Biervliet L., *Randtekeningen bij Fernand Khnopff en Bruges-la-morte.* - BO., 20 (1980) 96-100.
719. Van Cleven J.F., *Het neogotische gemeentehuis te Ruiselede. Een werk van architect Henri de Fernelmont (1873-1876).* - AM., 30 (1979) 157-206, ill.
720. Vandewalle A. & Leloup W., *Ongekend werk van Jan Garemijn in het confrerieboek van de H. Dorothea.* - HEM., 117 (1980) 179-187, ill.
721. Vermande H.M., *Is «dat lant van Vermendoys» in Reinaert de Vos het Oostkerker-ambacht ?* - RP., 22 (1980) 62-76, ill.
- Zie ook nrs. 18, 26, 30, 34, 38, 45, 46, 47, 48, 220, 221, 232, 242, 243, 277, 286, 297, 360, 369, 370, 407, 416, 441.

6. Geschiedenis van de Drukkunst, de Pers en de Communicatiemedia.

722. *Berichtenblad gemeente Snaaskerke. Geschiedenis 1944-1976.* Z.pl., z. uitg. z.d., 63 blz., ill.
723. de Borchgrave Dr., *Henricus Hondius en de eerste uitgave van Sanderus' Flandria Illustrata.* - HGOK., 46 (1979) 95-113, ill.
724. Demarest H., *Le Maître Populaire, franstalig concurrent van Gezelles Rond den Heerd.* - BO., 20 (1980) 171-180, ill.
725. Geens J., *Omtrent een maatschappijvisie in Guido Gezelles weekblad 't Jaer 30 (1864-1865).* - B., 80 (1980) 227-253.
726. Nuyttens M., *Revue des Flandres (1906-1907).* - FN., (1980) 51-64.
727. Simons L., *De uitgever H. Deseyn-Verhougstraete te Roeselare en te Aalst. (1875-1910).* - Liber Amicorum prof. dr. G. Degroote, (1980) 113-143.
728. Trenard L., *A l'écoute de la presse du Nord : la révolution belge (août 1830-février 1871).* - FN., (1980) 117-139.

7. Kerkgeschiedenis

729. Brouwers L., *De Jezüieten te Gent, 1585-1773, 1823-heden.* - Gent, 1980, 256 blz., ill.
730. De Cuyper J., *Het koorgewaad in het Kortrijkse kapittel.* - LG., 22 (1980) 355-358, ill.
731. Delmaire B., *L'office de saint Chrysole publié en 1696 pour le Chapitre de Comines.* - MSHC., 10 (1980) 43-67.
732. De Pue P., e.a., *Geschiedenis van de Zusters Dominikanessen Engelendale, Assebroek en Brugge.* - Brugge, 1980, 162 blz., ill.
733. Dereine Ch., *Gérard, évêque de Thérouanne (1083-1096) face aux moines exempts. Le cas des prieurés de Nieppe, Andres et Framcourt.* - MSHC., 10 (1980) 249-263.
734. Desmedt M., *Kerkelijke geschiedenis Snellegem. 2.* - Brugge, M. Desmedt, 1979, 100 blz.
735. De Troeyer B., *Bespreking van twee proefschriften over de «Historie van B. Cornelis Adriaensen».* - F., 35 (1980) 149-157.

De «Historie» bevat een reeks sermoenen die ten onrechte aan de minderbroeder Cornelis Adriaensen (Dordrecht 1521 - Brugge 1581) werden toegeschreven.

736. Esther J.-P., De Grauwe J., Desmet V., *Het kartuizerklooster binnen Brugge. Verleden en toekomst.* - Brugge, Westvlaamse Gidsenkring, 1980, 269 blz., ill.
737. Dolbeau F., *Un sermon inédit de Rathier pour la fête de Saint Donatien.* - AB., 98 (1980) 335-362.
738. Evans G.R., *Alan of Lille's Distinctiones and the problem of theological language.* - SE., XXIV (1980) 67-86.
739. Geirnaert N., *Claude Verdonck en de boeken van de Duinenabdij, 1578-1584.* - B., 80 (1980) 176-178.
740. H.C. (Herman Caulier), *De kloosters van Sint-Sixtus.* - VI., 2 (1980) 3, 7-8, krt.
741. Hoste A., *Benedictijnen en Benedictinessen in Vlaanderen en Walenland : een historisch overzicht.* - OH., 34 (1980) 149-154.
742. Hoste A., *Marginalia bij een Benedictuscentenarium 480-1980.* - B., 80 (1980) 5-9, 105-109, ill.
 Enige gegevens betreffende Benedictijner- en Benedictinessenkloosters in Vlaanderen.
743. Houthaeye R., *Oprichting van de congregatie van jonge dichters te Oekene door Pastoor Anseeuw, op 8 december 1837.* - M., 5 (1980) 212-219.
744. Huyghebaert N., *Chrysole de Comines : un saint du IVE ou du XIIIe siècle ?* - MSHC., 10 (1980) 11-42.
745. Huyghebaert N., *Examen de la «passio sancti Chrysolii».* - Congrès de Comines, 247-248. (Cfr. nr. 346).
 Sint-Honorius te Brugge en te Komen.
746. Houthaeye R., *Dekenaar bezoek aan de kerk van Oekene in 1749.* - GiK., 18 (1980) 5, 6-11.
747. Huyghebaert N., *De raadselachtige afwezigheid van Mgr. Charles Alexandre van Arberg, laatste bisschop van Ieper, uit zijn bisschopsstad (1791-1793).* - B., 80 (1980) 153-158.
748. L.T.A. (Houvenaghel A.), *Eversam : het «straetjen» en de «dijcken».* - AdS., 10 (1980) 4, 6-14, ill.
 Betreft de abdij.
749. Lottin A., *Contre-Réforme et religion populaire, un mariage difficile mais réussi aux XVIIe et XVIIIe s. en Flandre et en Hainaut.* - La Religion populaire, Parijs, C.N.R.S., 1979, blz. 53-63.
750. Lottin A., *Une ville des Pays Bas préservée de l'iconoclasme en août 1566 : Lille.* - RN., 62 (1980) 272-274.
751. Lourdaux W., *Les Dévôts Modernes, rénovateurs de la vie intellectuelle.* - BMGN., 95 (1980) 279-297.
752. Misonne D., *Le théologien Thomas Bouquillon (1840-1902).* - Congrès de Comines, 248-249. (Cfr. nr. 346).
 Geboren te Waasten, prof. aan het Grootseminarie te Brugge en aan de universiteit van Washington.
753. Misonne D., *Le théologien Thomas Bouquillon (Warneton 1840 - Bruxelles 1902).* - MSHC., 10 (1980) 151-161.
754. Pierrard P., *Les diocèses de Cambrai et de Lille.* - Parijs, Beauchesne, 1978, 352 blz. (Reeks *Histoire des diocèses de France*, nr. 8).
755. Platelle H., *La religion populaire entre la Scarpe et la Lys d'après les Miracles de sainte Rictrude de Marchiennes (XIIe siècle).* - H. Roussel et F. Suard (sous la direction de), Alain de Lille, Gautier de Châtillon, Jake-mart Giélee et leur temps (colloque organisé par l'Université de Lille III en 1978), Lille, Presses universitaires, 1980, pp. 365-402.

756. Rembry E., *De bekende pastors van Sint-Gillis te Brugge (1311-1896) met aantekeningen over kerk en parochie*. - Brugge, Westvlaamse Gidsenkring, 1980, XXX-808 blz.
Anastatische herdruk van de uitg. Brugge, Wwe De Scheemaecker-Van Windekens, 1890-96.
757. Van Biervliet A.T., *Steenbrugge. Geschiedenis van de abdij en de parochie*. - Steenbrugge, Davidsfonds - Sint-Pietersabdij, 1980, 303 blz., ill.
758. Vanden Broucke A., «*Sint-Sixt*» is ouder dan 1260. - Vl., 2 (1980) 3, 8-14. Wijk en kloosterstichtingen (West)Vleteren.
759. Vanden Broucke A., *Vleteren en Beborna, jare 806*. - Vl., 2 (1980) 4, 19-21. Sint-Sixtus (West)Vleteren.
760. Vandebussche B., *De dekenij Gistel (1606-1683). Bijdrage tot de studie van het kerkelijk leven in het bisdom Brugge*. - Licentiaatsverhandeling K.U. Leuven, 1980, XX-322 blz.
761. Vandromme A., *Kan. Guilielmus Franciscus Tanghe (†1879)*. - TM., 19 (1979) 3-56.
762. Vleeschouwers C., *De dekens van het kathedraal kapittel van Doornik (1146-1179 ; 1225-1252)*. - HEM., 117 (1980) 289-298.
- Zie ook nrs. 11, 12, 233, 360, 391, 395, 416, 420, 442, 443, 461, 670.

8. Geschiedenis van de Vlaamse beweging.

763. *Tentoonstelling Frans-Jozef Blicck (Wervik 1805-1880), dichter, taalflamingant en voorstander van de Vlaamse beweging*. «*Het Pardoën*» Wervik, 5-14/12/1980. *Catalogo samengesteld door J.P. Renier*. - Wervik, Het Pardoën, 1980.
- Zie ook nr. 367.

9. Militaire geschiedenis.

764. Callewaert R., *Roeselare kreeg Kortrijks Zouavenmuseum*. - GiK., 16 (1978) 5, 16-17.
765. Callewaert F., *Zouavenactie in het Mandeldal*. - GiK., 16 (1978) 5, 25-27, ill.
766. Carnel H., *De geschiedenis van de Ieperse vestingen*. - GiK., 18 (1980) 29-36.
767. Carpentier E., *L'historiographie de la bataille de Poitiers au quatorzième siècle*. - RH., 533 (1980) 21-58.
Bevat enkele verwijzingen naar Kervyn de Lettenhove en zijn uitgave van de kronieken van Froissart.
768. C[aulier] H[erman] en R[yckelbosch] J[osé], *Krijgsgevangenen ontsnappen te Westvleteren*. - Vl., 2 (1980) 1, 15-19, foto's.
Midden 1944.
769. C[aulier] H[erman], *Krijgsgevangenen ontsnappen te Westvleteren (2)*. Vl., 2 (1980) 2, 29-32, foto's.
770. Claeys G., *L'Essex Regiment à Ploegsteert en 1914-1915*. - MSHC., 10 (1980) 411-418.
771. Contamine Ph., *L'art de la guerre selon Philippe de Clèves, seigneur de Ravenstein (1456-1528) : innovation ou tradition ?* - BMGN., 95 (1980) 363-376.

772. Cousin Fl., *Souvenirs de la Grande Guerre à Ploegsteert*. - MSHC., 10 (1980) 419-422.
773. De Beer R., *La bataille d'Hondschoote, 8 septembre 1793*. - AVD., N° 10 (jan. 1980) 57-71, krtn.
774. Deldicque H., *Anciens d'Irlande ou septante Cominois au service militaire en 1945*. - MSHC., 10 (1980) 493-518.
775. Demerre G., *Troebelen september 1830*. - BdK., 22 (1980) 122-124.
Slachtoffers. Stadsarchief Brussel nr. 3528.
776. Denolf W., *Canadees leger-arts John Mac Crae schreef te Boezinge «In Flanders Fields»*. - Ieper, Eigen beheer, 1980.
777. De Paepe R. en De Brabandere P.E., *De luchtaanvallen op Kortrijk, Heule, Marke en Bissegem gedurende de Tweede Wereldoorlog (1939-1945)*, HGOK., 46 (1979) 357-366.
778. De Smet J., *La flotte de guerre flamande au XVIIIème siècle*. - AVD., N° 11-12 (nov. 1980) 43-56.
Vertaling van een artikel, verschenen in Neptunus (1971) 4 ; met aansluitend een korte biografie van de in 1971 overleden auteur.
779. Devadder J., *Zoeaaf op het thuisfront*. - Pro Petri Sede, 29 (1981) 13-21.
T.J. Rijken.
780. D'Hondt M., *La guerre de la Ligue d'Augsbourg (1689-1697) dans la région*. - MSHM., 2 (1980) 75-78.
781. Dufflou L., *De bevrijding van Ieper op woensdag 6 september 1944. De Poolse bevrijders op de Kemmelseweg*. - IK., 16 (1980) 70-72 ; 73-77, ill.
782. [Duvosquel J.-M. e.a.], *Bibliographie d'histoire militaire belge des origines au 1er août 1914*. - Brussel, 1979, 673 blz. (Centre d'histoire militaire, Travaux, n° 14).
789. d'Ydewalle C., *Saint-André, mai quarante*. - Le Trait d'Union, driemaandelijks tijdschrift, nr. 133, april 1980, 17-32.
784. Goddeeris J., *De Pauselijke Zouaven*. - GiK., 16 (1978) 5, 17-24, ill.
785. Grayson J.C., *The Civic Militia in the County of Holland, 1560-81 : Politics and Public Order in the Dutch Revolt*. - BMGN., 95 (1980) 35-63.
786. Houthaève R., *Mei 1940 : hoe de Duitsers onze streek binnendrongen*. - M., 5 (1979/80) 130-135.
787. Dewilde B., Pauwels A., Verbruggen J., Warlop E., *De kist van Oxford*. - LG., 22 (1980) 163-256, ill.
788. Lanszweert R., *Wereldoorlog I. 1914-1918 (1) (2) (3) (4). 22 april 1915 : de gasaanval te Steenstrate*. - IJZB., 10 (1980) 3, 4-5, ill.; 4, 4-5, ill.; 5, 4-5, ill.; 6, 4-5, ill.
789. Lanszweert R., *Wereldoorlog I 1914-1918 (5) De Belgische fronthospitalen*. - IJZB., 10 (1980) 9, 4-5, ill.
790. Lanszweert R., *Wereldoorlog I 1914-1918 (6). Het Militair Hospitaal te Beveren-IJzer*. - IJZB., 10 (1980) 10, 4-5, ill.
791. Leeuwerck E., *De frontblaadjes 1915-1918*. - AdS., 10 (1980) 2, 30-32.
792. Leeuwerck E., *De geruisloos dodende luchtpijltjes, flêchettes genaamd*. - AdS., 10 (1980) 1, 30-31, ill.
Oorlog 1914-18. Franse uitvinding.
793. Lemoine-Isabeau Cl., *La ligne de défense établie entre Comines et Ypres sous Louis XIV*. - MSHC., 10 (1980) 95-114.
794. Maddens Kl., *Zo is dit land. Het invasielager van Filips II in onze streek (1587-1588)*. - CUR., 14 (1979) 56, 23-24.

795. Pillen A., *De slag bij Ingelmunster (1580) in woord en beeld*. - GiK., 18 (1980) 1, 2-17, ill.
796. Rooms E., *Organisatie van de bevoorrading en de bezoldiging der troepen in dienst van de Spaanse monarchie in de Zuidelijke Nederlanden*. - BG., 63 (1980) 121-150.
797. Selosse C.C., *Notes complémentaires à verser au dossier de la bataille du Risquons-Tout*. - MSHM., 2 (1980) 95-102.
798. Terraise J., *The road to Passendaele : the Flanders offensive of 1917 : a study in inevitability*. - London, L. Cooper, 1977, 365 blz.
799. Torris M., *Origine et développement de Petit-Fort-Philippe*. - AVD., N° 10 (jan. 1980) 49-55.
Nabij Grevelingen.
800. Vandewalle P., *Weerbare mannen in enkele parochies van de Kasselrij Veurne in 1552*. - VS., 16 (1980) 77-80.
801. Van Haelst R., *150 jaar België. De krijgsverrichtingen in Oost- en West-Vlaanderen*. - Petrochim Info-Magazine (personeelsblad, Antwerpen), 15 (1980) 12, 41-45.
802. Vanwelkenhuyzen J., *La Belgique et la menace d'invasion, 1930-1940 : les avertissements venus de Berlin*. - RH., 536 (1980) 375-398.
803. Vaughan R., *500 Years after the Great Battles*. - BMGN., 95 (1980) 377-390.
804. Verhun J., *Les Cosaques d'Ukraine ont-ils pris part au siège de Dunkerque en 1645-1646 ?* - AVD., N° 11-12 (nov. 1980) 91-117.
805. Warner Ph., *The Zeebrugge raid*. - London, W. Kimber, 1978, 238 blz.
- Zie ook nr. 392.

Lijst van de afkortingen

- A. = Augustiniana, Heverlee.
- AB. = Analecta Bollandiana, Brussel.
- ABB. = Archief- en Bibliotheekwezen in België, Brussel.
- ABVH. = Annalen van de Belgische Vereniging voor Hospitaalgeschiedenis, Brussel.
- ADS. = Aan de Schreve, Poperinge.
- AESC. = Annales. Economies-Sociétés-Civilisations, Parijs.
- AHN. = Acta historicae Neerlandicae.
- AM. = Appeltjes van het Meetjesland, Eeklo.
- AVD. = Les Amis du vieux Dunkerque, Duinkerke.
- B. = Biekorf, Brugge.
- BCFF. = Bulletin du Comité flamand de France, Duinkerke.
- BG. = Bijdragen tot de Geschiedenis, inzonderheid van het hertogdom Brabant, Antwerpen.
- BGTWO. = Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog.
- BGWZ. = Bijdragen tot de geschiedenis van West-Zeeuws-Vlaanderen.
- BIHBR. = Bulletin de l'Institut historique belge de Rome.
- BdK. = Bachten de Kupe, Nieuwpoort.
- BKCM. = Bulletin van de Koninklijke Commissie van monumenten en landschappen, Brussel.

- BMGN. = Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden, Utrecht-'s Gravenhage.
- BO. = Het Brugs Ommeland, Sint-Andries (Brugge).
- BOSKW. = Binding. Orgaan van de Stedelijke Kultuurraad, Wervik.
- BROB. = Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- BSAM. = Bulletin trimestriel de la Société académique des Antiquaires de la Morinie, Saint-Omer.
- BSEPC. = Bulletin de la Société d'Etudes pour la province de Cambrai.
- BTFG. = Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, Brussel.
- BTMG. = Belgisch Tijdschrift voor Militaire Geschiedenis, Brussel.
- BTNG. = Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, Gent.
- BTOK. = Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis, Brussel.
- C. = Cîteaux. Commentarii cistercienses, Westmalle.
- CB. = Cahiers bruxellois, Brussel.
- CBG. = Collationes.
- CBKGW. = Circulaire van het Belgisch Comité voor de Geschiedenis der Wetenschappen.
- CCM. = Cahiers de Civilisation médiévale, Poitiers.
- CENB. = Cercle d'Etudes numismatiques. Bulletin, Brussel.
- CII. = Cnoc is ier, Knokke.
- Cur. = Curtrike, Kortrijk.
- Derlike = Derlike. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Dorpentoren. Deerlijk.
- D.J. = Ledenblad. Heemkundige Kring David Jonckheere. Aartrijke.
- EHR. = The Economic History Review, Londen.
- F. = Franciscana, Sint-Truiden.
- FN. = De Franse Nederlanden. Jaarboek uitgegeven door de Stichting Ons Erfdeel, Rekkem.
- GB. = Gentse Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis, Gent.
- GiK. = De Gidsenkring, Brugge.
- GK. = Gezellekroniek, Antwerpen.
- GP. = De gulden passer.
- GS. = Het gebied van Staden, Staden.
- GT. = Gentsche Tijdighen.
- H. = Helinium.
- HEM. = Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis «Société d'Emulation» te Brugge.
- HG. = Hansische Geschichtsblätter.
- HGOK. = Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk.
- HKGG. = Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, Brussel.
- HKCUOW. = Handelingen van de Koninklijke Commissie voor de uitgave van oude wetten en verordeningen van België.
- HKZNM. = Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor taal- en letterkunde en geschiedenis, Brussel.
- HMGOG. = Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent.
- IJZB. = De IJzerbode. Roesbrugge-Haringe.
- IK. = Iepers Kwartier, Ieper.
- JBB. = Jaarboek van de Heemkundige Kring «Bos en Beverveld», Oedelem.

- JGOKW. = Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring «De Gaverstreke», Waregem.
- JHC. = Jaarboek Heemkring Ter Cuere, Bredene.
- JHKH. = Jaarboek van de Heemkundige Kring Houtland, Torhout.
- JHKS. = Jaarboek van de Heemkundige Kring «Het Scheldeveld», Sint-Martens-Latem.
- KVA. = Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, Gent.
- LA. = Het Land van Aalst.
- LB. = Het Land van Beveren, Kallo.
- LG. = De Leiegouw, Kortrijk.
- M. = Mandeldal.
- MA. = Le Moyen-âge, Brussel.
- MBO. = Mededelingen voor het Brugs Ommeland.
- MGN. = De middelaar tussen de genealogische navorsers.
- ML. = Museumleven.
- MMA. = Mededelingen van de Marineacademie, Antwerpen.
- MSHC. = Mémoires de la Société d'Histoire de Comines et de la région.
- MSHM. = Mémoires de la Société d'histoire de Mouscron et de la région, Moeskroen.
- N. = Naamkunde. Mededelingen van het Instituut voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor naamkunde en nederzettingsgeschiedenis te Amsterdam, Leuven.
- NRA. = Nieuwe Rumbeekse Avondstoder, Rumbeke.
- O. = Ostendiana, Oostende.
- OE. = Ons Erfdeel, Rekkem.
- OGE. = Ons Geestelijk Erf, Tielt.
- OH. = Ons Heem, Sint-Martens-Latem.
- OZ. = Oostvlaamse Zanten, Gent.
- P. = Le Parchemin, Gentbrugge.
- PL. = De Plate.
- R. = Rollariensia, Roeselare.
- RB. = Revue Bénédictine, Maredsous.
- RBNS. = Revue belge de Numismatique et de Sigillographie, Brussel.
- RH. = Revue historique, Parijs.
- RHE. = Revue d'Histoire ecclésiastique, Leuven.
- RHES. = Revue d'Histoire économique et sociale.
- RN. = Revue du Nord, Rijsel.
- RP. = Rond de Poldertorens, Oostkerke.
- RT. = De roede van Tielt.
- S. = Scriptorium, Brussel.
- Schr. = Het Schrijverke. Orgaan van de Culturele Kring St. Anna, Brugge.
- SE. = Sacris Erudiri, Steenbrugge.
- SH. = Scientiarum Historia, Antwerpen.
- SL. = Standen en Landen, Leuven.
- SMGC. = Streven. Maandblad voor Geestesleven en Cultuur, Leuven.
- SpH. = Spiegel Historiae, Bussum.
- TG. = Tijdschrift voor Geschiedenis, Groningen.
- TGB. = Tijdschrift (driemaandelijks) van het Gemeentekrediet van België, Brussel.
- TM. = Ten Mandere, Izegem.
- TN. = Tijdschrift voor Numismatiek, Brussel.

- TRG. = Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, Groningen.
TSG. = Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis.
TT. = Taal en Tongval.
V. = Vlaanderen, Tielt.
VK. = Volkskunde, Antwerpen.
VI. = Vlietmora, Vleteren.
VMSOCW. = Verslagen en Mededelingen van de Stedelijke Oudheidkundige
Commissie, Wervik.
VN. = La vie numismatique. Brussel.
VS. = De Vlaamse stam. Antwerpen.
W. = 't Wingerhoen. Menen.
WT. = Wetenschappelijke Tijdingen. Sint Amandsberg.
Z. = Zonneheem, Zonnebeke.
ZT. = Zeeuws Tijdschrift.

Register op de auteursnamen

De getallen verwijzen naar de volgnummers. De voorvoegsels (de, d', des, van, von, enz...) worden bij de rangschikking in acht genomen.

Aerbeydt G., 195	Beyen J.J., 203, 204, 296
Aerts E., 520	Bijnens B., 297, 524, 586, 648
Alexandre P., 49	Billiet G., 429, 430, 525
Ameeuw J., 665	Blomme B., 667
Andries R., 196	Blondeau R.A., 201, 450, 567
Andriessen J., 197	Boedts Mevr., 407
Annoot R., 603	Bolle-Callens G., 205
Arickx V., 198	Bologne M., 568
Arnou P., 647	Bonaert B., 206, 207
Arren R., 403	Bonneure F., 31, 208
Bacquart M., 666	Bonte G., 42
Baetens R., 522	Boon C., 556
Baillieu B., 521	Boone M., 209, 561
Bakker C., 523	Boschvogel F.R., 298
Balduck E.E., 199	Bossier W., 210
Barbier P., 92	Boterberge R., 649
Barra J.-M., 418	Bouquery R., 455
Bartier J., 486	Bourgeois A., 650
Beele W., 72, 73	Bourgeois H., 527
Bekaert R., 202	Bourgeois J., 110, 111, 112,
Berquin K., 391	113, 114, 115, 116, 117,
Berteloot M., 1, 13	118
Berten P., 74	Boussauw M., 211
Beun J., 422, 423, 559, 560	Boutens S., 396, 397

- Braekman M., 43
 Brouette E., 191
 Brouwers L.S.J., 729
 Bublot G., 556
 Bulcaen R., 375
 Buyck R., 587
 Byttebier F., 376
 Cabantous A., 562
 Cafmeyer M., 50, 453
 Cailliau J., 212
 Callebaut D., 119, 439
 Callewaert F., 18, 299, 451, 668, 765
 Callewaert R., 764
 Calonne S., 120
 Camp P., 669
 Carasso-Kok M., 17
 Carnel H., 766
 Carpentier E., 767
 Catteau G., 213
 Catulle M., 214
 Caulier H., 740, 768, 769
 Celis M., 121, 122
 Chappin M.J.J.G., 17
 Christiaens M., 421
 Claeys G., 434, 770
 Clauzel D., 487
 Clybouw K., 670
 Contamine PH., 771
 Coornaert M., 123, 124, 563
 Cornelus F., 671
 Cosaert F., 76
 Costenoble E., 361
 Cosyn V., 399
 Cousin Fl., 772
 Coussee B., 300
 Craeybeckx J., 556
 Crois R., 178, 458, 459
 Cumps L., 335
 Dalberg V., 94
 Dams J., 381, 528
 Danhieux L., 13
 Danneels P., 302, 303, 380
 Dansercoer R., 419
 Dauwe J., 672
 Davans H., 364
 Dawyndt A., 436, 438, 470
 Daem M., 301
 De Baes R., 462
 De Beer R., 773
 Debeir A., 215
 de Borchgraeve Dr., 723
 Debrabandere F., 77, 95, 160, 216
 De Brabandere P.E., 777
 De Bruyne M., 217, 604, 605, 606, 607, 608
 de Burghgrave G., 205
 De Busschere K., 96, 97, 98, 609
 Declercq W., 651
 De Cock S., 125, 166
 De Cuyper G., 469
 De Cuyper J., 408, 610, 673, 730
 Defoort E., 2
 Defour G., 674
 De Grauwe J., 736
 Degooete K., 675
 Degryse R., 488
 De Herdt R., 3
 Dejonckheere M., 347
 De Keyser A., 457
 De Keyser R., 44, 304, 435, 652
 Dekker C., 51
 de la Kethulle de Ryhove C., 218
 De Langhe J.E., 219
 Delarge D., 248
 Deldicque H., 774
 Delmaire B., 99, 529, 530, 731
 Delmaire R., 126
 Delmeire G., 305
 Delmelle J., 52
 Deloof J., 531
 Delsalle P., 19, 53
 Delval Ph., 116, 118
 De Man R., 220, 221
 De Man-Verbeeck M., 306
 Demarest H., 724
 De Meere J.M.M., 569
 Demerre G., 775
 Demeulemeester A., 222, 223, 653
 De Meulemeester J., 127, 128, 129, 139, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139

- De Muelenaere J., 224, 611,
612
De Mulder L., 368
Dendoncker P., 78, 79
Denewet L., 676
Denolf W., 776
De Paepe R., 489, 777
Depaemelaere G., 377
Depauw A., 386
Depauw C., 385, 386
Deprez A., 225
Deprez M., 415, 416
De Pue P., 732
Depuydt W., 532, 601
Deregnancourt J.P., 379
Dereine Ch., 733
De Rooij J., 100
Deroubaix J., 387
Derville A., 54, 570
Descamps C., 477
de Schietere de Lophem A., 13
Desender K., 55
De Sempel Fr., 116, 117, 118,
307
Desittere M., 140
Desmedt M., 654, 734
De Smet J., 778
Desmet V., 736
Desportes P., 490
Despriet Ph., 141, 142, 145,
146, 160, 308, 378, 533,
677, 678
Desreumeux R., 179
De Troeyer B., 735
Devadder J., 613, 614, 647,
655, 779
De Vin A., 101
Devleeschouwer J., 80
Devliegher L., 13, 142, 144,
679, 680
Devogelaere J., 571' 572
De Volder D., 534, 535, 536
De Voogt J., 81
De Vos D., 30
Devos G., 537
Devos M., 102
De Vuyst J., 309
Devyt C., 615, 681
Dewilde B., 409, 787
Dewilde M., 147
Dewitte A., 35, 251, 310, 515,
538, 682
De Witte H., 4, 5, 13, 148,
149, 150
Dewulf-Heus R.L., 227, 228,
229, 230, 588
Dewulf M.M., 588
Dewulf R.L., 226
Dezutter W.P., 4, 5, 13, 31,
311, 312, 313, 314, 616
D'haen Chr., 617
Dhondt L., 491
D'Hondt M., 780
D'Hont A., 400, 401
Didier R., 683
Dierickx D., 656
Dolbeau F., 737
Dondeyne J., 315, 316, 317
Draux E., 437
Dubois M., 684
Ducheyne L., 657
Duflou L., 392, 472, 781
Dufournet J., 404, 405
Dumoulin J., 231
Dupas G., 82
Duvosquel J.M., 6, 13, 56, 232,
406, 492, 782
d'Ydewalle C., 789
Esther J.P., 4, 736
Etienne F., 658
Evans G.R., 738
Everaert D., 659, 685
F. d. W., 475
Faille R., 57, 58
Farasyn D., 187, 401b, 431
Favorel N., 180, 493
Feenstra R., 7
Fiey R., 686
Flahaut R., 687
Flatres P., 59
Ford G.J., 494
Fossier R., 60, 589
Foulon M., 248
Franchoo A., 467, 468
Gallant A., 233
Gautier A., 154
Geens J., 618, 725
Geirnaert N., 192, 739

- Gelber L., 318
 Geldhof J., 234, 619, 620, 621,
 622, 623
 Gerard E., 573
 Gérard J., 350
 Gerits J., 152, 324, 688, 689
 Germanes R., 690
 Germonprez F., 236
 Gevers L., 608, 624
 Gheeraert J., 432
 Ghyselbrecht A., 83
 Gilissen J., 495
 Giraldo W., 31
 Gobijn R., 590
 Goddeeris J., 784
 Goemare R., 692
 Goethals L., 454
 G[oetinck] M., 45, 46, 693
 Goosens M., 680
 Gottschalk M.K.E., 61, 70
 Goussaert P., 410
 Goussey A.F., 694
 Grayson J.C., 785
 Greif H., 539
 Gyselen G., 603, 626, 695
 Gysseling M., 84
 Hardeman M., 479
 Hennebique R., 62
 Hessel R., 319
 Heugebaert A., 307
 Hézelles N., 238
 Hiele R., 540
 Himpens G., 541
 Hindryckx J., 239
 Homblé A.G., 320, 321
 Hoste A., 241, 741, 742
 Hostyn N., 188, 242, 243, 627,
 697, 698
 Houthaevae R., 743, 746, 786
 Houvenaghel A., 748
 Huygebaert G., 244
 Huygebaert J., 452, 699
 Huygebaert N., 36, 37, 183,
 245, 246, 744, 745, 747
 Israel J.I., 542, 543
 J.D., 700
 Jacob R., 496
 Jacobs M., 154
 Jamees A., 591
 Jansen H.P.H., 497
 Janssens A., 660
 Janssens G., 103
 Janssens de Bisthoven B., 13,
 365, 366, 498
 Jennart N., 13
 Jongkees A.G., 499
 Joye M., 701
 Koninckx C., 544
 Lacrocq N., 58
 Laenen M., 322
 Lagrain R., 628, 629
 Lammerant Y., 564
 Lams G., 481
 Lannoy D., 402
 Lanszweert R., 460, 788, 789,
 790
 Lanszweert W., 545
 Lebrun F., 592
 Leenaerts R.J., 247
 Leerman-Loones E., 428
 Leerman-Loones P., 428
 Leeuwerck E., 441, 473, 791,
 792
 Lefevre P., 367
 Lefrancq G., 157
 Lefrancq P., 38
 Le Loup W., 4, 5, 720
 Leman G., 155
 Leman P., 155
 Leman-Delerville G., 156, 157
 Lemoine C., 63
 Lemoine-Isabeau Cl., 56, 793
 Lermyte J.-M., 661
 Lernout L., 630
 Leroy R., 189
 Leupen P., 500
 Libon J., 389
 Liebman M., 574
 Lievens K., 662
 Lievens R., 631
 Linters A., 546
 Loons H., 428
 Lottin A., 749, 750
 Lourdaux W., 751
 Lowyck A., 252, 253
 Maddens Kl., 8b, 323, 501,
 575, 576, 593, 702, 794
 Maertens-Verkinderen M., 254

- Maes L., 85
Maréchal G., 594
Marquet L., 328
Massin W., 255
Masson I., 663
Masure D., 159
Mattelaer R., 412
Matthys A., 139
Meeus B., 104
Merlevelde J., 502
Mertens J., 13
Mertens Ph., 505
Meulemeester J.-L., 324, 703
Michiels A., 31
Michiels G., 256
Milis L.J.R., 439, 577
Misonne D., 406, 752, 753
Missir L.A., 232
Mommen A., 578
Monballuy J., 325
Morisse J., 116, 181
Moritz-Bart L., 382
Muylaert W., 633
Naert U., 257, 359, 463, 579,
705
Nève P.L., 503
Neyens J., 547
Nuyttens M., 726
Ooghe R., 160
Opdedrinck J., 442
Opsomer J.E., 258
Oursel H., 47
Paquet J., 10
Paravicini W., 504
Parez R., 307
Pauwels A., 787
Peeters Y.J.D., 193
Penninck J., 259, 260, 261,
707, 708
Petit M., 580, 635
Pfister Chr., 666, 709, 710
Pierrard P., 349, 754
Pieters P., 448
Pillen A., 795
Pillen L., 664
Plaetinck W., 505
Platelle H., 13, 326, 327, 351,
506, 755
Platteeuw M., 368
Prevenier W., 352
Pyck M., 464
Rau J.A., 369
Rembry E., 756
Rembry H., 8
Renson R., 322
Reynebeau M., 561
Richard J., 508
Rigaux F.L., 548
Roeck A., 328
Roelandt J., 262, 263, 549
Roeleveld W., 64
Roelstraete J., 264, 265, 266,
413, 581
Rogge M., 161
Rommens D., 425
Ronse-Decraene H., 595
Rooms E., 796
Rotsaert J., 4, 370
Rotsaert R., 596
Ryckaert M., 4, 5, 13, 65, 371
Rykelbosch J., 768
Ryserhove A., 456
Savko M., 712, 713
Schelfhout-Eycken H., 267
Schepens L., 508, 603, 636
Schoonbaert G., 443
Schoonheere A., 714
Schouteet A., 25, 268
Sebrechts M.L., 269
Selosse C.C., 270, 426, 797
Seynaeve E., 550
Sillis F., 14, 15
Simons L., 727
Six J., 13
Smissaert E., 271, 285
Smulders H., 322
Sosson J.-P., 551
Stalpaert H., 329
Steeghers W., 272, 273
Symaeyns A., 384
Symoens R., 398
Taeldeman J., 86
Tanghe G.F., 465
Taraud X., 357
Termote J., 162, 163, 182, 715
Teraise J., 798
Terrier D., 582
Theys G., 716, 717

- Thiriez M., 87
 Thoen H., 125, 164, 165, 166
 Thumerelle P.-J., 552
 Tillie W., 88, 444, 445, 446, 637
 Torris M., 799
 Toutain Ph., 582
 Trenard L., 728
 Truffeau-Libre M., 167
 Valcke L., 13, 274
 Van Acker L., 466, 553, 553b, 638
 Van Belle R., 48
 Van Biervliet A.T., 461, 757
 Van Biervliet L., 190, 275, 330, 639, 718
 Van Buggenhout E., 374
 Van Buggenhout J., 362, 390, 471, 482
 Van Cleven J.F., 719
 Van de Bouchaute C., 383
 Vandecasteele L., 554
 Vandecaveye H., 583
 Van den Abeele A., 372
 Van den Auweele D., 41
 Van den Bergen-Pantens C., 189
 Vandenbergh H., 447, 474
 Vandenbergh M., 449
 Vandenbergh R., 39
 Vandenbroeke C., 556, 584, 597
 Vanden Broucke A., 758, 759
 Vandenbussche B., 760
 Vandenbussche C., 476
 Van den Heuvel J., 331
 Van den Neste R., 565
 Vandepitte G., 276, 332, 509, 510
 Van Den Haegen H., 566
 Van der Linden R., 277, 334, 335, 505
 Vandermaesen M., 278, 511
 van der Moer W.G., 17
 Vanderpijpen W., 13
 Van de Veire H., 555
 Van de Velde F., 279
 Vandewalle A., 4, 5, 13, 16, 33, 280, 720
 Vandewalle E., 2, 373
 Vandewalle P., 556, 800
 Van de Wiel C., 26
 Van Doorselaer A., 161, 168, 169, 170, 171
 Vandromme A., 761
 Van Gersem M., 336
 Van Goethem H., 512
 Van Gool F., 665
 Vanhaecke L., 354
 Van Haecke-Verrycken A., 281
 Vanhaecke W., 281
 Van Haegendoren M., 355
 Van Haelst R., 801
 Van Hageland A., 337
 Van Herwijnen G., 17
 Vanheule L., 395
 Van Hille W., 66
 Van Hoecke W., 105
 Van Houtte J.A., 282
 Van Impe E., 356
 Van Iseghem J., 106, 283, 640, 641, 642
 Van Loon J., 89, 90
 Vanmarcke A., 284
 Van Melkebeek M., 598
 Vanneuffille E., 357
 Van Outryve d'Ydewalle P., 513
 Vansteenkiste C., 40
 Van Thournout E., 448
 Van Vooren E., 172
 Vanwelkenhuyzen J., 802
 Van Wilderode A., 643
 Van Ysaecker Ch., 173, 174, 175
 Vaughan R., 803
 Verbanck R., 67
 Verbeke M., 285
 Verbrugge J., 338
 Verbruggen J.F., 107, 787
 Verfaillie J., 368
 Verhaeghe F., 154, 176, 177
 Verhaeghe J., 205
 Verhaeghe M., 339
 Verheye S., 108
 Verhulst A., 68, 69, 70, 556
 Verhun J., 804
 Verkarre R., 644

Vermande H.M., 721
 Vermeersch V., 34
 Vermeulen-Roose G., 485
 Versavel G., 557
 Verstraete E., 27, 340
 Vervenne A., 360, 420, 665
 Vervenne J., 480
 Veys J., 341, 514
 Viaene A., 515
 Viane-Awouters L., 185, 388
 Viérin J., 414
 Vigier N., 238
 Vleeschouwers C., 194, 762
 Vlieghe-Steps G., 345
 Van Groote W., 516, 517
 Vrielynck P., 4
 Vuylsteke G., 71

Waelkens L., 41
 Walckiers B., 287
 Walle J.-Cl., 440
 Walsch R.J., 519
 Waltenier G., 289, 290
 Walteniers G., 288
 Warlop E., 186, 291, 292, 787
 Warner Ph., 805
 Wellens R., 518
 Werniers J., 671
 Westenbroeck J.J.M., 645
 Weyts J., 283
 Willaert H., 294, 558
 Windels-Aricxk B., 28
 Witte E., 358
 Wyffels C., 91
 Wynendale L., 295

INHOUD

BIJDRAGEN

- P. Vandewalle, *Het pachtcontract in westelijk Vlaanderen 1550 - 1645*. Een analytische studie. 5- 61
- M. Constandt, *Westende, een geslaagd Brussels toeristisch initiatief (1896 - 1914)*. 63- 79
- W. von Groote, *De ridders uit Oostkerke en hun gelijken in Vlaanderen in de 12e en 13de eeuw (deel II : 1130 - 1260)*. 81- 97
- I. Schoups, *Bisschoppelijke aanspraken op novale tienden : Doornik, 12de - 14de eeuw*. 153-171
- L. Van Biervliet, *J.O. Delepierre. Brugs historicus, publicist en bibliofiel, 1802 - 1879*. 173-291

OORKONDEN EN MEDEDELINGEN

- A. Schouteet, *De Sabbatine. Een Brugse vereniging van rechtsgeleerden in de 18de eeuw*. 99-111
- B. Janssens de Bisthoven, *Oorlogsdagboek van Sint-Jan bij Ieper, 1914 - 1923*. 113-129
- L. Devliegher, *Een ooggetuige over een epidemie te Brugge ca. 1600*. 131-132

VLAAMSE BIOGRAFICA

- N. Geirnaert, *De laatste levensjaren van Beeldhouwer Hendrik Pulinx, sr. (†1781)*. 293-296

BOEKBESPREKINGEN

- J.M. Duvosquel en Cl. Lemoine-Isabeau, *La région de Comines-Warneton. Sept. siècles de documents cartographiques et iconographiques* (J. Mertens). 133-134
- XLVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique et 1er Congrès de l'Association des Cercles Francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique* (M. Ryckaert). 297-298

KRONIEK

135-152
299-320

BOEKENSCHOUW

321-375

MEDEWERKERS AAN DEZE JAARGANG

- M. Constandt, Stokersstraat 10, 8400 Oostende.
L. Devliegher, Ten Hove 17, 8201 Brugge (Sint-Michiels).
N. Geirnaert, p/a Stadsarchief, Breidelstraat 3, 8000 Brugge.
B. Janssens de Bisthoven, Langestraat 21, 8000 Brugge.
J. Mertens, p/a Rijksarchief, Academiestraat 14, 8000 Brugge.
M. Ryckaert, Henleykaai 20, 9000 Gent.
I. Schoups, Jeruzalemstraat 28, 9000 Gent.
A. Schouteet, Koningin Elisabethlaan 63, 8000 Brugge.
L. Valcke, p/a Provinciale Dienst voor Cultuur, Koning Leopold III-
laan 41, 8200 Brugge (Sint-Andries).
L. Van Biervliet, Sint-Annarei 11, 8000 Brugge.
P. Vandewalle, Albatrosstraat 15, 8400 Oostende.
W. von Groote, Stauerweedt, D 2381 Ulsnis-Kius (BRD).

**GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS
SOCIETE D'EMULATION
TE BRUGGE**

Sekretariaat en redaktie : p.a. Rijksarchief, Academiestraat 14, 8000 Brugge.
Postrekening : Genootschap voor Geschiedenis, Brugge 000-0107939-75
Jaarlijkse lidmaatschapsbijdrage : 400 F.

Het Genootschap voor Geschiedenis «Société d'Emulation», gesticht in 1839, heeft tot doel de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en van de Provincie West-Vlaanderen te beoefenen en te bevorderen.

Het Genootschap geeft ieder jaar de «Handelingen» uit, waarin bijdragen over historische onderwerpen van allerlei aard opgenomen worden.

Om lid van het Genootschap te worden, wende men zich tot het Bestuur (p.a. Rijksarchief, Academiestraat 14, 8000 Brugge) met opgave van naam, beroep en adres. Het lidmaatschap verplicht tot betaling van de jaarlijkse contributie (400,-fr.) en geeft recht op de toezending van de «Handelingen». Bovendien wordt aan de leden een korting van 20% verleend op de prijs van de «Handelingen» die vóór hun toetreding tot het Genootschap zijn verschenen en op de afzonderlijke uitgaven.

BESTUUR : B. Janssens de Bisthoven (voorzitter), J. Marechal (ondervoorzitter), L. Devliegher (secretaris), J. Mertens (redactie-secretaris), A. Vandewalle (penningmeester), M. Cloet D. Dalle, N. Huyghebaert, A. Janssens de Bisthoven, O. Mus, M. Ryckaert, A. Schouteet, L. Valcke, C. Vandenbroeke, W. Vanderpypen, R. Van Eenoo.

Druk : Grafisch Bedrijf Schoonbaert - 8200 Brugge 2

ISSN - 0770 - 0822

ENKELE UITGAVEN NOG IN VOORRAAD :

- Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*,
(vanaf 1929 ; ontbreken : 1939, 1-2 ; 1963, 1-3 ; 1975,
1-2 ; 1976, 1-4 ; 1977, 1-2), per jaargang 400 fr.
- H. Dussart, *Fragments inédits de Rombout de Doppere*,
Chronique brugeoise de 1491 à 1498. Brugge, 1893, in
8°, 56 blz. 300 fr.
- A. Heysse, O.F.M., *Tabulae capitulares almae provin-*
ciae Sancti Joseph in comitatu Flandriae Ordinis Fra-
trum Minorum Recollectorum (1629-1796). Brugge,
1910, in 4°, XXV - 169 blz. 300 fr.
- A. De Poorter, *Un traité de théologie inédit de Gautier*
de Bruges ; Instructiones circa divinum officium.
Brugge, 1911, in 8°, XII - 44 blz. 150 fr.
- L. Gilliodts-van Severen, *Mémoriaux de Bruges*, Dl. II,
in 8°, 327 blz. 400 fr.
- A. Schouteet, *Gedenkwaardige aenteeeningen van Jan*
Karel Verbrugge. Brugse kroniek over 1765-1825.
Brugge, 1958, in 8°, 147 blz. 200 fr.
- A. Schouteet, *Een beschrijving van de Bogardenschool te*
Brugge omstreeks 1555 door Zeger van Male, Brugge,
1960, in 8°, 225 blz. + 6 pl. 400 fr.
- A. Van Wallegghem. *De oorlog te Dickebusch en omstre-*
ken 1914-1918. Uitgegeven door J. Geldhof. Tweede en
derde deel, in 8°, 256, 213 blz., ill ; samen 400 fr.
- J. Cuyper, *Journal de Campagne 1914-1917. Oorlogs-*
dagboek van een hulpdokter bij het Belgisch leger.
Uitgegeven door A. De Cuyper. Brugge, 1968, in 8°,
XXI + 242 blz. + 5 pl. 400 fr.
- L. Devliegheer, *Oorlogsdagboeken uit de streek tussen IJ-*
zer en Leie. Brugge, 1972, in 8°, 247 blz. + 20 pl. 400 fr.
- J. Geldhof, *Het Handboek van P. Vandendorpe, pastoor*
van Nieuwerkerke, (1730-1806). Brugge, 1974, in 8°,
310 blz. 400 fr.
- A. Schouteet, *Stadsarchief van Brugge, Regesten op de*
oorkonden. 1089-1300. Brugge, 1973, in 8°, 217 blz.
Tweede deel, 1301-1339. Brugge, 1978, in 8°, 362 blz.
Derde deel, 1340-1384. Brugge, 1979, in 8°, 352 blz.,
samen 1.600 fr.
- J. Geldhof, *Oorlogsdagboeken over Ieper (1914-1915)*.
Tweede deel. Brugge, 1977, in 8°, 472 blz. 700 fr.
- G. Gyselen en J. Hindryckx, *Veurne tijdens de wereld-*
oorlog 1914-1918. Dagboek van J. Gesquiere. Brugge,
1979, in 8°, 432 blz., ill. 700 fr.